HASAN HİLMÎ EDİRNEVÎ DÎVÂNI

(İNCELEME-METİN)

Hasan EKİCİ

İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Danışman

Doç. Dr. Kâzım YOLDAŞ

Yüksek Lisans Tezi

Malatya, 2010

KABUL VE ONAY

Hasan EKİCİ tarafından hazırlanan Hasan Hilmî Edirnevî Dîvânı (İnceleme- Metin) başlıklı bu çalışma 09/07/2010 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. İsmet EMRE (Başkan) .

Doç. Dr. Kâzım YOLDAŞ (Danışman)

Yard. Doç. Dr. Cafer MUM (Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Mehmet TİKİCİ
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

☐ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

☐ Tezim sadece İnönü Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

☐ Tezimin ….. yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

09/07/2010

Hasan EKİCİ

ONUR SÖZÜ

Doç. Dr. Kâzım YOLDAŞ'ın danışmanlığında yüksek lisans tezi olarak hazırladığım "**HASAN HİLMÎ EDİRNEVÎ DÎVÂNI (İNCELEME-METİN)"** başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın tarafımdan yazıldığını ve yararlandığım bütün yapıtların hem metin içinde hem de kaynakçada yöntemine uygun biçimde gösterilenlerden oluştuğunu belirtir, bunu onurumla doğrularım.

Hasan EKİCİ

ÖN SÖZ

Araştırma konusu olarak dîvânı seçilip incelemesi yapılan Hasan Hilmî Edirnevî, XIX. yüzyıl şâirlerindendir. Hasan Hilmî, hem Osmanlı devletinin hem de Dîvân şiirinin zayıfladığı dönemin şâirlerinden biridir.

Tüm Avrupa ülkelerinde olduğu gibi Osmanlı devleti de XIX. yüzyıla Fransız İhtilalinin getirdiği fikir akımlarının yarattığı sorunlarla girmişti. Milliyetçilik düşüncesiyle azınlıkların isyan çıkararak bağımsızlık faaliyetlerine giriştikleri bu dönemde Osmanlı devleti, Avrupa karşısında özellikle askerî alanda yenilik faaliyetlerine hız vermek zorunda kalmıştır.

II. Mahmud kendisini tahta çıkaran âyânlara Sened-i İttifak ile geniş yetkiler tanıyarak kendi yetkilerini az da olsa kısıtlamıştır. 1826'da Osmanlı'nın merkezinde sürekli sorunlar çıkaran, yeniliklere muhalefet eden Yeniçeri Ocağı kaldırılıp yerine Batılı tarzda yeni bir ordu kurulmuştur.

Abdülmecit zamanında kanun gücünün üstünlüğü Tanzimat Fermanı ile padişah tarafından kabul edilmiştir. Tanzimat Fermanı ile birçok alanda yenilik ve eşitlik amaçlanmış; ancak verilen tavizler yeni sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu dönemde ilk kez Kırım Savaşı (1853-1856) sırasında Avrupa'dan borç para alınmıştır. Daha sonra bu borçların ödenememesi sonucunda Avrupa devletleri Duyun-ı Umumiye komisyonu ile kendi alacaklarını faiziyle tahsil etme yoluna gitmişlerdir. Bu dönemde azınlıklara yeni haklar tanımak amacıyla 1856 yılında Islahat Fermanı ilan edilmiştir.

İncelemesini yaptığımız Hasan Hilmî Edirnevî Dîvân'ında adı geçen bir diğer Osmanlı padişahı da II. Abdülhamid Han Gazi'dir. II. Abdülhamid devrinde, Avrupa devletlerinin Osmanlı devletinin iç işlerine karışmasını önlemek amacıyla 1876 yılında I. Meşrutiyet ilân edilmiştir. Böylece anayasal bir düzene geçilmiş, oluşturulan Meclis-i Mebusân ile halk yönetime katılmıştır. Ne yazık ki, bu demokrasi deneyimi çok kısa sürmüş, meclis Osmanlı-Rus savaşı bahane edilerek II. Abdülhamid tarafından kapatılmıştır. 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşından sonra Osmanlı hakimiyetinde yaşayan birçok Balkan milleti Osmanlı devletinden ayrılmış,

bağımsızlıklarını elde etmişlerdir. Hasan Hilmî Edirnevî Dîvân'ından hareketle II. Abdülhamid devrinde yaşamış olduğunu düşünmekteyiz.

Klasik Türk edebiyatı alanında yapılan çalışmalara bakıldığında I. ve II. sınıf şâirlerin dîvânları ile ilgili epeyce çalışma yapıldığını görüyoruz. İncelemesi yapılan Hasan Hilmî Edirnevî ise zirve şâirlerden olmayıp pek tanınmayan bir şâirdir. Klâsik Türk edebiyatı, şiir estetiği açısından bir bütün olarak hem zirve şâirlerin eserleri hem de pek tanınmamış şâirlerin eserleri ile daha da anlam kazanacaktır. İncelemesi yapılan Hasan Hilmî Edirnevî Dîvânı bu yolda yapılan çalışmalardan biridir.

Hasan Hilmî Edirnevî Dîvânı, müellif hattıyla yazılan harekeli bir dîvândır. Başka nüshalarının olduğu ümidiyle de araştırma konusu yaptığımız Hasan Hilmî Edirnevî'nin hayatı hakkında kendisinin dîvânının sonuna eklediği manzum biyografisi dışında herhangi bir bilgiye ulaşamadık. Yapılan katalog taramaları sonucunda da maalesef dîvânın başka nüshasına rastlanılamadı.

Hasan Hilmî Edirnevî Dîvânı baştan sona kadar peygamber sevgisi odak noktası olmak kaydıyla dinî konuları ele alan bir na't mecmuasıdır. İçinde 343 na't, sonunda ise şâirin kendi hattıyla, manzum biyografisi yazılıdır. 91a'da şâirin mührü basılıdır. Hasan Hilmî Edirnevî Dîvânı Abdullah Öztemiz'den satın alınmıştır.

Millî Kütüphane Türkçe Yazma Dîvânlar 930 Dvd numaradan mikrofilm olarak alınan Hasan Hilmî Edirnevî Dîvânı, müellif hattıyla yazılmıştır. İleride yapılacak dil ve muhteva çalışmalarına katkıda bulunmak amacıyla dîvânın tamamının dizini çıkartıldı ve dizin sona eklendi. Dîvân'da ağırlıklı olarak beyit sayısı üçtür. Bu nedenle, şekil olarak geleneksel na't anlayışından sıyrılmıştır. Dîvân, şekil ve muhteva özellikleri diye iki ayrı başlık altında tahlil edildi. Ağırlıklı olarak dîvân, dinî-tasavvufî unsurlarıyla ayrıntılı olarak tahlil edilmiştir. Diğer unsurlara da (Cemiyet, İnsan, Tabiat ve Eşya) kısaca değinilmiştir.

Hatalarımızı en aza indirmeye çalıştık. Buna rağmen mevcut eksiklerimize anlayışla bakılmasını temenni ederiz. Bütün bu çalışmalarım sırasında kendisinden çok istifade ettiğim ve büyük bir anlayışla yardımlarını gördüğüm kıymetli hocam Doç. Dr. Kâzım Yoldaş'a minnet ve şükranlarımı bir borç telakki ediyorum.

Hasan EKİCİ

Malatya -2010

ÖZET

[EKİCİ Hasan]. [Hasan Hilmî Edirnevî Dîvânı (İnceleme-Metin)], [Yüksek Lisans Tezi], Malatya , [2010].

Bu tezde XIX. yüzyıl şairlerinden Hasan Hilmî Edirnevî Divanı çalışıldı. Hayatı hakkında manzum biyografisi dışında bilgi edinemediğimiz şairin eserinden hareketle XIX. yüzyılda yaşamış olduğunu ve bu yüzyılın sonunda öldüğünü düşünmekteyiz. Çalışmada divan okundu, metin oluşturulup incelemesi yapıldı. Ayrıca ileride dil ve muhteva çalışmalarına katkıda bulunmak amacıyla incelemesi yapılan divanının dizini çıkarıldı.

Eldeki bilgilere göre, Hasan Hilmî Edirnevî Dîvânı'nın tek nüshası Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonunda bulunmaktadır. Bu nüshadan hareketle hazırlanan tez iki bölümden oluşmaktadır. Girişte XIX. yüzyılda Osmanlı devletinde siyasî ve edebî durum, şairin hayatı, edebî kişiliği ele alınmıştır. Birinci bölümde eserinin biçim ve içerik özellikleri ayrıntılı olarak tanıtılmıştır. Ayrıca metni oluştururken dikkat edilen hususlar belirtilmiştir. İkinci bölümde ise divanın metni, sonuç, kaynakça ve dizin yer almaktadır.

Divanda toplam 343 şiir bulunmaktadır. Bu şiirlerde Allah'a ve Hz. Muhammed'e duyulan sevgi, dinî öğütler, ilahi aşk konuları işlenmiştir. Eser dini ve tasavvufî muhteva ile yazılmış na'tlardan oluşmuştur. Eserde II. Abdülhamid dönemine atıflarda bulunulmaktadır.

Şiirlerinin tamamına bakıldığında, şairin genel olarak ölçüyü ve kafiyeyi kullanmakta çok da başarılı olduğu söylenemez. Şiirlerinde kullandığı dil de çoğunlukla sade ve anlaşılırdır; yer yer halk söyleyişlerine de yer vermiştir.

Hasan Hilmî Edirnevî, XIX. yüzyılda yaşamış klâsik Türk edebiyatı alanında eser veren şairlerden biridir. Şairin yazdıklarından hareketle o dönemin hem sosyal hem kültürel özellikleri hakkında bilgi sahibi olmaktayız. Ayrıca bu eserle XIX. yüzyılda kullanılan dil özelliklerinin dilbilimcilere çalışmalarında ışık tutacağı kanaatindeyiz.

Metin oluşturulurken ilmî eserlerde kullanılmakta olan transkripsiyon sistemi uygulandı.

Anahtar Sözcükler: Hasan Hilmî Edirnevî, Osmanlı Şiiri, Transkripsiyonlu metin, Na't

ABSTRACT

In this thesis Divan (collected poems book) belonging to Hasan Hilmi Edirnevi, one of the poets in 19th century has been studied. It is thought that he lived in 19th century and died at the end of it, considering his poetry biography which is the only thing found about his life. In this study, Divan has been read, the text has been formed and examined. In addiation the index of Divan examined has been brought out in order to contribute to the study of language and content ahead.

According to information we have Hasan Hilmi's single copy is available in Turkish written Divan Department of National Library. Taking this single copy as a starting part, the thesis written comprises of three parts. In the introduction, political and social situation of Ottoman Empiror in 19 th. century , poet's life, his literary personality have been handled. In the first part, the form and the content of his litrary work have been identified. In addition while composing the text, the points which were focused on have been explained. In the second part, the text of Divan conclusion, bibliography and index have been taken place .

There are totally 343 poems in Divan. These poems are poems about God and Hz. Mohammed's love, religious and holy love Have been handled. The work of art is an example of na't (the poems that praise Mohammed) written in a religious and mystical way. Also, it makes reference to the era of II. Abdülhamid.

While examining the poems as a whole ıt can't be that he succeeded in using the measure rhyme much. The language used is generally simple and understandable. He also gave place to public discourse in his poems.

Hasan Hilmi Edirnevi, is one of the poets who lived in 19th centuary and wrote bookin the field of Turkish Classical Literature. By looking at what he wrote, we are able to have knowledge about both social and culturel features of that era. Moreover it is believed that the linguistic characteristic used in this work will shed a light on linguists in their works.

While composing the text, the transcription system used in scholaryly has been apllied.

Key Words: Hasan Hilmi Edirnevi, Ottoman Poem, The transcription of Ottoman text, Na't

HASAN HİLMÎ EDİRNEVÎ DÎVÂNI

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ……………………………………………………………………... iii
ÖZET…………………………………………………………………………….. v
ABSTRACT…………………………………………………………………… vi
1. XIX. YÜZYILDA OSMANLI DEVLETİ'NDE SİYASÎ VE EDEBÎ DURUM

1.1. SİYASÎ DURUM ………………………………………………………… 1
1.2. EDEBÎ DURUM…………………………………………………………… 3
2. **ŞÂİR HASAN HİLMÎ EDİRNEVÎ'NİN HAYATI, SANATI VE ESERİ**
2.1 ŞÂİRİN HAYATI…………………………………………………........ 5
2.2. ŞÂİRİN SANATI VE ESERİ.. 11
BİRİNCİ BÖLÜM : HASAN HİLMÎ DÎVÂNI (İNCELEME)
1.1. ŞEKİL ÖZELLİKLERİ…………………………………………. 16
1.1.1. YAZMA NÜSHANIN TANITIMI……………………………… 16
1.1.2. DİVANDAKİ NAZIM ŞEKİLLER……………………………… 17
1.1.3.DÎVÂNDAKİ ŞİİRLERİN BEYİT SAYILARI………………… 18
1.1.4 VEZİN VE KAFİYE... 20
1.1.4.1. Vezin………………………………………………………………… 20
1.1.4. 2. Kafiye ve Redif……………………………………………………… 21
1.2. MUHTEVA ÖZELLİKLERİ………………………………………......... 23
1.2.1. DİN…………………………………………………………… ……. 23
1.2.1.1. İTİKAT……………………………………………….................... 23
1.2.1.1.1.Allâh…………………………………………………………… 23
1.2.1.1.2. Melekler…………………………………………………….. 28
1.2.1.1.2.1. Cebrail………………………………………………………... 29
1.2.1.1.2.2 İsrâfil, Mikail, Azrail………………………………………. 30
1.2.1.1.2.3.Kirâmen Katibin……………………………………………. 31
1.2.1.1.2.4. Münker-Nekir…………………………………………… 32
1.2.1.1.3.Kitaplar…………………………………………………………… 32
1.2.1.1.4. Peygamberler……………………………………………… 34
1.2.1.1.4.1 Âdem Peygamber………………………………………… 35
1.2.1.1.4.2. Nûh Peygamber………………………………………… 36
1.2.1.1.4.3. İbrahim Peygamber……………………………………... 37
1.2.1.1.4.4. İsmail Peygamber……………………………………… 38
1.2.1.1.4.5. Süleyman Peygamber…………………………………… 38
1.2.1.1.4.6. Lokmân Peygamber………………………………………. 39
1.2.1.1.4.7. Hızır ve İlyâs Peygamber……………………………. 40
1.2.1.1.4.8. Mûsâ Peygamber …………………………………… 41
1.2.1.1.4.9. Eyyûb Peygamber…………………………………... 41
1.2.1.1.4.10. Muhammed Peygamber……………………………… 41
1.2.1.1.5. Ahiretle İlgili Mefhūmlar ……………………………… 42
1.2.1.1.5.1. Âhiret………………………………………………… 42

1.2.1.1.5.2. Âhir Zaman ………………………………………… 42
1.2.1.1.5.3. Kıyâmet…………………………………………… 43
1.2.1.1.5.4. Haşr, Mahşer……………………………………… 44
1.2.1.1.5.5. Mizân, Sırat, Amel ………………………………… 46
1.2.1.1.5.6. Cennet ve İlgili Mefhumlar………………………… 48
1.2.1.1.5. 6. 1. Cennet…………………………………… 48
1.2.1.1.5. 6. 2. Tûbâ……………………………………… 50
1.2.1.1.5. 6. 3. Kevser…………………………………… 50
1.2.1.1.5. 6. 4. Hûrî………………………………………… 51
1.2.1.1.5. 6. 5. Köşk, Kasr………………………………… 52
1.2.1.1.5. 6. 6. Hulle……………………………………… 52
1.2.1.1.5.7. Cehennem ………………………………………… 52
1.2.1.2. İBADET ……………………………………………… 54
1.2.1.2.1. Kelime-i Şehâdet………………………………………… 54
1.2.1.2. 2. Namazla İlgili Kavramlar………………………… ... 55
1.2.1.2. 2.1. Namaz (Salât)……………………………………… 55
1.2.1.2. 2.2. Kıyam…………………………………………… 57
1.2.1.2. 2.3. Mescid, Mihrab, Minber, Minare……………… 57
1.2.1.2. 2.4. İmam, Müzezzin, Kıble, Ezan, Cemaat………… 59
1.2.1.2. 2.5. Seccade, Duâ…………………………………… 60
1.2.1.2. 3. Oruç (Savm) ……………………………………………… 61
1.2.1.2. 4. Hac İle İlgili Mefhûmlar ……………………………… 62
1.2.1.2. 4.1. Hac ………………………………………….... 62
1.2.1.2. 4. 2. Ka’be ………………………………………… 63
1.2.1.2. 4. 3. Tavaf……………………………………….... 63
1.2.1.2. 5. Zekāt ……………………………………………………… 64
1.2.1.3. ÂYET VE HADİSLER……………………………………… 65
1.2.1.3.1. Âyetler …………………………………………………….. 65
1.2.1.3.2. Hadisler …………………………………………………… 68
1.2.1.4. DİĞER DİNİ MEFHUMLAR ……………………………… 69
1.2.1.4. 1. Mirâc ve İlgili Mefhumlar …………………………... 69
1.2.1.4. 1. 1. Mirâc ………………………………………… 69
1.2.1.4. 1. 2. Sidretü’l- Müntehâ…………………………. 70
1.2.1.4. 1. 3. Arş …………………………………………… 70
1.2.1.4. 1.4. Burak ……………………………………… 71
1.2.1.4. 2. Ölüm-Ölümsüzlük ……………………………………… 72
1.2.1.4. 3. Cin ……………………………………………………….. 73
1.2.1.4. 4. Şeytân …………………………………………………….. 73
1.2.1.4.5. Haram ve Helâl …………………………………………… 75
1.2.1.4.6. Gaza, Gazi ve Şehid ……………………………………… 77
1.2.1.4.7. Günâh, Günahkâr ………………………………………… 78
1.2.1.4.8. Şirk ………………………………………………………… 79
1.2.1.4.9. Nûr ………………………………………………………… 80
1.2.1.4.10. Âb-ı Hayat ……………………………………………… 81
1.2.4.11. Mübarek Geceler ………………………………………… 82
1.2.1.5. DİNİ ŞAHSİYETLER…………………………………….. … 83
1.2.1.5.1. Dört Halife ……………………………………………… 83

1.2.1.5.2. Ehl-i Beyt 83
1.2.1.5.3. Bazı Sahabeler 84
1.2.1.5.3.1. Üveyse'l-Karânî (Veyse'l Karanî)........................... 84
1.2.1.5.3.2.Ebâ Eyyûbe'l Ensârî 84
1.2.1.5.4. Ashâb-ı Kehf 85
1.2.1.5.5. Mehdî 85
1.2.2. TASAVVUF 86
1.2.2.1.**VAHDET-İ VÜCÛD VE TEVHİD** 86
1.2.2.2. **BEZM-İ EZEL** 90
1.2.2.3. **YARATILIŞ** 91
1.2.2.4. **TASAVVUFİ MERTEBELER VE KAVRAMLAR** 91
1.2.2.4.1. Dört Kapı (Şerîat, Tarikat, Hakikat, Marifet) 91
1.2.2.4.2. Fenâfillâh :.. 93
1.2.2.4.3. Yakîn 93
1.2.2.4.4. Terk 94
1.2.2.4.5. Nazar 94
1.2.2.4.6. Sekr 95
1.2.2.4.7. Riyâzet 96
1.2.2.4.8. Hayrân 96
1.2.2.4.9. Hikmet 97
1.2.2.4.10. Kerâmet 97
1.2.2.5.TARİKAT İLE İLGİLİ MEFHUMLAR 98
1.2.2.5.1. Mürşid (Şeyh) ve Mürîd... 98
1.2.2.5.2. Sâlik 100
1.2.2.5.3. Pîr 100
1.2.2.5.4. Dergâh 101
1.2.2.5.5. Zikir ,Vird.. 102
1.2.2.5.6. Rabıta 104
1.2.2.5.7. Muhabbet.. 104
1.2.2.6.BAZI MUTASAVVIFLAR.. 111
1.2.2.6.1. Hz. Ebûbekir 111
1.2.2.6.2.Muhammed Bahaiddîn Nakşîbendî 111
1.2.2.6.3. Şeyhü'l- Ekber (Muhyiddin Arabî) 112
1.2.2.6.4. İmâm-ı Rabbânî 112
1.2.2.6.5. Mevlânâ Muhammed Celâleddîn-ı Rumî 113
1.2.2.6.6. Abdülkadir Geylânî 113
1.2.2.6.7. Şeyh Ahmed Rufâi 114
1.2.2.6. 8. Adı Geçen Diğer Mutasavvıflar 114
1.2.3. AHLAKİ UNSURLAR
1.2.3.1. Tevazu 114
1.2.3.2. Fazl 115
1.2.3.3. Cömertlik 115
1.2.3.4. Hased 116
1.2.3.5. Riyâ 116
1.2.3.6. Hevâ 117
1.2.3.7. Fesâdlık 117
1.2.3.8. Düşmân 117

1.2.3.9. İzzet …………………………………………………………… 118

1.2.4. CEMİYET…………………………………………………………………… 118

1.2.4.1. Hükümdarlar, Âlimler, Sofîler………………………………… 118

1.2.4.1.1. Hükümdarlar ……………………………………………… 118

1.2.4.1.2. Âlimler, Sofîler …………………………………………… 119

1.2.4.2. Tarihî- Efsanevî Şahsiyetler………………………………... 120

1.2.4.2.1. İskender………………………………………………………… 120

1.2.4.2.2. Nemrûd, Fir'avn………………………………………… 120

1.2.4.3. Masallaşmış Aşk Kahramanları …………………………… 121

1.2.4.3.1. Leylâ İle Mecnûn………………………………………… 121

1.2.4.4. Kavimler ……………………………………………………… 121

1.2.4.4.1. Frenk…………………………………………………………… 121

1.2.4.5. Ülkeler- Şehirler ………………………………………………... 121

1.2.4.5.1. Türkistân- Arabistan ……………………………………. 121

1.2.4.5.2. İrân- Seyhân, Mesîs, Ceyhân ……………………………... 122

1.2.4.5.3. Yemen- Haleb ……………………………………………… 122

1.2.4.5.4. İstanbul (Fatih ve Eyyüb Semtleri) ………………………… 122

1.2.4.5.5. Edirne (Hasköy-Salman Köyü) …………………………… 123

1.2.4.5.6. Rûm- Rûmeli ……………………………………………… . 123

1.2.4.5.7. Kûfe ……………………………………………………… .. 124

1.2.4.5.8. Bağdat ………………………………………………… ... 124

1.2.4.5.9. Mekke, Medîne, Cidde……………………………………….. 124

1.2.4.6. Nehirler, Dağlar ve Denizler…………………………….. …. 125

1.2.4.6.1.Nehirler ……………………………………………… …... 125

1.2.4.6.2.Dağlar ve Denizler …………………………………………… 125

1.2.4.7. İçtimaî Hayat……………………………………………… .. 126

1.2.4.7.1. İçtimaî Tabakalanma…………………………………… ... 126

1.2.4.7.1.1. Sultan..……………………………………………………… 126

1.2.4.7.1.2. Vezîr…………………………………………………………… 127

1.2.4.7.1.3. Kâdî - Müftî……………………………………… .. 128

1.2.4.7.2. Resmî ve gayrıresmî vazifeler, meslek ve meşguliyetler … . 128

1.2.4.7.2.1. Mollâ……………………………………………………… .. 128

1.2.4.7.2.2. Pasbân (Gece Bekçisi) ……………………………… …… 128

1.2.4.7.2.3. Müneccim ………………………………………… …… 129

1.2.4.7.2.4. Köçek…………………………………………… …. 129

1.2.4.7.2.5. Sarrâf, Mey-fürûş ……………………………………... 129

1.2.4.7.2.6. Bağbân……………………………………………………… 130

1.2.4.7.2.7. Nakkâş ……………………………………………………. 130

1.2.4.7.2.8. Dellâl , Alım-Satım Hali (Bazar, Sermâye) ……………… 130

1.2.4.7.2.9. Tabib ve Tababet ………………………………………. 131

1.2.4.7.3. Muhtelif İçtimaî Haller, Münasebetler ve Bunlara Göre Bazı Tipler ………………………………………………………... 132

1.2.4.7.3.1.Peder (Baba) , Mader (Anne) , Oğul, Sabî ………………… 132

1.2.4.7.3.2. Damad ………………………………………………… 132

1.2.4.7.3.3.Yiğit, Civân, Pîr ………………………………………… 133

1.2.4.7.3.4. Yetim, Öksüz ………………………………………….. 133

1.2.4.7.3.5.Yoldaş, Yolculuk, Misafir ………………………………….. 134

1.2.4.7.3.6. Mest (ser-hoş), Tiryakî…………………………………… 134
1.2.5. İNSAN …………………………………………………………………… 135
1.2.5.1. Umumî Olarak İnsan (Beşer, İns, Âdem)………………… 135
1.2.5.2. Cemâl, Hüsn, Güzellik ve Aşk……………………………… 135
1.2.6. TABİAT VE EŞYA ……………………………………………… 137
1.2.6.1. Kozmik Âlem……………………………………………….. 137
1.2.6.1.1. Felek………………………………………………………… 137
1.2.6.1.2. Yıldızlar …………………………………………………… 137
1.2.6.1.3. Güneş (Şems) ve Ay (Kamer) ………………………… 138
1.2.6.1.4. Aydınlık, Ziyâ, Nûr, Çerağ, Rûşen……………………… 139
1.2.6.1.5. Karanlık, Zulmet ………………………………………… 140
1.2.6.1.6. Gölge (Sâye, Sâye-bân)………………………………… 140
1.2.6.2. Zaman ve Zamanla İlgili Mefhûmlar …………………… 141
1.2.6.3. Dört Unsur ………………………………………………… 142
1.2.6.3.1. Toprak (Türab) …………………………………………… 142
1.2.6.3.2. Ateş ………………………………………………………… 143
1.2.6.3.3. Yağmur (bârân), Bulut (sehâb), Su …………………… 143
1.2.6.3.4. Hava, Yel, Rüzgar ……………………………………… 144
1.2.6.4. Hayvanlar…………………………………………………… 145
1.2.6.4.1.Kuşlar ……………………………………………………… 145
1.2.6.4.2. Dört Ayaklı Hayvanlar ………………………………… 147
1.2.6.4.3.Sürüngenler, Balık ve Böcekler ………………………… 147
1.2.6.5. Bitki ve Çeşitleri …………………………………………… 148
1.2.6.5.1. Bağ, Çemen, Çiçek ve İlgili Mefhûmlar……………… 148
1.2.6.5.1.1. Bağ, Bahçe, Ravza, Bostan ………………………… 148
1.2.6.5.1.2. Çemen , Çiçek ………………………………………… 150
1.2.6.5.1.3.Gülzâr, Gülistân, Gülşen ……………………………… 151
1.2.6.5.1.4. Sahrâ …………………………………………………… 152
1.2.6.5.2. Ağaç ve Çeşitleri ………………………………………… 153
1.2.6.5.2.1.Umumî Olarak Ağaç (Dıraht) ………………………… 153
1.2.6.5.2.2.Gül ………………………………………………………… 153
1.2.6.5.2.3.Gonca ……………………………………………………… 154
1.2.6.5.2.4. Karanfil …………………………………………………… 155
1.2.6.5.2.5. Semen …………………………………………………… 155
1.2.6.5.2.6. Menekşe (Menefşe) …………………………………… 155
1.2.6.5.2.7. Reyhân…………………………………………………… 156
1.2.6.5.2.8. Sünbül…………………………………………………… 156
1.2.6.5.2.9. Haşhaş, Afyon …………………………………………… 156
1.2.6.5.3. Meyveler………………………………………………….. 157
1.2.6.5.3.1. Umumî Olarak Meyve ………………………………… 157
1.2.6.5.3.2. Üzüm……………………………………………………. 157
1.2.6.6. Eşya ………………………………………………………… 158
METİN TEŞKİLİNDE TAKİP EDİLEN YOL………………………….. 167
ÇEVİRİ YAZI İŞARETLERİ……………………………………………… 169
İKİNCİ BÖLÜM 170
HASAN HİLMÎ EDİRNEVÎ DÎVÂNI (ÇEVİRİ YAZILI METİN)…….. 171
SONUÇ………………………………………………………………………… 372

KAYNAKÇA………………………………………………………………………. 375
DİZİN ………………………………………………………………………… 379

ÇİZELGELER DİZELGESİ

Tablo 1.1. (Yazma Nüshanın Tanıtımı)………………………………………. 16

Tablo 1.2. (Dîvândaki Şiirlerin Beyit Sayıları)………………………………… 18

Tablo 1.3. (Vezin Dağılımı) …………………………………………………… 20

Tablo 1.4. (Âyetler) …………………………………………………………… 65

Tablo 1.5. (Muhabbet Kavramıyla İlgili Tanımlar, Tasvirler)……………………105

Tablo 1.6. (Hava, Yel, Rüzgâr) …………………………………………… 144

Tablo 1.7. (Kuş ve Türleri)…………………………………………………… 146

Tablo 1.8. (Dört Ayaklı Hayvanlar) ………………………………………… 147

Tablo 1.9. (Sürüngenler, Balık ve Böcekler)…………………………………… 148

Tablo 1.10. (Bağ Mefhûmu İle İlgili Tanım ve Tasvirler)…………………… 149

Tablo 1.11. (Umumî Olarak Meyve)………..……………………………… 157

Tablo 1.12. (Eşya) …………………………………………………………… 158

KISALTMALAR

bl.	:	bölüm
bs.	:	baskı
C.	:	Cilt
çev.	:	çeviren
DİB	:	Diyanet İşleri Başkanlığı
D.N.	:	Diğer Nazımla Yazılan Kısımlar
Hz.	:	Hazret (i)
h.	:	hicrî
hzl.	:	hazırlayan (lar)
Ktp.	:	kütüphanesi
K.	:	kaside
m.	:	miladî
mad.	:	maddesi
N.	:	na’t
nr.	:	numara
öl.	:	ölümü
S.	:	Sayı
s.	:	sayfa
S.A.V.	:	Sallallahu Aleyhi Ve Sellem
TDV	:	Türkiye Diyanet Vakfı
TTK	:	Türk Tarih Kurumu
vb.	:	ve benzeri
vd.	:	ve diğerleri
vs.	:	ve saire
Yay.	:	yayınları

GİRİŞ

1. XIX. YÜZYILDA OSMANLI DEVLETİ'NDE SİYASÎ VE EDEBÎ DURUM

1.1. SİYASÎ DURUM

XIX. yüzyılda Osmanlı devleti, Fransız ihtilâlinin yaydığı milliyetçilik akımıyla sarsılmıştır. Sırp ve Yunan isyanları bu durumun göstergesidir. Mısır ve boğazlar sorunu da Osmanlı devleti için yıpratıcı olmuştur. Bunlar dışında Kırım ve Rus savaşları Osmanlı devletinin dağılma ve parçalama sürecini hızlandırmıştır. Bu yüzyıla damgasını vuran, ön plâna çıkan hükümdarlara ve onların dönemindeki önemli olaylara değinilecektir.

XIX. yüzyılın başlarında Osmanlı Devleti III. Selim (1789-1807) ile yeniliklere imza atmaya hazırlanıyordu. "III. Selim'in siyaseti ona birçok düşman kazandırmıştı. Selim, yeni bir ordu yaratma çabası yüzünden ordu kurumunu kendisine karşı soğutmuş ve ulemânın çoğunluğu, saraydaki seçkinler sınıfının genç üyeleri üzerindeki Fransız etkisinden hoşlanmamıştı" (Zürcher, 1993:43). Nizam-ı Cedid adında yeni bir ordu kuran III. Selim, Kabakçı Mustafa isyanı sonucunda tahttan indirildi.

Bu yüzyılda yaptığı yeniliklerle ses getiren bir diğer hükümdar (1808-1839) II. Mahmut'tur. Bu dönemde II. Mahmut ayanlarla "Sened-i İttifak" denen bir sözleşme imzalayarak yetkilerini kısmen de olsa kısıtlamıştır. Kimilerine göre Sened-i İttifak Türk Tarihinin "Manga Carta"sıdır (Kunt, 2000: 95). II. Mahmut döneminde 1826 yılında Yeniçeri Ocağı kaldırılarak yerine "Asakir-i Mansure-i Muhammediye adıyla yeni bir ordu kuruldu. Bunlar dışında idarî, sosyal, eğitim ve sağlık gibi birçok alanda yenilikler yapılmıştır. Osmanlı kültür ve siyasî hayatına yön verecek olan ilk gazete Takvîm-i Vekayi 1831'de çıkarılmaya başlandı.

II. Mahmut'un ölümünden sonra yerine geçen Abdülmecid 1839'dan 1861'e kadar saltanat sürmüştür. Bu dönemin en önemli özelliği 3 Kasım 1839'da Tanzimat Fermanı'nın ilân edilmesidir. Bu fermanla Mustafa Reşit Paşa ve bazı çalışma

arkadaşları Hristiyan cemaatlerin aralarındaki ayrılıkçı düşüncelerin durdurulacağına, yabancıların özellikle de Rusların müdahale bahanelerinin bertaraf edileceğini düşünüyorlardı (Zürcher, 1993: 80-81).

Tanzimat dönemi iki alanda önem arz etmektedir: Birincisi askerî ve idarî alanda yapılan yeniliklerdir. Bu reformun hedefi ise zayıflayan merkezî otoriteyi yeniden güçlendirmekti. İkinci olarak Tanzimat fermanıyla başlayan hak ve özgürlüklere anayasal belgelerde yer vermekti (A. Cihan, İ. Doğan 2007: 66). Yine Abdülmecid zamanında 28 Şubat 1856'da "Islahat Fermanı" ilan edildi. Bu ferman Hristiyanlar ile Müslümanlar arasında eşitlik sağlamayı amaç edinmiş bir belgedir (Armaoğlu, 1997: 258).

Abdülmecid, 25 Haziran 1861 yılında ölünce yerine ıslahatçı ve yenilikçi bir padişah özelliği taşıyan Abdülaziz padişah olmuştur. Türk tarihinin muammalarından olan Abdülaziz'in esrarengiz ölümünden sonra tahta aklî dengesi yerinde olmayan V. Murat geçmiştir. Kısa bir süre sonra Yeni Osmanlıların ve onlara yakın çevrelerin çabalarıyla Meşrutiyeti ilan etmesi için başa II. Abdulhamid getirildi (Akşin, 2000:152-154). II. Abdulhamid, Mithat Paşa'yı sadrazamlığa getirdi. Mithat Paşa başkanlığında oluşturulan bir kurul önce bir anayasa hazırladı. Ortaylı'ya göre " Meşrutiyet rejiminin ilânı bazılarının ileri sürdüğü gibi Avrupa reçetesinin eseri olmayıp Osmanlı kafasının eseridir. Avrupa meşrutiyet ve parlementoyla ilgili değildi." (Ortaylı, 2003: 269). Meşrutiyetin ilânıyla (1876) halk ilk kez yönetime katılma hakkı elde etti, padişahın yetkilerinde kısıtlamalar oldu. Kısa bir süre sonra II. Abdulhamid Osmanlı-Rus savaşını bahane ederek meclisi kapattı.

> "Abdülhamid idaresinin özelliği olan sıkı ve otoriter rejim, onu tenkid edenlerin tabiriyle 'istibdat idaresi' devrin dağılma ve çözülme eğilimindeki imparatorluk gerçeğiyle yakın bir ilişki içinde ve onun tabii neticesi olmakla beraber, tek adam idaresinin meydana getirdiği zaafiyet, bir zaruretin geniş ölçüde göz ardı edilmesine yol açmış ve Abdülhamid devrinin yargılanmasında "istibdat" esas âmil olmuştur." (Beydilli, 1999: 105).

XIX. yüzyılda sosyal hayatta İstanbul'dan başlamak üzere etkili olan Batı etkisi daha sonraki yüzyılda da devam etmiştir. Avrupa Devletlerinin yöntemlerini alarak güçlenmek isteyen devlet anlayışı, halk düzeyinde de kendi değerlerine karşı güvensizlik, Batı kültürüne özenti şeklinde kendini göstermiştir. Bütün bu

değişiklikler toplumun üst tabakalarından başlayarak diğer katmanlara ulaşmaya çalışmıştır (Şirin, 2002: 256).

1.2. EDEBÎ DURUM

XIX. yüzyılda siyasî alanda olduğu gibi Klâsik Türk edebiyatı alanında da değer kaybetmeler kendini göstermektedir. Şiire yeni bir soluk katan Şeyh Galip'ten sonra bu yüzyılda Dîvân şiiri alanında eskinin tekrarı mahiyetinde şiirler yazılmıştır. Şiirde basitlik ve bayağılık görülmeye başlanmıştır. Duygu ve hayal zenginliğinden yoksun bir tarzda yazılan bu şiirlerin dili İstanbul Türkçesi'nden uzaktır. Görünürde şiir olan; fakat ahenk unsurlarından yoksun bu dönemin şiirlerinde vezin kusurları sıkça görülmektedir (Şentürk, Kartal , 2007: 353). Kafiyeye genel olarak bakıldığında vezne uydurmak amacıyla kelime seçildiği görülecektir. XVIII. yüzyılda Nedim'le başlayan Mahallileşme" akımıyla birlikte şiirde de halk söyleyişlerine aşırı bir şekilde yer verilmiştir. Klâsik Türk edebiyatının başlangıcında olduğu gibi çöküş döneminde de dinî ve tasavvufî özelliklerin hâkim olduğu şiirler yazılmıştır. Tasavvufla ilgisi olmayan şâirlerin de bu konuda şiirler yazdıkları görülmektedir. Dinî şiir yazmada da önceki yüzyıllara nazaran daha basit hatta bayağı şiirler yazılmıştır (Mengi, 1999: 231-232).

Gelişmeye yeni başlayan yeni edebiyat anlayışının yanında klâsik geleneği devam ettirmek isteyen kimi şâirler bu alanda edebiyata orjinallik katma çabalarına girmişlerdir. Bu amaçla 1861 yılında "Encümen-i Şuârâ" isimli bir topluluk kurulmuş ve çalışmalarını bir yıl devam ettirmişlerdir. Bu topluluktaki şâirler Hersekli Arif Hikmet'in evinde toplanır, şiir konusunda konuşur, tartışırlardı. Bu topluluğun içinde bulunan diğer şâirler şunlardır: " Leskofçalı Gâlip, Osman Şems Efendi, Koniçeli Musa Kâzım, Yenişehirli Avni Bey, Manastırlı Hoca Nailî, Hâlet Bey, Recaizade Mehmed Celâl, Memduh Fâik Bey, Deli Hikmet, Mustafa Refik Bey, Üsküdarlı Hakkı Bey, Sâlih Fâik Bey, Mustafa İzzet Efendi, Sadullah Râni Bey, Mustafa Eşref Paşa, İrfan Paşa, Mustafa İsmet Efendi, Ziya Paşa ve Namık Kemal." (Mermer vd. 2008: 513).

Bu yüzyılda "İlhamî" mahlasıyla III. Selim ve "Adlî" mahlasıyla II. Mahmud dışında şiirle uğraşan padişah çıkmamıştır. İç ve dış sorunlarla uğraşan padişahların şiir yazmadıkları görülmektedir. Dönemin şâirlerine genel olarak bakıldığında şâirlerin çoğunlukla İstanbul'da yaşadıkları, kâtip sınıfından yetiştikleri görülmektedir. Saraydan beklediği desteği bulamayan şâirlerin sığınak yerleri tekkeler olmuştur. Sosyal hayata bakış yönünde önem arz eden hicivlerin sayısında azalma görülmektedir. Aynî, Kâzım Paşa ve Eşref gibi şâirler hiciv alanında seviyeyi yükseltmişlerdir. XIX. yüzyılda kaside ve mesnevî alanlarında önemli şâirler yetişmemiştir (İsen vd. 2003: 154-155).

XIX. yüzyılda çok sayıda şâir yetişmesine rağmen dîvân şiirinin bu asırdaki hâkim hayatı yüzyılın ilk yarısındadır. Dönemin şâirleri, yeni bir hamle yapamayan şâirlerin İran tesirinden kurtulup kendi klâsiklerini örnek almaya çalışmaları Dîvân şiirinin lehinde bir durumdur (Banarlı, 1998: 829). Dîvân şiirinin sona erdiği on dokuzuncu asırda na't yazan şâirlerin sayısında artış görülmektedir. Bu dönemde na't yazan şairler şunlardır: Enderunlu Vasıf, Keçecizâde İzzet Molla, Ali Safâyî Dede, Ayntablı Aynî, İffet Bursevî, Leylâ Hanım, Sermed, Hersekli Arif Hikmet Bey, Şeref Hanım, Osman Nevres, Senîh-i Mevlevî, Yenişehirli Avnî Bey, İrfan Paşa ve Dağıstanlı Dehrî'dir (Yeniterzi, 1993: XXVI).

Kısacası, bu yüzyılın manzarasına bakıldığında şiirde bir zevk bozulması, küçük sözcük oyunlarına dayanan ilhamlar göze çarpmaktadır. Mahallileşme adı altında kuru bir realizm ve değerlerin zayıflamasından gelen bir sensualite teşhiri söz konusudur (Tanpınar, 2006 : 81).

2. ŞÂİR HASAN HİLMÎ EDİRNEVÎ'NİN HAYATI, SANATI VE ESERİ

2.1. ŞÂİRİN HAYATI

XIX. yüzyıl şâirlerinden olan Hasan Hilmî Edirnevî hakkında kaynaklarda, tezkirelerde, edebiyat tarihi kitaplarında yapılan araştırmalar sonucunda herhangi bir bilgiye ulaşılamadı.

Şâirin hayatı hakkında elimizdeki tek bilgi, dîvânının sonuna eklediği manzum biyografisidir. Bu manzum hayat hikayesinde de yeterli bir bilgi edinmek mümkün değildir. Aşağıya alınan şiirle hayatı hakkında bilgiler verilecektir:

Faṣl-ı Fī-Tārīḫi'l- Muṣannif Beyne Leke'l-İḫvān Min-Aḥvāli'l-İnsān Mütevelliden ʿAn Ḳarye-i Küllüvī Bi-cemāʿat-ı Ṣalmān Ḳażā-i Ḥaṣköy Sancāġ-ı Edirne

1 Biñ iki yüz seksen altı hicret-i taḥṣīlimiz
Rūmeli'ni Rūma terk itdik vaṭandır aṣlımız

2 Sancāġ-ı Edirne andan ḳażā-i Ḥaṣköy
Ḳarye-i Ṣalmān cemāʿat-ı Küllüvī mevlüdimiz

3 Sinnimiz on beş olunca ʿaşḳ-ı Mevlā ʿaḳlımı itdi cünūn
Ḳıl bizi fażlıñla memnūn ey bizim Allāh'ımız

4 Gice gündüz ḥasretinden ḳalbimiz sevdā çeker
Mālı mülki terk idüp ḥaḳ saña iḳrārımız

5 Ḳaryemizde küfli ṭaşlar hem aġaçlar şāhidim
Rūz-ı maḥşer şāfiʿi ol Resūlu'llāhımız

6 Ġaflet ile geçdi günler ʿaḳlımız irmez iken
Nev-civānlıḳ bir saʿādet şimdi çoḳ pişmānımız

7 Göñlümüz göllerde gezdi bir vaḳit ol ḳaryede
Dertliyem gel bir devā ḳıl ey bizim Ḫallāḳ'imiz

8 Şems-i ʿaşḳıñ āsumānı reʾsīme bir sāye-bān
Dū-cihānı nūra ġarḳ eyler budur fermānımız

9 Ḥaḳḳ-ı ḥayvān ḥaḳḳ-ı kāfir ḥaḳḳ-ı ḳomşu ḥaḳḳ-ı Ḥaḳ
Böyle yazdıḳ ʿarż-ı ḥāli şāhādır ḥācātımız

10 Bilmedik nisyānda itdik kimseyi incitmedik
Maġfiret eyler kerīmdir ol bizim Ġaffār'ımız

11 Ḥaḳḳ-ı üstāẕ hem ḥuḳūḳ-ı ḥaḳḳı varsa vālideyn
Bir duʿādır ʿālem içre sevgili aḥbābımız

12 Ḥüsn-i ẓannım kendime yoḳ nefsimiñ ʿiṣyānı çoḳ
Raḥmetiniñ ḥaddi yoḳ lā taḳneṭū īmānımız

13 Kāmiliñ aṣl-ı nişānı kendine bulmaḳ ḳuṣūr
Kimseye noḳsānı virmez böyledir irşādımız

14 Babam Ferhād duʿā ister baña oġlum oḳu raḥmet
Anıñ rūḥı ki şād olsun oḳunduḳça kitābımız

15 Beni taḥṣīle gönderdi virirdi dürlü niʿmetler
Ki benden aña baḫşişler duʿādır yādigārımız

16 Duʿā itdi didi oġlum ki dāreynde ʿazīz ol sen
İʿāne eyledi Allāh hidāyet oldı ʿilmimiz

17 Anam Handān Ḫānım aġlar ne şefḳatlü ḥaḳīḳatlü
Ḥelāl olsun emeklerim duʿādır ber-güzārımız

18 Ḥelāl itdi baña ḥaḳḳıñ didi ḳat ḳat ḥelāl olsun
Benim ʿömrüm seniñ olsun muʿarrā ol mekānımız

19 Seni Mevlā'ya ey oğlum emānet eyledim li'llāh
Ḥaḳīḳat Aḥfeẓu'l-ḥuffāẓ olan ol pādişāhımız

20 Bi-ḥamdi'llāh duʿā aldıḳ bu gün İslāmbol'a geldik
Oḳuduk hem duʿā itdik yazıldı ʿarşa nāmımız

21 Ḥased itmem kibir bilmem münāfıḳdan müberrāyım
Gücenmem beni ẕem itse bilür perverdigārımız

22 ʿAyıbdır müʾmine müʾmin muḫālif şerʿa buġż itmek
Bilür esrārı ʿuşşāḳı iḳrār ider īmānımız

23 Ġarībem ġurbete düşdüm mihmān Ḫālidīn-i Zeyd
Şefīʿim Eyyūbe'l-Enṣārī pek güzel sulṭānımız

24 Bāreke'llāh vaṣf olunmaz böyle bir ʿālī maḳām
Ravża-i Dâru's-Selām'dır böyledir taṣdīḳimiz

25 On sekiz yıl Fātiḥ-i Sulṭān'da taḥṣīl eyledim
Rāh-ı ʿaşḳda at sürerdim böyledir taḳdīrimiz

26 Ḥālimiz dāʾim tevażuʿ ḫāk ile yeksān gibi
Ben gibi ʿāciz ḳūla imdād ider Allāh'ımız

27 Ey Ḥasan Ḥilmī oḳu āmentü bi'llāh dersini
Ḥaḳ risālet Ḳul hūve'llāhu aḥad burhānımız

Yukarıdaki 27 beyitlik manzum biyografiden hareketle Hicrî 1286 (m.1869/1870) yılında tahsil için Rumeli'ni terk ettiğini söylemektedir. Hasan

Hilmî, Edirne Sancağına bağlı Hasköy kaza (ilçe)'sının Salman köyündendir. 15 yaşına gelince Allâh aşkıyla kendinden geçtiğini, bu hâlet-i rûhiyesine köyündeki taşların ve ağaçların şahit olduğunu söylemektedir. Şiirinden hareketle bir dönem köyünde yaşayan şâirin dindar olduğu, kimseyi incitmediği kul, komşu, öğretmen hakkı gibi konularda hassas olduğu görülmektedir.

Babasının adı Ferhat, annesinin adı Handan Hanım'dır. Babasının kendisini tahsil için İstanbul'a gönderdiğini, kendisine ihsan ve bağışlarda bulunduğunu söylemektedir. İstanbul'a gelirken hem annesinden hem de babasından helallik alan Hasan Hilmî Edirnevî, her ikisini de hayırla yad etmektedir. Diğer beyitlerde kendisindeki dinî hasletlerden bahseden şâir, on sekiz yıl Fatih Sultan'da aşk yolunda tahsil gördüğünü söylemektedir. Dîvân'ın 179. şiirinde de şâirin hayat hikâyesine değinilmiştir.

Mekānım ḳarye-i Küllī tevellüd eyledim anda
Bināmı Rūm-ı Ḫaṣköy'dür vaṭānım yā Resūla'llāh

Merāḳım ḳalmadı köyde firār etdim cehāletden
Şükür İslāmbol'a ʿilme yetişdim yā Resūla'llāh

Anam babam duʿā itdi elin öpdüm iẕin virdi
Didiler oğlumuz ʿāşıḳ şefīḳīm yā Resūla'llāh

Kitāb-ı ʿilm-i nāfiʿden ḥaḳīḳat ʿilmini taḳrīr
İderken anda taḥṣīli muḥibdim yā Resūla'llāh (179/3,4,5,6)

Bunun dışında dîvânda 257. şiirin ikinci ve üçüncü beyitlerinde de hayat hikayesinden bahsedilmektedir:

Muḥabbet dersini tekmīl idince on sekiz yılda
Civānlık gitdi pīr oldum mücerred yā Resūla'llāh

Tükenmez çilleler çekdim civār-ı dār-ı Eyyūb'da
Ḥasan Ḥilmī'ye nuṣretler teceddüd yā Resūla'llāh

Yukarıdaki ilk beyitte yine on sekiz yılda (1888'de) eğitimini tamamladığını, bu yolda gençliğinin gittiğini yaşlandığını ifade etmektedir. Diğer beyitte ise, Eyyüb semti civarında tükenmez çileler, acılar çektiğini ifade etmektedir.

265. şiirin üçüncü beyitinde ise hayatı zorluk ve çilelerle geçen şâirin vezir olmak istediği görülmektedir.

Kerem ḳıl bāb-ı lüṭfından Ḥasan Ḥilmī vezīr olsun
Yazarsa vaʿde-i vuṣluñ ümīde yā Resūla'llāh

Hasan Hilmî Edirnevî'nin hem aşağıdaki beyitte, hem de duâ bölümündeki kısımdan hareketle II. Abdülhamid dönemi şâirlerinden olduğu söylenebilir:

Şerīʿat taḫtına mālik ṣaḥīḥ Sulṭān Ḥamīd Ġāzī
Ḥasan Ḥilmī muḥib dāʿī ʿadālet yā Resūla'llāh (243/3)

Hasan Hilmî Edirnevî Duâ bölümünde ise II. Abdülhamid'e şu şekilde duâ etmekedir:

"Ol sulṭān-ı ẕākir ḥıfẓ-ı cihān ve pāsbān-ı ḫāḳān-ı ḳuṭbu'z-zamān aʿnī bihi's-sāni Sulṭāne'l-Ġāzī ʿAbdu'l-ḥamīd Ḫān Efendimiz Ḥażretlerini temessükārān-ı Ḳur'ān-ı Mübīn eyleye. Ve şāh-zādegān-ı civān-baḫt-ı hümāyunlarını rāh-ı şerīʿatda ve gül-geşt-i kerāmetde kāmrān eyleye."

Şâir, oğlu Celâleddin'in Hicrî 1308 (m. 1891) yılının Receb-i Şerif ayında İstanbul'da doğduğunu saat sekizde dünyaya geldiğini söylemektedir.

Muḥammed ümmetindendir oġlum Receb Celāle'd-dīn
Şerīʿat ḫādimi olsun şerīf yā Resūla'llāh

Sene biñ üç yüz sekiz receb ayında ṭoġmuşdur
Ana sensiñ peder māder şefīʿi yā Resūla'llāh (307/2-3)

İki yıl gibi kısa bir süre sonra dört buçuk yıl hastalık çektiğini, Hicrî 1310 (m. 1892) senesinde vefat ettiğini söylemektedir. Oğlunun Yâ Vedûd dairesinde Çömlekçiler Caddesinde Kral Kızı türbesine yakın bir yerde defnolduğunu belirtmektedir. Oğlu Celâleddin ile ilgili yazdığı beyitler aşağıya alınmıştır:

Dört buçuḳ yıl ʿ illeti çekdikçe dermān gelmedi
Her devānıñ aṣlı mevtdir dünyāda kimse ḳalmadı

Biñ yıl ʿ ömrüñ olsa bi'l-farż ʿ āḳibet mevt muntaẓır
Ḳabr cennetdir Celāleddīn ʿ ömr ẕevḳi sürmedi

Tecellī bāġ-ı Aḥmed'den tevellüd eyledi oğlum
Celāle'd-dīn ḳodum ismiñ muʿabbid yā Resūla'llāh

Yine şâirin dîvânın sonuna eklediği bölümden hareketle Gülizar isminde bir kızının olduğu öğrenilmektedir.

Raḥmetu'llāh maġfiret Gülʿiẕārım ḳandadır
Aç gözüñ ʿ ibretle baḳ Gülʿiẕār ḳızım ṭopraḳdadır

Bāġ-ı cennet güllerinden iki gül ekdim yire
Cennet-i aʿlāda raḥmet güllerinden devşirem

Kızının Hicrî 1314 (m.1896) yılı Receb ayının yirmi altısında bir perşembe günü vefat ettiğini öğrenmekteyiz. Türbesinin de oğlu Celâleddin'in kabrine bitişik bir yerde olduğunu söylemektedir.

2. 2. ŞÂİRİN SANATI VE ESERİ

Kaynaklarda hakkında bilgi bulamadığımız XIX. yüzyıl şâirlerinden Hasan Hilmî Edirnevî'nin şiirlerine bakıldığında yalın, anlaşılır ve basit bir dil kullandığı

görülmektedir. Dîvânda, günümüz Türkçesine yakın ifade ve kavramlar kullanılmıştır. Metin, ta'lik yazı türüyle harekeli olarak yazılmıştır.

Mürettep bir dîvân özelliği taşımayan bu eser, tümüyle na't şeklinde yazılmıştır. Yazılan na'tların çoğu üçer beyitten oluşmaktadır. Bu nedenle dîvân, dinî ve tasavvufî ağırlıklı şiirlerden oluşmuştur. Manzum biyografisinden hareketle medrese eğitimi aldığı düşünülen Hasan Hilmî, mollâyâne söyleyiş tarzına sahiptir.

Şiir tekniği zayıf olup yazdığı şiirlerde aruz hataları sıkça görülmektedir. Vezin hataları çok olduğundan aşağıya sadece iki beyit örnek olarak alınmıştır:

Ezel ʿaşḳ müftisi fetvā virirse ey Ḥasan Ḥilmī
Muḥabbet aṣl-ı ḥikmet Muḥammed Muṣṭafā'da yā Resūla'llāh (250/3)

Livā-yı nuṣretiñ İnnā Fetaḥnādan açılmışdır
Ḥasan Ḥilmī'ye o fettāḥıñ mefḫarisiñ yā Resūla'llāh (266/3)

Birkaç şiirin dışında redif tümüyle *"yā Resūla'llāh"* olarak yazılmıştır.

Mahlas olarak sadece bir yerde Hasan, diğer beyitlerde ise Hasan Hilmî kullanmıştır. Hasan mahlasıyla yazdığı beyit vezin olarak eksiktir. Hilmî ismini eklediğimizde vezin düzelmektedir.

Zehī metn-i muḥabbetdir Ḥasan [*Ḥilmī]* tefeyyuż ḳıl
İmāme iḳtidār itdim Allāhu Ekber yā Resūla'llāh *(264/3)*

Bunun dışında üç beyitlik olan 172. şiirde, şâirin mahlası yoktur.

ʿİbādet seyf-i ʿaşḳıñla idem uḍḥiyye-i ḳurbān
Hedāyā ḳoç gelür gökden ḳabūlse yā Resūla'llāh (172/3)

Dîvânında alışılmışın dışında sütle ilgili çok sayıda beyit vardır. Aşağıda bu beyitlerden birkaçı yer almaktadır:

Kesilmez feyżi bu bāġıñ memem ismi Muḥammed’dir
Ḥasan Ḥilmī emer şimdi südüñ yā Resūla’llāh (2/4)

Gönlünü beşiğe benzeten şâir, kendisini gıdasız ve masum bir yetim olarak düşünmektedir. Hz. Peygamber tükenmeyecek bir süt deryası olduğundan şâir, onun yardımını ummaktadır.

Göñül mehd-i vücūdumda ġıdāsız bir yetīm maʿṣūm
Tükenmez südlü deryāsın ki süd vir yā Resūla’llāh (13/2)

Hz. Peygamber’in yardımına muhtaç bir yetim gibi olan Hasan Hilmi için açlık sütü şimdi onu tok etmiştir.

Ḥasan Ḥilmī yetīmdir seniñ imdādına muḥtāc
Aña cūʿluḳ südi şimdi şibeʿdir yā Resūla’llāh (13/3)

Nakşîbendî tarikatının feyiz kapısının dolu kâsesinden süt içen şâir, bundan dolayı oraya rabıtalı (bağlı)’dır.

Naḳşibendī bāb-ı feyyāż kāsesi südle ṭolı
İçdi Ḥasan Ḥilmī o südden rābıṭam var yā Resūla’llāh (19/7)

Konuşma diline yakın kelimeler kullanmıştır.

Babam Ādem’le anam Ḥavvā’yı *himkir himkir* aġlatdı
Çıḳardı cennet içinden şefāʿat yā Resūla’llāh (69/8)

Kimi beyitlerde argo ifadeler kullanan şâir, kâfirler ve münafıklar için de ağır ifadeler kullanmıştır.

Aşağıdaki beyitte su ile kahvenin karışımını, beygir (at)’ın idrarına teşbih etmiştir.

Ṣu ile ḳahve ḳarışınca baḳarsan *bevl-i beygir*dir
Zülāl-ı āb-ı ḥayvāndan hediyye yā Resūla’llāh (48/5)

Şâir, münafıkları, Hz. Muhammed'i görüp getirdiklerine inanmayanları köpeğe teşbih etmiştir.

Oḳınsa defteri nāmıñ ṭurur yerler döner gökler
Köpek gibi münāfıḳlar ürerler yā Resūla'llāh (7/5)

Felek devrān ider bildim Muḥammed mīli üstünde
Görüp vechiñ iden inkār köpekdir yā Resūla'llāh (24/2)

Muḥabbet bāğı iḳrārda çiçekdir yā Resūla'llāh
Ebū Leheb ider inkār köpekdir yā Resūla'llāh (108/1)

Kimi zaman sıra dışı teşbihler yapan şâir, aşağıdaki beyitlerde şeri'atı ineğe, İslâm'ın beş şartını da ineğin beş memesine benzetmiştir.

Muḥabbet bir mübārek süddür yā Resūla'llāh
Şerīʿat bir inek ḥaḳḳa cömerddir yā Resūla'llāh

Yılan siretli düşmānlar südün içmezse zehr içsün
Südi inkār iden kāfir Ebū Cehil'dir yā Resūla'llāh

Ḥasan Ḥilmī içer südden beş memeli inekdir o
Dir bi'smi'llāh el-ḥamdu li'llāh Allāh kerīmdir yā Resūla'llāh (145)

Aşağıdaki beyitte de görüldüğü gibi orijinal ifadeler kullanılmaktadır. Gönülde açılan çiçek, marifete; gönül kuşu da gülüp oynama yönüyle köçeğe benzetilmiştir.

Açıldı maʿrifet dilde çiçek mi yā Resūla'llāh
Göñül mürġı güler oynar köçek mi yā Resūla'llāh (154/1)

Bazı beyitlerde tamlamaların yanlış yapıldığı görülmektedir.

Göñül sevdā-yı ʿaşḳa mübtelādır yā Resūla'llāh
Velākin *ʿaşḳ-ı deryādan* cüdādır yā Resūla'llāh

Göñül şehriñ ḫarāb itdi *sivā-yı ʿaskeri* ʿişyān
Yetiş imdāda ʿuşşāḳıñ ḫarābdır yā Resūla'llāh (167/1-2)

Bir diğer beyitte ise Türkçe kelime ile Farsça tamlama yapılmıştır.

İki ḥayye vücūdumda biri nefsim biri şeyṭān
Emerler *ḳan-ı insānı* inḳiyāda yā Resūla'llāh (232/2)

Sen ol *arslan-ı aʿẓamsın* seniñle ümmetiñ maḥfūẓ
Ḥasan Ḥilmī sürūr eyler ne niʿmet yā Resūla'llāh (318/3)

Şiirlerinde muhabbetle ilgili tanım ve tasvirlere sıkça başvurmuştur. Bu tanım ve tasvirler tablo halinde muhabbet (mahabbet) başlığı altında detaylı olarak gösterilecektir.

Sefer sofrasına niʿmet gelür vaḳt-i seḥer senden
Muḥabbet miftaḥ-ı Babu's-Selāmı yā Resūla'llāh (28/2)

Şâir şiirlerinde kimi zaman âyetlerin içinden bir kısmını iktibas eder, kimi zaman da doğrudan sûre isimleri verir:

İderdi faḳrı ile faḫrı oḳurdı vird-i *ve'l-fecr*
Ebā Eyyūbe'l-Enṣāri ṣaḥābeñ yā Resūla'llāh (76/3)

Ḥarīmī lī-maʿa'llāhda Ḥasan Ḥilmī ṣıfātü'ẕ-ẕāt
***Fefirrū ḥaḳ ile'llāhī* göñüldür** yā Resūla'llāh (322/3)

(*Fefirrū ḥaḳ ile'llāhī* : "Öyleyse Allâh'a firar edin." Zariyat 51:50

265. şiirin ikinci beytinde dîvânın doksan varaktan oluştuğunu söylemektedir.

Bu naʿtıñ medḥini gökde melekler intiḫāb eyler
Ṭoḳsan yapraḳlı ʿaşḳ şerḥi cerīde yā Resūla'llāh

Genel olarak Hasan Hilmî Edirnevî'nin sanatına bakıldığında; şiirlerinde günlük konuşmaların yer aldığı basit ve anlaşılır bir dil hâkimdir. XIX. yüzyılın şiirlerinde görülen mahallileşme akımının yansımaları açıkça görülmektedir. Şiir tekniği zayıf olan Hasan Hilmî Edirnevî'nin şiirlerinde vezin hataları sıkça görülmektedir. Çoğunlukla üçer beyitlik na't şeklinde yazılan şiirlerde İslâm Dîninin esasları her bir bölümde ayrı ayrı işlenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

HASAN HİLMÎ DÎVÂNI (İNCELEME)

1.1. ŞEKİL ÖZELLİKLERİ

1.1.1 YAZMA NÜSHANIN TANITIMI

Tablo: 1.1

Genel Bilgiler

Arşiv Numarası	06 Mil Yz A 1908
Eser Adı	Divan
Yazar Adı	Hasan Hilmî (1312/1895'te sağ)
Müstensih	Müellif Hattı
Konu	
Dili	Türkçe
Telif Tarihi Hicri (Miladi)	1312
İstinsah Tarihi Hicri (Miladi)	1312 (1895)
İstinsah Yeri	
Bulunduğu Yer	Milli Kütüphane Ankara
Koleksiyon	Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu
Dvd Numarası	930

Özellikleri

Boyut (Dış-İç)	210x135-135x85 mm.
Yaprak	91
Satır	11
Yazı Türü	Harekeli Talik
Kağıt türü	Nohudî cedid İstanbul

Notlar

Başlık, söz başları, rakamlar kırmızı mürekkepledir. Kahverengi meşin sırtlı, kırmızı kâğıt kaplı, mıklebli mukavva cilt içindedir. İçinde 343 na't, sonda 92a-95b'de şairin kendi hattıyla, manzum biyofrafisi yazılıdır. 91a'da şairin mührü basılıdır. Abdullah Öztemiz'den satın alınmıştır.

Başlangıç Cümlesi

حسن حلمی

بسم... نه نعمتدر بودولت كه صدرده نور ايمانی   بزه لطف ايلدی الله محمد كبی سلطانی

Millî Kütüphane Yazmalar Kataloğu'nda 692. sırada tanıtılan eser, müellif hattıyla yazılmıştır. 91a'da şâirin mührü basılıdır.

Şâirin numaralandırma sisteminde hatalar görüldüğü için numaralandırma tarafımızdan sıralandı.

1.1.2. DİVANDAKİ NAZIM ŞEKİLLERİ

Divân 343 şiirden oluşan bir na't mecmuasıdır. Klâsik tertibe göre mukaddime, tevhid ve münacâttan sonra na'tlar yer alır.

Na't kelime olarak bir kişiyi övmek, onda bulunan vasıfları anlatmak anlamındadır. Terim olarak, Hz. Muhammed'i bütün yönleriyle konu edinen türün adıdır. Na't, dört halife, Hz. Hasan ve Hüseyin, Hz. Hamza, dört imam… vb. din büyükleri için de yazılmıştır. Türk Edebiyatı şâirleri peygamberin şefaatine vesile olacağı inancıyla na't yazmaya önem vermişlerdir (Mermer, Keskin, 2005 : 82).

Na'tların konusu, Hz. Peygamber'in risaleti, mucizeleri, hicret olayı, din yolunda çektiği eziyetler vs. olabilir (Pala, 1989 : 381). Hasan Hilmî'nin na'tında yer alan şiirlerin bir kısmında sosyal konular "yā Resūla'llāh" redifiyle dile getirlmiştir. Herhalde şâir "yā Resūla'llāh" kelime grubunu hem kolaylık olsun diye –takıntı- hem de tek tip vezin kullanımı açısından sürekli kullanmıştır. Bu durum Hasan Hilmî'nin şâirlik tekniği ve vezin açısından ne kadar zayıf olduğunun bir göstergesidir.

Hasan Hilmî, Dîvân'ına "**İştiyāḳu'l-ʿaşḳ ʿalā muḥabbeti'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem**" ibaresi ile giriş yapar. Ayrıca her şiirinde "**Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem**" başlığını kullanmıştır.

1.1.3. DÎVÂNDAKİ ŞİİRLERİN BEYİT SAYILARI

Tablo: 1.2

ŞİİR NO	BEYİT SAYISI	ŞİİR NO	BEYİT SAYISI	ŞİİR NO	BEYİT SAYISI	ŞİİR NO	BEYİT SAYISI
1	**4**	48	**6**	95	**4**	142	**3**
2	**4**	49	**4**	96	**4**	143	**3**
3	**3**	50	**5**	97	**3**	144	**3**
4	**7**	51	**5**	98	**3**	145	**3**
5	**3**	52	**5**	99	**3**	146	**3**
6	**3**	53	**3**	100	**3**	147	**3**
7	**7**	54	**4**	101	**4**	148	**3**
8	**4**	55	**4**	102	**3**	149	**6**
9	**3**	56	**5**	103	**4**	150	**4**
10	**9**	57	**4**	104	**3**	151	**3**
11	**4**	58	**4**	105	**3**	152	**3**
12	**5**	59	**5**	106	**3**	153	**3**
13	**3**	60	**5**	107	**7**	154	**3**
14	**3**	61	**3**	108	**4**	155	**3**
15	**3**	62	**4**	109	**5**	156	**3**
16	**3**	63	**6**	110	7	157	**3**
17	**3**	64	**5**	111	**3**	158	**3**
18	**3**	65	**5**	112	**3**	159	**3**
19	**7**	66	**5**	113	**3**	160	**3**
20	**6**	67	**4**	114	**3**	161	**3**
21	**6**	68	**6**	115	**3**	162	**3**
22	**5**	69	**20**	116	**3**	163	**5**
23	**4**	70	**9**	117	**3**	164	**3**
24	**5**	71	**8**	118	**3**	165	**3**
25	**4**	72	**9**	119	**3**	166	**3**
26	**5**	73	**11**	120	**8**	167	**3**
27	**4**	74	**4**	121	**3**	168	**3**
28	**5**	75	**8**	122	**3**	169	**3**
29	**4**	76	**6**	123	**3**	170	**3**
30	**5**	77	**7**	124	**3**	171	**6**
31	**5**	78	**5**	125	**4**	172	**3**
32	**8**	79	**7**	126	**3**	173	**3**
33	**4**	80	**3**	127	**4**	174	**3**
34	**8**	81	**4**	128	**3**	175	**3**
35	**3**	82	**3**	129	**3**	176	**3**
36	**4**	83	**3**	130	**3**	177	**3**
37	**4**	84	**3**	131	**3**	178	**3**
38	**6**	85	**3**	132	**3**	179	**7**
39	**4**	86	**3**	133	**5**	180	**3**
40	**4**	87	**4**	134	**3**	181	**3**
41	**5**	88	**3**	135	**3**	182	**5**
42	**4**	89	**5**	136	**3**	183	**3**
43	**9**	90	**3**	137	**3**	184	**3**
44	**4**	91	**4**	138	**3**	185	**3**
45	**10**	92	**3**	139	**3**	186	**3**
46	**4**	93	**6**	140	**3**	187	**3**
47	**3**	94	**3**	141	**3**	188	**3**

ŞİİR NO	BEYİT SAYISI	ŞİİR NO	BEYİT SAYISI	ŞİİR NO	BEYİT SAYISI	ŞİİR NO	BEYİT SAYISI
189	**3**	236	**3**	283	**3**	330	**3**
190	**3**	237	**3**	284	**3**	331	**3**
191	**3**	238	**3**	285	**3**	332	**3**
192	**3**	239	**3**	286	**3**	333	**3**
193	**3**	240	**3**	287	**3**	334	**3**
194	**3**	241	**3**	288	**3**	335	**3**
195	**3**	242	**3**	289	**3**	336	**3**
196	**3**	243	**3**	290	**3**	337	**3**
197	**3**	244	**3**	291	**3**	338	**3**
198	**3**	245	**3**	292	**3**	339	**3**
199	**3**	246	**3**	293	**3**	340	**3**
200	**3**	247	**3**	294	**3**	341	**3**
201	**3**	248	**3**	295	**3**	342	**3**
202	**3**	249	**3**	296	**3**	343	**7**
203	**3**	250	**3**	297	**3**		
204	**3**	251	**3**	298	**3**		
205	**3**	252	**3**	299	**3**		
206	**3**	253	**3**	300	**3**		
207	**3**	254	**3**	301	**3**		
208	**3**	255	**3**	302	**3**		
209	**3**	256	**3**	303	**3**		
210	**3**	257	**3**	304	**3**		
211	**3**	258	**3**	305	**3**		
212	**3**	259	**3**	306	**3**		
213	**3**	260	**3**	307	**3**		
214	**3**	261	**3**	308	**3**		
215	**3**	262	**3**	309	**3**		
216	**3**	263	**3**	310	**3**		
217	**3**	264	**3**	311	**3**		
218	**3**	265	**3**	312	**3**		
219	**3**	266	**3**	313	**3**		
220	**4**	267	**3**	314	**3**		
221	**3**	268	**3**	315	**3**		
222	**3**	269	**3**	316	**3**		
223	**3**	270	**3**	317	**3**		
224	**3**	271	**3**	318	**3**		
225	**3**	272	**3**	319	**3**		
226	**3**	273	**3**	320	**3**		
227	**3**	274	**3**	321	**3**		
228	**3**	275	**3**	322	**3**		
229	**3**	276	**3**	323	**3**		
230	**3**	277	**3**	324	**3**		
231	**3**	278	**3**	325	**3**		
232	**3**	279	**3**	326	**3**		
233	**3**	280	**3**	327	**3**		
234	**3**	281	**3**	328	**3**		
235	**3**	282	**3**	329	**3**		

Tabloda da görüldüğü gibi şiirlerin çoğunluğu üçer beyitten oluşmaktadır. 343 adet şiirde toplam 1258 beyit bulunmaktadır. Şâirin kendi el yazısıyla yazdığı

manzum biyografisinde 27 beyit, diğer bölümlerde de 14 beyit yer almaktadır. Tüm beyitlerin toplamı ise 1299'dur. Dîvânın 69. şiiri 20 beyitten oluşan en uzun şiiridir.

1.1.4 VEZİN VE KAFİYE

1.1.4.1. Vezin

Klâsik Türk şiirinde ahengi sağlayan en önemli unsurlardan biri de vezindir. Dîvân şâirleri sanatını göstermek için aruz kalıplarının hezec, recez, remel, münserih, muzarî, müctess, seri', hafîf, mütekarib, kâmil gibi bahirlerini kullanmaya gayret ederlerdi (İpekten, 1999 : 287).

Hasan Hilmî Edirnevî'nin dîvânı vezin açısından incelendiğinde şiir tekniğinin zayıf olduğu görülecektir. Birkaç şiiri hariç, şâirin bütün şiirlerinde hezec bahrindeki "*Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün*" kalıbını kullandığı görülecektir. Şiirlerinde kullandığı mahlası "*Ḥasan Ḥilmī*" ve "*yā Resūla'llāh*" redifi de "*Mefāʿīlün*" kalıbına uygundur.

Birkaç şiirde ise remel bahrinin "*Fāʿilātün Faʿilātün Faʿilātün Fāʿilün*" kalıbını kullanmıştır. Dîvân'daki manzumelerin vezinlere göre dağılımı şöyledir:

Tablo: 1.3.

BAHİR	VEZİN	Na't	Manzum Biyografi	Diğer	TOPLAM	%
Hezec	*Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün*	340	-	2	342	97,7
Remel	*Fāʿilātün Faʿilātün Faʿilātün Fāʿilün*	3	1	4	8	2,3
	TOPLAM	**343**	**1**	**6**	**350**	**%100**

Aruz veznine hâkim olmayan şâirin dîvânında çok sayıda beyit vezin açısından hatalıdır. Kimi mısralarda hece eksikliği söz konusu iken kimi mısralarda hece fazlalığı vardır.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

Naḳşibend naḳḳāşıdır insān-ı kāmil fi'l-vücūd
Esbāb-ı ḥikmetdir muḥabbet rābıṭam var yā Resūla'llāh (19/4)

Yukarıdaki beyitte ikinci mısra vezin yönünden kusurludur. Bu mısrada hece fazlalığı vardır.

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

Ḥasan Ḥilmī oḳur naʿtıñ seniñ medḥiñle meşġūldur
Günāha göz yaşı maġfiretdir yā Resūla'llāh (159/3)

Bir hecesi eksik olan yukarıdaki ikinci mısra vezin yönünden hatalıdır.

1.1.4. 2. Kafiye ve Redif

Şiirde ahengi sağlayan unsurlardan biri de kafiye ve rediftir. Dîvan şiirindeki kafiye Arap; redif ise Fars kökenlidir. Dîvân şiiri kafiyesi, seslerin yazılış biçimini esas alır. Yani kafiye göz içindir. Dîvân şiirinde şâirler daha çok tam kafiye ve zengin kafiye kullanırlar. Ahenk unsurları açısından redifler de önemli bir işleve sahiptir. Şiirde anlamın kuvvetlendirilmesi, kafiyenin zenginleşmesi ve ahengin artması çok zaman redife bağlıdır (Pala, 1996 : 40-41).

Hasan Hilmî Edirnevî'nin Dîvân'ı bu anlamda incelendiğinde şâirin kafiye ve redif konusunda da başarısız olduğu görülecektir. Birkaç şiir haricinde *"yā Resūla'llāh"* redifinin sürekli kullanılması dikkat çekicidir. Aşağıdaki beyitler *"yā Resūla'llāh"* redifli olmayan şiirlerin matla' beyitleridir:

Ne niʿmetdir bu devlet ki ṣadırda nūr-ı īmānı
Bize luṭf eyledi Allāh Muḥammed gibi sulṭānı (1/1)

Bir kitāb-ı maʿrifetdir yā Resūla'llāh göñül
Şerḥ olınmaz ʿayn-i Ḥaḳ'dır yā Resūla'llāh göñül (23/1)

Mürġ-ı şeb pervāneyim yā Muḥammed Muṣṭafā
Rūz u şeb dīvāneyim yā Muḥammed Muṣṭafā (133/1)

Şâirin dîvânına bakıldığında redifleri sıkça kullandığı görülür. Kafiye konusunda pek de başarılı olduğu söylenemez. Çoğunlukla kafiyesiz şiir yazmıştır.

Mürīdim dā'imā virdim **yā Allāh yā Resūla'llāh**
Muʿīnim ism-i aʿẓamdır **yā Allāh yā Resūla'llāh** (52/1)

Bize Allāh mubaḥ ḳıldı nikāḥı **yā Resūla'llāh**
Ṭoḳuz ḫātūn nikāḥ itdiñ ḥelāldir **yā Resūla'llāh** (79/1)

Şefāʿatlü şifā bāġı Ḥaleb'**de yā Resūla'llāh**
Ḫaber aldım ṭabīb ammā Yemen'**de yā Resūla'llāh** (87/1)

Yukarıdaki beyitlerde koyu yazılan redif kısımlarını çıkardığımızda herhangi bir kafiyenin olmadığı görülecektir. Bunun dışında şiirlerinde kafiye birliği yoktur. Matla' beytinde görülen kafiye türü diğer beyitlerde olmayabiliyor.

Muḥabbet bāġıdır bildik inābe yā Resūla'llāh
Taṣavvūf ʿilmidir aldıḳ inābe yā Resūla'llāh

Ḥaḳīḳat-ı ʿilmine miftāḥ mecāzen ʿilm-i tevḥīddir
Bütün dünyāyı terk itmek inābe yā Resūla'llāh

Ḥasan Ḥilmī erer şeyḫī mürīd olmaḳ diler gōñli
Ḥaḳīḳat ʿāşıḳıñ şeyḫī inābe yā Resūla'llāh (131/1,2,3)

Yukarıdaki şiirde kafiye birliği söz konusu değildir. Matla' beytindeki kafiye şekli, makta' beytinde görülmemektedir.

1.2. MUHTEVA ÖZELLİKLERİ*

1.2.1. DİN

Allâh tarafından peygamberi vasıtasıyla vaz'edilip, uyanlarını dünya ve ahrette kurtuluşa erdiren itikat ve ameller bütününe din denir (Pala, 1989 : 132). Hasan Hilmî Dîvânın'da İslâm dininin esasları, itikad ile ilgili mefhûmlar ağırlıklı olarak işlenmiştir.

Dîvân'da din ismi olarak İslâm dışında Yahudilik ve Nasârâ (Hristiyanlık) isimleri de geçmektedir.

Vaṣiyyet eylediñ didiñ ***Yehūdī'den Naṣārā'dan***
Ṣaḳıñ ḳorḳmañ ziyān gelmez buyurduñ yā Resūla'llāh (73/6)

Yukarıdaki beyitte Hz. Muhammed'in "Yahudî ve Hristiyanlardan korkmayınız, çünkü onlardan zarar gelmez." vasiyeti ele alınmıştır. Bununla ilgili olarak Kur'ân-ı Kerîm'de "*Şüphe yok ki, İman edenler, Yahudiler, Hristiyanlar ve Sabiîler, bunlardan her kim Allâh'a ve ahiret gününe gerçekten iman eder ve salih amel işlerse, elbette Rableri katında bunların ecirleri vardır, bunlara bir korku yoktur, bunlar mahzun da olacak değillerdir.*" (Bakara, 2: 62)

1.2.1.1. İTİKAT

1.2.1.1.1. Allâh

İncelediğimiz dîvânın na'tlardan önce bulunması gereken bölümleri olan tevhid ve münacât kısımları yoktur. Bir na't-ı şerîf mecmuası olan Hasan Hilmî Edirnevî Dîvânı'nda "Allâh" lafzı sıkça geçmektedir. Şâirin şiirlerinde Allâh'ın diğer sıfatlarından da bahsedilir. Allâh kelimesinin etimolojisi hakkında Arap dili uzmanları ve müsteşrikler farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Genel kabüle göre Allâh kelimesi herhangi bir kökten türemeyip gerçek mabuda ad olmuştur (TDV İslam Ansiklopedisi, 1989: 471). Kur'ân-ı Kerîm'de İhlâs Sûre'sinde Allâh'ın özellikleri

---

* Muhteva bakımından incelemesi yapılan bu çalışmanın tasnifi yapılırken Mustafa Tatçı'nın " Yunus Emre Dîvânı İnceleme, Harun Tolasa'nın "Ahmet Paşa'nın Şiir Dünyası" ve Ömer Ferit Kam'ın "Divan Şiirinin Dünyasına Giriş" adlı eserlerinden faydalanılmıştır.

açıkça beyan edilir. " *1.De ki; O Allâh birdir. 2. Bütün varlıklar O'na muhtaç; fakat O, hiçbir şeye muhtaç değildir. 3. Ne doğurdu, ne doğuruldu. 4. Ve hiçbir şey onun dengi değildir."* (Yazır, 2006 : 446).

İnābe-i īmānım vehbīdir sefer der- vaṭan ḳıldım
Bıraḳdım lāyı buldum Allāh'ı Naḳşibendim yā Resūla'llāh (20/3)

Bu beyitte şâir Allâh dışındaki her şeyi bıraktığını, O'na iman ettiğini ifade etmektedir. Kelime-i Tevhid ifadesi lâ (hayır, yok) ile başlar.

Mürīdim dā'imā virdim yā Allāh yā Resūla'llāh
Muʿīnim ism-i aʿẓamdır yā Allāh yā Resūla'llāh (52/1)

Tarikatta müridlerin virdlerinden (duâsı) biri de yā Allâh yā Resûlallâh'tır. İnananlar, Allâh'a karşı acz ve hayranlık içindedirler.

Açılsa keşf-i rūḥānī görülse ʿālem-i ervāḥ
Ṣanurlar bī-mekān **Allāh** ġarībdir yā Resūla'llāh (55/2)

Bu beyitte de Allâh'ın mekandan münezzeh olduğunu; ancak insanların bu durumu idrak edemediklerini ifade etmektedir.

Muḥabbet Ḳul hūve'llāhu aḥaddır yā Resūla'llāh
Enīsim hem celīsim **Allāhu'ṣ-ṣamed**dir yā Resūla'llāh

Yukarıdaki beyitte İhlâs Sûre'sinden hareketle Allâh'ın "Samed" isminden bahsedilmektedir. Samed, kendisi hiçbir şeye muhtaç olmayan; ancak tüm canlıların ihtiyaçlarını gideren ve her canlının kendisine muhtaç olduğu anlamına gelmektedir.

Ḥasan Ḥilmī ḫaṭā ehli ricā sulṭānıma geldim
Ḳuṣūrum ʿafv ider **Allāh** muvaffaḳ yā Resūla'llāh *(289/3)*

Burada da Allâh'ın günahları, kusurları affedici isminden bahsedilmektedir. Aşağıdaki beyitte de Allâh'ın Gaffar (affedici) ve Settar (ayıpları, günahları örten) isimlerine değinilmiştir.

Esmā-i Ḥüsnā'dan iki esmā muʿīnimdir
Biri Settār biri **Ġaffār** ki yol var yā Resūla'llāh (10/8)

İderse tevbe istiġfār kebāʾirdir olur maʿṣūm
Oḳur esmāı yā **Ġaffār** kitābdır yā Resūla'llāh (110/5)

Allâh'ın "Esmâü'l-Hüsnâ"larından biri olan Gafur, mağfireti çok olan, kulunu bağışlayan anlamına gelir.

Didi yā Rabb unutduḳ biz bu esmāı oḳurduḳ biz
Ġafūrsun saña muḥtācız şefāʿat yā Resūla'llāh (69/18)

Allâh'ın isimlerinden olan "Bârî" yarattıklarını temiz ve sağlam bir temel üzere yaratan anlamına gelmektedir.

Kesersem vācib olmuşdur bu ẓālim nefs-i ġaddār
ʿAṭāyā eylese **Bārī** gerekse yā Resūla'llāh (172/2)

Allâh'ın isimlerinden olan "Evvel" her şeyden önce, öncelerin öncesi anlamına gelmektedir. "Ahir" ise, Allâh'ın varlığının sonsuz olduğu anlamına gelmektedir.

Hūve'l-ḥaḳ dürr-i yek-tādan ṭulūʿ eyler güneş ẓāhir
Hūve'l-evvel hūve'l-āḫir taḥaḳḳuḳ yā Resūla'llāh (330/2)

ʿAceb gizlendi ʿārifler sukūta vardı ehlu'l-llāh
Saʿādet seyfi yā **Fettāḥ** müdevver yā Resūla'llāh (34/4)

Bi-emri'llāh şerīᶜatla bi-iẕni'llāh **ẕü'l-Fettāḥ**
Bi-ḥamdi'llāh Ḥasan Ḥilmī müeṡṡir yā Resūla'llāh (34/ 8)

Yukarıdaki beyitlerde de Allâh'ın "Fettâh" ismi ele alınmıştır. Fettâh, kullarının her türlü güçlük ve sıkıntılarını açan ve kolaylaştıran anlamlarına gelir.

Allâh'ın isimlerinden biri olan Gani, çok zengin, hiçbir şeye ihtiyacı olmayan anlamındadır. Günahları çok olan insanı affetmesi Allâh'ın Ganî sıfatıyla doğrudan ilgilidir. Ganî olan Allâh'ın rahmeti çoktur. Bu rahmete vesile olan da iki cihân serveri Hz. Muhammed'dir.

Ḥasan Ḥilmī ḥisāb itdi ḫayr şer defteriñ yırtdı
Umar ᶜafvı ᶜaṭā eyler **Ġanī**'dir yā Resūla'llāh (18/3)

Güvendik dīne īmāna ḥaḳīḳat şübhemiz yoḳdur
Ġanīdir raḥmeti çoḳdur sebebsin yā Resūla'llāh (72/8)

Hidāyet eyledi **Hādī** ṣırāṭı mustaḳīm üzre
Cehennemden güẕār eyler muṣallī yā Resūla'llāh (141/2)

Hâdî, hidayete kavuşturan, kulunu hayırla muvaffak eyleyen anlamına gelmektedir.

Manzum biyografinin XIX. beytinde Allâh'ın "Hafız" ismi geçmektedir. Hafız, koruyan, saklayan ve muhafaza eden anlamlarına gelir.

Seni Mevlā'ya ey oğlum emānet eyledim li'llāh
Ḥaḳīḳat Aḥfeẓu'l-ḥuffāẓ olan ol pādişāhımız

Yukarıdaki beyitte şâirin babası, oğlunu koruyucuların (muhafaza edicilerin) en üstünü olan Allâh'a emanet eylediğini belirtmektedir.

Amān rūz-ı cezāda dest-gīr ol ben günāhkārım
Muḥabbet aṣlu **Ḥak**’dan şefāʿat yā Resūla’llāh

Hâlik, Allâh’ın yaratıcılık ismidir. Allâh, yeri, göğü, dünyâyı yaratan gücün adıdır.

Yeri gögi yaradandır ṭutan da yā Resūla’llāh
Cihānıñ **Ḫāliḳ**’i ḳudret yapan da yā Resūla’llāh (182/1)

Farsça bir kavram olan “Hüdâ” Allâh demektir. Allâh’ın güzel isimlerinden biri olan Vehhâb, nimetlerini karşılıksız hibe eden, çeşit çeşit nimetlerini sunan anlamına gelmektedir.

Ḫüdā ṣaḳlar bükālardan ʿadālet eyleyen şāhı
Tecellī ḳılsa ol **Vehhāb** muʿammer yā Resūla’llāh (34/6)

Ḥasan Ḥilmī içer südden beş memeli inekdir o
Dir bi’smi’llāh el-ḥamdu l’illāh **Allāh Kerīm**dir yā Resūla’llāh (145/3)

Allâh’ın Rahîm ismi, ahirette sadece inananlara acıyıp, gerçek nimetini onlara gösteren anlamına gelmektedir.

Medîne’nin kapısından her seher vakti aşk yeli eser. Rahmet kapısı olan Medîne’nin bu vasfı, Allâh’ın Rahîm sıfatından kaynaklanmaktadır. Arapça bir kavram olan “Medîne” Hz. Peygamber’in hicret ettiği yer anlamına geldiği gibi genel olarak “şehir” anlamına da gelmektedir.

Eser ʿaşḳıñ yeli vaḳt-i seḥer bāb-ı Medīnen’den
Medīneñ bāb-ı raḥmetdir **Raḥīm**’den yā Resūla’llāh (189/2)

Arapça bir kavram olan Vâhid, eşi ve benzeri olmayan, tek anlamına gelen Allâh’ın diğer bir ismidir. Aşağıdaki beyitte Hz. Peygamber’in yüz güzelliğinin Allâh’ın Vâhid isminin delili olduğu ifade edilmektedir.

Cemālïñ **Vāḥid-i Ḥaḳḳ**’a seneddir yā Resūla’llāh
Yazılmış āyet-i Ḳur’ān kitābdır yā Resūla’llāh (24/1)

Görüldüğü üzere, Hasan Hilmî’nin şiirlerinde Allâh’ın isim ve sıfatlarıyla ilgili özellikler sıkça yer almaktadır.

1.2.1.1.2. Melekler

İmanın esaslarından biri de meleklere inanmaktır. Dîvân şiirinde melek kelimesi yanında Hur, Hurî, Gılman, Firişte Ervâh-ı Kuds, Kudsîler ve Melâik gibi kavramlar kullanılır. Melekler Allâh’ın emrinde görevli olan varlıklardır. Daha çok masumiyetleri, nurdan yatılışları, tesbih ve tehlil içinde bulunmaları, yemeden içmeden mustağni ve muayyen vazifelere sahip oluşları bakımından ele alınırlar (Tolasa, 2001 : 30).

Nüzūl itdikçe bir āyet **melekler** aġlaşırlardı
Bu ṭaġlar titredi tir tir ḥakīm ḫān yā Resūla’llāh

Muḥabbet ʿaḳla geldikçe gözümden ḳanlı yaş ṭamlar
Melekler ḥālime aġlar semāda yā Resūla’llāh (187/2)

Burada Kur’ân-ı Kerim’in tedricen nazil oldukça meleklerin ağlaştıklarından bahsedilmektedir. Diğer beyitte de muhabbet durumunu düşündükçe gözünden kanlı yaşlar damlayan şâirin bu hâline, meleklerin semâda ağladıkları gözler önüne serilmektedir.

Ḥayā eyler semā ehli içildikçe duḫān yerde
Melekler ḳaçdılar gökde bu ʿibret yā Resūla’llāh (45/5)

İnsanlar sigara, tütün mamülleri kullandığında semâ ehlî olan meleklerin bu durumdan rahatsız olup kaçıştıkları dile getirilmektedir.

Sualine cevap bekleyen şâir, meleklerin getireceği haberlerle mutlu olacağını belirtmektedir.

Ḥasan Ḥilmī Medīnenden cevāb ister suʾāl itdi
Meleklerle cevāb gelse sürūra yā Resūla'llāh (174/3)

Ḥasan Ḥilmī göñül mürġı murād ister muḥabbetden
Melekler müjde eylerse kerāmet yā Resūla'llāh (183/3)

Gönlü muhabbetten murad isteyen dertli şâir, dermanının Allâh tarafından meleklerle gönderilmesini ümid etmektedir. Bunun gerçekleşmesini ise kerâmet mesabesinde görmektedir.

Manevî olarak hasta olan gönül her ne kadar tabîbden devâ isterse de asıl şifa kaynağı Hz. Muhammed'e melekler aracılığıyla gelen İslâm dinidir.

Göñül dertli devā ister ṭabībden yā Resūla'llāh
Meleklerle ʿilāc gönder Ḥabīb'den yā Resūla'llāh (189/1)

Semâ ehli olan meleklerin bulundukları yer, melekût alemidir. Dîvânda melek kelimesinin çoğulu olan melâik de kullanılmıştır. Nurdan yaratılan melekler, Allâh'ı tesbih ve tehlil ederler:

Medīneñ menzīl-i Mevlā kelāmı yā Resūla'llāh
Melāʾikler oḳur ṣallū selāmı yā Resūla'llāh (28/1)

1.2.1.1.2.1. Cebrail

Beyitlerde sıkça kullanılan meleklerden olan Cebrail, dîvân şiirinde Cibril-i emin, Cibril-i ruh, Ruhu'l-Kuds, Ruh-ı Kudsî, Hümâ-yı Kudsî, Tuti-i Kuds, Bülbül-i Kudsî, Ruhu'l-emin, Cibril gibi isimlerle de zikredilir. Daha çok vahiy meleği olarak bilinen Cebrail, kanatları, uçması, makamı, ateşe atıldığında Hz. İbrahim'e yardım

etmesi, nefesle Hz. Meryemi gebe bırakması gibi vasıflarıyla da ele alınır (Tolasa, 2001 : 32).

Ne **Cebrāʾil** ne Mikāʾil ne İsrāfīl ne ʿAzrāʾil
Bular bir dem öte geçmez ki gördüm yā Resūla'llāh (26/1)

Yukarıdaki beyitte, meleklerin makamlarının sabit olduğu ifade edilmektedir. Miraç hadisesinde Cebrail belli bir noktaya kadar Hz. Peygamber'e eşlik etmiştir.

Oḳur tekbīr **Cebrāʾil** daḫı tehlīl Ḫalīlu'llāh
Oḳudı ḥamdi İsmaʿīl baḳarsam yā Resūla'llāh (171/4)

Cebrail, bu beyitte Allâh'ı tesbih etme yönüyle ele alınmıştır. Ayrıca, Hz. İbrahim'in Hz. İsmail'i Allâh'a kurban edecekken Cebrâil'in gökten koç indirmesi olayına da telmih vardır.

Cebrâil, bazı beyitlerde, vahiy getirmesi yönüyle ele alınır. Aşağıdaki beyitlerde Cebrâil'in Hz. Peygamber'e Hirâ Dağında İlahî aşkı getirmesi dile getirilmektedir. Böylelikle Hz. Muhammed, en son dinin en son peygamberi ünvanını aldı.

Kemer-bend oldı ʿāşıḳlar melekler ʿaskeri geldi
Getürdi ʿaşḳı **Cebrāʾil** Cebel-i Ḫirā'dan yā Resūla'llāh (192/2)

Getürdi ʿaşḳı **Cebrāʾil** muḥabbet bi-ḥamdi'llāh
Muḥammed dīn-i ḫātem oldı āmentü bi'llāh yā Resūla'llāh (194/2)

En büyük melek vasfına sahip olan Cebrail, aklı temsil etmesi yönüyle ele alınmıştır.

ʿAḳıl **Cebrāʾil** fikir Mikāʾil u İsrāfīl
Teslīm-i ʿAzrāʾīl Ḥasan Ḥilmī yā Resūla'llāh (231/3)

1.2.1.1.2.2 İsrāfil, Mikail, Azrail

İsrafil, kıyameti sûruyla haber verecek melektir. Mikail, tabiat olaylarını düzenleme, Azrail ise can alıcı vasıflarıyla ele alınır.

Ne **Cebrā'il** ne **Mikā'il** ne **İsrāfīl** ne ʿ**Azrā'il**
Bular bir dem öte geçmez ki gördüm yā Resūla'llāh (26/1)

ʿAḳıl **Cebrā'il** fikir **Mikā'il** u **İsrāfīl**
Teslīm-i **ʿAzrā'īl** Ḥasan Ḥilmī yā Resūla'llāh (231/3)

Dört büyük melek aynı beyitlerde. Cebrâil, akıl; İsrafil ve Mikail, fikir yönüyle, Azrail ise emaneti teslim alması özelliğiyle ele alınmıştır.

1.2.1.1.2.3. Kirâmen Katibin

Hasan Hilmî Edirnevî Dîvânı'nda bahsedilen meleklerden diğer ikisi, Kirâmen Kâtibîn melekleridir. Kur'ân-ı Kerîm'de İnfitar Sûresi'nin 10-12. ayetlerinde bu meleklerin vasıfları şöyle anlatılır: " *Oysa üzerinizde koruyucular var. O muhafızlar değerli, şerefli kâtiplerdir. Onlar, siz her ne yaparsanız bilirler."* (Yazır, 2006 : 432).

Kirâmen Kâtibîn, insanların hayır ve şerlerini yazan, insanları her an gözetleyen meleklerdir. Dîvân'da da bu vasıflarıyla değişik beyitlerde ele alınmıştır.

Hidāyet defteri ḥikmet-i ḥakīm-i mālike'l-mülkdür
Kirāmen Kātibīn yazsun devātım yā Resūla'llāh (57/3)

Aşağıdaki beyitte Kirâmen Kâtibîn meleklerin günahları ve sevapları ne eksik ne de fazla şekilde yazdıkları ifade edilmektedir.

Kimi egri kimi ṭoġrı yazarlar deftere ḫayrı
Kirāmen Kātibīn ġayrī kitābım yā Resūla'llāh (67/3)

Kendisini masum bir ölüye benzeten şâire göre günahları Kaf Dağı kadar da olsa Kirâmen Kâtibîn bunları yazmaz; çünkü günahlarından sorumlu olan, günahları işleyen gönül kuşudur. Bu sebeple asıl sorumluda gönül kuşudur.

Kirāmen Kātibīn yazmaz günāhım Kūh-ı Ḳaf olsa
Mükellef mürġ-i dil maʿṣūm memātım yā Resūla'llāh (130/2)

Sevgiye ve aşka dair mektup yazarsam buna Kirâmen Kâtibîn şahid olsun diyen şâir, huzura sunulan bu aşk mektubundan sevap ummaktadır.

Yazarsam nāme-i ʿaşḳıñ **Kirāmen Kātibīn** şāhid
Ḥużūra ʿarż olunduḳça s̱evābdan yā Resūla'llāh (328/2)

1.2.1.1.2.4. Münker-Nekir

Öldükten sonra kabir hayatında görülecek olan iki sorucu melektir (Tatçı, 1990 : 95).

Şâir, gizli olarak işlediği günahların, isyanların yazıldığını, mezara girdiğinde bunlardan hesaba çekileceğinin şuurundadır. Kabir âleminde bu sorulara nasıl cevap vereceğini düşünmektedir.

Yazar **Münkir Nekīr** meʾmūr ḫayr şer dāʾim efʿālim
Yazıldı dürlü ʿişyānım ḫafīdir yā Resūla'llāh (18/2)

Mezāra girdigim günde suʾāl-i **Münkereyn** gelse
Ne śūretle cevāb virsem ĥisābım yā Resūla'llāh (66/3)

1.2.1.1.3. Kitaplar

Kutsal kitapların sonuncusu Hz. Muhammed'e indirilen Kur'ân'dır. Hasan Hilmî Edirnevî Dîvân'ında da birçok yerde Kur'ân kelimesi geçmektedir. Diğer kutsal kitaplar olan Zebur, Tevrat ve İncil'den bahsedilmemiştir.

Kur’ân, inananlar için yol gösteren bir nur, bir ışıktır. O, ezelden ebede kadar aydınlatan, yol gösteren bir kitaptır.

Uçar ümmetleri anıñ ṭuyūrı ẕü’l-cenāḥeyndir
Ṭarīḳ-i nūr-ı **Ḳur’ān**’dır göñüller ʿarş-ı raḥmānī (1/3)

Ezel bāğı öteñ bülbül bu **Ḳur’ān** yā Resūla’llāh
Elestü sünbüle reyḥān o fermān yā Resūla’llāh (37/1)

Peygambere yönelen mü’min aynı zamanda Kur’ân’a da yönelmiştir. Peygamber, Kur’ân’ın hükümlerini hem tebliğ eden hem de bizzat uygulayandı.

İnābe eyledim saña şerīʿat baña vird oldı
Baña **Ḳur’ān** delīl oldı ʿināyet yā Resūla’llāh *(43/2)*

Aşağıdaki beyitte de halifeliğin Kur’ân’ın emri olduğu, sultanın bu hükme ihanet etmeyeceği belirtilmektedir.

H̬ilāfet emr-i **Ḳur’ān**’dır h̬iyānet eylemez sulṭān
Semiʿnā eyyühā’l-insān türābdır yā Resūla’llāh *(50/4)*

Kur’ân, inananlar için şifa kaynağıdır, gıdadır. Kur’ân-ı Kerim’de “Biz Kur'ân'dan, iman edenler için bir şifa ve rahmet kaynağı olan âyetler indiriyoruz. Zalimlerin de ancak zararını artırır.” denilmektedir (İsrâ, 17: 82). Kur’ân, irfan ilminin kaidelerini öğrenmeye vesiledir. Kur’ân okuyan ruhlar, bu ilahî feyizden gıdalanırlar. Bu ilmin üstadı da Hz. Muhammed’dir.

Delīlim reh-berim **Ḳur’ān** şifādır h̬astaya īmān
Vesīle ʿilm-i ʿirfāna ḳavāʿid yā Resūla’llāh (54/2)

Yazılmış sırrıma **Ḳur’ān** oḳur rūḥum ġıdā eyler
Muḥammed ʿilm üstāẕım yaḳīndir yā Resūla’llāh (223/2)

Kur'ân kelimesinin Mushaf şekliyle de kullanıldığı görülmektedir. Mushaf, sahife haline getirilmiş kitap anlamındadır. Tedricen nazil olan Kur'ân, sahifelerden oluşmaktadır.

Dîvân'da birkaç yerde Mushaf kelimesi sevgi anlamına gelen muhabbet kelimesiyle birlikte kullanılır. Şâir, yazdığı kasidenin Kur'ân'ı şerh ettiğini ifade eder.

Muḥabbet **Muṣḥaf**-ı Ḳur'ān ḳaṣīdeñ anı şerḥ eyler
Müfessirdir Ḥasan Ḥilmī maḳūlıñ yā Resūla'llāh (260/3)

Muhabbet, aşağıdaki beyitlerde görüleceği gibi Hz. Peygamber'in zatının sahifeleridir, sıfatıdır. Hz. Muhammed'e âşık olan teşne gönüller, bu mushafı sürekli okurlar.

Muḥabbet ḥāfıẓı ʿāşıḳ oḳur ʿilm-i ledünnī
Muḥabbet **muṣḥaf-ı** ẕātıñ oḳursam yā Resūla'llāh (254/2)

Muḥabbet **muṣḥaf**-ı ẕātıñ ṣıfātıñ yā Resūla'llāh
Oḳur ʿāşıḳ kelāmu'llāh kelāmıñ yā Resūla'llāh (339/1)

Şâir, peygamberin yüzünü Kur'ân ayetleri yazılmış kitaba benzetmektedir. Yüzünde nübüvvet mushafının açıldığını belirtmektedir. Mushaf kelimesi beyitlerde muhabbet ve Kur'ân kelimeleriyle birlikte kullanılmıştır.

Yüzüñde āyet-i Ḳur'ān yazılmış yā Resūla'llāh
Nübüvvet **muṣḥaf**ı ḳudret açılmış yā Resūla'llāh (227/1)

Ḥasan Ḥilmī göñül **muṣḥaf** yazılmış sırrıma Ḳur'ān
Di māşā ṣānīʿ-i ḳudret Allāhu ekber yā Resūla'llāh *(288/3)*

1.2.1.1.4. Peygamberler

İmanın esaslarından biri de peygamberlere inanmaktır. Genel olarak peygamberlerden enbiya, nebi, rasûl olarak bahsedilir. Farsça bir kelime olan peygamber, haber getiren anlamındadır. Divân'da geçen peygamber isimleri şunlardır:

1.2.1.1.4.1. Âdem Peygamber

Hz. Âdem, yeryüzünde ilk insan ve ilk peygamberdir. Divân'ın 69. şiiri Hz. Âdem'le ilgilidir. Hz. Âdem ve Hz. Havva yasak edilen meyvadan şeytanın oyununa gelerek yiyince Allâhü Teala, onları cennetten çıkardı. Kur'ân'ı Kerîmde Tâhâ Sûre'sinin 120-122. ayetleri bu konuya işaret etmektedir. " *Nihayet şeytan ona vesvese verdi. Şöyle dedi: 'Ey Âdem! Sana sonsuzluk ağacını ve çökmesi olmayan bir saltanatı göstereyim mi?' Bunun üzerine ikisi de o ağaçtan yediler. Hemen ayıp yerleri kendilerine açılıp görünüverdi. Üzerlerine cennet yaprağından örtüp yamamaya başladılar. Âdem Rabbinin emrinden çıktı da şaşırdı. Sonra Rabbi, onu seçti de tevbesini kabul buyurdu ve ona doğru yolu gösterdi* (Yazır, 2006 :231).

Babam Ādem'le anam Ḥavvā'yı mekriyle aldatdı
Dönüp şimdi baña geldi şefāʿat yā Resūla'llāh (69/6)

Babam Ādem'le anam Ḥavvā'yı himkir himkir aġlatdı
Çıḳardı cennet içinden şefāʿat yā Resūla'llāh (69/8)

Cennetten çıkarılınca Hz. Havva, Cidde'ye indirildi, durumuna çok üzüldü ve pişmanlık duydu.

Düşünce Cidde'ye Ḥavvā nedāmet eyledi āh āh
Didi evlādıma eyvāh şefāʿat yā Resūla'llāh (69/9)

Hz. Âdem ise cennetten çıkarılınca Serendib dağına indirildi. Hatasını anladı ve tevbe etti. Hz. Âdem utancından üç yüz yıl semaya bakamadı, gözlerinden kanlı

yaşlar akıttı. Nedamet duyguları içinde olan Hz. Âdem, bu durumundan dolayı Hz. Havva'yı bile unuttu.

Serendib ṭağına Ādem inince ḳaldı ḫayretde
Didi yā Rab ḳuṣūr bende şefāʿat yā Resūla'llāh (69/10)

Uṭandı baḳmadı Ādem ki üç yüz yıl semāvāta
Unutdı dost Ḥavvā'yı şefāʿat yā Resūla'llāh

Ki üç yüz yıl büka ḳıldı gözünden ḳanlar aḳıtdı
Ḳızıl ḳan itdi ṭopraḳı şefāʿat yā Resūla'llāh (69/11-12)

Gökte melekler Hz.Âdem'in bu durumundan dolayı Allâh'a müracaat ettiler. 300 sene ağlayıp yalvaran Hz. Âdem'in duâları ve tevbesi kabul edildi. Hz. Âdem ve eşi Hz. Havva gaflet uykusundan uyanıp Allâh'ı zikretti. Bu zikirden sonra Allâh'tan bir nidâ geldi. Allâh, Hz. Âdem'i affettiğini bildirdi (69/13,14,15,16).

Tevbesi kabul edilen Hz. Âdem'e Allâh tarafından şöyle bir nidâ daha geldi. " Ey Âdem, eğer Habîbimle (Hz. Muhammed) duâ kılsaydın ebediyen cennetten çıkmazdın."

Nidā geldi ki yā Ādem Ḥabībim'le duʿā ḳılsañ
Ebed cennetde çıḳmazdıñ şefāʿat yā Resūla'llāh (69/17)

Aşağıdaki beyitte de Hz. Âdem'in şeytanın oynuna gelerek cennet bâğını bir habbeye değişmesi dile getirilmektedir:

Ṭuyunca Ḥażret-i Ādem seniñ teşrīfini bir dem
Degişdi ḥabbeye bāġ-ı cinānı yā Resūla'llāh (343/2)

1.2.1.1.4.2. Nûh Peygamber

Hz. Nûh, tufan hadisesi ile birlikte sadece bir yerde anılmıştır. 45. şiirde duhanın (tütün kullanımı) ümmetin başına belâ olduğunu belirten şâir, bu durumu Nûh tufanına teşbih etmektedir.

Ẓuhūrı üç yüz on yıldır geçdi Nūḥ Ṭūfān'ı
Bu millet oldı ṭuġyānī ne ḳısmet yā Resūla'llāh (45/4)

1.2.1.1.4.3. İbrahim Peygamber

Hz. İbrahim beyitlerde hâl ve hususiyetleriyle ön plâna çıkan ve Halil lakabıyla da tanınan bir peygamberdir. Beyitlerde genellikle Nemrud tarafından ateşe atılması, atıldığı ateşin Allâh tarafından gülbahçesi haline gelişi ifade edilir. Kur'ân'da Eniya Sûresinin 69. ayetinde "*Ey ateş, dedik. İbrahim için serin ve selâmet ol"* buyrulmaktadır. Ayetin de işaret ettiği gibi Nemrut'un ateşi İbrahim'i yakmamıştır (Kaplan, 2010: 87).

Ḫalīl'e nār-ı Nemrūd'ı gülüstān eyleyen Allāh
Gülüstānla ider imdād umarım yā Resūla'llāh (56/2)

Hasan Hilmî'ye göre velilerin mesleğinin menbaı cefâdır. Onlar peygamberlere benzemezler.

Ḥasan Ḥilmī ne Eyyūb'dür ne İsmaʿīl ne İbrāhīm
Velīler meslegi aṣlı cefādır yā Resūla'llāh (150/4)

Hz. İbrahim'in oğlu İsmail'i Allâh'a kurban etmek istemesi de beyitlerde sıklıkla işlenen bir temadır. Aşağıdaki beyitlerde Hz. İbrâhim'in oğlu Hz. İsmâil'i daha önce verdiği vaadin gereği, kurban etmek istemesi ifade edilmektedir. Bilindiği üzere, Hz. İbrâhim tam oğlunu kurban edecekken Allâh tarafından kurban edilmesi için bir koç hediye edildi.

Hediyye geldi cennetden Ḫalīl'im Rabbiñ cömerd senden
Ḳaldır İsmaʿīl'im yerden seversem yā Resūla'llāh (171/3)

Muḥabbet ʿayn-i İsmaʿīl belā İbrāhīm Ḫalīlu'llāh
Günāhım fi'l-mes̱el ḳoçdur muḳırsam yā Resūla'llāh (171/5)

1.2.1.1.4.4. İsmail Peygamber

Hz. İsmail, İbrahim peygamberin oğludur. Beyitlerde babası tarafından kurban edilmek istenmesi ve bu esnada gökten Allâh tarafından Cebrail vasıtasıyla bir koçun indirilip kesilmesi yönüyle ele alınır.

Göründi nev-cemāl şimdi taʿaşşuḳ eylesün ʿuşşāḳ
Kesildi kebş-i ʿİsmāʿīl fedāya yā Resūla'llāh (32/5)

İner gökden gelür bir ḳoç anıñda ḫādimi Cibril
Sevindi gördi İsmaʿīl kesersem yā Resūla'llāh (171/2)

Oḳur tekbīr Cebrāʾil daḫı tehlīl Ḫalīlu'llāh
Oḳudı ḥamdi İsmaʿīl baḳarsam yā Resūla'llāh (171/4)

Hz. İsmâil'in babası tarafından Allâh'a kurban edilmek istenmesi olayına telmih vardır.

1.2.1.1.4.5. Süleymân Peygamber

Yüzüğüyle, mührüyle, tahtıyla ins ü cinne hakim oluşuyla tanınan Hz. Süleyman, Davut peygamberin oğludur. Kur'ân-ı Kerim'in "Neml" Sûresinde Hz. Süleyman'ın Sebe Melikesi'ne Hüdhüd'le haber göndermesi, Melike'nin tahtının göz açıp kapanıncaya kadar geçen bir sürede getirtilmesi gibi olaylar anlatılır.

Ḥasan Ḥilmī muḥabbetle bugün taḫt-ı Süleymān'dır
Musaḫḫar ḳıldı rūzgārı muḥabbet yā Resūla'llāh (7/7)

Tāc-ı İskender nedir taḫt-ı Süleymān istemem
Sen şehiñ ḳurbānıyam yā Muḥammed Muṣṭafā (133/4)

Dîvân'da Hz. Süleyman'ın tahtından bahsedilir. Hz. Muhammed sevgisiyle dopdolu olan şâir, bu aşkının İskender'in tâcı ve Hz. Süleyman'ın tahtından daha kıymetli olduğunu belirtiyor.

Ne ḥāṣıl şāha minnetden göñül sulṭān Süleymān'dır
Tenezzül eylemem kelb-i kebīre yā Resūla'llāh (280/2)

1.2.1.1.4.6. Lokmân Peygamber

Kur'ân-ı Kerim'in Lokman Sûre'si Hz. Lokman kıssasını anlattığından bu adı almıştır. Hz. Lokman, kendisine hikmet verilen bir peygamberdir. Lokman Sûre'sinin 12. ayetinde "*Andolsun ki Biz, Lokman'a Allâh'a şükret diye hikmet verdik.*" denilmektedir.

ʿİlāc-ı ʿilm-i ḥikmetden oḳurdı Ḥażret-i Loḳmān
Ḥasan Ḥilmī'ye ḥaḳ Loḳmān namāzdır yā Resūla'llāh (83/3)

Hz. Lokman, Allâh'ın hikmetiyle hastalara şifâ dağıtan bir peygamberdir. Hasta olan gönüllerin bu tabibden ilaç almaları gerekmektedir.

Ḥasan Ḥilmī göñül Loḳmān ḫaber vir ḫastalar gelsün
Maraż ehli ʿilāc alsun ṭabībim yā Resūla'llāh (39/4)

Hz. Muhammed sevgisi, aşkı bütün dertlerin devasıdır. Şifa arayan dertli hastalara Hz. Lokman gibi şifa dağıtan tabib Hz. Muhammed'dir.

Bu nefsiñ derdine dermān ki sensiñ yā Resūla'llāh
Bu ḫasta ḳalbime Loḳmān ki sensiñ yā Resūla'llāh (127/1)

Uyur mı ehl-i derd ehli arar Loḳmān ʿilāc ister
Ṭabībdir ḫastaya Aḥmed Muḥammed yā Resūla'llāh (135/2)

Bunun dışında Hz. Peygamber aşkı, gönüllere Lokman Hekim gibi şifa vericidir (125/3, 207/2). Muhabbet, âşıklar için Lokman Hekim'dir. (312/1, 334/3)

1.2.1.1.4.7. Hızır ve İlyâs Peygamber

Beyitlerde Hızır ve İlyas peygamberlerin âb-ı hayatı bulması ve ebedî hayata kavuşması, İskender'in de bu durumdan mahrum olması sıklıkla dile getirilir. Tasavvufta Hızır, ilm-i ledünnî (ilahî sırlar bilgisi)den kinayedir. Yürek ferahlılığını bildirir (Pala, 1989 : 226).

İçüp āb u zülālinden Ḫıżır İlyās ḥayāt buldı
Ḫaber İskerder'iñ olsun naṣīb yoḳ yā Resūla'llāh (68/4)

Hızır peygamber, cihâna can veren bir sevgili gibidir. Bu özelliğiyle Hızır peygamber yerin ve göğün direği gibidir.

Cihāna cān viren cānān Ḫıżır'dır yā Resūla'llāh
Yeriñ gögüñ diregi de Ḫıżır'dır yā Resūla'llāh (176/1)

Aşağıdaki beyitte, âb-ı hayat (sonsuzluk suyu)'ı bulan İskender, Hz. Hızır ve Hz. İlyâs'tır. Bu sonsuzluk suyunu içmek İskender'e nasip olmamıştır.

Ḥayāt-ı āb u ḥayvānı Sikender'le bulan bunlar
İçen ' Ḫıżır İlyās'dır yā Resūla'llāh (176/2)

Hz. Hızır, ölümsüzlük suyunu içtiğinden dolayı sonsuza kadar canlı kalacaktır. Bu nedenle darda kalanlara anında yardıma koşacaktır.

Ḥasan Ḥilmī Ḫıżır ḥaydır amān yanında ol ḥāżır
Cemīᶜ müşküllere nāẓır Ḫıżır'dır yā Resūla'llāh (176/3)

Kimi beyitlerde de muhabbet, âb-ı hayat çeşmesine benzetilmiştir. Bu çeşmeden su içen insanın gönlü sebatlı, kalbi de hayy (canlı, diri) olur (210/1,2). Muhabbet, Hızır ve İlyâs'tır. Muhabbet ehlinin kalbi Hz. Hızır ve İlyâs peygamberler gibi diridir. Muhabbet dersini okuyan gönüller, âb-ı hayat içmiş gibi olurlar (332/1,2,3).

1.2.1.1.4.8. Mûsâ Peygamber

Hasan Hilmî Edirnevî Dîvân'ında Hz. Mûsâ ismi sadece bir beyitte geçer. Hz. Mûsâ, Tûr-ı Sînâ'da Allâh'ı görmek ister. Allâhu Teala da ona "len teranî" hitabıyla kendisini göremeyeceğini bildirir. Aşağıdaki beyitte tecellî hadisesine işaret edilmektedir. Şâir, muhabbeti Tûr-ı Sînâ'daki tecellîye teşbih etmiştir.

Muḥabbet Ṭūr-ı Sīnā'dır tecellī yā Resūla'llāh
Bu ilhām aṣlı Mūsā'dır tesellī yā Resūla'llāh (231/1)

1.2.1.1.4.9. Eyyûb Peygamber

Eyyûb peygamber, sabrın remzîdir. Kendisine musallat olan hastalıkla imtihan edilmiştir. Vücudunda türeyen kurtlarla uzun süre mücadele etmiştir. Aşk derdiyle hastalanan âşıklar, Hz. Eyyüb'e teşbih edilirler (Tatçı, 1990 : 110). Hasan Hilmî Dîvânı'nda sadece isim olarak bir yerde geçmektedir.

Ḥasan Ḥilmī ne Eyyūb'dür ne İsmaʿīl ne İbrāhīm
Velīler meslegi aṣlı cefādır yā Resūla'llāh (150/4)

1.2.1.1.4.10. Muhammed Peygamber

Hz. Muhammed, isminden en çok bahsedilen peygamberdir. Beyitlerde " Mustafa, Mahmûd, Ahmed, Resûl, Habib, Muhammed" adlarıyla sıkça kullanılır. Hasan Hilmî Edirnevî Dîvânı na't-ı şerîf olduğu için bu başlık altında detaya inilmeyip birkaç beyitle örneklendirilecektir.

Ne niʿmetdir bu devlet ki ṣadırda nūr-ı īmānı
Bize luṭf eyledi Allāh Muḥammed gibi sulṭānı (1/1)

Muḥabbet mumı ḳalbimde yanar ʿaşḳından ey Aḥmed
Muḥammed Muṣṭafā sensin ḥaḳiḳat yā Resūla'llāh (36/3)

Yaġar feyż-i ḫudā gökden seniñ ismiñle ey Aḥmed
Muḥabbetden biter Maḥmūd Muḥammed yā Resūla'llāh (43/3)

Zemīne eylediñ teşrīf Muḥammed Muṣṭafā'sıñ sen
Cihāna āfitāb ismiñ reşīddir yā Resūla'llāh (75/7)

Yazılmış ʿarşa tā nāmıñ Aḥmed yā Resūla'llāh
Oḳurlar ümmetiñ yerde Muḥammed yā Resūla'llāh (128/1)

1.2.1.1.5. Âhiretle İlgili Mefhūmlar

1.2.1.1.5. 1. Âhiret

İnsanların öldükten sonra tekrar dirileceği âlem, âhirettir. Dîvân'da sadece bir yerde ahiret kelimesi geçmektedir.

Hz. Peygamber aşkının bağı gerçekte ahiret âlemidir. Bu aşkın gücü, zevki de ibadettir.

Hevesdārım ʿaşḳ bāġım āḫiret yā Resūla'llāh
Yigitlik ẕevḳidir aṣl-ı ʿibādet yā Resūla'llāh (191/1)

1.2.1.1.5. 2. Âhir Zaman

İslâm dış şekliyle pek bilinmez.Dünyanın son zamanı olan âhir zamanda inkarcı muallimler, fesatçılar ortaya çıkacaktır. Fesatçılar şeriat (Allâh'ın hükümleri) kalktı derlerse de bu sözün bir hükmü yoktur.

Bilinmez ṣūretā İslām lisānen ẕikr ider tevḥīd
Muʿallim-i münkiri āḫir zamāndır yā Resūla’llāh (58/2)

Ḫaṭā sözdür zamān āḫir şerīʿat ḳalḳdı dirlerse
Ebed maʿmūr ḫarāb olmaz şerīʿat yā Resūla’llāh (235/2)

Hz. Muhammed âhir zaman peygamberidir. Peygamber aşkıyla misk kokan şâir, bu yola hizmet etmekle yolunun Allâh’a çıkacağını belirtmektedir.

Sen ol peyġamber-i āḫir zamānsın yā nebiyyu’llāh
Ḥasan Ḥilmī’de ʿaşḳ miski ḳoḳarmış yā Resūla’llāh (277/3)

Bu ʿaşḳıñ ḫidmetiñ menzil-i ḫüdā bildim kerāmetdir
Ki sen peyġamber-i āḫir zamāne yā Resūla’llāh (342/2)

Bir başka beyitte de muhabbet, âhir zamanın ma’sumı (suçsuzu) olan Mehdî’ye benzetilmiştir.

Muḥabbet maʿṣūm-ı āḫir zamān Mehdī’ye maḫṣūṣdur
Ṣabīler defterinde firāmūşum yā Resūla’llāh (285/2)

1.2.1.1.5. 3. Kıyâmet

Kıyamet, dünyanın sonu, ahiret âleminin de başlangıcıdır. Şâir, peygamberlerin sonuncusu olan Hz. Muhammed’e doğrulukla salât ve selâm getiren kimselerin rûz-ı mahşer günü olan kıyamette rezil olmayacağını belirtmektedir.

Ṣalāt ile selām eyler saña ṣıdḳ ile bir ʿāşıḳ
Ḳıyāmetde rezīl olmaz muʿīnsin yā Resūla’llāh (2/3)

Nüsḫa-i ḳudret cemāliñ enbiyālar ḫātemi
Virdim olsun tā ḳıyāmet yā Muḥammed Muṣṭafā (133/3)

Bu fânî dünyanın gülbahçesi, diken mesabesindedir. Bu dünyada iyilik yapanlar, kıyamet günü iyilik ekinlerini biçerler.

Fenā bāġıñ gülistānı dikendir yā Resūla'llāh
Biçer rūz-ı ḳıyāmetde ekindir yā Resūla'llāh (139/1)

Bir başka beyitte ise şeytanın tâ kıyamet kopuncaya kadar zehirli bir katil gibi insana zarar vereceği dile getirilmektedir.

Ḳopunca tā ḳıyāmet hem bize düşmānlıġı vardır
Zehirli semmî ḳātildir şefāʿat yā Resūla'llāh (69/7)

Fanî dünyada rûhânî aşk şarabını içmeyen gönüllerin durumu âhirette haraptır.

Şarāb-ı ʿaşḳ-ı rūḥānī Ḥasan Ḥilmī de içmezse
Ḳıyāmetde anıñ ḥāli ḫarābdır yā Resūla'llāh (162/3)

1.2.1.1.5. 4. Haşr, Mahşer

Kıyamet koptuktan sonra ikinci nefha ile vuku bulacak olan dirilişe "haşr" haşr gününe "mahşer günü" olayın geçeceği yere "mahşer yeri" denilmektedir. (Tatçı, 1990 : 130)

Günahkâr olduğunu söyleyen şâir, karanlık kabre girdiğinde ve mahşer gününde peygamberden şefaat ummaktadır.

Ḥasan Ḥilmī günāhkārdır utansun aḳ ṣaḳalından
Yetiş maḥşerde imdāden ġarībe yā Resūla'llāh (60/5)

Günahlarından dolayı yüzü kara olan şâir, Hz. Peygamberin şefaati olmadan ateşe atılacağını dile getirmektedir.

Günāhkārım yüzi ḳara beni maḥşerde sen ara
Yazıldı defterim nāra kebābım yā Resūla'llāh (66/4)

Günahlardan dolayı şefaat isteği 89/4, 233/1, 333/3,336/3 numaralı şiirlerde de yer almaktadır.

Mahşer günü Hz. Muhammed sıratı yıldırım gibi geçerken köprü üstündeki toplulukların hepsi bakarlar.

Cemīʿ-i zümre-i maḥşer baḳarlar köprü üstünde
Ṣırāṭı yıldırım gibi geçerken yā Resūla'llāh (109/2)

Gül, aşkın ülkesidir derler. Gül denilince Hz. Muhammed akla gelir. Onun gül kokusuyla kokan mü'minler, rûz-ı mahşerde elbetteki en büyük sermayeye sahip olacaklardır.

Ekilmiş tāze gül bitmiş Ḥasan Ḥilmī ḳoḳar ʿaşḳıñ
Açarsan rūz-ı maḥşerde dükkānımsıñ yā Resūla'llāh (161/3)

Hz. Muhammed aşkıyla sarhoş olan gönüller mahşerde azab çekmez, hesap görmezler. Bu zümreden olan insanlar kurtuluşa ererler.

Anıñ ʿāşıḳları sekrān gelür rūz-ı maḥşerde
Ḥisāb görmez ʿaẕāb çekmez felāḥdır yā Resūla'llāh (263/2)

Gaza ehliyle haşr olmak isteyen ve bunu zenginlik sayan şâir, aksi durumda da sabretmesi gerektiğini ifade etmektedir. Şâirin her iki durumda da kazançlı çıkacağı muhakkaktır.

Ḥasan Ḥilmī mücāhidsen ġınāya şükür faḳre ṣabr it
Ġazā ehliyle ḥaşre gelsün yā Resūla'llāh (314/3)

1.2.1.1.5. 5. Mizân, Sırat, Amel

Mîzân; kıyamette amellerin mikdarlarını bildirecek olan ve keyfiyeti bizce bilinmeyen, dünyadakilerle mukâyese edilemeyen terâzidir (Cürcânî, 1997 : 236).

Mahşerdeki mizanda, asi olan ümmete şefaat madeni Hz. Muhammed'dir.

Sen ol mīzān-ı maḥşerde ʿuṣāt-ı ümmete Ḥaḳ'dan
Şefāʿatle meded maʿdenisiñ yā Resūla'llāh (266/2)

Sırat; üstünden geçip Cennet'e gitmek üzere Cehennem'in üzerine kurulacak olan çok dar ve güç geçilir köprüdür (Devellioğlu, 1997 : 950).

Namaz kılanlar, Hâdî sıfatına mazhar Allâh'ın himmetiyle sırat köprüsünden geçiş yaparlar.

Hidāyet eyledi Hādī ṣırāṭı mustaḳīm üzre
Cehennemden güẕār eyler muṣallī yā Resūla'llāh (141/2)

Hz. Muhammed'e âşık olan, onun sünnetine uyanlar, Miraç hadisesinde peygamberimize yardım eden Burak atı gibi kolaylıkla engelleri aşarlar.

Ṣırāṭı geçmege ʿaşḳıñ Buraḳ'dır yā Resūla'llāh
Sekiz cennet işitdim pek ıraḳdır yā Resūla'llāh (215/1)

Şâir, bin aydan hayırlı olan Kadir gecesinde namaz kılanların sırat köprüsünü yıldırım gibi geçeceğini belirtmektedir.

Namāz-ı leyle-i Ḳadri ḳılanlar yā Resūla'llāh
Ṣırāṭı yıldırım gibi geçerler yā Resūla'llāh (163/1)

On sekiz yıl dinî eğitim ve peygamber sünnetiyle yetiştiğini söyleyen şâir rûz-ı mahşerde sıratı geçmeyi ümid etmektedir. Sadece akıl yoluyla gerçeklere varılmaz. Sıratı geçme hükmü Allâh'a aittir.

Ṣabī göñlüm südüñ emdi ḥisāba on sekiz yıldır
Ṣırāṭı geçmege vardır ümīdim yā Resūla'llāh (29/3)

Ḥasan Ḥilmī naḳl-i iḳrār-i ʿaḳılla meẕhep olmaz bil
Ṣırāṭı geçmege fermān ẖudādır yā Resūla'llāh (58/4)

Amel, inancı eyleme dönüştürmektir. Mükellef sahibi kişiler, Allâh'ın emrettiği şeyleri yapmakla, yasakladıklarını da yapmamakla sorumludur.

Mükellef eyledi maʿbūd bizi emr-i ferāʾiżle
ʿAmel bāğında mecbūren edāyız yā Resūla'llāh (51/2)

Kullara düşen riyâsız (gösterişsiz) amel işlemektir. İhlaslı olmak amellerin makbuliyetine vesiledir. Herkese elzem olan şer'i hükümlere göre hareket etmek, hayırlı amellerin başlangıcıdır.

Riyāsız bir ʿamel işler ne ʿābid var ne zāhid var
Ḥasan Ḥilmī muʿīn ister mücāhid yā Resūla'llāh (54/4)

Bize elzem olan şerʿen mesāʾille ʿamel itmek
Muʿallim fetḥ u bi'l-ẖayre delāʾil yā Resūla'llāh (173/2)

Şâir, ömrünü cehaletle, gerçeklerden bî-haber yaşadığını, bu nedenle de tohuma benzeyen amellerini heba ettiğini söylemektedir.

Civān ʿömrüm cehāletle geçürdüm yā Resūla'llāh
ʿAmel toẖmum alup kendim çürütdüm yā Resūla'llāh (88/1)

Şâire göre , amel buğdayı tevhid ile dakîk (toz haline getirilmiş şey, un) olur. Tevhid inancının gereğini yapanların kabri aydınlık olacağı gibi cennet de kendisine açılır.

Ḥasan Ḥilmī ʿamel buġday anı tevḥīd daḳīk eyler
O niʿmet cenneti ḥaḳḳe'l-yaḳīndir yā Resūla'llāh (223/3)

Ḥasan Ḥilmī ʿamel eyler oḳursa ʿilm-i tevḥīd
Çerāḳı nūr-ı tevḥīddir ḳabīrde yā Resūla'llāh (233/3)

1.2.1.1.5. 6. Cennet ve İlgili Mefhumlar

1.2.1.1.5. 6. 1. Cennet

Dîvân'da cennet, Darü's-Selâm, sekiz cennet ve Firdevs adlarıyla yer alır. Dîvân'da sıklıkla geçen sekiz cennet şunlardır: " Darü'l-Celâl, Darü's-Selâm, Cennetü'l-Me'vâ, Cennetü'l-Huld, Cennetü'n-Naim, Cennetü'-Firdevs, Cennetü'l-Karar ve Cennetü'l-Adn" dır (Devellioğlu, 1997 : 134).

Hz. Muhammed'in gölgesi yoktur; çünkü onun vücûdu Allâh'ın nurundandır. Hz. Peygamberin yaşadığı şehir de cennete teşbih edilmiştir.

Vücūduñ nūr-ı ḳudretdir anıñçün sāyesi olmaz
Medīneñ bāġ-ı cennetdir girince yā Resūla'llāh (3/2)

Hz. Peygamber'in yüz güzelliği cennetin bir yansımasıdır, aynasıdır. Hz. Muhammed'in cemâli, sekiz cennete eşdeğerdir.

Cemāliñ cennete mirʾāt sekiz cennet medīneñdir
Çekildi kārūbān yolda delīl gel yā Resūla'llāh (6/2)

Cemālin cāmiʿ-i cennet muḥabbet Kaʿbe-i ḳıblem
Müsāvīdir sekiz cennet seniñle yā Resūla'llāh (42/1)

Şâir, cennetin ilk yemeğinin ciğer olduğunu belirterek muhabbete sahip olan dosdoğru kalpte hata olmayacağını belirtir. Muhabbetin kaynayıp coştuğu yer de ciğerdir.

Muḥabbet mustaḳīm ḳalbde ḫaṭā itmez ġalaṭ söyler
Ṭaʿām-ı cennet-i evvel cigerdir yā Resūla'llāh (24/3)

Makamı, cennet-i Mahmûd olan Hz. Muhammed'in bu hayranlık uyandıran vasfı bütün kullar tarafından dile getirildi. (26/3)

Bir ismiñ aṣlı Maḥmūd'dur yazılmış cennet içinde
Maḳāmıñ cenneti Maḥmūd şerīfdir yā Resūla'llāh (75/5)

Namaz, cennetin anahtarıdır. Muhabbet bahçesinin kapısı olan namaz, sekiz cennetin nurudur.

Cemāliñ vuṣlata bāʿiṡ namāzdır yā Resūla'llāh
Rıżā-i cennete miftāḥ namāzdır yā Resūla'llāh (84/1)

Muḥabbet bāġınıñ bābı namāzdır yā Resūla'llāh
Sekiz cennetiñ nūrı namāzdır yā Resūla'llāh (85/1)

Şeytanın desiselerine, şehvet şarabına kanmayanlara sekiz cennet kapısı açıktır. Aksi halde şeytana kananlar, cennetten ayrı kalacaklardır.

Şarāb-ı şehvet-i şeyṭān Ḥasan Ḥilmī ne meşhūrdur
Bunuñ terki sekiz cennet cüdāyım yā Resūla'llāh

Aşağıdaki beyitlerde cennet anlamına gelen Darü's-Selâm ve Firdevs kelimeleri kullanılmıştır.

Memāt olmaz muḥabbetdir vefātıñ ḥayyü'l-insāndır
Degişmem ravżana Dāru's-Selāmı yā Resūla'llāh (28/4)

Göñül sevdā çeker ʿāşıḳ cemīle yā Resūla'llāh
Göñül ferdā-yı firdevs-i celīle yā Resūla'llāh (100/1)

Dîvân'da bir yerde geçen Rıdvân kelimesi, ravza-i Rıdvan tamlamasıyla "cennet" anlamında kullanılmıştır.

Sirāc-ı ravża-i Rıḍvānı görsem yā Resūla'llāh
Yüzüm sürsem muḥabbet gülleriñ ḳoḳsam yā Resūla'llāh (295/1)

1.2.1.1.5. 6. 2. Tûbâ

Kökü yukarıda, dalları aşağıda olan bir ağaçtır ve yer olarak Sidre'dedir. Gölgesi meşhurdur (Tolasa, 2001:51). Beyitlerde bu fizikî özelliklerinden bahsedilmeyen Tuba ağacı, daha çok teşbih amaçlı kullanılmıştır.

Kemāliñ bāġ-ı ḳudretdir cemāliñ cennet-i Ṭūbā
Şerīʿat meyve-i ḥüsnā seniñdir yā Resūla'llāh (2/2)

Göñül bāġında mihrinden yeyince meyve-yi Ṭūbā
Otuz iki dişim şimdi döküldi yā Resūla'llāh (8/3)

Bunun dışında beyitlerde şu anlam özellikleri de söz konusudur: Tûbâ ağacının meyvesi tarîkattır (22/2), muhabbet yetişmiş olan Tûbâ ağacının meyvesidir (227/2).

1.2.1.1.5. 6. 3. Kevser

Kur'ân-ı Kerim'de,*" Şüphesiz biz sana Kevser'i verdik."* (Sūre-i Kevs̱er, 108:1). Kevser, cennet içeceğidir. Hasan Hilmî'de Kevser, ledünnî bir mana ve mahiyette ele alınır. Kevser, Allâh'ın bilgisine ve sırlarına aittir.

Ledünnī kevs̱erin buldum ḥayāt-ı ḥikmeti içdim
Ḥasan Ḥilmī memāt olmaz ki ḥaydır yā Resūla'llāh (35/3)

Muhabbet kevseri âşıklara Allâh tarafından verilen bir şifa kaynağıdır.

Muḥabbet kevs̱eri meşhūr şifādır yā Resūla’llāh
Cefālar ʿāşıḳa Ḥaḳ’dan ṣafādır yā Resūla’llāh (68/2)

Kevser, inananların manevî susuzluğunu giderecek olan sudur.

Ḥayātıñ ḥaẓẓ-ı kevs̱erden baña bir nebẕecik Kevs̱er
Virsen ben de ʿaṭşānım içerim yā Resūla’llāh (68/5)

Kevser havuzundan bir yudum isteyen şâir, bu kevserin Allâh’tan âşıklara sunulan bir şarap olduğunu ifade etmektedir.

Yetişdir ḥavż-ı kevs̱erden bize bir curʿacıḳ kevs̱er
Şarābıñ ʿāşıḳa Ḥaḳ’dan kitābdır yā Resūla’llāh (75/3)

Manevî susuzluğu giderecek olan kevserdir. Muhabbet ise ruha zevk veren ilahî bir şaraptır.

Muḥabbet bāde-i sübḥān yetişdir ẕevḳ-i ruḥānī
Şarāb-ı kevs̱ere ʿaṭşān sürüldi yā Resūla’llāh (81/3)

Hz. Muhammed’in güzelliği Kevser suyu gibidir. Muhabbet ise gönülde her daim Kevser şarabını içecek bir kadehtir.

Cemāliñ şübhesiz Kevs̱er şarābıdır yā Resūla’llāh
Muḥabbet dem-be-dem dilde ḳadeḥdir yā Resūla’llāh (170/1)

1.2.1.1.5. 6. 4. Hûrî

Cennette bulunan meleklerdir. Hûrîler, nurdan yaratılmış meleklerdir. Onların nurlarının aydınlığı, parlaklığı muhakkaktır.

Cihāda rūşenā ʿaynu’l-ʿayāndır ḫūriye-i cennet
Cemāliñ bir nefes gitmez gözümden yā Resūla’llāh (299/2)

1.2.1.1.5. 6. 5. Köşk, Kasr

Köşk ve kasr mefhumları cennette bulanan ev için de kullanılılır. Şâir, zemîn ehli (kabirdekiler) olanları gördükçe ahiret âlemi için gerekli olan köşkü yapar. Hakikî olan cennetteki köşktür.

Ḥasan Ḥilmī zamān ehl-i zemīne mālik oldukça
Yıkar kabriñ yapar bir köşk bu aʿmā yā Allāh yā Resūla'llāh (52/5)

Muḥabbet ravża-i cennet o dergāha yüzüm sürsem
Ḥakīkat kaṣr-ı cennetdir duḫūluñ yā Resūla'llāh (260/2)

1.2.1.1.5. 6. 6. Hulle

Divân'da sadece bir beyitte geçen "hulle" kelimesinin anlamı cennette inananların giyeceği elbisedir.

Ruhlara okunan rahmetler, edilen duâlar kabir ehli için birer arkadaş mesabesindedir. Rûz-ı mahşerde inananların giyeceği elbise ise nurludur, parlaktır.

Okursam rūḥuma raḥmet benim kabre refīkimdir
Libās-ı ḥulle-i cennet münevver yā Resūla'llāh

1.2.1.1.5.7. Cehennem

Sözlükte "derin kuyu" anlamına gelen cehennem, dinî literatürde dünya hayatında iman etmeyenlerin sürekli olarak kalacağı, iman ettiği halde salih amel işlemeyenlerin de cezaları oranında kalacağı azap yeridir (F. Karaman vd. , 2007 : 87).

Günah kalbi karartır, küfür ise imanı yok eder. Gereksiz yere boşananlar da cehennemde yerlerini alırlar. Cehennem yemeğinin ilki talak (boşanma)'dır.

Günāh kalbi kara eyler küfür īmānı yok eyler
Cehennemde ṭaʿām evvel ṭalakdır yā Resūla'llāh (24)

Dîvânda sıkça geçen cehennem mefhûmu, azap ve cefâ çekilen yer anlamıyla kullanılmıştır (29/2,69/2, 93/3).

Havf u recâ arasında olan şâir, Allâh'ın rahmet ve mağfiretinden ümitlidir.

Ne ḳorḳum var cehennemden ne cennetden ümīdim var
Ümīdim raḥmet-i Ḥaḳ'dır umarım yā Resūla'llāh (93/4)

Küfür içinde olan Ebû Cehil ve Ebû Leheb'in ebedî olarak cehennemde kalacakları vurgulanmıştır.

Gözi kördür güneş görmez ṣağırdır Ḥaḳ işitmez
Ebū Cehil cehennemde ebeddir yā Resūla'llāh (108/2)

Ḥasan Ḥilmī Ebū Leheb ḫaṭeb ḥammālı oldıysa
Yanar yarıñ cehennemde ḫaṭabdır yā Resūla'llāh (108/4)

Şeytanın desîselerine, zamanın fitne ve fesatlarına âlet olanlar fâni dünyadan sonra başlayacak olan ebedî hayatta cehennemde yanmaya düçâr olurlar (109/3, 139/3).

"Kalbinde hardal tanesi kadar kibir olanlar cennete giremez." Hadis-i şerîfi hükmünce kibirli nefisler, cehennemde yanarlar.

Ṣabırdır ḥikmete ʿibret yazılmış levḥ-i maḥfūẓda
Cehennem nefs-i insānda kibirdir yā Resūla'llāh (148/2)

Bu geçici dünyada cefâ çeken, zorluklarla mücadele eden kimseler, yarın rûz-ı mahşerde umulur ki cehennemden halas olurlar.

Żarūretle cehennemde yanarsam dār-ı dünyāda
Ümīdim var cehennemden ḫalāṣdır yā Resūla'llāh (150/3)

Ḥasan Ḥilmī cefā ehlī cehennemden olur āzād

ʿAẕāb çekmez ḥisāb görmez ʿaṭādır yā Resūla'llāh (152/3)

Şâir, Emevî Devleti'nin kurucusu olan Muaviye'nin oğlu Yezîd'in nübuvvet saltanatını kendi emelleri doğrultusunda kullandığı için kabrinin cehennem olduğunu söylemektedir.

Nübuvvet salṭanat şemsi Ḥasan Ḥilmī münevverdir

Yezīd'iñ ḳabri fi't-taḥḳīḳ cehennem yā Resūla'llāh (268/3)

1.2.1.2. İBADET

İbadet, mükellefin, nefsinin hevâsı hılafına, Rabbi için ta'zîm olarak yaptığıdır (Cürcani, 1997 : 150). İbadet başlığı altında İslâm'ın beş esası ele alındı. İbadet ehli olan kimseler göğün en yüksek tabakasındaki makama kanatları açmış olarak uçarlar.

Ḳanat açmış uçar per per ʿibādet ehlidir anlar

Maḳām-ı ʿarş-ı aʿlāya uçarlar yā Resūla'llāh (163/3)

1.2.1.2. 1. Kelime-i Şehādet

Şehâdet, şâhitlik etmek anlamındadır. Kelime-i Şehadet, İslâm'ın ilk şartı olup Allâh'ın birliğine ve Hz. Muhammed'in onun kulu ve elçisi olduğuna tanıklık etmektir.

Hak, şeriat aşkını yazmış, esaslarını ortaya koymuştur. Bu muhabbet ilminin anahtarı da şehâdettir.

Yazup naẓm eylemiş ʿaşḳ-ı şerīʿat vezn ider ḥaḳ

Muḥabbet ʿilmi miftāḥı şehādet yā Resūla'llāh (323/2)

1.2.1.2. 2. Namazla İlgili Kavramlar

1.2.1.2. 2.1. Namaz (Salât)

Hasan Hilmî Edirnevî Dîvân'ında namazla ilgili çok sayıda beyitler vardır. Namaz anlamına gelen salât kelimesi de sıkça kullanılmaktadır.

Esāsı dīn-i İslām'ıñ namāzdır yā Resūla'llāh
Uṣūlı ehl-i īmānıñ edādır yā Resūla'llāh (63/1)

Yazıldı şarṭ-ı İslām'ıñ bize bilmek bu beş şeydir
Ṣalāt ile biri īmān mücibdir yā Resūla'llāh (63/2)

Muḥabbet fikridir ʿayn-i ḥayātım yā Resūla'llāh
O ḥikmet ẕevḳidir nūr-ı ṣalātım yā Resūla'llāh (336/1)

73. şiirde namazsız Müslüman olamayacağı belirtilmektedir. Bunun yanında Allâh resulunun buyruğu gereği, namaz kılmayanlara selam verilmeyeceği gibi, namaz kılmayanların selamı da alınmamalı. Namaz kılmayanlar hastalandığı zaman ziyaret edilmemeli, ölürlerse cenaze namazları kılınmamalıdır.

82. şiirde makbul olan namazın huşu' içinde kılınan namaz olduğu vurgulanmaktadır. Huzurlu olmanın yolu namazdan geçer (82/1). Kâmil mü'min namazını huşu' içinde kılar. İman ehlinin namazı nur üzerine nurdur (82/2). Bu şiirin son beytinde de huzur ehli olan mü'minler, hata itse umulur ki Allâh onları affeder, bu vesileyle sevince kavuşurlar denilmektedir.

Ḥasan Ḥilmī ḥużūr ehli ḫaṭā itse ʿaṭā eyle
Ḳuṣūr ile namāz ḳılsa surūra yā Resūla'llāh (82/,3)

83. şiirde namazın inananlar için kurtuluş ve şifa vesilesi olduğu belirtilmektedir.

Necātü'l-muʾminīn Ḥaḳḳ'a namāzdır yā Resūla'llāh
Şifāu'l-muʾminīn Ḥaḳḳ'a namāzdır yā Resūla'llāh (83/1)

83 . şiirin diğer beyitlerinde de namazın Hakk'ın cemâline, sekiz cennete vesile olduğu, hasta gönüllere Lokman Hekim gibi şifa verdiği ifade edilmektedir.

84. şiirde " Namaz, mü'minin Mi'râcıdır." Hadis-i şerifi yer almaktadır. Cennet kapısının anahtarının namaz olduğu da belirtilmektedir.

Cemāliñ vuṣlata bāʿis̱ namāzdır yā Resūla'llāh
Rıżā-i cennete miftāḥ namāzdır yā Resūla'llāh

Namāz miʿrāc-ı mü'mindir ḳurulmuş minber-i tevḥīd
Semāvāta Burāḳ ancaḳ namāzdır yā Resūla'llāh (84/1,2)

85. şiirde namazın muhabbet bağının kapısı ve sekiz cennetin de nûru olduğu belirtilmiştir.

Muḥabbet bāġınıñ bābı namāzdır yā Resūla'llāh
Sekiz cennetiñ nūrı namāzdır yā Resūla'llāh (85/1)

78. şiir tümüyle Ramazan Bayramı namazı ile ilgilidir. Allâh'a ulaşmanın yollarından biri de bayram namazıdır. Bayram namazı kılmanın hükmü vaciptir.

Aşağıdaki beyitte de bayram namazının dokuz tekbirle kılındığı ifade edilmektedir. Namazıyla orucuyla geçirilen Ramazan Bayramı, Müslümanlar için yaşanan ender günlerdendir. Allâh'a kavuşma ise en büyük bayramdır.

Ṭuṭup ṣavmi ṣalātıyla viṣāliñ ʿiyd-i ekberdir
Ṭoḳuz tekbīrle ṣalāt-ı ʿīd ḳılarsam yā Resūla'llāh (326/2)

1.2.1.2. 2.2. Kıyam

Sözlükte "ayakta durmak, dikilmek, doğrulmak anlamına gelen kıyâm, dinî bir kavram olarak, namazda ayakta durmak demektir. (F. Karaman vd. 2007 : 377)

Aşağıdaki beyitte, her seher vakti Hz. Peygamber'in ravzasına yüz sürmek, yer öpmek ve karşısında kıyam etmek isteyen bir âşık tablosu söz konusudur.

Yüzüm sürsem yer öpsem her seḥer dīvān-ı ravżanda
Ḳıyām elbetde ḳarşunda ṭursam yā Resūla'llāh (294/2)

1.2.1.2. 2.3. Mescid, Mihrab, Minber, Minare

Sözlükte "secde edilen yer" anlamına gelen mescid, Müslümanların mabedlerine verilen bir isim olup, cami kelimesi ile eş anlamlıdır (F. Karaman vd. 2007 : 428).

Aşağıdaki beyitte, güzel sesin simgesi olan ezan duyuldukça namaz için mescidin kapısından ibadete koşan bir mü'min tablosu gözler önüne serilmektedir.

Ḥasan Ḥilmī ẖoş- āvāzı seniñ rūḥuñ işitdikçe
Namāz [i]çin bāb-ı mescidde ʿibādet yā Resūla'llāh (142/3)

Hz. Peygamber mescid-i Aksâ'dan arşın en büyük makamı olan Sidre'ye çıkmıştır. Aşağıdaki beyitte miraç mucizesine işaret edilmektedir.

Sarāy-ı Sidre-i ʿarşa mübārek bād-ı mescidden
Çıḳup seyr eylediñ ʿarşı ẖāriḳ-i ʿāde yā Resūla'llāh (251/2)

Sözlükte "oda, çardak, evin veya odanın yüksek ve kıymetli yeri, baş köşesi" anlamına gelen mihrab, ıstılahta, camilerin kıble tarafında bulunan, cemaatla namaz kılınırken imamın durduğu, genellikle duvardan dışa doğru çıkıntılı olan yere denir (F. Karaman vd. 2007 : 445).

Dîvân şiirinde sevgilinin kaşları şekli itibarıyla mihraba benzetilir. Hz. Peygamberin mihraba benzeyen kaşlarına karşı kuşluk vaktinde namaz kılan bir Hak âşığı söz konusudur. Bütün bu eylemler rahmet kapısından beklenen ümittir. Bu yolun yolcusu olan âşıkların elbetteki makamları yüce olacaktır.

Ḥasan Ḥilmī ḳılar ḳuşluḳ ḳāşıñ **miḥrābına** ḳarşu
Muṣallī bāb-ı raḥmetden maḳāmım yā Resūla'llāh (272/3)

Sözlükte "yüksek yer" anlamına gelen minber, ıstılahta camilerde imam-hatiplerin Cuma ve bayram hutbelerini okudukları, basamakla çıkılan yüksek yerlere denir (F. Karaman vd. 2007 : 446).

Namāz miʿrāc-ı mü'mindir ḳurulmuş **minber**-i tevḥīd
Semāvāta Burāḳ ancaḳ namāzdır yā Resūla'llāh (84/2)

Kerāmāt devlet-i tācı ḥilimdir yā Resūla'llāh
Ḳurulmuş **minberi** ḳudret ʿilmidir yā Resūla'llāh (148/1)

Bunun dışında muhabbet, minberin miski (kokusu) (186/1), muhabbet, kavuşma minberi (218/1) olarak ele alınmıştır.

Bir şey parlamak ve aydın olmak anlamına gelen minare, ıstılahta, şerefesinde günde beş vakit ezanın okunduğu camilerin yanında genellikle yuvarlak olarak yapılan yüksek yapılara denir (F. Karaman vd. 2007 : 446).

Müezzinler, minarede ezan okurlar. Namaza davet niteliğinde olan ezana icabet etmek mü'mine has bir davranıştır.

Edā vaḳti minārede müeẕẕinler nidā eyler
İcābet mü'mine maḫṣūṣ namāzdır yā Resūla'llāh (85/2)

1.2.1.2. 2.4. İmam, Müzezzin, Kıble, Ezan, Cemaat

Sözlükte " kendine uyulan, önder, halife, ordu komutanı, delil" gibi anlamlara gelen imam, dinî bir kavram olarak, devlet başkanı, bir ekolün veya hareketin önderi, cemaate namaz kıldıran kimse demektir (F. Karaman vd. 2007 : 314).

Aşağıdaki beyitte İmam-ı A'zam'ın dinin Ka'besinin lideri olduğu söylenmektedir.

Sirāc-ı ümmetim didiñ sözüñ Ḥaḳ'dır ḫaber virdiñ
İmāmdır Kaʿbe-i dīne İmām-ı Aʿẓam yā Resūla'llāh (132/2)

Cemaatle kılınan namazlarda imama niyet ettikten sonra "Allahu Ekber" denilerek uyulur.

Zehī metn-i muḥabbetdir Ḥasan [Ḥilmī] tefeyyuż ḳıl
İmāma iḳtidār itdim Allāhu Ekber yā Resūla'llāh (264/3)

Aşağıdaki beyitlerde de imam kelimesi "lider, öncü" anlamlarında kullanılmıştır.

Cihādıñ dilde mihmān-ı kirāmı yā Resūla'llāh
Żiyāfet cenginiñ sensiñ imāmı yā Resūla'llāh (305/1)

Mücāhid ehl-i secdede niyāza yā Resūla'llāh
İmāmu'l-ʿaşḳ şürūʿ itmiş namāza yā Resūla'llāh (310/1)

Sözlükte " cihet, yön" gibi anlamlara gelen kıble, dinî bir kavram olarak, Müslümanların namazda yönelmiş oldukları yön, Kâbe manasına gelir (F. Karaman vd. 2007 : 375).

Şâir, Hz. Muhammed'in yüzünü kıbleye, kaşını Ka'be'nin Yemen tarafına düşen köşesine (rükn-i Yemânî) benzetmektedir.

Ḥasan Ḥilmī içer zemzem lebiñ mīz-āb-ı raḥmetden
Yüzüñ ḳıble ḳaşıñ *rükn-i Yemānī* yā Resūla'llāh (303/3)

Ezan okuyan kişiye müezzin denir. Hz. Muhammed, bizi rahatlat ey Bilâl! diyerek Hz. Bilâl'in ezan okumasını istemiştir.

Müeẕẕinle eẕān virse a rāḥat yā Resūla'llāh
Eriḥnā yā Bilāl ders-i saʿādet yā Resūla'llāh (142/1)

Namazda imama uyan topluluğa cemaat denir. Namaz ehli olan cemaat, din uğruna gerekirse cânını feda eder. Allâh dostlarının imamı namazdır.

Cemāʿat cān fedā eyler Ḥasan Ḥilmī namāz ehli
İmāme'l-evliyā ancaḳ namāzdır yā Resūla'llāh (84/3)

1.2.1.2. 2.5. Seccade, Duâ

Seccade, üzerinde namaz kılınan, secde edilen kilim, yer anlamına gelir.

Seher vakti, mutlulukla seccadesini seren âşıkın bu sadık hâline Hz. Peygamber'in kefil olması isteniyor.

Seḥer vaḳti saʿādetle serer seccādei ʿāşıḳ
Ḥasan Ḥilmī ḳuluñ ṣādıḳ kefīl ol yā Resūla'llāh (38/6)

Manevî aşk ile dertli olan gönle, muhabbet derdi pek tatlı gelir. Kendisini Allâh'a karşı minnetli gören âşık, seccadesini serer.

Ḥasan Ḥilmī göñül dertli muḥabbet derdi pek ṭatlı
Muḥib seccādei serdi ẕü'l-minenden yā Resūla'llāh (207/3)

Duâ

Duâ, Allah'a yalvarmak, halini arz etmektir. Duâ dille ve kalple olur. Gönülden yapılan duâ daha makbuldur.

Ṭulūʿ eyler ṭoġar şems-i hidāyet yā Resūla'llāh
Bi-ḥamdi'llāh duʿā dilde ʿināyet yā Resūla'llāh (38/1)

Muhabbet bağının feth olmasını isteyen şâire göre nikâh, duâların kabul olmasına vesile olan yollardan biridir.

Muḥabbet bāğı fetḥ olsun mübārek eyle yā Rabbī
Duʿālar müstecāb eyler nikāḥdır yā Resūla'llāh (120/6)

175. şiir du'anın ehemmiyeti ile ilgilidir. Allâh'a duâ ederek yalvaran ibadet ehli inananların duâsı kabul edilir.

Münācāt eyledik Ḥaḳḳ'a duʿāda yā Resūla'llāh
Ḳabūl eyler duʿāmuzı ʿibāda yā Resūla'llāh (175/1)

Duʿā eyler Ḥasan Ḥilmī murādı ẕikr ü fikrindir
Ḥużūr-ı tuḫfe-i şāha ġazeldir yā Resūla'llāh (255/3)

1.2.1.2. 3. Oruç (Savm)

Dinin esaslarından olan oruç, gönülde imanın nurudur. Orucu tam tutmak peygamberin vasiyetidir.

Vaṣiyyet eylediñ didiñ ṣiyāmı bi't-tamām ṭutduñ
Göñülde nūr-ı īmānım orucdur yā Resūla'llāh (73/4)

77. şiir oruçla ilgilidir. Oruca, riya karışmaz. Oruç kul ile Allâh arasındaki bir ibadettir.

Orūc gizli ʿibādetdir riyānıñ medḫalī yoḳdur
Bu esrārı bilen ḥaḳdır ḥaḳīḳat yā Resūla'llāh (77/3)

Oruç tutanların ağzı, muhabbetle beslendiği için misk yağı gibi kokar.

Muḥabbetle ġıdālanmış ḳoḳar aġzında misk yāġı
Orūc bāġı açılmışdur bu şehre yā Resūla'llāh (77/5)

Şâir, namazıyla, orucuyla tamamlanan şehr-i ramazandan sonra Ramazan Bayramı'na kavuşmak istiyor.

Ṭuṭup ṣavmi ṣalātıyla viṣāliñ ʿiyd-i ekberdir
Ṭoḳuz tekbīrle ṣalāt-ı ʿīd ḳılarsam yā Resūla'llāh (326/2)

1.2.1.2. 4. Hac İle İlgili Mefhûmlar

1.2.1.2. 4.1. Hac

Hem mal hem de bedenen yapılan bir ibadettir. Zenginlere hacc ibadeti farzdır. Hz. Peygamber'in vasiyeti olan Hac ibadetini duyan şâir mutlu olduğunu ifade etmektedir.

Vaṣiyyet eylediñ ḥaccı işitdik şādmān olduḳ
Biri dīnen biri mālen ṭavāfı yā Resūla'llāh (73/2)

Muhabbetle dopdolu olan şâir, kendisine hac nasip olmadığı için üzülmektedir. Ümmü'l- Kurâ yani Mekke-i Mükerreme'ye gitmeye söz vermiştir. Bu dileği henüz gerçekleşmediği için de gözü kalmıştır.

Muḥabbetle zehirlendim nedendir ḥacc naṣīb olmaz
Sözüm ḥaḳdır gözüm ḳaldı Ümmu'l-Ḳurā'da yā Resūla'llāh (87/3)

Muhabbet, farz olan cismanî hacca teşbih edilmiştir. Aşağıdaki beyitte, dünyadan elini eteğini çekip her şeyi boş gören, başı boş dolaşan âşık (derviş) tipi gözler önüne serilmektedir.

Muḥabbet ḥacc-ı cismānī ferāʾiż yā Resūla'llāh
Ḳalender ʿāşıḳıñ ḥālī muʿārıż yā Resūla'llāh (219/1)

1.2.1.2. 4. 2. Ka’be

Ka’be Hicâz’da Mekke şehrinde bulunan kutsal yapıdır. İbrâhîm ve İsmâîl peygamberlerden kalmıştır. Müslümanlar için kutsal sayılmıştır. Müslümanların namaz kılarken yöneldikleri kıbledir (Cürcânî, 1997 : 191).

Şeriat (Allâh’ın hükümleri) Ka’be’deki hâcılar için bir delildir. Aynı şekilde şeriat, âşıkların Ka’besi için sevinç kaynağıdır.

Şerīʿat Kaʿbe-i Ḥüccāca ḥüccet yā Resūla’llāh
Şerīʿat Kaʿbe-i ʿuşşāḳa behcet yā Resūla’llāh (16/1)

Ka’be’nin diğer bir ismi de “Beytü’l-ma’mûr” dur (23/2). Muhabbet Ka’bede yanan kandil yağıdır (41/2). Muhabbet, kıble olan Ka’bedir (42/1). Seher vakti lebbeyk okuyan, tavaf eden şâir için Minâ, Hz. Peygamber’in şehri olan Ka’be’ dir (87/4) .

147. şiirde tavaf etmenin ehl-i iman için önemi, hacıların “buyur Allâh’ım” anlamındaki lebbeyk nidaları, zemzem kuyusundan muhabbetle zemzem kuyusundan su içen hacılar, gözler önüne sunulan birer tablodur.

Ṭavāf-ı Kaʿbe-i aʿẓam kerāmāt ehl-i īmāna
Yetişdi meyve-i aʿmāl ʿaṭādır yā Resūla’llāh

Ḥasan Ḥilmī muḥabbetle içerse biʾr-i zemzemden
Oḳur ḥuccāc ile lebbeyk kefādır yā Resūla’llāh

1.2.1.2. 4. 3. Tavaf

Sözlükte “bir şeyin çevresini dolaşmak, dönmek” gibi anlamlara gelen tavaf, dinî bir kavram olarak Hacer-i Esved’in hizasından başlayarak Ka’be’yi sola almak suretiyle yedi defa Ka’be etrafında dönmek demektir (F. Karaman vd. 2007 : 635)

Ḥasan Ḥilmī ṭavāf eyler göñül beytinde beytu'llāh
Mübārek ravżañız cennet buyurdum yā Resūla'llāh (30/5)

Bunun dışında, felek burcunun hidayetten dolayı kapısını açması, gönül evinin Hz. Peygamber'in yüz güzelliğini tavaf etmesi (43/4), Dinen ve malen vasiyet edilen haccın ve tavafın sevinç kaynağı olması (73/2), her dem Ka'beyi tavaf etmenin ve hacıların lebbeyk (buyur Allâh'ım) nidâlarının hoşluğu (215/3), meleklerin gökte, insanların yeryüzünde Ka'beyi tavaf etmeleri (220/3), aşk Ka'besinin muhabbetle iştiyakla tavaf edilmesi (220/4) beyitlerde dile getirilen duygulardır.

Kur'ân-i Kerim'de "*Şüphe yok ki, Safa ile Merve, Allah'ın koyduğu nişanlardandır. Her kim Beytullâh'ı ziyaret eder veya Umre yaparsa, onları tavaf etmesinde bir günah yoktur.*" buyrulmaktadır (Bakara. 2: 158).

Muḥabbet Kaʿbesi ḳalbde Ḥasan Ḥilmī ṭavāf eyler
Bu ʿaşḳ üzre olan ***ṣaff u ṣafāda*** yā Resūla'llāh (246/3)

Ḥasan Ḥilmī ṭavāf eyler Medīne Mekke şehrini
Düşürme dertliyi dār-ı ġurūra yā Resūla'llāh (278/3)

1.2.1.2. 5. Zekāt

İslâm'ın beş esasından biri zekattır. Mal ile yapılan bir ibadettir. Beyitlerde zekatın farz olduğu, peygamber tavsiyesi bir ibadet olduğu dile getirilir. Ayrıca zekat, rızkın genişlemesine sebeptir.

Aşağıdaki beyitte İslâm'ın beş esaslarından olan sıyam (oruç), zekat ve zenginler için farz olan hacc ibadetinden bahsedilmektedir.

Ṣıyām ile zekāt ḥaḳdır ġanīler ḥacca gitmek farż
Cemāliñ Kaʿbe-i arża niyāzdır yā Resūla'llāh (63/3)

Zekât, İslâm'ın esaslarından biridir. Hz. Peygamber ümmetine zekâtı tavsiye etmiştir; çünkü zekât verenlerin rızkı genişler, malı artar.

Vaṣiyyet eyleyüp didiñ zekātını viriñ ümmet
Bulur rızḳına ol vusʿat buyurduñ yā Resūla'llāh (73/3)

1.2.1.3. AYET VE HADİSLER

1.2.1.3.1. Ayetler

Hasan Hilmî Edirnevî Dîvân'ında çeşitli vesilelerle iktibas veya telmih yoluyla çok sayıda âyet geçmektedir. Aşağıdaki tabloda bu âyetlerin geçtiği şiir ve beyit numaraları verilmiştir.

Tablo: 1.4.

SIRA	AYET / SÛRE	ŞİİR NO	BEYİT NO
1	enībū : yönelmek Zümer 39:54 (وَأَنِيبُوا إِلى رَبِّكُمْ)	4 9 31 37 273 317	2a 3a 5a 4a 2b 2b
2	Ṭūr-ı Sīnā Sina Dağı'na andolsun Tin 95:2 (وَطُور سِينِين)	16 177 213	2a 3a 1a
3	Bu bölüm Kehf Sūresine işaret etmektedir. Kehf 18:1-110	21	
4	naḥnu ḳasemnā: Kısımlara ayırdık. Zuhruf 43:32 (نَحْنُ قسَمْنَا)	22 23 105	2a 2a 3a
5	irci'ī : dönmek Fecr 89:28 (رْجِعِي I)	28	3a
6	İnnā fetāḥnādan: Muhakakki biz fethettik. Fetih 48:1 (إِنَّا فَتَحْنَا)	34 160 168 266	5a 1a 3a 3a*

7	Ḳul huve'llāh İhlās 112:1 قُلْ هُوَ اللَّهُ De ki O Allāh (birdir.)	39 159 276 27	3a 1b 1a/b 27b
8	Elestü bi Rabbiküm (Ben sizin Rabbiniz) değil miyim? Evet dediler. A'raf 7:172 (أَلَسْتَ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَى)	51 105 125 185 273	
9	Biz Kur'ân'dan, iman edenler için bir şifa ve rahmet kaynağı olan âyetler indiriyoruz. وَنُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاء وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِين	54	2a/b
10	Nefeḫtu fihī min rūḥı: "İnsanlara kendi ruhumdan üfürdüm." Sad 38:72 (وَنَفَخْتُ فِيهِ مِن رُّوحِي)	55	1b 2a 2a 2a/b 1b
11	Kirāmen kātibīn : " Yaptıklarınızı bilen değerli yazıcılar" İnfitar, 82 : 11 (كِرَامًا كَاتِبِينَ)	57 67 130 328	4a
12	Ve'l-fecr: fecr vaktine and olsun ki. Fecr 89:1 (وَالْفَجْرِ)	76	3b 3b 2a 2a
13	Fenkiḥu: "o zaman nikâh edin." Nisā 4:3-25 (فَانكِحُواْ)	79 120	3a
14	nūruñ ʿalā nūrdur. " Nur üzerine nurdur." Nūr 24:35 (نُّورٌ عَلَى نُورٍ)	82	2a 3a
15	Tebbet Sūresine işaret etmektedir. "Ebu Leheb'in iki eli kurudu ve helâk oldu." Tebbet 111:1 (تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ)	108	2b
16	len terānī: Hz. Musa Tūr dağında Allāh'ın cemālini görmek isteyince Allāh'tan "Beni katiyyen göremezsin. A'raf 7:143 (لَن تَرَانِي)	123 231	4a

17	ķābe ķavseyn: iki yay kadar Necm 53:9 (فكَانَ قابَ قوْسَيْنِ أوْ أدْنَى)	149 203 251 270	
18	semi'nâ (سَمِعْنَا) ve ata'nâ (وَأَطَعْنَا:) işittik ve itaat ettik. Bakara 2:285	160	
19	leyle-i Ķadr: Kadir gecesi Kadr 97:1 إِنَّا أَنزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ	163	
20	sūre-i Kevŝer 108:1 (إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ)	170	3b 2b
21	ev ednā:hatta daha yakın Necm 53:9 (فكَانَ قابَ قوْسَيْنِ أوْ أدْنَى)	203	4a 2b 3a 2a
22	Sidre-i aʿlā Necm 53:14/16 (السِّدْرَةَ)	203 251	2b
23	Sūre-i Ṭāhā 20:1	234	1a
24	Sūre-i Yāsin 36:1	234	2a
25	İlā yevmi'l-cezādārı (kıyāmeti) A'raf 7: 167	258	2a
26	*Ulu'l-elbāb:* Arınmış akıl sahipleri Ali İmran 3:7 (أُوْلُوا الألبَابِ)	262	2a/3a 2a
27	Mine'l- meşriķ ile'l- maġrib Bakara 2:258 مِنَ الْمَشْرِق فأْتِ بهَا مِنَ الْمَغْرِبِ)	262 343	2a 2b
28	Fefirrū ḥaķ ile'llāhī : "Öyleyse Allâh'a firar edin. Zariyat 51:50 (ففِرُّوا إلى اللَّهِ)	322	3a
29	Huve'l- evvelu ve'l- âhiru: " O , evveldir (ilktir) ve ahirdir (sondur.) Hadid 57:3 (وَالْآخِرُ هُوَ الْأَوَّلُ)	330	2b
30	Lā ḫavfun ʿaleyhim ve lāhum yaḥzenūne. Onlara korku yoktur ve onlar mahzun olmazlar. Bakara 2:112 (وَلاَ خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلاَ هُمْ يَحْزَنُونَ)	Duâ kısmında geçmekte dir.	3a

1.2.1.3. 2. Hadisler

Hasan Hilmî Edirnevî Dîvânı'nda geçen hadîslerle ilgili beyitler şunlardır:

Ḥubbu'l-vatan mine'l-īmān ḥadīs̱iñ ḥaḳ muḥaḳḳaḳdır
Ezel ervāḥ-ı vuṣlatdır refīḳ ol yā Resūla'llāh (33/2)

Bu beyitte "Vatan sevgisi imandandır." Hadîsi ele alınmıştır.

Esāsı dīn-i İslām'ıñ namāzdır yā Resūla'llāh
Uṣūlı ehl-i īmānıñ edādır yā Resūla'llāh (63/1)

Yukarıdaki beyitte de " Namaz dinin direğidir." Hadîsi işlenmiştir.

Vaṣiyyet eyleyüp didiñ zekātını viriñ ümmet
Bulur rızḳına ol vusʿat buyurduñ yā Resūla'llāh (73/3)

Bu beyitte de zekât, rızkı arttırır. Hadisi ele alınmıştır.

Cemāliñ vuṣlata bāʿis̱ namāzdır yā Resūla'llāh
Rıżā-i cennete miftāḥ namāzdır yā Resūla'llāh (84/1)

84/1'de "Namaz, cennetin anahtarıdır." Hadisine işaret edilmektedir.

Namāz miʿrāc-ı mü'mindir ḳurulmuş minber-i tevḥīd
Semāvāta Burāḳ ancaḳ namāzdır yā Resūla'llāh (84/2)

Bu beyitte de "Namaz mü'minin Mi'râcıdır." Hadîsi işlenmiştir.

İderken ʿaşḳ-ı levlāke ʿalāḳa yā Resūla'llāh
Mużāf oldı ʿalāḳam iştiyāḳa yā Resūla'llāh (166/1)

“Sen olmasan felekleri yaratmazdım. (Hadîs-i Kudsî)

Faḳrla iftiḫār itdiñ iḫtiyārī yā Resūla’llāh
Ṣığındıñ Ẕāt-ı Mevlā’ya faḳr ıżṭırārī yā Resūla’llāh (214/1)

“Fakirliğimle iftihar ederim.” Hadîsi işlenmiştir.

Muḥabbet ẕāt muḥaḳḳaḳaḳdır *cezāke’llāhu ḫayren hū*
ʿAdīliñ vaṣf-ı naʿtıñda nümūde yā Resūla’llāh (267/2)

Resulullah (S.A.V.) buyurdular ki: "Kim, kendisine yapılan bir iyiliğe karşı, bunu yapana: "Cezakellahu hayran (Allah sana hayırlı mükafaat versin)" derse teşekkürü en mükemmel şekilde yapmış olur." Tirmizi, Birr 86, (2036).

Ayrıca duâ bölümünde *“El-mevtu tuḫfetu’l-muʾmin*” ele alınmıştır. Yani “Ölüm, inananlar için, Allâh tarafından verilen bir hediyedir.” denilmektedir.

1.2.1.4. DİĞER DİNİ MEFHUMLAR

1.2.1.4. 1. Mi’râc ve İlgili Mefhumlar

1.2.1.4. 1. 1. Mi’râc

Mi’râc, Hz. Peygamber’in, peygamberliğinin on ikinci senesinde, Recep ayının yirmi yedinci gecesi, Cebrâil’in rehberliğinde, arşa çıkması ve Allâh ile görüşüp dönmesidir (Tatçı, 1990 : 170).

Kur’ân-ı Kerîm’de “Kâbe Kavseyn” (iki yay kadar) kavramı şöyle geçmektedir: *“ Onunla arasındaki mesafe, iki yay kadar, yahut daha azdı.”* (Necm 53: 9)

Kemāliñ leyle-i Miʿrāc irişdiñ *ḳābe ḳavseyne*
Bunı inkār iden kāfir Ebū Cehil’dir yā Resūla’llāh (149/4)

Aşağıdaki beyitlerde de ruhânî Mi'râcdan bahsedilmektedir.

İder miʿrāc-ı rūḥānī çıḳar ʿarşa naẓar eyler
Anıñ vechi güneş gibi beyāżdır yā Resūla'llāh (216/2)

Muḥabbet leyle-i miʿrāc celālī yā Resūla'llāh
İrişdiñ *ḳābe ḳavseyne* kemālī yā Resūla'llāh (222/1)

İrişdim *ḳābe ḳavseyne* çıḳup miʿrāc-ı rūḥānī
Muḥabbet mescidinden iştiyaḳa yā Resūla'llāh (270/2)

1.2.1.4. 1. 2. Sidretü'l- Müntehâ

Allâh katının sınırı ve Cebrâil'in makamı olan bu yer betitlerde Sidre-i a'lâ, Sidre-i rûh ve Sidre-i 'arş adlarıyla geçer. Sidretü'l-Müntehâ kavramı Kur'ân-ı Kerim'in Necm sûresinin 14. ayetinde geçmektedir.

Melek, peygamber ve diğer bütün canlıların ilminin son bulduğu yerdir. Bu noktadan sonrası yalnızca Allâh'a mahsus gayb âlemidir (Yeniterzi, 1993 : 104).

Maḳāmıñ ẕāt-ı *ev ednā* ʿurūcuñ *Sidre-i aʿlā*
Nüzūluñ *ḳābe ḳavseyn* şerefdir yā Resūla'llāh (203/2)

Muḥabbet Sidre-i rūḥdur medīneñ ʿāşıḳa menzil
Ḥasan Ḥilmī nüzūl itse gerekdir yā Resūla'llāh (203/3)

Sarāy-ı Sidre-i ʿarşa mübārek bād-ı mescidden
Çıḳup seyr eylediñ ʿarşı ḫāriḳ-i ʿāde yā Resūla'llāh (251/2)

1.2.1.4.1.3. Arş

Gerçek mahiyetini, ölçü ve sınırını insan aklının kavrayamayacağı, gerçek içeriğini sadece Yüce Allâh'ın bütün âlem denilen yeri, gökleri, cenneti, cehennemi,

sidreyi, kürsiyi kaplayan ilahî taht ve hükümranlık demektir (F. Karaman vd. 2007 : 31).

Hasan Hilmî Edirnevî Dîvân'ında arş için " arş-ı rahmanî, arş-ı a'lâ" kavramları da sıklıkla kullanlılır.

Uçar ümmetleri anıñ ṭuyūrı ẕü'l-cenāḥeyndir
Ṭarīḳ-i nūr-ı Ḳur'ān'dır göñüller ʿarş-ı raḥmānī (1/2)

ʿİmād-ı ʿarş-ı aʿlāya dikilmiş ravża-i ḳudret
Ḥayāt-ı Kūfe-i Dicle şerīʿat yā Resūla'llāh (49/2)

Yazılmış ʿarşa tā nāmıñ Aḥmed yā Resūla'llāh
Oḳurlar ümmetiñ yerde Muḥammed yā Resūla'llāh (128/1)

Ḳanaṭ açmış göñül mürġı Ḥasan Ḥilmī uçar ʿarşa
Gelür maḥbūb hū levḥ u ḳalemden yā Resūla'llāh (261/3)

1.2.1.4.1.4. Burak

Burak, İslâmî inanışa göre, bir cennet bineğidir. Hz. Peygamber, Mi'râcını, Sidre'ye kadar "Burak" ile gerçekleştirmiştir. Burak tasavvufî anlamda ise, madde âleminden manâ alemine geçişte bir vasıtadır (Tatçı, 1990 : 172).

Piyade kaldığını söyleyen şâir, Burak sayesinde Hz. Peygambere kavuşmak isteğindedir.

Meded ḳıl sevdigim Aḥmed bize vuṣlāt Burāḳ'ını
Piyāde ḳalmışam berr u yabānda yā Resūla'llāh (75/2)

Oruç tutmak, namaz kılmak Allâh'a kavuşmada, Hz. Peygamberin şefaatine mazhar olmada bir vasıtadır. Bu vasıtayı da gerçekleştirecek olan Burak'tır.

Orūc vuṣlāt Burāḳ'ıdır Ḥasan Ḥilmī orūc ṭutsun
Saña ḥālini ʿarż itsün şefāʿat yā Resūla'llāh (77/7)

Namāz miʿrāc-ı mü'mindir ḳurulmuş minber-i tevḥīd
Semāvāta Burāḳ ancaḳ namāzdır yā Resūla'llāh (84/2)

Hz. Peygamberin hayali kimi âşıların adeta aklını başından alır. Hz. Peygambere kavuşma vasıtası olarak da Burak görülür.

Ḫayāliñ ʿāşıḳa miʿrāc-ı ʿurūc eyler ʿaḳıl başdan
Süvār olduḳça devletle Burāḳ'a yā Resūla'llāh (166/2)

İdince şāh-ı maḥbūba ʿalāḳa yā Resūla'llāh
Süvār oldum o devletle Burāḳ'a yā Resūla'llāh (270/1)

1.2.1.4. 2. Ölüm-Ölümsüzlük

Hasan Hilmî Edirnevî Dîvân'ında ölüm kelimesinin ecel, meyyit kavramlarıyla da geçtiği görülmektedir. Beyitlerde ecel, meyyit kavramları bedenin ölümü anlamında kullanılmıştır.

Aşağıdaki beyitte Hz. Peygamberin, namazsızların cenaze namazını kılmamak gerektiği yönündeki vasiyeti ele alınmıştır.

Vaṣiyyet eyleyüp didiñ ölürse ol namāzsızlar
Namāzıñ anlarıñ ḳılmañ buyurduñ yā Resūla'llāh (73/9)

Seniñ vaṣfıñ kitābını yazarsam yā Resūla'llāh
Oḳunsun ber-güzār ḳalsun ölürsem yā Resūla'llāh (102/1)

Şâir, fanî dünyada, baki hayırlar yapmak gerektiğini ifade etmektedir. Böylelikle, öldükten sonra da sevap işlemeye devam edecektir (Sadaka-i Carîye).

Ḥasan Ḥilmī beḳā bāğı ẖayrdır fānī dünyāda
S̱evāblar defteriñ yırtar eceldir yā Resūla'llāh (158/3)

Aşk ateşinde yanıp olgunlaşmak isteyen şâir, ölmüş ümmetin Hz. Peygamberin şefaatıyla hayat bulmasını umid etmektedir.

Girersem āteş-i ʿaşḳa bişer bu laḥm-i nā-puẖte
Bu meyyit ümmetiñ ister ḥayātı yā Resūla'llāh (71/2)

1.2.1.4.3. Cin

Cinler, meleklerden ve insan ruhlarından ayrı, maddî yönleri bulunan, fakat ruhsal yönleri ağır basan varlıklardır. İtaata ve isyana kabiliyetleri vardır (F. Karaman vd. 2007 : 103).

Dîvân'da sadece bir beyitte geçen cin kavramıyla ilgili tafsilat yoktur. Hz. Peygamberin tüm enbiyâların, insanların ve cinlerin öncüsü, faziletlisi olduğu söylenilmektedir.

Cemīʿ-i enbiyānıñ efḍalısıñ yā Resūla'llāh
Ser-ā-ser ins ü cin peyġamberisiñ yā Resūla'llāh (266/1)

1.2.1.4.4. Şeytân

Şatana kökünden gelmekte olup yaklaştı, anlamındadır. Allâh Teâlâ'nın "Cinleri de ateşten yarattı." Kavlinin delâlet ettiği gibi, Şeytan ateşten yaratıldığı için, kızgınlık ve hamiyette aşırı gitmiştir (Cürcânî, 1997 : 135).

Hasan Hilmî Edirnevî Dîvân'ında sıkça geçen bu kavram daha çok nefis ile birlikte ele alınır: (67/1, 69/4, 94/3, 200/1, 232/1,2,3)

İnsanoğlunu nefsi ve şeytan helak eder, isyana sürükleyen unsurlardan biri nefsin kötü istekleri, diğeri de şeytanın oyunlarıdır. Bu iki düşmanla mücadele eden kişiler felaha kavuşurlar.

Biri nefsim biri şeyṭān iderler gün-be-gün ṭuġyān
Helāk itdi bizi her dem ẖarābım yā Resūla'llāh (43/7)

Ḥasan Ḥilmī emīn olma nefs u şeyṭān saña düşmān
Bi-iẕni'llāh ḳılıç çekdim keserim yā Resūla'llāh (53/3)

Aşağıdaki beyitte de duhan (tütün) kullanmayı, şeytan memesinden katran emmeye benzetir.

Emer şeyṭān memesinden südi ḳaṭranla ḳarnı ṭoḳ
Ḥużūra varmaġa yüz yoḳ bu ʿillet yā Resūla'llāh (45/2)

Şeytânın şehvet şarabı meşhurdur. Bunu terk eden kişilere sekiz cennet kapıları açıktır. Şeytan, insanları kötülüklere yönlerdirmek için elindeki bütün imkanları kullanır. Onun amacı taraftarlarını arttırmaktır.

Şarāb-ı şehvet-i şeyṭān Ḥasan Ḥilmī ne meşhūrdur
Bunuñ terki sekiz cennet cüdāyım yā Resūla'llāh (95/4)

Cihān fānī ʿaceb zindān ʿaẕāb eyler bize şeyṭān
Güler dostuñ cehennemde yanarken yā Resūla'llāh (109/3)

116. şiir, şeytanın fitne ve fesatlarının hem çok hem de gizli olduğundan bahsetmektedir. İbadet etmek, şeytanın oyunlarını bozar. Nefisle ve şeytanla mücadele etmek cihattır. (116/2-3)

Ḫalāṣ olmam bu şeyṭāndan ḫabīr ol yā Resūla'llāh
Helāk itdi bizi şeyṭān muʿīn ol yā Resūla'llāh (116/1)

Nefsi haramdan ve şeytanın şehvetlerinden kurtaran yollardan biri de nikahtır. Evlenen kişiler, nefsini bu yönüyle şehvetlerden korur.

Ḥarāmdan ḥıfẓ iden nefsi nikāḥdır yā Resūla'llāh
Keser şeyṭānı bi'l-küllī nikāḥdır yā Resūla'llāh (120/1)

Şeytanın özelliklerinden biri de insanlara vesvese vermektir.

Ḥasan Ḥilmī ḳıyām itse melekler ḥıfẓ ider ḳalbiñ
Neden vesvās ider şeyṭān şaşırdı yā Resūla'llāh (138/3)

232. şiirde tümüyle şeytanın nefisle birlikte insanın helaki için uğraştığı, bu kötüklüklere karşı muhabbet kılıcı çekilmesi gerektiği ifade edilmektedir.

Şeytanın hased edici özelliği de vardır: (276/2)

Muḥabbet bülbülü maḥbūs ḳafesde yā Resūla'llāh
Helāk eyler anı şeyṭān ḥasedde yā Resūla'llāh (269/1)

Hased, insanları helak eden şeytanın oyunlarından biridir. Muhabbet olan gönülde dünyevî olan hased bulunmaz.

1.2.1.4. 5. Haram ve Helâl

Hasan Hilmî Edirnevî Dîvân'ında haşhaşın, afyonun ve sigara (duhan) kullanmanın haram olduğundan bahsedilmektedir.

Haşhaş

Aşağıdaki beyitte haşhaşın haram oduğunu; ancak muhabet haşhaşını içen âşıkların şifa bulduğunu, bunun da bir keramet sayılacağı belirtilmektedir.

Ḥarām ḫaşḫaş ʿāşıḳ muḥabbet ḫaşḫaşıñ yutmuş
Devā bulmuş devāmında kerāmet yā Resūla'llāh

Afyon

Afyon kullanımı dinen yasaktır, haramdır. Afyon kullananlar iflah olmazlar.

Ḥasan Ḥilmī ḥarām āfyon anıñ ekli ḥelāl olmaz
Yudan ādem felāḥ bulmaz beṭālet yā Resūla'llāh (47/2-3)

Duhan (Tütün, Sigara, Duman)

Tütün ve mamullerini kullanmak israftır. İsraf da dinen haramdır. Âşık olan mü'minlerin sigara içmesi dine aykırı bir durumdur.

Ḥasan Ḥilmī ḳıyās ḥaḳdır duḫānıñ şurbu isrāfdır
Ḥarāmdır içmesün ʿāşıḳ duḫānda yā Resūla'llāh (249/1

Kahve

Kahve içmek sünnet değilse de haram da değil. Bilakis kahve içen kişiye şifa verir. Kara kahve içildikçe yürek hoplar.

Degil sünnet ḥarām olmaz şifāsı var içen ẕāta
Yürek oynar içildikçe ḳara ḳahve yā Resūla'llāh (48/4)

Nefsi kötülüklerden, haramdan koruyan nikahtır. (120/1)

Enfiyye

Enfiyye; keyif için buruna çekilen çürütülmüş ve içine bazı kokulu maddeler katılmış tütün tozu, burun otu. (Devellioğlu, 1997: 223)

Aşağıdaki beyitte de enfiyenin haram olduğu, burna çekilmesinin katiyyen çekilmeyeceği belirtilmekedir.

Ḥasan Ḥilmī ḥelāl olmaz Frenk'den gelse enfiyye
Çekilmez burna ḳaṭʿiyyen biliriz yā Resūla'llāh (46/4)

Aşağıdaki beyitte ve manzum biyografide ise hakkını helal etme anlamlarıyla kullanılmıştır.

Ḥasan Ḥilmī süd emmişdir süd ḥaḳḳını ḥelāl eyle
Seḥer vaḳti selām itsem gelür mi yā Resūla'llāh (154/3)

1.2.1.4.6. Gaza, Gazi ve Şehid

Gaza, din uğruna yapılan savaşlardır. Beyitlerde nefisle gaza etme anlamıyla ele alınır.

Asıl gazi, nefsiyle mücadelede zafer kazanan kişilere denir. Dinî literatürde bu zafere "büyük cihad" denir. Bu zor ve zahmetli yolda Allâh'ın inayetine her daim ihtiyaç vardır.

Ḥasan Ḥilmī mücāhiddir ʿadüvvī nefs-i emmāre
Ġazā eyler meded ister ʿasīrsem yā Resūla'llāh (102/3)

Ḥasan Ḥilmī ġazā eyler cihādı nefs-i ekberle
Hüveydādır müeṡṡirden eṡerden yā Resūla'llāh (299/3)

Ḥasan Ḥilmī riyāżetle ḳırar nefsi helāk eyler
Mücāhid fī sebīli'llāh ġazā idersem yā Resūla'llāh (326/3)

Aşağıdaki beyitte de şâir, gaza ehliyle haşr olmak istiyor. Bu fani dünyada asıl zenginlik dünyevî istek ve arzulardan uzak durmak, kanaat etmektir:

Ḥasan Ḥilmī mücāhidsen ġınāya şükür faḳre ṣabr it
Ġazā ehliyle ḥaşre gelsün yā Resūla'llāh (314/3)

Din uğruna savaşan, mücahit anlamına gelen gazi, özellikle Türklerde savaşta başarı kazanan kumandanlara hatta hükümdarlara şeref ünvanı olarak kullanılmıştır (F. Karaman vd. 2007 : 202).

Mücahit, görünüşte berbat olabilir; ama gerçekte onun makamı sultanlar makamıdır. Allâh yolunda cihad ederek fetihler gerçekleştirmek, gazi olmak büyük nimetlerdendir.

Mücāhid ṣūretā ber-bād velī maʿnāda sulṭāndır
Ḳanāʿat zaḥmeti ġāzī ġıdāsı yā Resūla'llāh

Ḥasan Ḥilmī cihād şehri muḳadder fetḥ-i ḳudretdir
Ne ẖoşdur ġāzīye āb u hevāsı yā Resūla'llāh (311/2-3)

Ḥasan Ḥilmī ḥaḳīḳatdır şerīʿatde ẖaṭā olmaz
Şehīdeyne muḥabbetdir tamāmım yā Resūla'llāh (335/3)

Yukarıdaki beyitte şehîdeyn kavramıyla 335. şiirdeki diğer beyitlerden hareketle şehid edilen Hz. Osman ve Hz. Ali kasdedilmektedir.

1.2.1.4.7. Günâh, Günahkâr

Günah, Farsça bir kelime olup sözlükte "suç" anlamına gelir. Dinî bir kavram olarak ilâhî emir ve yasaklara aykırı fiil ve davranış anlamında kullanılır (F. Karaman vd. 2007 : 204). Günahkâr ise, günah olan eylemleri yapan kişidir.

Hasan Hilmî Edirnevî Dîvân'ında sıkça geçen günah ve günahkâr mefhumları gerçek anlamıyla kullanılmıştır. Sadece birkaç beyit alınarak örnek gösterilmiştir:

S̱evābım yoḳ günāhım çoḳ ṭolansam ravża-i ḳabriñ
Silüp süpürsem ṣaḳalımla s̱evāb var yā Resūla'llāh (10/6)

Yukarıdaki beyitte şâir, sevabının olmadığını, günahının ise çok olduğunu belirterek Hz. Peygamberin kabrini ziyaret etmeyi amaçlamaktadır. Bu vesileyle belki de hac farizasını yerine getirerek günahlarından arınmak istiyor.

Günāh ḳalbi ḳara eyler küfür īmānı yoḳ eyler
Cehennemde ṭaʿām evvel ṭalaḳdır yā Resūla'llāh (24/4)

Aşağıdaki beyitte, bir mürşidden el alıp tarikata girdiğini belirten şâir, günahkâr olduğunu ve Allâh'ın "rahîm" sıfatından meded ummaktadır:

El etdim istedim ẕatıñ ṣıfātıñ yā Resūla'llāh
Külāh geydim günāhkārım raḥīmsin yā Resūla'llāh (4/1)

Hata yapmaya meyilli olan insanoğlu, yolunu şaşırıp şehvet bataklığına düşerse tevbe etmedikçe, isyan deryalarından çıkmaya karar vermedikçe felaha kavuşamaz.

Şaşup şehvet-perest oldum ṭolup deryā-yı ʿiṣyāna
Ricā eyler o sulṭāna günāhkār yā Resūla'llāh (10/5)

1.2.1.4.8. Şirk

Yüce Allâh'ın ilâhlığında, sıfat ve fiillerinde ve Rab oluşunda ortağı, benzeri ve eşinin olduğunu kabul etmeye şirk denir. Şirk en büyük günahlardan biridir (F. Karaman vd. 2007 : 621).

Beyitlerde riya ve şirk kavramları birlikte alınmıştır. Riyanın da şirk olduğu söylenerek yapılan ibadetlerin sevaplarını yok ettiği belirtilmektedir..

Rıżādır niyyetim ḫāliṣ icāzetle mecāz oldı
Riyāı şirki terk itdim nümādır yā Resūla'llāh (4/6)

Ḥasan Ḥilmī riyā şirkdir yıḳar iḫlāṣ ile ṣādıḳ
Ḥaḳīḳat ẕātına ʿāşıḳ göñüldür yā Resūla'llāh (124/3)

Riyâ ve Allâh'a ortak koşmadan arınan gönüller, samimiyet ve ihlasın odak noktası olur. Hz. Peygamber aşkıyla yanan gönüllerde ihlas ve sadakat vardır

Talak (boşanma) da şirk ehline ait hususlardan biridir. Gereksiz, sebepsiz yere boşanmalar Allâh'ın sevmediği bir helâldir.

Ḥasan Ḥilmī ciger ḳanın içer nefʿī cigerdendir
Ṭalaḳ şirk ehline maḫṣūṣ ġıdādır yā Resūla'llāh (24/5)

1.2.1.4.9. Nûr

Nûr ismi, Esmaü'l-Hüsnâ'dandır. Allâh zatıyla bir nûr olup gökleri ve yeri kaplamıştır. Nûr zahirdir; fakat canlar perdeli olduğu için bu nûru görmezler (Tatçı, 1990 : 194). Hem dünyevi hem uhrevî anlamları olan nûr kelimesi Kur'ânda 43 yerde değişik anlamlarda kullanılmıştır (F. Karaman vd. 2007 : 530).

Hasan Hilmî Edirnevî Dîvân'ında da nûr kelimesi çok sayıda ve değişik anlamlarda ele alınmıştır:

Aşağıdaki beyitte sadırda (kalpte) iman nurunun olması Allâh'ın insanlara verdiği bir nimet, Hz. Muhammed'in de insanlar için Allâh'ın bir lutfu olduğu belirtilmektedir.

Ne niʿmetdir bu devlet ki ṣadırda nūr-ı īmānı
Bize luṭf eyledi Allāh Muḥammed gibi sulṭānı (1/1)

Uçar ümmetleri anıñ ṭuyūrı ẕü'l-cenāḥeyndir
Ṭarīḳ-i nūr-ı Ḳur'ān'dır göñüller ʿarş-ı raḥmānī (1/2)

Hz. Muhammed'in ümmetinin gönülleri, Kur'ân nurunun yolunda rahmanî arşta iki kanatlı kuş gibi uçar.

İmanın nûru, (39/1, 73/4 Kur'ân nuru anlamları dışında Hz. Peygamberin yüzünün nûru, vücudunun kudret nuru (3/2, 62/4, 127/2, 149/1, 206/1, 327/2-3), cennet nûru (85/1,), parlaklık (107/4, 191/2, 212/3, 230/3, 231/2, 299/1, 322/2), tevhid nûru (206/3, 233/3) namazın nûru (336/1) ve insanın nuru (291/1) anlamlarında da kullanılır.

Nûr kelimesinin zıddı zulmettir. Aşağıdaki beyitte bu zıdlık söz konusudur. Allâh yoklukta karanlığı yarattı. Cesedde görülen Hz. Peygamber'in zatının nurudur.

Yaratdı ẓulmeti Allāh ʿademde yā Resūla'llāh
Görindi nūr-ı ẕātıdır cesedde yā Resūla'llāh (122/1)

Hz. Peygamber, gül bahçesinin en mümtaz gülüdür. O, gittiği yere şeref ve itibar kazandırır. Onun geleceğini duyan gönüller mesrûr olur. Hz. Muhammed'in nurunu gören âşıklar, daha fazla bakmaya dayanamayıp başlarını öne eğerler.

İşitdik bāġ-ı gülzārı sevindik yā Resūla'llāh
Görünce nūr-ı beyżāı uṭandıḳ yā Resūla'llāh (2/1)

Aşağıdaki beyitte de Hz. Hasan'ın gözünün nûru (240/1) olduğu söylenilmektedir:

Ḥasan nūr-ı ʿayneynīm Ḥüseyn ḳalb-i ḥayātımdır
ʿAlī damatıñız Ḥaḳḳ'a velīdir yā Resūla'llāh (59/2)

Hakkıyla kılınan namaz iman ehli için nûr üzerine nûrdur.

Muvaḥḥid mü'min-i kāmil ẖuşūʿ eyler namāz ḳılsa
Namāzı ehl-i īmānıñ *nūrun ʿalā nūrdur* yā Resūla'llāh (82/2)

Nûrların yücesi, muhabbet nûrudur.

Muḥabbet hażret-i Ḥaḳ'dan raḥīmim yā Resūla'llāh
Muḥabbet nūrıdır nūr-i ʿaẓīmim yā Resūla'llāh (338/1)

1.2.1.4.10. Âb-ı Hayat

Âb-ı hayat ölmezlik suyu, damlaları sonsuz hayat bağışlayan tatlı ve lezzetli su, bengisu anlamına gelir. Edebiyatımızda geniş bir kullanım alanı bulan bu mazmun, manevî neş'eyi, aşk ve irfanı karşılar (Pala, 1989 : 15). Âb-ı hayat **,** hasta gönüllere şifa verir.

Marīż göñlüm muvaḥḥiddir içer āb-ı ḥayāt ḥaḳḳā
Sekiz cennet cemāl-i ḥaḳḳā namāzdır yā Resūla'llāh (83/2)

Ḫayāliñ ḫamr-ı ḫāliṣdir baña āb-ı ḥayāt oldur
Sekiz cennet şarābından eleẕdir yā Resūla'llāh (98/2)

Ḥasan Ḥilmī fiyāt olmaz bu bir āb-ı ḥayāt ammā
Bu yolda sermāye-i ʿömrüm çürütdüm yā Resūla'llāh (198/3)

Bazı beyitlerde muhabbet, âb-ı hayât teşbih edilir. Bu mefhum, Hızır ve İlyas peygamberlerle ele alınır.

Muḥabbet çeşme-i āb-ı ḥayātdır yā Resūla'llāh
Göñül Ḫıżrı içüp andan s̱ebātdır yā Resūla'llāh (210/1)

Muhabbet Ḫıżr-ı ḥikmetdir bulup āb-ı ḥayāt içdim
Ḥasan Ḥilmī memāt olmaz inandı yā Resūla'llāh (217/3)

Ḥasan Ḥilmī oḳur dersi muḥabbet Ḫıżr İlyās'dan
İçüp āb-ı ḥayāt andan ḥayātdır yā Resūla'llāh (332/3)

1.2.1.4.11. Mübarek Geceler

Dîvân'da iki mübarek gecenin adı geçer. Bunlardan biri Kadir Gecesi'dir.

Namāz-ı leyle-i Ḳadri ḳılanlar yā Resūla'llāh
Ṣırāṭı yıldırım gibi geçerler yā Resūla'llāh (163/1)

Dîvân'da geçen bir diğer mübarek gece de Mi'râc Gecesi'dir.

Muḥabbet leyle-i miʿrāc celālī yā Resūla'llāh
İrişdiñ *ḳābe ḳavseyne* kemālī yā Resūla'llāh (222/1)

Bunun dışında eserin te'lif tarihi olarak da Sene 1312 te'līf 15 Şaʿbanu'l-muʿaẓẓamuñ Leyle-i Berāt ibaresi geçmektedir.

1.2.1.5. DİNİ ŞAHSİYETLER

1.2.1.5.1. Dört Halife

Hasan Hilmî Edirnevî Dîvân'ında Hz. Ebûbekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Alî halifelik sırasına göre bir bütün olarak ele alınmıştır.

Ebūbekri ʿÖmer ʿOs̱mān ʿAlī ʿālī ṣaḥābendir
Muḥibbim cümle aṣḥāba ṣaḥābe yā Resūla'llāh (60/4)

107. şiirdeki beyitlerin ikinci mısraları "Ebūbekrī ʿÖmer ʿOs̱mān ʿAlīdir yā Resūla'llāh" şeklindedir. Bu bölümde dört halifenin öne çıkan özellikleri verilmiştir.

Bunun dışında aşağıdaki beyitlerde de dört halifenin vasıfları ön plana çıkmaktadır.

Ebūbekrī ʿÖmer ʿOs̱mān ʿAlī'de yā Resūla'llāh
ʿAdāletde şecāʿatde seẖāda yā Resūla'llāh (252/1)

Ebū Bekr ü ʿÖmer ʿOs̱mān ʿadālet yıldızı anlar
ʿAlī'dir tāc-ı sulṭānlar kelāmım yā Resūla'llāh (335/2)

1.2.1.5.2. Ehl-i Beyt

Ev halkı anlamına gelen bu terim İslâm tarihinde Hz. Peygamberin aile fertleri için kullanılmıştır. Ev halkı ya da ehl-i beyt ifadesiyle aileyi teşkil eden ev sahibi, onun eşi, çocukları ve torunları anlaşılmaktadır (F. Karaman vd. 2007 : 137).

Hasan Hilmî Edirnevî Dîvân'ında Ehl-i Beyt olarak Hz. Peygamberin damadı Hz. Alî, kızı Fatıma ve torunları Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in adları geçmektedir.

Seniñ şeh-zādeniñ ismi Ḥasan'dır yā Resūla'llāh
Daḫı iḫvān-ı bī-şübhe Ḥüseyn'dir yā Resūla'llāh (59/1)

Ḥasan nūr-ı ʿayneynīm Ḥüseyn ḳalb-i ḥayātımdır
ʿAlī damatıñız Ḥaḳḳ'a velīdir yā Resūla'llāh (59/2)

Ḳızındır Fāṭıma ümm-i zemīne āfitāb ṭoġdı
Ehl-i beyti sevmeyen melʿūn Yezīd'dir yā Resūla'llāh (59/3)

1.2.1.5.3. Bazı Sahabeler

1.2.1.5.3.1. Üveyse'l-Karânî (Veyse'l Karanî)

Nâka, dişi deve demektir. Şâir, gönlü Hz. Peygamber'e yüzlerce selâm gönderen aşk devesine benzetmiştir.

Göñül Üveyse'l-Ḳarānī'dir güderse nāḳa-i ʿaşḳı
Saña ṣad ṣad selām eyler göñülden yā Resūla'llāh (239/2)

1.2.1.5.3.2. Ebâ Eyyûbe'l Ensârî

Hz. Peygamber'in sahabelerinden biri de Ebâ Eyyûbe'l-Ensâri'dir. Her bir sahabe askerlerin önünde sancağı taşıyan bir ser-askerdir. Alemdâr-ı Nebî, yani Hz. Peygamberin bayraktarı Ebâ Eyyûbe'l-Ensâri'dir.

Ebā Eyyūbe'l-Enṣāri ṣaḥābeñ yā Resūla'llāh
ʿAlemdār-ı ser-ʿaskerdir ṣaḥābeñ yā Resūla'llāh (76/1)

1.2.1.5.4. Ashâb-ı Kehf

Mağara halkı anlamına gelen bu mefhûm, Kur'ân'ın 18. sûresinde ele alınır. Ashâb-ı Kehf, kafir bir toplumdan kaçıp mağaraya sığınan ve uzun bir süre uyuyan bir grup inanan insandır. "*Onları bir mucize olarak uyuttuğumuz gibi, birbirlerine sorsunlar diye kendilerini uyandırdık da içlerinden bir sözcü şöyle dedi: "Ne kadar durup kaldınız?" Kimi, 'Bir gün ya da günün bir parçası kadar kaldık.' Dediler. Kimi de şöyle dediler: ' Ne kadar duruduğumuzu Rabbimiz daha iyi bilir* (Kehf, 18: 19).

Kur'ân'da da Ashâb-ı Kehf'in sayısı hakkında insanların ihtilaflı düştükleri bildirilmektedir. Dîvân'ın 21. şiiri tümüyle Ashâb-ı Kehf hakındadır. Aşağıya sadece bu şiirin matla' beytini alıyoruz:

Bugün *Aṣḥāb-ı Kehf* oldum uyur mıyum yā Resūla'llāh
ʿAceb Ḳiṭmīr'ine *Ḳıṭmīr* olur mıyum yā Resūla'llāh (21/1)

Hasan Hilmî Edirnevî Dîvân'ında yer alan 21. şiire göre Ashâb-ı Kehf şunlardır: " Yemihâ, Mekselinâ, Mislinâ,Mernûş, Debernûş, Şazzenûş, Kefetatayyûş ve Kıtmîr (köpek)"

1.2.1.5.5. Mehdî

Sözlükte hidayete eren ve yol göstermek anlamına gelen Mehdî, kendisinden önce zulüm ve haksızlıkların alıp yürüdüğü yeryüzünü adaletle dolduracak kimse demektir (F. Karaman vd. 2007 : 418).

Muḥabbet maʿṣūm-ı āḫir zamān Mehdī'ye maḫṣūṣdur
Ṣabīler defterinde firāmūşum yā Resūla'llāh (285/2)

1.2.2. TASAVVUF

Sözlükte "yün giymek, saf olmak" anlamına gelir. Kişiye Allâh'ı görürmüşçesine ibadet etme hazzına erişmenin yolunu gösteren ilimdir. Tasavvufu bir hayat tarzı olarak benimseyen kimselere de sûfî veya mutasavvıf denir (F. Karaman vd. 2007 : 634). Kimine göre tasavvuf, Allâh Teâlâ ile beraber olan muâmelede samimî ve arınmış olmaktır (Cürcânî, 1997 : 61). Gerçek tasavvuf, İslâm'ın hizmetçisi, takva ve edebin temsilcisi, sevginin ise bahçesidir (Selvi, 2008 : 21).

Tasavvufun gayesi, dünyanın süsünden yüz çevirmek, insanların meyl edegeldiği geçici lezzetlerden korunmak, halk ile beraber, Hakk'a yönelmektir (M. İz, 1990 : 31). İleri gelen sofîlere göre tasavvuf, ebedî saâdete nâil olmak için nefsi tezkiye, ahlâkı tasfiye, zâhir ve bâtını tamir hâllerinden bahseden bir ilimdir (M. İz, 1990 : 51).

Muḥabbet bāġıdır bildik inābe yā Resūla'llāh
Taṣavvūf ʿilmidir aldıḳ inābe yā Resūla'llāh (131/1)

İnabe kelimesi günahlara tövbe edip Hak yoluna dönme ve bir mürşide başvurup tarikata girme anlamlarına gelir (Devellioğlu, 1997 : 434). Yukarıdaki beyitte tasavvuf ilmi ve muhabbetin kaynağının inabe olduğu dile getirilmiştir.

Hasan Hilmî Edirnevî Dîvân'ında tasavvufî unsurlar, derinlemesine ele alınmamıştır. Dîvân'daki şiirlere bakıldığında dinî unsurlar ve mefhûmlar daha çok ağır basmaktadır.

1.2.2.1. VAHDET-İ VÜCÛD VE TEVHİD

Vahdet-i Vücûd, bu âlemde gerçek varlık olarak sadece Hakk'ı kabul edip, öteki varlıkların vücûdunu, O'na nispetle birtakım hayal ve gölgelerden ibaret görmektir (F. Karaman vd. 2007 : 677). Bir başka deyişle, bütün mevcudatın Vücûd-

ı Mutlak'ın yani Allâh'ın esma ve sıfatlarından ibaret olduğu nazariyesidir (Pala, 1989 : 509).

Mürīdim ẕikrim Allāh Allāh'dır yā Resūla'llāh
Ḥaḳīḳat mürşidim Ḳul huve'llāhdır yā Resūla'llāh (159/1)

Aşağıdaki beyitlerde vahdet-i vücûdla yakından alakalı mefhûmlarla (vahdet, mâ-sivâ, cemâl, gönül, aşk, cân, nefis ve rûh) ilgili beyitlerden örnekler verilecektir.

Vahdet : Birlik anlamında olan vahdet, tasavvufta kesret (çokluk)'in zıddıdır. Asıl vahdet, kesret içindeyken Allâh'ı unutmamak idrakidir (Pala, 1989 : 509).

Sarā-yı **vaḥdetiñ** pervānesi ṣādıḳ Ḥasan Ḥilmī
Dilinde ẕikri fikri elemdedir yā Resūla'llāh (276/3)

Tevhîd : Allâh'ın birliği anlamına gelir.

Muḥabbet maʿnevī ḥikmet ledünnī sırr-ı tevḥīddir
Şerīʿat şerḥ ider ister şevāhid yā Resūla'llāh (54/3)

Bilinmez ṣūretā İslām lisānen ẕikr ider tevḥīd
Muʿallim-i münkiri āḫir zamāndır yā Resūla'llāh (58/2)

Dîvân'da sıkça geçen tevhîd mefhumu, kimi zaman güçlü bir kale (94/2), kimi zaman da hakikat ilminin anahtarı olarak telakki edilmektedir. Bunun dışında tevhîd, kalpte yanan kandilin yörüngesi (206/3), kabir nurunun aydınlığı, amel buğdayının öğütücüsü (223/3) anlamlarında da kullanılmıştır.

Mâsivâ: Allâh'tan gayrı sayılan şeyler anlamında kullanılır. Sufîler gönülde, Tanrı'dan başka bir şey bulundurmazlar. Dervişliğin aslı ise masivayı terk etmektir (Pala, 1989 : 323).

Gurūh-ı evliyāu’llāh degildir **mā-sivā** ehli
Sevindir dostunı ḫandān olurken yā Resūla’llāh (109/4)

Dîvânda 171/1, 204/2, 211/1, 217/1, 226/2, 259/1 ve 340/3. şiirlerde mâsivâ mefhumu geçmektedir.

Cemâl: Arapça bir kelime olan cemâl, yüz güzelliği demektir. Hasan Hilmî Dîvân’ında Hz. Peygamberin yüz güzelliğinin Allâh’ı görmeye bir vasıta olduğu belirtilmiştir. Cemalullâh, tasavvufta Allâh’ın tecellisi anlamındadır. Sufîler, cemalullâhı görmek için çok meşakkatler çekerler.

Güzel gözler güzel yüzüñ görürse yā Resūla’llāh
Cemālinden cemālu’llāhı görürler yā Resūla’llāh (35/1)

Cemālu’llāh müsāvidir seniñ ism-i şerīfiñle
Anıñçün ʿāşıḳın ẕikri viṣāldır yā Resūla’llāh (45/3)

Mürīd-i ehl-i īmānıñ cemālu’llāhı görmekdir
Anıñçün çoḳ meşaḳḳatler çekerler yā Resūla’llāh (163/4)

Gönül : İnsan bütün âlemin özü olduğu için insanın hakikati de gönüldür (Pala, 1989 : 187). Gönül gözü gerçekleri ezel meclisinde görmüştür.

Göñül gözi görür ḥaḳdır ezel şehrinde görmüşdür.
Bu hicrānda civān ḳaddim büküldi yā Resūla’llāh (8/2)

Aşk : İnsan yaratılışındaki güzellik ve varlığın temelini aşk oluşturur. Yani Allâh, insanı kendine ayna olsun diye yaratmıştır (Pala, 1989 : 51). Hasan Hilmî Edirnevî Dîvân’ı Hz. Peygamber ve Allâh aşkıyla yazılmıştır. Divân’da en çok kullanılan kelimelerden biridir aşk mefhumu.

Yanarım āteş-i ʿaşḳa yetiş gel yā Resūla’llāh
Vücūdum yandı kül oldı ṣavur yā Resūla’llāh   (6/1)

Göñül ʿaşḳa süvār oldı muḥabbet şehridir ḳaṣdı
Muḥabbet bilmeyen ümmet ṣābıḳdır yā Resūla'llāh (70/4)

Yanar ḳalbimde ʿaşḳ mumı cihānı pür-żiyā eyler
Ḥayāt-ı bāḳīyi söyler żiyāsı yā Resūla'llāh (71/4)

Yazılmış levḥ-i maḥfūẓda bu ʿaşḳ *ḳālū belā* derdi
Belā bülbülleri iḳrār ider mi yā Resūla'llāh (105/2)

Cân : Allâh'ın insana emanet olarak verdiği unsurlardan biri de cândır. İlâhî aşk yolcusu olan âşıklar bu uğurda cânlarını fedâ etmeye hazırdırlar. İlâhî aşkın cefâsı, âşıkın safâsıdır. (103/1) Cân, cisimde uçan bir kuştur.(183/1) Kur'ân cânın ve cismin temizleyicisidir. (288/1) Bunun dışında Dîvân'da sıkça geçen cân mefhûmuna birkaç beyitle değinilecektir.

Oḳuruñ ʿilm-i ervāḥda görünce ḳurretu'llāhı
Kitāb-ı levḥ-i maḥfūẓdan fedā cān yā Resūla'llāh (37/2)

Ḥasan Ḥilmī oḳur yazar seniñ mevlūdını şimdi
Saña ḳurbān olur cānı taʿaşşuḳ yā Resūla'llāh (72/9)

Nefis : Hem insanın maddî varlığını ve hem de insanda var olan fakat gözle görülmeyen, iyi ve kötüyü arzu eden manevî varlığını ifade eder (F. Karaman vd. 2007 : 523). Dîvân'da sıkça geçen nefs, nefsânî, nefis kavramları daha çok maddî yönüyle ele alınmıştır.

ʿİbādet eylesek ifsād ider nefsānī şeyṭān
Ḫafīdir ḥilesi çoḳdur ḥafīẓ ol yā Resūla'llāh (116/2)

Günāhı işleme nefsim uṣanmaz yā Resūla'llāh
Bu nefsim böyle şeyṭān uṭanmaz yā Resūla'llāh (67/1)

Ḥasan Ḥilmī ẖalāṣ olmaz dögerse nefsi uṣlanmaz
Günāh işler uṭanmaz nefisdir yā Resūla’llāh (121/3)

Tasavvufta da nefis, kötü vasıfları, yerilen huy ve amelleri yerine kullanılır. İnsan iyi şeylere yönelince rûh, dünya işlerine ve kötü şeylere yönelince de nefis adını alır (Pala, 1989 : 387). Dîvân’da sıkça geçen kavramlardan biri de rûhtur. Birkaç beyitte rûh mefhûmuna değinilecektir.

Beden ẖākī ki rūḥ bāḳī bir ism-i nefs-i nāṭıḳdır
Ḥasan Ḥilmī ḥayāt ister şefāʿat yā Resūla’llāh (17/3)

ʿAmeret eyledim rūḥum vücūd- ender- ẖarāb oldı
N’ider emvāli emlāki ẖarābı yā Resūla’llāh (27/3)

Ġıdāsı rūḥ-ı ʿuşşāḳıñ ki sensiñ yā Resūla’llāh
Cemāliñ mürġ-ı dil ister ki keşf it yā Resūla’llāh (32/1)

1.2.2.2. BEZM-İ EZEL

Ezel meclisi, tasavvufta ve İslâm edebiyatlarında en eski zaman, en eski meclis olarak değişik biçimlerde çokça kullanılmıştır (Pala, 1985 : 85). Kur’ân’da elest meclisi ile ilgili şu ifadeler yer alır: “ *Bir de Rabbin, Âdemoğullarından, bellerindeki zürriyetlerini alıp da onları kendi nefislerine şâhid tutarak : ‘Ben sizin Rabbiniz değil miyim?’ dediği vakit ‘pekâla Rabbimizsin, şâhidiz” dediler. Bunu kıyamet günü ‘Bizim bundan haberimiz yoktu.’ demeyesiniz diye yapmıştık.*” (A’râf, 7:172).

Hasan Hilmî Edirnevî Dîvân’ında bezm-i ezel (elest meclisi) Kur’ân’daki anlamıyla beyitlerde yer almaktadır.

Ezel bāġı öteñ bülbül bu Ḳur’ān yā Resūla’llāh
Elestü sünbüle reyḥān o fermān yā Resūla’llāh (37/1)

İslām ezelde muʾmiñiz muḥabbet ehliyiz yā Resūla'llāh
Elestü bi-Rabbikum fermānınıñ ḳurbānıyız yā Resūla'llāh (51/1)

Gezer Ḳāf'dan Ḳāf'a ḳālū belā bülbüllerindendir
Elestü ʿālemiñ mesti göñüldür yā Resūla'llāh (185/2)

Ġıdā-i rūḥ-ı sulṭānı ṣafāda yā Resūla'llāh
Elestü bi-rabbikum ḳālu belāda yā Resūla'llāh (273/1)

Görüldüğü üzere, tasavvufta ilâhî aşk kavramının gelişmesine neden olan ilk konulardan biri aşkın ezelîliğidir. Bu bakımdan şarap, bâde ve mey tabirleriyle sûfîyâne şiirde değinilen aşk ezelî ve aynı zamanda ebedî bir aşktır (Pürcevâdî, 1998 : 375).

1.2.2.3. YARATILIŞ

Allâh nûrı, zulmeti, yeri göğü yaratandır. Allâh'ın sıfatlarından biri de Hâlik'tir. "Kün fe yekün" ibaresi de Allâh'ın yaratıcılığına işaret eder. Kur'ân'da birçok yerde geçen bu ibare bir ayette şöyle geçmektedir: *" O, göklerin ve yerin yoktan var edicisidir. Bir şeyin olmasını murad edince , ona yalnızca "* ***Ol!" der, o da hemen oluverir.*** *"* (Bakara, 2: 117).

Yaratdı ẓulmeti Allāh ʿademde yā Resūla'llāh
Görindi nūr-ı ẕātıdır cesedde yā Resūla'llāh (122/1)

Yeri gögi yaradandır ṭutan da yā Resūla'llāh
Cihānıñ Ḫāliḳ'i ḳudret yapan da yā Resūla'llāh (182/1)

1.2.2.4.TASAVVUFİ MERTEBELER VE KAVRAMLAR

1.2.2.4.1. Dört Kapı (Şerîat, Tarikat, Hakikat, Marifet)

Şeriat, Allâh tarafından peygamberler aracılığıyla gönderilen ilahî kanunlardır. Aslında şeriat, insanların ırmaklardan su aldıkları yere denir. Tasavvufta şeriat, bir dış yapı olarak ele alınmış ve işin içyüzüne hakikat denilmiştir (Pala, 1989 : 467). Bir diğer ifadeyle şeriat, emir ile kâim ibadet anlamında, hakikat ise sırr-ı ma'bûdu müşâhededir (M. İz, 1990: 168).

Tasavvuftaki bir diğer kapı da tarikattır. Arapça bir kelime olan tarikat, gidilen yol anlamındadır. Tasavvuf kavram olarak, Hakk'a ulaşmak için tutulan, birtakım kuralları bulunan yol demektir. Mutasavvıflara göre tüm insanlar, hatta bütün yaratıkların alıp verdiği nefesler sayısınca Allâh'a giden yol vardır (F. Karaman vd. 2007 : 633).

Marifet kelime anlamı olarak bilme, tanıma anlamındadır. Marifet, hakikate erdikten sonra zuhûr eden ilahî ilhâmât ve ilm-i ledünnîdir. Marifet erbâbı nefs-i emmâreden kurtulmuştur (M. İz, 1990 : 11).

Hasan Hilmî Edirnevî Dîvân'ında 15., 41. ve 137. şiirlere bakıldığında tasavvufun kapıları olan şerîat, tarikat, hakikat ve marifet mefhûmları birlikte ele alınır.

Şifā mey-ḫānesi şimdi *şerīʿat* yā Resūla'llāh
Ṣafā ʿaşḳ- ḫānesi bildim *ṭarīḳat* yā Resūla'llāh

Göñül gülzārı seyr eyler *şerīʿat* bāġına girdi
Gül-i ḫamrāya meyl itdi *ḥaḳīḳat* yā Resūla'llāh

Öter bülbül ḳoḳar sünbül göñül mürġı şerīʿatdır
Ḥasan Ḥilmī oḳur naʿtıñ *maʿrifet* yā Resūla'llāh (15/1,2,3)

41. şiirde de dört kapıdan bahsedilmektedir. Tarikat, sırların sırrıdır. Şerîat bu sırrın örtüsüdür (41/3). Marifet ise âşık için bir gülbahçesi mahiyetindedir (41/5).

Şerîat âlemi, Allâh'tan bir güneştir. Tarîkat âlemi ise, Hak'tan bir lütuftur (137/1). Şâir hâlini hakîkat âlemi olarak görmektedir. Bu sebeple, insanların durumuyla ilgilenmediğini belirtmektedir (137/2). Marifet ise, ledünnî bilgi (hikmet)'dir (137/3).

1.2.2.4.2. Fenâfillâh

Tasavvufta, sâlik bekâbillâh olabilmek için fenâfi'ş-şeyh, fenâfi'r-Resûl ve fenâfillâh makamlarından geçmek zorundadır (Tatçı, 1990 : 327).

Şâir, fenâ mertebelerinin üçüncüsü olan fenâfillâhtan bekâbillâh mertebesinin seyrine (makamına) erdiğini ifade etmektedir.

Fenāfi'llāhdan seyr-i beḳā bi'llāha irdikçe
Ḥasan Ḥilmī ḥikmet zebān-ı Naḳşībendī yā Resūla'llāh

1.2.2.4.3. Yakîn

Yakîn, açık, kesin ve şüphe edilmeyecek bilgidir. Üç makamı vardır: İlme'l-yakîn, ayne'l-yakîn ve hakke'l-yakîndir (Tatçı, 1990 : 326).

Yazılmış sırrıma Ḳur'ān oḳur rūḥum ġıdā eyler
Muḥammed ʿilm üstāẕım yaḳīndir yā Resūla'llāh (223/2)

İlme'l-Yakîn : Bir şeyin doğruluğuna bilgi yoluyla inanmaktır.

Ḥasan Ḥilmī ḳapuñ ḫāki meger ḫüddām-ı rūḥānī
Yazarsa naʿtını ʿilme'l-yaḳīn yā Resūla'llāh (316/3)

Ayne'l-Yakîn : Bilgiyi görgü haline getirmek, yani gözle görüp bilmektir (Pala, 1989 : 253).

Mübārek ravżanı görsem yüzüm sürsem taʿaşşuḳla
Ḥayātıñ ḫāṭıra ʿayne'l-yaḳīndir yā Resūla'llāh (316/2)

Hakke'l-Yakîn : Sâlikler ve velîlere has bilgiler olup vehbî ve keşfîdir. Bu bilgilerin yeri ise gönüldür (Tatçı, 1990 : 326).

Ḥasan Ḥilmī ʿamel buġday anı tevḥīd daḳīk eyler
O niʿmet cenneti ḥaḳḳe'l-yaḳīndir yā Resūla'llāh (223/3)

Muḥabbet ʿāşıḳa ḥable'l-metīndir yā Resūla'llāh
Nübuvvet ḫātemi ḥaḳḳe'l-yaḳīndir yā Resūla'llāh (316/1)

1.2.2.4.4. Terk

Fakr makamına ulaşmak için "terk" mertebelerinden geçmek gerekir. Tasavvufta üç terk mertebesi var: Dünya terki, ukba terki, terki terk (Tatçı, 1990 : 332).

Manevî lezzetleri tadan bir gönül için, dünyayı terk etmek yapılması gereken bir görevdir. Dünya hayatının gamını çeken kişiler velî makamına ererler.

Ḥasan Ḥilmī südüñ içdi bütün dünyāyı terk itdi
Ḫayāliñ vuṣlātı kāfī görürsem yā Resūla'llāh (29/4)

Ġam-ı ḥasretle yandıḳça Ḥasan Ḥilmī ṣıḥḥat buldı
Ġam-ı dünyāyı terk itse velīdir yā Resūla'llāh (119/3)

Hakikî ilimlerin ilk basamağı, anahtarı tevhiddir. Bu aşamadan sonra dünyayı terk edip Allâh'a yönelmek gerekir.

Ḥaḳīḳat-ı ʿilmine miftāḥ mecāzen ʿilm-i tevḥīddir
Bütün dünyāyı terk itmek inābe yā Resūla'llāh (131/2)

Hasan Hilmî Dîvân'ında terk kavramı sıkça ve değişik anlamlarda kullanılmıştır: Riyâyı terk (4/6), vücûd şehrini terk (27/4) nefsin isteklerini terk

etmek, (243/2, 281/3) gafletin terki, (309/3) dünyayı terk (322/1, manzum biyografi 4) .

1.2.2.4.5. Nazar

Nazar, düşünme, ilmî tefekkür, bilinmeyeni elde etmek için bilinenleri belli bir kurala göre sıralamadır (Cürcânî, 1997: 242). Tasavvufta nazar, mürşidin, müride manevî yönden feyz veren bakışıdır.

Hasan Hilmî Dîvân'ında nazar kavramı gönül kavramıyla bağlantılı olarak ele alınmıştır.

Yazılmış levḥ-i dil üzre göñül gözi naẓar eyler
Kerem ḳıl iltifāt eyle ġarībe yā Resūla'llāh (100/2)

Göñül ʿilme oḳur ḳanmaz naẓar ḳılsa ḳanāʿat yoḳ
Cemāliñ keşf idüp gözle görüşdür yā Resūla'llāh (224/2)

Naẓar ḳılsun semā ehli muḥabbet şemsine dilde
Yüzüñdür ġurre-i bedri tamāmım yā Resūla'llāh (272/2)

1.2.2.4.6. Sekr

Sekr, âşıkın ilâhî aşk ile sarhoş olduğu haldir. Hasan Hilmî Dîvân'ında sekr mefhûmu, peygamber aşkıyla yanan âşıkların durumunu ifade eder.

Muḥabbet bādesindendir gezersem sekr-i lā-yaʿḳıl
Suʾāl-i Münkir'e virmem cevāb da yā Resūla'llāh (233/2)

Peygamber âşıkları, rûz-ı mahşere ilahî sarhoşlukla gelirler. Bu âşıklar, hesap görmez, azap çekmezler.

Anıñ ʿāşıḳları sekrān gelür rūz-ı maḥşerde
Ḥisāb görmez ʿaẕāb çekmez felāḥdır yā Resūla'llāh (263/3)

Ezel meclisinden beri sekrân (sarhoş) olan âşıklar için peygambere kavuşmak bir bayramdır.

Ḥasan Ḥilmī viṣāliñ ʿīd idince tā ezel sekrān
Erenler meclisinde mey-furūşum yā Resūla'llāh (285/3)

1.2.2.4.7. Riyâzet

Riyâzet, nefsânî ahlâkı düzeltip iyileştirmekten ibarettir. Onu düzeltip iyileştirmek tabiatına karışan kötülüklerden ve bozuk şeylerden onu arındırıp temizlemektir (Cürcânî, 1997: 112).

Hasan Hilmî Edirnevî Dîvân'ında riyâzet ehli insanların nefisle mücadele etmeleri, ilâhî aşk azabıyla yanmaları, masivâ küfrünü yenmeleri gibi yönleriyle ele alınır.

Riyāżāt ehli ehlu'llāh nefisle ictihād eyler
Tecerrüdle nikāḥ eyler Muḥabbet yā Resūla'llāh (79/6)

Rıżāya rāżıyım ben de riyāżetle ʿaẕāb çekdim
Cehennemde yanar ʿāşıḳ ceḥīmim yā Resūla'llāh (93/3)

Bunun dışında nefisle mücadele yolunda gece gündüz sıkıntı çekmeleri (198/1), Allâh yolunda cihad edenlerin nefislerini terbiye ederek dünyalık her şeyi yıkmaları (226/2), Allâh yolunda gaza edenlerin nefsânî olan her şeyi yok etmeleri (326/3) gibi anlamlarla beyitlerde yer almaktadır.

1.2.2.4.8. Hayrân

Allâh'ın fiil ve sıfatlarındaki kemâli anlamakla başlayan hayranlık, aynı zamanda aklın fonksiyonunu yitirdiği bir makamdır (Tatçı, 1990 : 353).

Hasan Hilmî Edirnevî Dîvân'ında hayrânlık makamı, Hz. Peygamberin vasıfları yönüyle ele alınır.

Gören gözler ḳalur ḫayrān lisān ʿāciz sükūt eyler
Ki bi'ẕ-ẕāt vāṣıfıñ Allāh ḥacīlim yā Resūla'llāh (25/3)

Seni vaṣf eyledi bi’ẕ-ẕāt ṣıfāt-ı ʿabd ile maʿbūd
Maḳāmıñ cennet-i Maḥmūd ḫayrān oldum yā Resūla’llāh (26/3)

Ḥasan Ḥilmī ḳāmetiñ ṭūbāsına ḫayrān ʿāşıḳdır
Feṭūbā s̱ümme ṭūbā s̱ümme ṭūbā yā Resūla’llāh (317/3)

1.2.2.4.9. Hikmet

Eşyanın hakikatlerini, özelliklerini, yaratılış nedenlerini, eserlerini, etkilerini bilmek ve ona göre amel etmektir (Pala, 1989: 230). Hasan Hilmî Edirnevî Dîvân’ında hikmet mefhûmuyla “ledünnî bilgi” kasdedilmiştir.

Ledünnī kevs̱erin buldum ḥayāt-ı ḥikmeti içdim
Ḥasan Ḥilmī memāt olmaz ki ḥaydır yā Resūla’llāh (35/3)

Meyveciyiz baḥr u berde gāh süvārī gāh piyāde
ʿİlm-i ḥikmetle ledün sulṭānıyız yā Resūla’llāh (51/3)

Dîvânda, 9/3, 54/3, 19/4, 22/5, 57/3, 74/2, 138/1, 148/2-3, 162/2, 169/1-3, 336/3. beyitlerde de hikmet (ledünnî bilgi) mefhûmu geçmektedir. Bunun dışında da hikmet kavramı sıkça kullanılmaktadır (83/3) .

1.2.2.4.10. Kerâmet

Yolda bulunan bir sâlikten zuhûr eden fevkalâde hâldir. Bu Hakk’ın bir lütfudur, kimde tecellî edeceği bilinmez (M. İz, 1990 : 164). Hasan Hilmî Edirnevî Dîvân’ında sıkça geçen “kerâmet” mefhûmuyla ilgili birkaç beyit örnek verilecektir.

Şâire göre tarikat hidayetli bir kerâmettir. (36/2) Şeriat Hak’dan bir kerâmettir. (40/1) Sükût etmek kerâmettir. (136/3) Meleklerin, gönül kuşu olan muhabbetten murad arzu etmeyi müjdelemesi de kerâmettir. (183/3) Dertli gönlün devâ bulması kerâmettir. (237/2)

Kerāmet keşf ider Hādī muḥabbet gülleriñ ḳoḳdum
Ebed bāḳī dimāġ içre bayāġı yā Resūla’llāh (325/2)

Bu ʿaşḳıñ ḫidmetiñ menzil-i ḫüdā bildim kerāmetdir
Ki sen peyġamber-i āḫir zamāne yā Resūla'llāh (342/2)

1.2.2.5. TARİKAT İLE İLGİLİ MEFHUMLAR

1.2.2.5.1. Mürşid (Şeyh) ve Mürîd

Mürşid, rûh ile meşgul olan mürebbidir. Kendisine intisap eden müridin bütün hususiyetlerini, kabiliyetlerini göz önünde bulundururarak herkese ayrı ayrı yol gösteren kişidir (M. İz, 1990 : 162).

Mürîd ise, sözlükte "irade ve talep eden, isteyen, arzu eden" anlamına gelir (F. Karaman vd. 2007 : 500). Tasavvufta ise bir şeyhe (mürşid-i kâmil) intisap eden derviştir. Hasan Hilmî Edirnevî Dîvân'ında sıkça geçen mürşid ve mürîd mefhûmları genellikle birlikte ele alınır.

Biñ üç yüz on iki tārīḫ ġarībdir kārübān-ı ʿaşḳ
Mürīd-i mürşid-i Mevlā ḳalīldir yā Resūla'llāh (9/2)

Peşīnen ḥāl-i ḥal eyle benim bir müşkilātım var
Mürīdim mürşidim maḥbūb revādır yā Resūla'llāh (12/2)

Cemāliñ zerre iẓhār ḳıl cefā gitsün ṣafā gelsün
Mürīd mürşid ʿayān olsun Naḳşîbendim yā Resūla'llāh (20/5)

Bunun dışında şu anlamlarda da kullanılmıştır: Şeriat, âlemin mürşididir. (41/1, 180/1) Kendisini mürîd olarak gören şâir, mürşide görünmek ister. (64/5) Mürîd olan şâire göre mürşid, Hz. Peygamberdir. (56/4, 64/5, 89/1, 256/1) Muhabbet, mürşid-i Mevlâdır. (220/2) Muhabbet, âşıka mürşid-i kâmildir (227/1, 236/3). Hirâ dağında Hz. Peygamberin arkadaşı, mürşidi Hak'dır (251/1).

Mürîd olduğunu söyleyen şâir, vird (zikir) olarak yâ Allâh, yâ Resula'llâh mefhûmlarını söylediğini ifade etmektedir. Yardımcısının da İsm-i a'zam olduğunu beyan etmektedir.

Mürīdim dāʾimā virdim yā Allāh yā Resūla'llāh
Muʿīnim ism-i aʿẓamdır yā Allāh yā Resūla'llāh (52/1)

Aşağıdaki beyitte de şâir, mürîd olmasının gayesini bir şeyhe âşkla bağlanmak şeklinde dile getiriyor.

Mürīd oldum ki bir şeyḫe murādım ʿāşıḳ olmaḳdır
Ḫilāfet saña lāyıḳdır ḥaḳīḳat yā Resūla'llāh (71/3)

Mürîdin zikri Allâh demektir. Hakikat mürşidi de Kul huve'llâh'tır. Yani gerçek yol gösterici Allâhu Tealâ'dır.

Mürīdim ẕikrim Allāh Allāh'dır yā Resūla'llāh
Ḥaḳīḳat mürşidim Ḳul huve'llāhdır yā Resūla'llāh (159/1)

İmân sahibi olan mürîdlerin gayesi Allâh'ı görmektir. Bu yüzden çok sıkıntılar çekerler.

Mürīd-i ehl-i īmānıñ cemālu'llāhı görmekdir
Anıñçün çoḳ meşaḳḳatler çekerler yā Resūla'llāh (163/4)

İhlâslı mürîdin işi, kazancı muhabbettir. Gerçekliği tasdik olmuş mürşidin hal ve hareketleri de şeriattır.

Mürīd-i muḫlisiñ kārı muḥabbet yā Resūla'llāh
Muṣaddaḳ mürşidiñ ḥāli şerīʿat yā Resūla'llāh (244/1)

Bazı beyitlerde mürîd anlamında dervîş mefhûmu da kullanılır.

Muḥabbet ʿāşıḳa mürşid göñül dervīş ṭonuñ geydi
Ḥasan Ḥilmī mükāfātı telaffuẓ yā Resūla'llāh (236/3)

1.2.2.5.2. Sâlik

Tasavvufta makamlar üzerinde, ilmi ve tasavvuru ile değil de hâli ile yürüyen kimsedir (Cürcânî, 1997: 120). Sâlik, seyr ü sülûka başlayan mürîddir.

Devā dīniñ diregidir enībū sālike raḥmet
Ḥasan Ḥilmī mürīd ḥikmet daḳīḳdir yā Resūla'llāh (9/3)

Muhabbet sâliki gönlünde nûr nakş olduğunu ve bu nûrun cihânı baştan başa kapladığını görür.

Görür göñlünde nūr sālik-i muḥabbet nūr naḳş olmuş
Cihānı ser-te-ser ṭutmuş o nūrum yā Resūla'llāh (39/2)

1.2.2.5.3. Pîr

Pîr, yaşlı anlamındadır. Tasavvufta ise bir tarikatın kurucusudur. Hasan Hilmî Edirnevî Dîvân'ında daha çok sözcük anlamı olan "ihtiyarlık" anlamında kullanılmıştır.

Yanar cismim erir yaġım kül oldum yā Resūla'llāh
Açıldı ġonca gül bāġım pīr oldum yā Resūla'llāh (26/1)

Muḥabbet dersini tekmīl idince on sekiz yılda
Civānlık gitdi pīr oldum mücerred yā Resūla'llāh (257/2)

Cesed pīrdir göñül cenk-i nev-civānī yā Resūla'llāh
Ḳapunda rū-siyāh bir şeyḫ-i fānī yā Resūla'llāh (303/1)

Aşk yolu, uzun ve meşakkatli bir yoldur. Böyle olduğu için, bu yolda yaşlılık, çile, sıkıntı ve yorulma gibi fiziksel ve duygusal yıpranmaların olması kaçınılmaz bir durumdur.

Reh-i ʿaşḳıñda pīr oldum yoruldum yolda ben ḳaldım
Ḫaber aldım muḥabbetden naṣībdir yā Resūla'llāh (334/2)

Aşağıdaki beyitte de pîr mefhûmu tasavvufî anlamında kullanılmıştır. Şâir, nûrlu bir pîre muhabbetli olduğunu, bu nedenle dünyalık makamlara, âmirlere, vezirlere tabasbus (alçakça yalvarma) etmeyeceğini söylemektedir:

Muḥabbet eyledim pīr-i münīre yā Resūla'llāh
Tabaṣbuṣ eylemem mīr-i vezīre yā Resūla'llāh (280/1)

Dîvân'ın duâ kısmında geçen "pîr" mefhûmu tasavvufî anlamına uygun olarak kullanılmıştır.

"Ṭarīḳ-i ʿāşıḳīni çihār-ı yār-ı güzīni ṭarīḳ-i Naḳşībend **pīr**-i evvel Ebū Bekrī'ṣ-Ṣıddīḳ ve **pīr**-i s̱ānī Ḥażret-i şāh-ı Muḥammed Bahāi'd-dīn-i Naḳşībendī ḳaddese'llāhu esrārehum ḥażārātınıñ ḳuvve-i ḳudsiyyeleri berākātıyla meyyit ḳalblerimizi ḥayāt eyleye."

1.2.2.5.4. Dergâh

Farsça bir sözcük olan dergâh, tekke, kapı önü anlamındadır. Terim olarak tarikat mensuplarının topluca ibâdet ve törenlerini yaptıkları yere denir (Pala, 1989:126).

Hasan Hilmî Edirnevî Dîvân'ında dergâh mefhûmu daha çok "sığınılacak yer" anlamıyla ele alınmıştır.

Muṣallī ḫaşyetul'lāhdır teveccüh ḳılsa dergāha
Ḥużūr ehli erer ḳalbe ḳarışdı yā Resūla'llāh (138/2)

Seḥer vaḳti oḳur Ḥaḳ Ḥaḳ ledünnī ʿilm-i ḥikmet
Açarsan bāb-ı dergāhı s̱evābdır yā Resūla'llāh (162/2)

Muḥabbet ravża-i cennet o dergāha yüzüm sürsem
Ḥaḳīḳat ḳaṣr-ı cennetdir duḫūluñ yā Resūla'llāh (260/2)

Göñül ṭob-ḫāne-i ʿaşḳıñ ceb-ḫānesidir yā Resūla'llāh
Dergāh -ı Ḥaḳḳ'ıñ kāşānesidir yā Resūla'llāh (302/1)

1.2.2.5.5. Zikir , Vird

Sözlükte "anmak, hatırlamak, yad etmek" anlamına gelen zikir, ıstılahta Allâh'ı anmak ve hatırlamak, O'nu unutmamak ve gaflet halinde olmamaktır (F. Karaman vd. 2007 : 715).

Âşıkların zikirlerindeki gaye Hz. Peygambere kavuşmaktır.

Cemālu'llāh müsāvidir seniñ ism-i şerīfiñle
Anıñçün ʿāşıḳın ẕikri viṣāldır yā Resūla'llāh (42/3)

Şâir, ezel meclisinde kurulmuş olan zikir sofrasını rûhânî olarak gördüğünü ve orada şerbetler içtiğini söyler.

Ezel esrārıdır gördüm ḳurulmuş sofra-i ẕikriñ
İçer rūḥānī şerbetler bu rūḥum yā Resūla'llāh (62/2)

Hasan Hilmî Edirnevî Dîvân'ında zikir mefhûmu değişik yönleriyle ele alınır. Zikir şu anlamlarda ele alınır: Hz. Peygamberin adını, yüz güzelliğini anmak, diliyle zikretmek gibi.

Ṭulūʿ eyler seniñ ismiñ bedestān-ı hidāyetde
Seniñ ẕikriñ żiyāsına sebebdir yā Resūla'llāh (75/4)

Duʿā eyler Ḥasan Ḥilmī murādı ẕikr ü fikrindir
Ḥużūr-ı tuḫfe-i şāha ġazeldir yā Resūla'llāh (255/3)

Sarā-yı vaḥdetiñ pervānesi ṣādıḳ Ḥasan Ḥilmī
Dilinde ẕikri fikri elemdedir yā Resūla’llāh (276/3)

Kebāʾir ehlidir anlar oḳurlar tevbeler dersin
Cemāliñ ẕikridir fevz ü necātım yā Resūla’llāh (336/2)

Vird ise, belli zamanlarda okunması âdet edinilen duâlar ve zikirlerdir. Virdi tarikatı kuran şeyh tespît eder (Pala, 1989:514).

Seher vaktinde Hz. Peygamberin aşkının sırlarıyla gizli, sessiz vird çeken sofî manzarası çizilmiştir.

Ḫafī esrār-ı ʿaşḳınla çeküp virdi seḥergāhī
Cihāna münteşir oldı görürdüm yā Resūla’llāh (30/2)

Hz. Peygambere yönelen şâir, şeriatın kendisine vird, Kur’ân’ın delil olduğunu dile getirmektedir.

İnābe eyledim saña şerīʿat baña vird oldı
Baña Ḳur’ān delīl oldı ʿināyet yā Resūla’llāh (43/2)

Müridin virdi yâ Allâh yâ Resûl’lâh’tır (52/1). İslâm’ın hâdimi olan şâirin sarayı çektiği virddir (61/3). Fakirliğiyle övünen şâir vird olarak “ve’l-fecr” sûresini okurdu (76/3). Hz. Peygambere âşık olan şâir, virdini okuyarak aşk kitabını hatm eder (114/1). Kıyamete kadar vird olarak yâ Muhammed Mustafâ seçilmiştir (133/3).

Ne niʿmet niʿmet-i pākdır oḳur ʿāşıḳlarıñ virdi
Cemāliñ bāġına girdi ġıdāyā yā Resūla’llāh (212/2)

Günāha ġarḳ-ı dūçārım amān imdāda muḥtācım
Virdim yā Raḥman yā Ġufrān mudaḳḳiḳ yā Resūla’llāh (289/2)

1.2.2.5.6. Rabıta

Dervişin zikrederken, ibadet ederken, gönlünden dünyâyı, dünyâya âit her şeyi çıkarıp kalbini arıtmak için, gözleri kapalı olarak şeyhini gönül gözüne getirmesi, ona kalbini bağlaması demektir (Cürcânî, 1997 : 112).

19. şiir "rābıṭam var yā Resūla'llāh" redifiyle yazılmıştır. Şiirde rabıta bağlantı, şeyh-i fânîden hareketle baki olana yönelmek gibi anlamlarda kullanılmıştır.

Naḳşibendim bende pākım rābıṭam var yā Resūla'llāh
Naḳşibende ʿayn-ı rabṭım rābıṭam var yā Resūla'llāh (19/1)

Şâir, yöneldiği yol olarak imânın nûrunu seçtiğini, o nûra rabıta ettiğini ikrar ettiğini söylemektedir.

İnābem nūr-ı īmāndır inandım yā Resūla'llāh
O nūra rābıtam vardır muḳırrım yā Resūla'llāh (39/1)

1.2.2.5.7. Muhabbet

Kelimenin aslı, sevmek, dostluk gibi anlamlara gelen Arapça bir sözcük olan mahabbettir. Sofîlerde, bir araya gelip sohbet etmeye mahabbet denir (Cürcânî, 1997 : 229). Hasan Hilmî Edirnevî Dîvân'ında en çok kullanılan mefhûmlardan biri olan mahabbet, harekeli olan metinden hareketle muhabbet şekliyle yazılmıştır. Çok sayıda beyitte geçen muhabbet kavramı genel olarak şu anlamlarda kullanılmıştır:

Tablo: 1.5.

SIRA	MUHABBET KAVRAMIYLA İLGİLİ TANIMLAR, TASVİRLER / TEŞBİHLER	ŞİİR NO	BEYİT NO
1	Muhabbet, rüzgârı musahhar (ele geçirdi) kıldı.	7	7
2	Muhabbet, tâca benzetilmiş.	8	4
3	Muhabbet, mana meyvesi gibi hoştur.	9	1

4	Gönül kuşu muhabbetle gıdalanmış.	10 197	3 3
5	Gönülde manevî manalarla dolu olan muhabbet defteri okunmaz.	11	3
6	Şeriatda muhabbet mustakim hakdır.	16	3
7	Muhabbet, hikmetin sebebidir.	19	4
8	Muhabbet, kalbin meyvesidir./ Muhabbet meyvesi	22 235	1 3
9	Muhabbet, mustakim kalpte hata etmez; ancak yanılabilir.	24	3
10	Muhabbet, Topkapı Sarayı'nın girişteki kapının anahtarıdır.	28	2
11	Peygamberin vefatı memat olmaz (ölmez) muhabbettir.	28	4
12	Muhabbet, sütle dolan kâseye benzetilmiş.	29	1
13	Muhabbet, rahmetin aslıdır.	31	4
14	Muhabbet, kalpte yanan muma benzetilmiş.	36	3
15	Muhabbet, kandil yağında yanan aydınlatıcı ışıktır.	41	2
16	Garib ümmet muhabbetten destan yazar.	41	5
17	Muhabbet, Ka'be-i kıbledir.	42	1
18	Muhabbet, kudret meyvesidir.	42 138	2 1
19	Mahmud, Ahmed, Muhammed muhabbetten biter (oluşur).	43	3
20	Muhabbetten yoksun gönül susuzdur.	44	1
21	Muhabbet tüccarının maddî sermayesi, parası yoktur.	44	3
22	Aşık, muhabbet haşhaşını yutmuş ve devâ bulmuş.	47	2
23	Muhabbet, manevî hikmet, ledünnî hikmet sırrıdır.	54	3
24	Muhabbet, ağacın, bahçenin tohumudur.	57	1
25	Muhabbet bilmeyen molla yobazdır.	58	1
26	Muhabbetli gönül kavuşma için gönderilmiştir.	60	3
27	Muhabbet, kalpte biten tohuma benzetilmiş.	68	1
28	Muhabbet, şifâ veren Kevser'dir.	68	2
29	Gönül, muhabbet şehrine varmak amacıyla yola çıktı Muhabbet bilmeyen ümmet geçmişte kalmıştır.	 70	 4
30	Oruç tutan ağız, muhabbetle gıdalandığından misk kokar.	77	5
31	Muhabbet miski etrafa yayıldı, duyuldu. Muhabbet, ruhanî bir misktir.	81 226	1 1

32	Muhabbet madeni miski Muhammed Mustafa şehridir.	81	2
33	Muhabbet, Allâh'tan bir içecektir. (Bâde-i Subhân)- Muhabbet şarabı	81 224 233 250	3 1 2 2
34	Muhabbet, harikulade bir keramettir.	81	4
35	Muhabbet bağının kapısı namazdır.	85	1
36	Muhabbetle zehirlenme mefhûmu	87	3
37	Muhabbet, sonsuz bir denizdir.	91	2
38	Muhabbet, cennetin aslıdır, güzeldir.	91	4
39	Muhabbet kapısı ibaresi kullanılmış	93 103	5 3
40	Şâir, muhabbet padişah olarak telakki etmektedir.	96	2
41	Muhabbet bağına girmek mübahtır.	98	1
42	Rahmet deryası, muhabbet asmanından gelir.	104	2
43	Muhabbet bağı ikrarda çiçektir.	108	1
44	Muhabbet, amel bağının gıdasıdır.	113	1
45	Muhabbet, Hz. Peygamberin doğuş sebebidir.	115	1
46	Muhabbet, gümüş ve altındır.	115	3
47	Muhabbet bağı feth olsun. / Muhabbet bağı	120 131	6 1
48	Muhabbet, ilminin dükkânı Hz. Peygamberdir.	127	4
49	Bülbülün bağı muhabbettir.	135	3
50	Muhabbet, mübarek bir süttür.	145	1
51	Muhabbet, tecellî bağının kapısıdır.	146	1
52	Muhabbet, Ka'be-i maksuddur.	149 246	3 3
53	Muhabbet, şems (güneş)'tir.	149	6
54	Muhabbet ehli sadıktır.	152	2
55	Allâh'ın kapısının müjdesi muhabbettir.	157	1
56	Muhabbet, isyanın ateşini temizler.	161	2

57	Muhabbet, her dem gönülde bir kadehtir.	170	1
58	Muhabbet, Hz. İsmail'in kendisidir, tıpkısıdır.	171	5
69	Şâir aşk şarabının muhabbetiyle yandığını belirtiyor.	179	1
60	Gönül kuşu muhabbetten murad ister, diler.	183	3
61	Muhabbet, Tûbâ meyvesidir.	184	1
62	Muhabbet, minberin güzel kokusudur.	186	1
63	Bu aşk şehrinde her bir imar muhabbet rüzgârıyla eser.	186	2
64	Muhabbet akla geldikçe kanlı yaşlar akar.	187	2
65	Muhabbetin âşıkların kalbini gizlice yakması	187	3
66	Muhabbet şimşeği Zi-selem'den çaktı. /Muhabbet şimşeği	192 211	1 1
67	Muhabbet tohumu/ muhabbet misktir.	192 227	3 2
68	Hasta gönüllere tiryak muhabbettir.	193	1
69	Muhabbet, Allâh dostlarının kapısıdır.	193	3
70	Cebrail aşkı muhabbetle getirdi.	194	2
71	Muhabbet, kalp evinin ışığıdır, aydınlığıdır.	195	1
72	Hasan Hilmi, aşkın muhabbet tılsımını takınmıştır.	196	3
73	Muhabbet cevheri ezel rûhudur.	197	1
74	Baki olan muhabbet mülküdür. / Muhabbet mülkü	199 258	2 1
75	Muhabbet mansıbı, makamı gönülde bir mataradır./ Muhabbet mansıbı	199 241	3 2
76	Muhabbet, aşk yolunun arkadaşıdır.	200	1
77	Muhabbet, esen bir yeldir./ Muhabbet rüzgârı	200 208 237 253	2 2 1 1
78	Muhabbet, nefsin kötü isteklerini kesen bir kılıçtır.	200 232	3 3

79	Muhabbet, aşıklarının kalbine yardımcıdır.	201	1
80	Muhabbet, leziz rahmet damlasıdır.	201	3
81	Muhabbet, manevî gönülde gökteki güneş gibidir. Muhabbet güneşi	202 245 258	2 3 3
82	Hz. Peygamber aşkı, hâkim muhabbet padişahıdır.	202	3
83	Muhabbet, Sidre'deki rûhtur.	203	3
84	Muhabbet hançeri nefsin kötü isteklerini kesti.	204	2
85	Muhabbet ateşi nefsi helak eder, yakar.	205	2
86	Muhabbet, kudret nûrudur.	206	1
87	Muhabbet kalpte yanan kandildir.	206	3
88	Muhabbet derdi pek tatlıdır.	207	3
89	Muhabbet madeni gizlidir.	209	2
90	Muhabbet âb-ı hayat çeşmesidir. O suyun aslıdır.	210	1-2
91	Muhabbet, ledünnî ilmiyle görevli bir melektir.	211	2
92	Muhabbet, âşıka Allâh'tan bir hediyedir.	212	1
93	Kudret sofrasının ibadeti muhabbettir.	213	1
94	Muhabbet mescidi, niyazın kapısıdır.	216	1
95	Muhabbet, ledünnî ilminin şarabıdır.	217	1
96	Muhabbet, hikmet Hızır'ıdır.	217	3
97	Muhabbet, kavuşma minberidir.	218	1
98	Muhabbet, âşıka Hak'tan bir taşıyıcıdır.	218	2
99	Muhabbet, farz olan Hacc'dır.	219	1
100	Muhabbet, Arafat dağıdır.	219	2
101	Muhabbet Kabe-i kudret, Allâh mürşididir.	220	1-2
102	Na'tın fakire muhabbet nimetidir.	221	1
103	Muhabbet yağmuru yağsa	221	2
104	Muhabbet, mirac gecesidir.	222	1
105	Muhabbet, âşıka kâinat Kur'ânı'nın tefsiridir.	222 234	3 1
106	Muhabbet, şâhın kalbinde oturmuştur.	226	3
107	Muhabbet, mürşid-i kâmildir.	227 236	1 3

108	Muhabbetin aslı Allâh'tandır.	228	2
109	Muhabbet, ekilmiş ihlâs tohumudur.	229	1
110	Muhabbet, şeffaf cam şişenin kudretidir.	230	1
111	Muhabbet, nûrdur.	230	3
112	Muhabbet, tecellînin gerçekleştiği Sinâ dağıdır.	231	1
113	Muhabbet ehli yalnızlık köşesinin padişahıdır. Muhabbet padişahı.	232 256	1 2
114	Tevhid defterinin rumuzu muhabbetle açılmıştır.	236	1
115	Şâir, muhabbet bahçıvanından haber bekler.	237	3
116	Muhabbetin aslı gerçekte şeriattır.	243	1
117	Muhabbet bilmeyen vaiz, mücevherin kıymetini bilemez.	244	3
118	Muhabbet, gül bahçesinin goncasıdır.	247	2
119	Muhabbet macunu aşk hastalığının devasıdır.	248	1-2
120	Muhabbet, cennet deryasıdır.	248	3
121	Muhabbet hikmetinin aslı Hz. Muhammed'dir.	250	3
122	Muhabbet hafızı ledünnî ilmi okur./ Muhabbet mushafı	254	2
123	Sonsuz kütüphane muhabbettir.	254	3
124	Muhabbet, ilmin kaynağının cevheridir.	255	1
125	Gönülde tecellî güneşi muhabbettir.	256 272	3 2
126	Muhabbet bülbülü, muhabbet kuşu	259 269 275	1 1 1
127	Muhabbet hazinesi	259	2
128	Muhabbet rahmandandır.	260	1
129	Muhabbet, cennet bahçesidir.	260	2
130	Muhabbet, Kur'ân'ın sayfalarıdır.	260	3
131	Muhabbet fetih kapısı, mağfiret ayıdır.	262	1
132	Muhabbet arzusunda şeriat âşıka rehberdir.	262	2
133	Muhabbet, aşk şarabının kadehidir.	263	1
134	Muhabbet, Osmanlı'nın sembolüdür.	264	1
135	Muhabbet, Muharrem ayının başlangıcıdır.	268	1
136	Muhabbet mescidi	270	2

137	Muhabbet, manevî bir kaftan.	271	2
138	Muhabbet, gönlün içindeki meramdır.	272	1
		273	3
139	Muhabbet bağı	275	3
140	Muhabbet, İhlâs sûresidir.	276	1
141	Muhabbet, kudret eliyle yoğrulmuş toprağın cevheridir.	276	2
142	Muhabbet, Tuba meyvesidir.	277	2
143	Muhabbet defteri	278	1
144	Muhabbet, rahmetin kaynağıdır, başlangıcıdır.	279	3
145	Muhabbet, istenilen şeyin kokusudur.	281	1
146	Muhabbet Kur'ân'ın kapısıdır.	282	1
147	Muhabbet âşıkların derdine sipariştir.	284	1
148	Muhabbet Ka'besi	284	3
149	Muhabbet meyhanesi şarap içenim.	285	1
150	Muhabbet, ahir zaman masumu Mehdî'ye hastır.	285	2
151	Muhabbet, âşk gülbahçesinin bülbülüdür.	286	1
152	Muhabbet, virâne gönülleri tamir eden bir memurdur.	286	2
153	Tutulmuş, âşık olmuş gönül muhabbet tuzağıdır.	296	1
154	Hikmetli feyizler, muhabbet denizinden yağar.	308	2
155	Muhabbet, aşk cihadının mübtelâsıdır.	311	1
156	Muhabbet, âşıka Lokman Hekim'dir.	312	1
157	Muhabbet, aşıka kuvvetli bir iptir.	316	1
158	Gönül muhabbetten kanat açmıştır.	322	1
159	Muhabbet, ilminin anahtarı şehadettir.	323	2
160	Kendini beğenen vaiz, muhabbetten anlamaz.	324	2
161	Muhabbet dağının belağatlı bağı	325	1
162	Muhabbet, cennetin anahtarıdır.	326	1
163	Muhabbet gonca şeklindeki bir gül gibidir.	327	1
164	Muhabbet sonsuz bir deniz.	330	1
165	Muhabbet Hızır ve İlyasdır.	332	1
166	Muhabbet, cennet miskidir.	333	1
167	Muhabbet şekeri, sütten lezizdir.	334	1
168	Hayatın gerçeği muhabbettir.	336	1
169	Muhabbet nurı	338	1
170	Muhabbet, beden toprağının mayasıdır, özüdür.	338	2
171	Muhabbet, tiryak macunı	338	3

172	Muhabbet, Hz. Peygamberin zatı sıfatıdır.	339	1
173	Muhabbet, rahmet kapısıdır.	339	2
174	Muhabbet, yüce bir makamdır.	339	3
175	Muhabbet sadrında post-nişîn (tekke şeyhi) olmak	340	1
176	Muhabbet hazinesine sahip olmak	340	2
177	İçinin muhabet dert-hânesi olması	341	1
178	Muhabbet, gökten yağan rahmet meyvesidir.	341	3
179	Gönül, muhabbet Ka'besidir.	342	3

1.2.2.6. BAZI MUTASAVVIFLAR

Hasan Hilmî Edirnevî Dîvânı'nın manzum kısmında adı sıkça geçen tarikat Nakşîbendî'dir. Bunun dışında 169/3. şiirde Şeyhu'l-ekber tamlamasıyla "Ekberiyye" tarikatının kurucusu Muhyiddin İbnü'l-Arabî kasdedilmektedir. Mensur yazılan duâ kısmında ise, aşağıda değinilen bazı tarikat kurucularının adı geçmektedir.

1.2.2.6.1. Hz. Ebûbekir

Nakşîbendî tarikatının ilk pîri, kurucusu Hz. Ebûbekir kabul edilir.

1.2.2.6.2. Muhammed Bahaiddîn Nakşîbendî

Nakşîbendî tarikatının ikinci pîri, kurucusu Muhammed Bahaiddîn Nakşîbendî'dir.

718 (1318) tarihinde Buhara civârında "Kasr-ı Ârifân" isimli köyde doğmuştur. 791 (1389) tarihinde vefât etmiş, doğduğu yer olan "Kasr-ı Ârifân"a defnolunmuştur (M.İz, 1990 :211-212). Nakşîbendîlik tarikatı XIV. yy. ortalarında kurulmuş bir tarikattır. Bu tarikatta Hatm-i hâcegânî okunur ve zikir gizlidir (Pala, 1989 : 179).

Dîvân'daki bir beyitte Nakşîbendî tarikatının kurucusu Olan Muhammed Bahaiddin'in adı geçmektedir.

Muḥammed şāh Bahāi'd-dīn cihāda Naḳşībendīdir
Bu dīniñ pādişāhı ḥarbe muʿīndir yā Resūla'llāh (309/2)

1.2.2.6.3. Şeyhü'l- Ekber (Muhyiddin Arabî)

Oḳur ḥikmet Ḥasan Ḥilmī ledünnī **Şeyḫu'l-ekberden**
Yazar dürlü cevāhirler saṭırda yā Resūla'llāh (169/3)

Ekberiyye tarikatının kurucusu, Muhyiddîn İbnü'l-Arabî'dir. Muvahhidler sultânı Ebû Yûsuf Yakûb devrinde 560 (1165) senesinde İspanya'daki Mürsiye'de dünyaya gelmiştir (M.iz, 1990 : 196).

Duâ kısmında "ʿAnḳā-yı maġribī Muḥyi'd-dīn-i ʿArabī" sıfatıyla tanıtılmıştır. "ʿAnḳā-yı maġribī " ibaresi Zümrüdüankâ kuşunun da diğer bir adıdır.

1.2.2.6.4. İmâm-ı Rabbânî

Kaynaklarda belirtildiğine göre, 1563 yılında Hindistan'da doğan İmâm-ı Rabbânî, büyük velî ve âlimlerdendir.

Duâ kısmında İmâm-ı Rabbânî, zikredenlerin en saygını ve hatm-ı hâcegân (Nakşî tarîkatının âdâbı) sofrasının sahibi, aşk mihrabının imamı ve mürşîdi olarak tanıtılmıştır. Şâir, İmâm-ı Rabbânî Hazretlerinin muhabbet nimetlerinin rûhlarımıza gıda olmasını temenni etmektedir.

"Ve ḫavāṣṣu'l-ḫāṣṣ-ı ẕākirān ve sofra-i ḫatm-i ḫˇācegān ṣāḥibi olan miḥrāb-ı ʿaşḳda imāmımız ve mürşīdimiz İmām-ı Rabbānī Ḥażretleriniñ niʿmet-i muḥabbetini rūḥlarımıza ġıdā eyleye. "

1.2.2.6.5. Mevlânâ Muhammed Celâleddîn-ı Rumî

Mevlevîlik, Mevlânâ Celâleddin-i Rumî'nin vefatından sonra oğlu Sultan Veled tarafından teşkilatlandırılan bir tarikattır. Mevlevilikte esma yoktur; ama semâ esastır. Bu tarikatta ilk basamak binbir gün çile çekmektir (Pala, 1989 : 339).

Dîvânda Mevlevîlik ve bu tarikatın pîri ele şu ifadelerle ele alınmıştır:

Īn ne necm'est u ne reml'est u ne ḫˇāb.

Vaḥy-i Ḥaḳ ve'llāhu aʿlemu bi'ṣ-ṣevāb.

(*Onun sözleri, ne astroloji, ne fal, ne de uyku hâlinde söylenmiş sözler değildir. O sözler Hakk'ın vahyidir. Allâh her şeyi en iyi ve en doğru bilendir.)*

Beyt-i ḥikmet-āmīziyle mevṣūf olan ḥikmet pādişāh-ı ḫavāṣṣu'l- ḫāliṣīn ṣāḥibu'l mes̱nevī mürşid-i kāmil ḥażret-i Mevlānā Muḥammed Celāle'd-dīn-i Rūmī ḥażretleriniñ ervāḥ-ı imdādıyla nefislerimizi maġlūb nefeslerimizi kīmyāger eyleye.

Mevlevîlik tarikatının pîri olan Mevlânâ Hazretlerinin en önemli eseri 25618 beyitlik Farsça Mesnevî'sidir.

1.2.2.6.6. Abdülkadir Geylânî

470 (1077-78) tarihinde İran'ın Gilan kasabasında dünyaya gelen Kadiriye tarikatının pîri Abdülkadir Geylânî (Gîlânî), Gavs-ı A'zam diye şöhret bulmuştur (M. İz, 1994 : 184).

Her dū ʿālem pādişāhī ʿAbdü'l-ḳadir'est

Server-i evlād-ı ʿālem şāhī ʿAbdü'l-ḳadir'est

(Dünya ve ahiretin padişâhı ve insanoğlunun hakanı, öncüsü Şâh Abdülkadir'dir.)

Āfitāb māh-tāb ʿarş kürsī vü ḳalem

Nūr-ı ḳalb ez-nūr-ı aʿẓam şāhī ʿAbdü'l-ḳadir'est

(Güneş, ay, arş, kürsî, kalem bunların cümlesi nûru Şâh Abdülkadir'in kalbinden aldılar.)

Beyt-i şerīfleri meḥdiyle meşhūr olan Ḳuṭb-ı Rabbānī Ġavṣ-ı Ṣamedānī maḥbūb-ı subḥānī Şeyḫ ʿAbdu'l-ḳadir Geylānī Ḥażretleriniñ sefīne-i irşādına sālikīni ile'llāh süvār eyleye.

1.2.2.6.7. Şeyh Ahmed Rufâi

Bazı müelliflere göre 500 (1106), diğerlerine göre 512 (1118)'de Basra bölgesinde Hasan köyünde doğmuştur. Yedi yaşında babasını kaybeden Ahmed Rıfâî, dayısı tarafından büyütülmüştür. (M. İz, 1990 :189) Rufâîlik, Şeyh Ahmedü'r-Rufâî tarafından kurulmuştur. Ahmed Rufâî, Abdülkadir-i Geylânî'nin öğrencisidir (Pala, 1989 : 412).

Şeyh Ahmed Rufâî, kerâmet sahibi olanların incisi, sevgilisi ve manevî yolda yürüyenlerin burcudur.

"Burc-ı reşādet ve dür-dāne-i pür-kerāmet ṣāḥibi olan Şeyḫ Aḥmed Rūfāʿī Ḥażretlerini cemīʿ-i müşkülāt -ı ehl-i ʿaşḳıñ ve erbāb-ı muḥabbetiñ irşādına Allāh fermān buyurup meʾmūr eyleye."

1.2.2.6. 8. Adı Geçen Diğer Mutasavvıflar

Duâ kısmında adı geçen diğer mutasavvıflar şunlardır: Sadreddin Konevî, Şemsiddîn-i Tibrizî'dir.

1.2.3. AHLAKİ UNSURLAR

Bu bölümde bazı ahlâkî kavramlar, örnek beyitlerle ayrıntıya inilmeden verilecektir.

1.2.3.1. Tevazu

Manzum biyografinin 26. beytinde geçmektedir. İnsan toprak gibi mütevazi olmalıdır. Kul, acizliğinini bilerek Allâh'a yönelmelidir.

Ḥālimiz dāʾim tevażżuʿ ḫāk ile yeksān gibi
Ben gibi ʿāciz ḳūla imdād ider Allāh'ımız

1.2.3.2. Fazl

Fazl mefhumu, beyitlerde iyilik, erdem, lütûf ve üstünlük anlamlarıyla kullanılmıştır.

Diyār-ı Rūma ol sulṭān-ı şefīʿ-i fażl u iḥsāndır
Ebā Eyyūbe'l-Enṣāri ṣaḥābeñ yā Resūla'llāh (76/2)

Manzum biyografinin üçüncü beytinde de fazl mefhumu geçmektedir. Şâir, on beş yaşına gelince Allâh aşkıyla aklını yitirdiğini belirterek O'ndan lütûf bekleyerek mutlu olmak, muradına ermek istemektedir.

Sinnimiz on beş olunca ʿaşḳ-ı Mevlā ʿaḳlımı itdi cünūn
Ḳıl bizi fażlıñla memnūn ey bizim Allāh'ımız

1.2.3.3. Cömertlik

Aşağıdaki beyitte şâir, hüsn-i ta'lil sanatı yaparak çektiği âhların gökyüzünde katreler halinde damladığını söylemektedir. Bundan dolayı bulut ağlıyor, yerler ise gülüyor. Bütün bu gelişmelerden dolayı şâir, cömert olduğunu söylemektedir.

Bu āhım āteşindendir semādan ḳaṭreler ṭamlar
Seḥāb ağlar güler yerler cömerdim yā Resūla'llāh (30/4)

Bunun dışında 145/1, 171/3 beyitlerde de cömertlik mefhûmu geçmektedir.

1.2.3.4. Hased

Hased, kıskançlık, çekememezlik demektir. Şeytân, insanlar için hased edici bir düşmandır. Rûz-ı mahşerde insana derman olacak olan Hz. Peygamber'in şefaatidir.

Ṣuçumı iʿtirāf itdim ki sensin derde dermānım
Bize şeyṭān ḥased u düşmān şefāʿat yā Resūla’llāh (69/3)

Hased ve kibirli olan günâhkârların kabri yılan ve akreple dolar.

Yılan ʿaḳreb ṭolar ḳabri günāhdır anlarıñ toḫmı
Ḥased kibri göñül içre ṭutandır yā Resūla’llāh (139/2)

Manzum biyografinin 21. beytinde geçmektedir

Ḥased itmem kibir bilmem münāfıḳdan müberrāyım
Gücenmem beni ẕem itse bilür perverdigārımız

1.2.3.5. Riyâ

Riyâ; özü, sözü bir olmama, ikiyüzlülük anlamına gelir. Şirk ve riyâ insanları helâk eden günâhların başında gelir. Halis bir niyetle yapılan ibadetlerin kabul olacağı muhakkaktır.

Rıżādır niyyetim ḫāliṣ icāzetle mecāz oldı
Riyāı şirki terk itdim nümādır yā Resūla’llāh (4/6)

Bunun dışında ibadet ehli ve zâhidlerin riyâsız iş yapmadıkları (54/4), orucun gizli bir ibadet olduğu, dolayısıyla riyânın söz konusu olmayacağı (77/3) beyitlerde dile getirilmektedir. Mefhûm olarak 93/2, 124/3, 195/1. beyitlerde de yer almaktadır.

1.2.3.6. Hevâ

Tütün ve mamülleri insan vücudunu harap eden şeytanî heveslerdendir.

Duḫān emrāż-ı cismānī ḫarāb eyler rūḥ-ı sulṭānı
Hevā-yı aṣl-ı şeyṭānī ne ḥikmet yā Resūla’llāh (45/3)

Kahve, nefsin istekleri açısından insana bir hiledir.

Ḥużūra ʿarż olunca bu ḳahve yā Resūla'llāh
Buyurduñ hevā-yı nefse bu ḥīle yā Resūla'llāh (48/1)

Bunun dışında hevâ mefhûmu, 110/3, 204/2, 208/1, 243/2, 281/3, 309/1 beyitlerde de geçmektedir.

1.2.3.7. Fesâdlık

Fesâd, bozukluk anlamına gelir. Şöhrete düşkün olanlar, bozulmaya, kötülüğe (fesâda) daha meyillidirler.

Ḥasan Ḥilmī fesād itmez degildir şöhrete māʾil
Oḳunsam niyyetim ḫāliṣ ḫalāṣım yā Resūla'llāh (93/6)

Zaman ehli insanlar fesad içinde oldukları için onlardan kaçınmak gerekir.

Ḥasan Ḥilmī ḥaẕer eyle zamān ehli fesād olmuş
Yanar yarıñ cehennemde ceseddir yā Resūla'llāh (139/3)

1.2.3.8. Düşmân

İki düşmān yolum kesdi saña vuṣlat idi ḳaṣdım
Yetiş imdāda amān dostum ḥabībim yā Resūla'llāh (43/6)

Ḥasan Ḥilmī emīn olma nefs u şeyṭān saña düşmān
Bi-iẕni'llāh ḳılıç çekdim keserim yā Resūla'llāh (53/3)

Bunun dışında düşman mefhûmu, 69/4, 69/7, 94/2, 145/2 beyitlerde de geçmektedir.

1.2.3.9. İzzet

İzzet; değer, kıymet ve yücelik demektir. Aşağıdaki beyitte, izzetli olmanın yolu şunlardır: Tütün kullanmamak, bu mamülleri kullananları ortama almamak ve insanları incitmemek.

Ḥasan Ḥilmī duḫān içme içeni daḫı daḫl itme
Zamān ehlini incitme bu ʿizzet yā Resūla'llāh (45/10)

1.2.4. CEMİYET

Hasan Hilmî Edirnevî Dîvânı ağırlıklı olarak dinî ve tasavvufî bir eserdir. Bununla birlikte az da olsa diğer unsurların da bulunduğu görülmektedir. Bu unsurlara kısaca değinilecektir.

1.2.4.1. Hükümdarlar, Âlimler, Sofîler

1.2.4.1.1. Hükümdarlar

Hasan Hilmî Edirnevî Dîvânı'nda Osmanlı Devleti padişahlarından II. Abdulhamid'in ismi geçmektedir.

Şerīʿat taḫtına mālik ṣaḥīḥ Sulṭān Ḥamīd Ġāzī
Ḥasan Ḥilmī muḥib dāʿī ʿadālet yā Resūla'llāh (243/3)

Duâ kısmında da II. Abdülhamid'den bahsedilmektedir:

"Ol sulṭān-ı ẕākir ḥıfẓ-ı cihān ve pāsbān-ı ḫāḳān-ı ḳuṭbu'z-zamān aʿnī bihi's-sāni Sulṭāne'l-Ġāzī ʿAbdu'l-ḥamīd Ḫān Efendimiz Ḥażretlerini temessükārān-ı Ḳur'ān-ı Mübīn eyleye."

1.2.4.1.2. Âlimler, Sofîler

Şeriat hükümlerine riayet eden kadılar, verdikleri hükümlerin doğruluğu neticesinde şeref bulurlar. Dîvân'da bir beyitte Kâdı Süreyyâ ismi geçmektedir. Kâdı Süreyyâ, dinin zineti, süsü olarak övülmektedir.

Şerīᶜatla şeref bulur ḳaḍāyā yā Resūla'llāh
Bu dīniñ zīnetī ḳāḍī S̱üreyyā yā Resūla'llāh (126/1)

Hasan Hilmî Dîvânın'da dört mezhep imâmının ismi geçmektedir. Aaşağıdaki beyitte sevâd-ı a'zamla, ulu şehir yani Mekke-i Mükerreme kastedilmektedir. Mezheplerin ilki İmam-ı A'zam Ebû Hanife'nin fikir öncüsü olduğu Hanefi mezhebidir.

Sevād-ı aᶜẓamı taᶜrīf buyurduñ meẕheb-i vāḥid
ᶜAyān oldı ki dört meẕheb Ḥanife yā Resūla'llāh (64/3)

Diğer mezhepler ise Malikî, Hanbel ve Şafi'î'dir. Bu mezhepler de hükümlerinde İslâmî delillere dayanarak hüküm vermişlerdir.

Bilindi Mālikī Ḥanbel ki baᶜżen Şāfiᶜī meẕheb
Diyānetler delīl ister ṭarīḳa yā Resūla'llāh (64/4)

Mutasavvıf olarak da tasavvuf başlığı altında adı geçen Muhammed Bahaiddin Nakşîbendî, Muhyiddin Arabî, İmâm-ı Rabbânî, Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî, Abdulkadir Geylânî, Şeyh Ahmed Rufâî, Sadreddin Konevî, Şemsiddîn-i Tibrizî yer almaktadır.

1.2.4.2. Tarihî- Efsanevî Şahsiyetler

1.2.4.2.1. İskender

Rivâyete göre İskender, ordusu ile zulumât ülkesine âb-ı hayâtı aramaya gitmiş ama veziri olan Hızır, suyu bulup içtiği halde ona nasip olmamıştır (Pala, 1989 : 260).

İçüp āb u zülālinden Ḫıżır İlyās ḥayāt buldı
Ḫaber İskerder'iñ olsun naṣīb yoḳ yā Resūla'llāh (68/4)

Ḥayāt-ı āb u ḥayvānı Sikender'le bulan bunlar
İçen ' Ḫıżır İlyās'dır yā Resūla'llāh (176/2)

Aşağıdaki beyitte de şâir, ne İskender'in tacını ne de Hz. Süleymân'ın tahtını istemektedir. Onun için Hz. Muhammed gibi bir şâhın kurbanı olmak en büyük saadet ve zenginlik menbaıdır.

Tāc-ı İskender nedir taḫt-ı Süleymān istemem
Sen şehiñ ḳurbānıyam yā Muḥammed Muṣṭafā (133/4)

1.2.4.2.2. Nemrûd, Fir'avn

Bâbil ülkesinin kurucusu sayılan ve Bâbil Kulesi'ni yaptıran Nemrûd kral olup Hz. İbrahîm'i ateşe attırmasıyla ünlüdür (Pala, 1989 : 387).

Aṭıldım nār-ı Nemrūd'a yanarım yā Resūla'llāh
ʿAceb kimden gelür imdād baḳarım yā Resūla'llāh (56/1)

Ḫalīl'e nār-ı Nemrūd'ı gülüstān eyleyen Allāh
Gülüstānla ider imdād umarım yā Resūla'llāh (56/2)

Fir'avn, Hz. Musâ zamanındaki Mısır hükümdarıdır. Hasan Hilmî Edirnevî Dîvân'ında bir beyitte Fir'avn ismi misâl olarak geçmektedir. Çürük sütten yoğurt olmayacağı kesindir. Firavun'un son anda korkudan iman etmesi , çürük süt gibi fayda vermeyecektir.

Çürük südden yoġurd olmaz mis̱āl geldi ol Firᶜavn
Ḥasan Ḥilmī ḫāliṣ südden içendir yā Resūla'llāh (153/3)

1.2.4.3. Masallaşmış Aşk Kahramanları

1.2.4.3.1. Leyla İle Mecnûn

Dîvân şiirinde en çok işlenen aşk hikâyelerinden biri de Leylâ ile Mecnûn'dur. Dîvân'da bir beyitte Hz. Peygamber aşkıyla yazılan şiirde gönül, aşk sahrasında gezen Leylâ ile Mecnûn'a benzetilmiştir:

Göñül ṣaḥrā-yı ᶜaşḳıñda gezerse yā Resūla'llāh
ᶜAceb Leylā'ya Mecnūn'dur göñülde yā Resūla'llāh (321/1)

1.2.4.4. Kavimler

1.2.4.4.1. Frenk

Aşağıdaki beyitte Frenk (Batı, Avrupa)'ten gelen enfiyenin helâl olmayacağından bahsedilmektedir:

Ḥasan Ḥilmī ḥelāl olmaz Frenk'den gelse enfiyye
Çekilmez burna ḳaṭᶜiyyen biliriz yā Resūla'llāh (46/4)

1.2.4.5. Ülkeler- Şehirler

1.2.4.5.1. Türkistân- Arabistan

Aşağıdaki beyitte hevâ sahrası olan Türkistân'ın terk edilmesi, muhabetli, nûrlu olan Arabistan'ın tercih edilmesi gerektiği dile getiriliyor:

Ḥasan Ḥilmī hevā ṣaḥrāsını terk eyle *Türkistān*
Muḥabbetlü ʿ*Arabistān* münevver yā Resūla'llāh (281/3)

1.2.4.5.2. İrân- Seyhân, Mesîs, Ceyhân

Ṭarīḳat ḥaḳ ḥaḳīḳat ḥaḳ ẖudāı maʿrifet bilmek
İrān Seyẖān Meṣīṣ Ceyḥān hep şerīʿat yā Resūla'llāh (49/3)

"Misis, Ceyhan Nehri (Pyramos) kenarında, tarihî İpek Yolu üzerinde Adana'dan sonra kurulmuş ikinci bir geçit durumundadır. Misis'in tarihi, neolitik döneme, M.Ö. 6000'e kadar uzanır." (Peker, 2008: 1). Aynı kaynakta belirtildiğine göre söz konusu yer 1517'de Osmanlı hakimiyetine girmiştir.

Yukarıdaki beyitte şâir, İran, Mesis (Misis), Seyhan ve Ceyhân'ın hep şeriat olduğunu belirtmiştir. Tarikat, hak ve hakikatı bilmektir.

1.2.4.5.3. Yemen- Haleb

Eser rüzgār gelür reyḥān *Yemen*'den yā Resūla'llāh
Ḳoḳar gōñlüm o reyḥān-ı raḥīmden yā Resūla'llāh (239/1)

Şefāʿatlü şifā bāġı *Ḥaleb*'de yā Resūla'llāh
Ḫaber aldım ṭabīb ammā *Yemen*'de yā Resūla'llāh (87/1)

Beyitlerde Yemen'den reyhân kokulu rüzgâr estiği belirtilmektedir. 87/1'de ise bu gün Türkiye'nin güneyinde yer alan Suriye ülkesinin bir şehri olan Halep'ten şefaatli şifâ bağı olarak bahsedilmektedir. Dertlerin tabibinin ise Yemen ülkesinde bulunduğu belirtilmektedir.

1.2.4.5.4. İstanbul (Fatih ve Eyyüb Semtleri)

Şâir, hayatını anlattığı bölümlerde İstanbul ve onun semtlerinden bahsetmiştir.

Bi-ḥamdi'llāh duʿā aldıḳ bu gün *İslāmbol*'a geldik
Oḳuduk hem duʿā itdik yazıldı ʿarşa nāmımız (N. 20)

Merāḳım ḳalmadı köyde firār etdim cehāletden
Şükür *İslāmbol*'a ʿilme yetişdim yā Resūla'llāh (179/4)

On sekiz yıl *Fātiḥ-i Sulṭān'da* taḥṣīl eyledim
Rāh-ı ʿaşḳda at sürerdim böyledir taḳdīrimiz (N.25)

Tükenmez çilleler çekdim civār-ı *dār-ı Eyyūb'da*
Ḥasan Ḥilmī'ye nuṣretler teceddüd yā Resūla'llāh (257/3)

1.2.4. 5.5. Edirne (Hasköy-Salman Köyü)

Şâir hayatını anlattığı manzum biyografide Edirne'nin Hasköy ilçesinin Salman köyünden olduğunu belirtmektedir.

Sancāġ-ı *Edirne* andan ḳażā-i Ḥaṣköy
Ḳarye-i Ṣalmān cemāʿat-ı Küllüvī mevlüdimiz (N.2)

1.2.4.5.6. Rûm- Rûmeli

Aşağıdaki beyitlerde de şâir hayat hikâyesinden bahsederken Rûm ve Rûmeli yer adlarından bahsetmektedir.

Biñ iki yüz seksen altı hicret-i taḥṣīlimiz
Rūmeli'ni Rūma terk itdik vaṭandır alşımız (N.1)

Mekānım ḳarye-i Küllī tevellüd eyledim anda
Bināmı *Rūm-ı Ḫaṣköy*'dür vaṭānım yā Resūla'llāh (179/3)

Diyâr-ı Rûm 76/2'de de geçmektedir.

1.2.4.5.7. Kûfe

ʿİmād-ı ʿarş-ı aʿlāya dikilmiş ravża-i ḳudret
Ḥayāt-ı Kūfe-i Dicle şerīʿat yā Resūla'llāh (49/2)

1.2.4.5.8. Bağdat

Aḳar Nīl-i mübārekdir şerīʿat yā Resūla'llāh
Fırāt-ı bāġ-ı *Baġdād*'dır şerīʿat yā Resūla'llāh (49/1)

Yetişdir rūḥuma imdād ḫarābdır Baṣra ile Baġdād
Sen iḥsān eyle dergāh-ı hüdāyı yā Resūla'llāh (112/2)

1.2.4.5.9. Mekke, Medîne, Cidde

Dîvânda Hz. Muhammed'in doğduğu yer ve hicretten sonra yerleştiği Medine şehirlerinden bahsedilmektedir.

Dikildi *Mekke*'ye sancāġ bilindi yā Resūla'llāh
Sekiz cennet ḳapuları açıldı yā Resūla'llāh(165/1)

Muḥabbet minber-i vuṣlat delāʾil yā Resūla'llāh
Medīne Mekke fi'l-vāḳiʿ vesāʾil yā Resūla'llāh (218/1)

Ḥasan Ḥilmī ṭavāf eyler *Medīne* Mekke şehrini
Düşürme dertliyi dār-ı ġurūra yā Resūla'llāh (278/3)

Aşağıdaki beyitte, Hz. Havvâ'nın yeryüzüne indirildiği yerin Cidde olduğu söylenilmektedir.

Düşünce *Cidde*'ye Ḥavvā nedāmet eyledi āh āh
Didi evlādıma eyvāh şefāʿat yā Resūla'llāh (69/9)

1.2.4.6. Nehirler, Dağlar ve Denizler

1.2.4.6.1. Nehirler

Dîvân'da Fırat, Nil, Dicle, Seyhân ve Ceyhân nehirlerinin adı geçmektedir.

Aḳar Nīl-i mübārekdir şerīʿat yā Resūla'llāh
Fırāt-ı bāġ-ı Baġdād'dır şerīʿat yā Resūla'llāh

49/2'de Dicle nehri, 49/3'te ise Seyhan ve Ceyhan nehirleri isim olarak geçmektedir.

1.2.4.6.2.Dağlar ve Denizler

Dîvân'da Kûh-ı Kaf, Serendib, Tûr-ı Sînâ, Arafat, Nur, Hirâ ve Sevr dağlarının adı geçmektedir. Dîvân'da bazı dağ isimleri çokça geçmektedir. Her bir dağ ismine birer örnek verilecektir.

Kirāmen Kātibīn yazmaz günāhım **Kūh-ı Ḳaf** olsa
Mükellef mürġ-i dil maʿṣūm memātım yā Resūla'llāh (130/2)

Serendib ṭaġına Ādem inince ḳaldı ḫayretde
Didi yā Rabb ḳuṣūr bende şefāʿat yā Resūla'llāh

Şerīʿat **Ṭūr-ı Sīnā'dır** ene'llāhdan ḫaber söyler
Cemāliñdir sekiz cennet şerīʿat yā Resūla'llāh (16/1)

Ey Ḥasan Ḥilmī o zemzem ehl-i ʿaşḳa eṣ-ṣelā
Lebbeyk ʿ**Arafāt ṭağıdır** yā Resūla'llāh göñül (23/4)

Muḥabbet şimşegi çaḳdı Ẕī-selem'den yā Resūla'llāh
Bu ʿaşḳ yelleri esdi **Cebel-i Nūr'dan** yā Resūla'llāh (192/1)

Kemer-bend oldı ʿāşıḳlar melekler ʿaskeri geldi
Getürdi ʿaşḳı Cebrāʿil **Cebel-i Ḫirā'dan** yā Resūla'llāh (192/2)

Ḥasan Ḥilmī olur ʿāşıḳ muḥabbet toḫmu bitdikçe
Muḥabbet miskidir gelse **Cebel-i S̱evr**'den yā Resūla'llāh (192/3)

Aden (Adın) denizi de sıkça geçmektedir.

Nīsāna açmışam aġzım ʿ**Adın deryāsıdır** ḳalbim
Ḳuṣar dür-dāneler ḫamsī kitābda yā Resūla'llāh (5/2)

1.2.4.7. İçtimaî Hayat

1.2.4.7.1. İçtimaî Tabakalanma

1.2.4.7.1.1. Sultan

Peygamber sevgisiyle yazılan şiirlerde sultan Hz. Muhammed'dir. Şâir, Hz. Muhammed gibi bir sultanın insanlığa gönderilmesini Allâh'ın bir lütfu olarak görmektedir.

Ne niʿmetdir bu devlet ki ṣadırda nūr-ı īmānı
Bize luṭf eyledi Allāh Muḥammed gibi sulṭānı (1/1)

Ṭabībim derde dermānım yetiş ey şāh-ı sulṭānım
Yıḳıldım düşdüm ayaḳdan żaʿīfim yā Resūla'llāh (25/2)

Sultan, Allâh'ın emirlerine uyan kişidir. Halifelik makamının Kur'ân'ın emri olduğunu söyleyen şâir, bu duruma sultanın karşı gelmeyeceğini ummaktadır.

Ḫilāfet emr-i Ḳur'ān'dır ḫiyānet eylemez sulṭān
Semiʿnā eyyühā'l-insān türābdır yā Resūla'llāh (50/4)

Sultan, hükümdar anlamıyla da ele alınmıştır.

Diyār-ı Rūma ol sulṭān-ı şefīʿ-i fażl u iḥsāndır
Ebā Eyyūbe'l-Enṣāri ṣaḥābeñ yā Resūla'llāh (76/2)

Sultan II. Abdülhamid'in şeriat tahtına oturduğu ifade edilmektedir.

Şerīʿat taḫtına mālik ṣaḥīḥ Sulṭān Ḥamīd Ġāzī
Ḥasan Ḥilmī muḥib dāʿī ʿadālet yā Resūla'llāh (243/3)

Aşağıdaki beyitte şâir, şâha minnet etmeyeceğini ifade etmektedir. Ona göre sultan, Hz. Süleymân'dır.

Ne ḥāṣıl şāha minnetden göñül sulṭān Süleymān'dır
Tenezzül eylemem kelb-i kebīre yā Resūla'llāh *(280/2)*

1.2.4.7.1.2. Vezîr

Osmanlılarda devletin bakanlık, valilik gibi yüksek görevlerinde bulunan ve paşa ünvanını taşıyan kimseye vezir denir.

Muḥabbetle vezīr olduñ saʿādet saña Yemlīẖā
Kerāmet Mekṣelīnā bilür miyüm yā Resūla'llāh (21/2)

Ḥasan Ḥilmī muḥabbetle şerīʿat ġārına girdi
Medīneñ ʿāşıḳı olsa vezīr miyüm yā Resūla'llāh (21/6)

Bunun dışında irşad sultanının vezire güven duymaması (34/7), vezir olmak isteyen gönül (96/2), Hz. Peygamberin vezirinin adil olması (107/1), muhabbet güneşinin kalbe düşmesinin vezirlikle eşdeğer olması (149/6), vezir olma isteği (265/3), bir mürşide muhabbet eyleyen kişinin vezire tabasbus (yaltaklık) etmeyeceği (280/1) beyitlerde ifade edilmektedir.

1.2.4.7.1.3. Kâdî - Müftî

Kadılar, şeriat hükümlerine uygun hükümler verdikçe şeref kazanırlar. Şâire göre bu dinin zineti (süsü) Kadı Süreyyâ'dır.

Şerīʿatla şeref bulur ḳaḍāyā yā Resūla'llāh
Bu dīniñ zīnetī ḳāḍī Ṣüreyyā yā Resūla'llāh (126/1)

Ḥasan Ḥilmī degil ḳāḍī bilür müftī şerīʿatdır
Bunı ḥükm eyleyen ḥākim ḥikāyā yā Resūla'llāh (126/3)

241/1'de şöhret gayesiyle ne gerçek müftü ne de eğitim kalmıştır. 332/1'de ise nebilerin getirdiği hükümlere uymayan müftülerin bir ölüden farkı olmadığı dile getirilmektedir.

1.2.4.7.2. Resmî ve Gayrıresmî Vazifeler, Meslek ve Meşguliyetler

1.2.4.7.2.1. Mollâ

Hakikatte muhabbetten nasibini almayan mollalar yobazdır. Batıl, inatçı mezhepler de yobazdır.

Muḥabbet bilmeyen monlā yobazdır yā Resūla’llāh
Muʿannid mez̠heb-i bāṭıl yobazdır yā Resūla’llāh

1.2.4.7.2.2. Pâsbân (Gece Bekçisi)

Akıl hakikatte her şeyi bilemez, çözemez. Akıl mefhumuna manevî gözle bakıldığında pasbân (gece bekçisi)’dır.

ʿAḳıl şāhı ḥaḳiḳatde baḳılsa pasbān ammā
Fikir faḳr-ı ḥaḳāretle çekişdi yā Resūla’llāh (290/2)

1.2.4.7.2.3. Müneccim

Müneccim, yıldızların hareket ve vaziyetlerinden ahkâm çıkaran, yıldız falına bakan kimsedir (Devellioğlu, 1997:727). Şâirin burcuna bakan müneccim, kendisine kötü haberler veriyor.

Müneccim burcuma baḳdı ḫaber virdi siyāh baḫtım
Bilindi ṭāliʿim taḳvā cerīde yā Resūla’llāh (225/2)

1.3.7.2.4. Köçek

Gönülde marifet çiçeği açılınca gönül kuşu sevincinden gülüp oynamaya başlamıştır. Bu nedenle gönül hareketleriyle bir köçeğe benzetilmiştir.

Açıldı maʿrifet dilde çiçek mi yā Resūla’llāh
Göñül mürġı güler oynar köçek mi yā Resūla’llāh (154/1)

1.2.4.7.2.5. Sarrâf, Mey-fürûş

Sarraf olan gönül, cevherin değerini anlar. Altın gibi madenlerin yerin altında olduğu bilinen bir gerçektir.

Bilür cevherleriñ ḳadriñ Ḥasan Ḥilmī göñül ṣarrāf
Bilindi maʿdeni taḫte'ṣ-ṣerāda yā Resūla'llāh

Hz. Peygambere kavuşmak âşıklar için bir bayramdır. Âşık olan gönüller ezelden beri sarhoştur. Şâir, kendisini erenler meclisinde mey satan kişi olarak tanımlıyor.

Ḥasan Ḥilmī viṣāliñ ʿīd idince tā ezel sekrān
Erenler meclisinde mey-furūşum yā Resūla'llāh (285/3)

1.2.4.7.2.6. Bâğbân

Bâğbân; bahçıvan, bağcı anlamına gelmektedir. Bir na't mecmuası olan dîvânda bu kavram mecazî anlamıyla ön plâna çıkar.

İşitdim bāġ-ı ravżanda üzüm var yā Resūla'llāh
O bāġıñ bāġbānına sözüm var yā Resūla'llāh (10/1)

Ticāret kārübānıyam açarsa bāġbān bābı
Muḥibbim ḫādim-i bāba gözüm var yā Resūla'llāh (10/2)

Ḥasan Ḥilmī ḫaber bekler muḥabbet bāġbānından
Seḥer vaḳti ḫaber gönder şefāʿat yā Resūla'llāh (237/3)

1.2.4.7.2.7. Nakkâş

Nakkâş; yağlı boya ile duvar nakışları yapan usta, süsleme sanatkârı ve nakış işleyen anlamına gelir (Devellioğlu, 1997 : 802). Nakşîbendî tarıkatında da kalbi nefs-i emmâreden arındırmak esastır. Günâhlardan arınan kalp nakış gibi işlenerek süslenir.

Naḳşibend naḳḳāşıdır insān-ı kāmil fi'l-vücūd
Esbāb-ı ḥikmetdir muḥabbet rābıṭam var yā Resūla'llāh (19/4)

1.2.4.7.2.8. Dellâl , Alım-Satım Hali (Bazar, Sermâye)

Dellâl; satılacak şeyi satan, alıcı ile satıcı arasında vâsıta olan kimsedir (Devellioğlu, 1997: 173). Dîvân'da dellâl, aşk ve muhabbet kavramlarıyla birlikte mecazî anlamda kullanılmıştır.

Muḥabbet manṣıbı maḫfī gezer dellāl-ı ʿaşḳ üzre
Anıñ bāzār-ı ġurbetde ne ʿibret yā Resūla'llāh (241/2)

Muḥabbet āfitābı çün ṭulūʿ eylerse göñlümde
Ḥasan Ḥilmī düşer dellāl mezāda yā Resūla'llāh (245/3)

Bâzâr; mefhumu da gurbet bâzârı ve aşıkların bâzârı anlamlarıyla mecazî yönüyle ele alınmıştır.

Ezel bāġında rūḥānī iki maḥbūb sevişmişler
Bu gün ġurbet bāzārında ciger çāk yā Resūla'llāh (31/2)

Metāʿ-ı maʿṣiyet ġaflet virir bāzār-ı ʿuşşāḳa
Şefāʿat bāʿiṡ-i burc-ı ḥameldir yā Resūla'llāh (255/2)

Sermâye

Baḳılsa bu'l-ʿaceb ser-māyesiz bir cenk-i bī-ʿirfān
Bu cenk bāzārınıñ yoḳdur ziyānı yā Resūla'llāh (303/2)

1.2.4.7.2.9. Tabib ve Tababet

Tabib ve tababetle ilgili kavramlar manevî hastalıklar yönüyle ele alınmıştır. Hz. Peygamber'in hastalara derman olacağı beyitlerde dile getiriliyor. Hz. Lokmân'ın da şifâ dağıtıcılığına vurgu yapılıyor:

Ḥasan Ḥilmī ʿilāc ister ṭabībsin dertlere dermān
Oḳur Ḳur'ān yazar fermān muḥibdir yā Resūla'llāh (12/5)

Ḥasan Ḥilmī göñül Loḳmān ḫaber vir ḫastalar gelsün
Maraż ehli ʿilāc alsun ṭabībim yā Resūla'llāh (39/4)

Bunun dışında tıp, tabib ve tababetle ilgili mefhumlar; 127/1, 135/2, 189/1'de de yer almaktadır.

1.2.4.7.3. Muhtelif İçtimaî Haller, Münasebetler ve Bunlara Göre Bazı Tipler

1.2.4.7.3.1. Peder (Baba) , Mader (Anne) , Oğul, Sabî

Aşağıdaki beyitte 1308 (m. 1891) yılında doğduğunu ifade eden şâir, Hz. Muhammed'in kendisinin hem anası hem de babası olduğunu söyleyerek şefaat ummaktadır.

Sene biñ üç yüz sekiz receb ayında ṭoġmuşdur
Ana sensiñ peder māder şefīʿi yā Resūla'llāh (307/3)

Babasının adı Ferhad olan şâir, ona hayır duâ ederek ruhunun şâd olmasını temenni etmektedir.

Babam Ferhād duʿā ister baña oğlum oḳu raḥmet
Anıñ rūḥı ki şād olsun oḳunduḳça kitābımız (N. 14)

Peder, mader, oğul, sabî kavramları dîvânda gerçek anlamıyla kullanılmıştır (179/5, 106/2). Hz. Âdem'in insanlığın babası, Hz. Havvâ'nın annesi olduğu (69/8), sabî (küçük çocuk)'nin süt emmesi (29/3), sabîler defterinde unutulmak (285/2) anlamıyla diğer beyitlerde kullanılmaktadır.

1.2.4.7.3.2. Dâmâd

Hz. Hasan, Peygamberimizin gözlerinin nuru, Hz. Hüseyin ise hayatının kalbidir. Allâh'ın velisi Hz. Ali de Peygamber'in damadıdır.

Ḥasan nūr-ı ʿayneynīm Ḥüseyn ḳalb-i ḥayātımdır
ʿAlī dāmādıñız Ḥaḳḳ'a velīdir yā Resūla'llāh (59/2)

1.2.4.7.3.3. Yiğit, Civân, Pîr

İbadetin aslı yiğitlik zevki gibidir. İbadet eden kişiler kendi güvende hissederler. İbadet sayesinde insanlar manen güç kazanırlar.

Hevesdārım ʿaşḳ bāġım āḫiret yā Resūla'llāh
Yigitlik ẕevḳidir aṣl-ı ʿibādet yā Resūla'llāh (191/1)

Gençlik, kıymeti bilinmesi gereken bir devredir. Gafletle, cehaletle geçirilen bir gençlik döneminden sonra pişmanlık duyulacağı kesindir.

Ġaflet ile geçdi günler ʿaḳlımız irmez iken
Nev-civānlıḳ bir saʿādet şimdi çoḳ pişmānımız (N.6)

Civân, pîr mefhûmları (8/2 , 26/1, 88/2 ve 257/2) numaralı beyitlerde de yer almaktadır.

1.2.4.7.3.4. Yetim, Öksüz

Şâir, gönlünü vücût beşiğinde büyüyen gıdasız, masum bir yetime, Hz. Peygamberi de tükenmez bir süt deryasına benzetiyor.

Göñül mehd-i vücūdumda ġıdāsız bir yetīm maʿṣūm
Tükenmez südlü deryāsın ki süd vir yā Resūla'llāh (13/2)

Bunun dışında 106/1,2'de yüzü gülse de yetim bir gönle sahip olduğundan ağlayan , gurbete gidip kendisini yetim ve öksüz hisseden bir şâir profili ortaya çıkıyor.

Yetīme şefḳat eylerse şefāʿat ḳāḍīya vardır
Bunuñ ʿaksi cehennemdir cezāya yā Resūla'llāh (126/2)

Yukarıdaki beyitte de yetimlere şefkat etmenin öneminden bahsediliyor.

1.2.4.7.3.5. Yoldaş, Yolculuk, Misafir

Şâir, duâ ederken Hz. Peygamberin hayal âleminde kendisine yoldaş olduğunu belirmektedir.

Muḥabbet mürġ-ı maḳṣūdum ġıdāda yā Resūla'llāh
Ḫayāliñ ḥālime yoldaş duʿāda yā Resūla'llāh (275/1)

Aşağıdaki beyitlerde Hz. Peygamber aşkıyla yola çıkan kervanlardan bahsediliyor.

Cemāliñ cennete mirʾāt sekiz cennet medīneñdir
Çekildi kārübān yolda delīl gel yā Resūla'llāh (6/2)

Henüz hicret yeli esdi çekildi kārübān yolda
Açıldı vuṣlata sancāḳ esirge yā Resūla'llāh (80/2)

Sermâye aşağıdaki beyitte soyut anlamıyla kullanılmıştır. Şâir, ömür sermâyesini aşk yolunda, gerçeğe ulaşmak gayesiyle çürüttüğünü ifade etmektedir.

Ḥasan Ḥilmī fiyāt olmaz bu bir āb-ı ḥayāt ammā
Bu yolda ser-māye-i ʿömrüm çürütdüm yā Resūla'llāh (198/3)

1.2.4.7.3.6. Mest (Ser-hoş), Tiryakî

Hasan Hilmî Edirnevî Dîvân'ında şarap, bâde, mest, tiryakî gibi mefhûmlar mecazî anlamlarıyla kullanılmıştır.

Gezer Ḳāf'dan Ḳāf'a *ḳālū belā* bülbüllerindendir
Elestü ʿālemiñ mesti göñüldür yā Resūla'llāh (185/2)

Ḥasan Ḥilmī ümīd eyler muḥabbet maḥşeriñ mestī
Kerem ḳıl baña bir desti şarābım yā Resūla'llāh (66/5)

Bunun dışında hidayet şarabı içip sarhoş olmak (122/3), hasret şarabıyla mest olmak (297/1), aşk şarabıyla mest olmak (340/1), Hz. Peygamberin ismine tiryak olan gönüllerin şifa bulması (71/8-9, 193/1, 338/3), günahlara karşı tevbe tiryakını (macunu) kullanmak anlamlarıyla beyitlerde yer almaktadır.

1.2.5. İNSAN

1.2.5.1. Umumî Olarak İnsan (Beşer, İns, Âdem)

Hasan Hilmî Edirnevî Dîvân'ı bir na't mecmuasıdır. Hz. Peygamber aşkı ve sevgisi kimi sosyal unsurlarla birlikte ele alınmıştır.

Melekler beyt-i maʿmūrı ṭavāf eylerse göklerde
Beşer yerde melek gökde mübeşşer yā Resūla'llāh (220/3)

Żuhūruñ sırrıma nūr-ı beşerdir yā Resūla'llāh
Yüzüñ şems u ḳamer māh u melekdir yā Resūla'llāh (291/1)

Cemīʿ-i enbiyānıñ efḍalısıñ yā Resūla'llāh
Ser-ā-ser ins ü cin peyġamberisiñ yā Resūla'llāh

1.2.5.2. Cemâl, Hüsn, Güzellik ve Aşk

Dîvân'da Hz. Peygamber güzellik unsurlarıyla ele alınır. Şâir, hüsn-i ta'lil sanatı yaparak Hz. Peygamberin güzelliğinden dolayı Anka kuşu yuvasından kaçtığını, bu nedenle maalesef güzelliğin peşinde koşan Anka, hiçbir mekanda sürekli kalmadığını belirtiyor.

Ḳaçırdı āşiyānından seniñ ḥüsnüñ bu ʿAnḳā'yı
Ne çāre bir mekān ṭutmaz seniñçün yā Resūla'llāh (32/2)

Dîvân'da Hz. Peygamberin yüz güzelliği olarak en sık kullanılan mefhûmlardan biri de "cemâl"dır.

Kemāliñ bāġ-ı ḳudretdir cemāliñ cennet-i Ṭūbā
Şerīʿat meyve-i ḥüsnā seniñdir yā Resūla'llāh (2/2)

Hz. Peygamberin yüz güzelliği cennetin aynasıdır. (6/2) Cemâl ve cennet kavramları beyitlerde birlikte alınır. Hz. Peygamberin yüz güzelliğinin izhârı, âşıkların mutluluk kaynağıdır.

Cemāliñ zerre iẓhār ḳıl cefā gitsün ṣafā gelsün
Mürīd mürşid ʿayān olsun naḳşibendim yā Resūla'llāh (20/5)

Güzel gözler, güzel yüzler görür. Hz. Peygamberin yüzünü görenler, Allâh'ı görmüş olurlar.

Güzel gözler güzel yüzüñ görürse yā Resūla'llāh
Cemālinden cemālu'llāhı görürler yā Resūla'llāh (35/1)

Hasan Hilmî Edirnevî Dîvân'ında sevgili Hz. Muhammed'dir. Onun ilgisi, şefaati, âşıkların hedefidir.

Didi yā Rabb unutduḳ biz bu esmāı oḳurduḳ biz
Ġafūrsun saña muḥtācız şefāʿat yā Resūla'llāh *(69/18)*

Sen ol mīzān-ı maḥşerde ʿuṣāt-ı ümmete Ḥaḳ'dan
Şefāʿatle meded maʿdenisiñ yā Resūla'llāh (266/2)

Âşıklar, Hz. Peygamberin aşkıyla yanıp tutuşurlar.

Yanarım āteş-i ʿaşḳa yetiş gel yā Resūla'llāh
Vücūdum yandı kül oldı ṣavur yā Resūla'llāh (6/1)

1.2.6. TABİAT VE EŞYA

1.2.6.1. Kozmik Âlem

Kozmik unsurların başında felek gelmektedir.

1.2.6.1.1. Felek

Klâsik Türk edebiyatında genellikle şikayet anlamında kullanılır. Dinî edebiyatta ise Hz. Muhammed, bir hadis-i kudsî mucibince feleklerin yaratılmasına sebeb olan varlıktır (Tolasa, 2001: 403).

Felek devrān ider bildim Muḥammed meyli üstünde
Görüp vechiñ iden inkār köpekdir yā Resūla'llāh (24/2)

Felek burcı hidāyetden bābıñ küşād ḳıldı
Göñül beytiñ ṭavāf ḳıldı cemāliñ yā Resūla'llāh (43/4)

1.2.6.1.2. Yıldızlar

Hz. Peygamberi vasfeden gönüller, ne yıldız ne de ayın parlaklığını isterler.

Seniñ vaṣfıñ ideñ diller ne ay ister ne yıldızlar
Ḳaranlıḳ gice gündüzler ki sensiz yā Resūla'llāh (32/4)

Yıldızların insanın hali ve istikbali ile ilgili birtakım özelliklere sahip oldukları ve birtakım hadiselerde rol oyanadıklarına dair inanış eskidir. (Tolasa, 2001: 407)

Hz. Peygamber aşkı, saadet yıldızı gibi güzel bir talihtir.

Saʿādet yıldızındandır bi-ḥamdi’llāh benim ʿaşḳım
Ḥasan Ḥilmī odur meşḳim mürīdim yā Resūla’llāh (90/3)

Bahtı, talihi yaver gitmeyen şâir, saadet yıldızının doğmamasından şikayetçidir.

Saʿādet yıldızım ṭoġmaz siyāh baḫtım beyāż olmaz
Ḥasan Ḥilmī aġlar gülmez bilürsiñ yā Resūla’llāh (118/3)

Aşağıdaki beyitte de yıldız kelimesi gözün sıfatı durumundadır.

Ḳamer yüzlü yıldız gözlü Ḥasan Ḥilmī şirīn sözlü
Güneş yüzlü Muḥammed’den meẕāḳa yā Resūla’llāh (270/4)

Nebilik, kudret burcundan yüksek bir fetih yıldızı ki her gün doğup kılıç sallar.

Nübüvvet burc-ı ḳudretden ne yüksek fetḥ-i yıldızdır
Ṭoġar her gün ḳılıç ṣallar ne ḥikmet yā Resūla’llāh (318/2)

Hz. Ebubekir, Hz. Ömer ve Hz. Osman adalet yıldızı olarak ele alınmıştır (335/2)

Dilim *miṣbāḥ-ı ni’l-miṣbāḥ* göñüldür kevkeb-i dürrī
Bu ʿaşḳ baḥrında iskānı ʿilāca yā Resūla’llāh (230/2)

1.2.6.1.3. Güneş (Şems) ve Ay (Kamer)

Güneş ve ay kavramları daha çok Hz. Muhammed aşkıyla bağlantılı olarak teşbih unsurlarıyla ele alınmıştır. Hz. Peygamber aşkının güneşi , başa bir gölgedir. İki cihanı nûra gark eder.

Şems-i ʿaşḳıñ āsumānı reʾsīme bir sāyebān
Dū-cihānı nūra ġarḳ eyler budur fermānımız (N.8)

Ṭulūʿ eyler ṭoġar şems-i hidāyet yā Resūla'llāh
Bi-ḥamdi'llāh duʿā dilde ʿināyet yā Resūla'llāh (38/1)

Muḥabbet şemsi ḳalbinde ṭoġarsa ey Ḥasan Ḥilmī
Cevāhirler olur peydā maḳālī yā Resūla'llāh (258/3)

Hz. Peygamberin yüzü parlak bir güneş ve aydır. Hz. Muhammed aşkıyla yapılan cihad ise, aydan parlayan bir nûrdur.

Żuhūruñ sırrıma nūr-ı beşerdir yā Resūla'llāh
Yüzüñ şems u ḳamer māh u melekdir yā Resūla'llāh (291/1)

Cihādıñ nūr-ı enverdir ḳamerden yā Resūla'llāh
Yüzüñ şems-i żiyāverdir güneşden yā Resūla'llāh (299/1)

1.2.6. 1.4. Aydınlık, Ziyâ, Nûr, Çerağ, Rûşen

Muḥabbet yāġ-ı ḳandīlde yaḳarsa Kaʿbetu'llāhda
Żiyāsı Kaʿbeye pürsān degil mi yā Resūla'llāh (41/2)

Kalpte açılan pencere ışık, nûr ister. Vücûdun nûra gark olması için ışığa ihtiyaç vardır. Bunun için de Hz. Paygamber'in yardımına ihtiyaç vardır.

Açılmış pencere ḳalbde żiyā ister Ḥasan Ḥilmī
Vücūdı nūra ġarḳ olsun żiyā vir yā Resūla'llāh (62/4)

Bu beyitler dışında 71/4 'te kalpte yanan aşk mumunun dünyayı çok aydınlattığı, 299/1'de Hz. Peygamberin yüzünün parlak olan güneşe benzetildiği, 300/2'de aşk yolunda cihad edip akan göz katresinin, karanlık gece için aydınlık mesabesinde olduğu, 320/1'de ise muhabbet ilminin kalpte güneş gibi parlaklık oluşturduğu dile getirilmektedir.

Çerâğ (fitil, mum), daha çok dinî kavramlarla birlikte kabrin ışığı (85/3), tevhid ilminin nûru (233/3), karanlık gecelerin parlak ışığı, mumu (325/1) gibi anlamlarda kullanılmıştır.

1.2.6.1.5. Karanlık, Zulmet

Karanlık, zulmet mefhûmu da dinî kavramlarla birlikte ele alınır. Hz. Muhammed'i öven gönüller ne ay ne de yıldızın parlaklığını ister. O'nun olmadığı gece ve gündüzler hep karanlıktır.

Seniñ vaṣfıñ ideñ diller ne ay ister ne yıldızlar
Ḳaranlıḳ gice gündüzler ki sensiz yā Resūla'llāh (32/4)

Ḳaranlıḳ ḳabre girdikde şefāʿat şemʿini gönder
Ümīdim rūz-ı maḥşerde şefāʿat yā Resūla'llāh (89/4)

Bunun dışında karanlık kabir (156/3), karanlık geceler (300/2-325/1), Allâh'ın yoklukta karanlığı yaratması (122/1) gibi ifadeler geçmektedir.

1.2.6.1.6. Gölge (Sâye, Sâyebân)

Hz. Peygamberin vücûdu nûrdan olduğu için onun gölgesi olmaz. Hz. Peygamberin yaşadığı şehir, cennet bağıdır.

Vücūduñ nūr-ı ḳudretdir anıñçün sāyesi olmaz
Medīneñ bāġ-ı cennetdir girince yā Resūla'llāh (3/2)

Şems-i ʿaşḳıñ āsumānı reʾsīme bir sāyebān
Dū-cihānı nūra ġarḳ eyler budur fermānımız (N.8)

Hz. Muhammed mahşerde kanatlarıyla ümmetine gölge olacak en büyük bir kuş gibidir.

Per açup ṭutduñ cihānı mürġ-ı ekbersin yā Resūla'llāh
Bize rūz-ı cezāda sāyebānsın yā Resūla'llāh (343/1)

1.2.6.2. Zaman ve Zamanla İlgili Mefhûmlar

Dîvân'da genel olarak zaman mefhûmu sıkça geçmektedir. Ahir zaman ile ilgili beyitler daha önce verilmiştir.

Ḥasan Ḥilmī ḥaẕer eyle zamān ehli fesād olmuş
Yanar yarıñ cehennemde ceseddir yā Resūla'llāh (139/3)

Gece ve gündüz (rûz u şeb) mefhûmları da sıkça geçmektedir.

Ḫayāliñ rūz u şeb dilde güneş gibi ṭulūʿ eyler
Bu şaşḳıñ ʿāşıḳıñ söyler şefāʿat yā Resūla'llāh (32/6)

Mürġ-ı şeb pervāneyim yā Muḥammed Muṣṭafā
Rūz u şeb dīvāneyim yā Muḥammed Muṣṭafā (133/1)

Rûz kavramı daha çok mahşer, kıyamet ve cezâ ile birlikte kullanılmaktadır.

Fenā bāġıñ gülistān-ı dikendir yā Resūla'llāh
Biçer rūz-ı ḳıyāmetde ekindir yā Resūla'llāh (139/1)

Bunun dışında rûz-ı mahşer (333/3), rûz-ı kıyamet (139/1) numaralı beyitlerde geçmektedir.

Zaman olarak seher vakti de geçmektedir (38/6, 189/2).

Sefer sofrasına niʿmet gelür vaḳt-i seḥer senden
Muḥabbet miftaḥ-ı Babu's-Selāmı yā Resūla'llāh *(28/2)*

Ay ismi olarak rebiülevvel, şaban ve receb ayları geçmektedir. Ayrıca kamerî ayın il günü anlamında ğurre mefhûmu geçmektedir.

Naẓar ḳılsun semā ehli muḥabbet şemsine dilde
Yüzüñdür ġurre-i bedri tamāmım yā Resūla'llāh (272/2)

1.2.6.3. Dört Unsur

1.2.6.3.1. Toprak (Türâb)

İnsanın aslı da gideceği yer de topraktır. Ahiret âlemine geçiş basamaklarından biri de insanın toprakla buluştuğu kabir hayatıdır. Hz. Peygamber'in şefaati, Allâh'ın rahmeti olmadıkça kurtuluşa ermek imkansızdır.

Ümīdim raḥmet-i ḥaḳdır şefāʿat yā Resūla'llāh
Vücūdum aṣlı ṭopraḳdır şefāʿat yā Resūla'llāh (17/1)

Ki üç yüz yıl büka ḳıldı gözünden ḳanlar aḳıtdı
Ḳızıl ḳan itdi ṭopraḳı şefāʿat yā Resūla'llāh (69/12)

Aşağıdaki beyitte şâir, küçük yaşta kaybettiği kızı Gülizar'ın ölümünden duyduğu üzüntüyü ifade etmektedir.

Raḥmetu'llāh maġfiret Gülʿiẕārım ḳandadır
Aç gözüñ ʿibretle baḳ Gülʿiẕār ḳızım ṭopraḳdadır (D.N. 1)

Bunun dışında nisan yağmuru sonucu toprakta kimya oluşması (5/1), her dem toprağın ziyaret edilmesi (27/2), Hz. Peygamberin kabrinin karanfil yağıyla hem-hâl olması (57/2), insanın toprak gibi mütevazî olması (66/1), insanın aslının toprak olması (134/1-197/3), hakikatın toprağı altınla donatması (140/3), semâ ehlini Hz. Peygamberin yüzünü görüp sevinmesi, toprağının rahmet vesilesi olması (155/2), Hz. Peygamberi öven sözlerin toprağı gümüş ve altına dönüştürmesi (280/3), muhabbet ehline toprak olunması (297/3) gibi ifadelerle türâb kavramı sıkça kullanılmaktadır.

1.2.6.3.2. Ateş

Beyitlerde ateş kavramı daha çok mecazî anlamıyla ele alınmıştır. Aşk ateşiyle yanan beden, yanıp kül olmuştur. Bu aşkın dermanı, tabibi Hz. Muhammed'dir.

Yanarım āteş-i ʿaşḳa yetiş gel yā Resūla'llāh
Vücūdum yandı kül oldı ṣavur yā Resūla'llāh (6/1)

Miṡāl-i ʿaşḳ Miṡlinā söyünmez āteş-i ḳudret
Murāda irdi ol Mernūş görür miyüm yā Resūla'llāh (21/3)

Bunun dışında Hz. Peygamber aşkının ateşi sonucu âh çekilmesi (30/4), günahkârların kara kalbinin ateş olması (44/1), vücûdun kebap misâli ateşte yanması (70/1), aşk ateşine girmek (71/2), muhabbet ateşinin çirkefleri temizlemesi (161/2), âşıkların kalbinin muhabbet ateşiyle gizlice yanması (187/3-205/2, 217/3), hamail taşıyan askerin cehennem ateşinde yanmaması (196/2), cehennem ateşinin yakıcılığı (212/3) gibi vasıflarla ateş kavramı sıkça geçmektedir.

1.2.6.3.3. Yağmur (Bârân), Bulut (Sehâb), Su

Muraḫḫaṣ maʿrifet Ḥaḳ'dan ʿaṭā-i ʿāmme-i ʿālem
Seḥāb-ı ḫilḳatıñ bārān-ı raḥmet yā Resūla'llāh (22/4)

Tabiattaki unsurlar Hz. Peygamber'le iftihar etmektedir. Günâhkârlar da yağmurun tabiatı yıkayıp temizlemesi gibi, günâhlarından Hz. Muhammed'in şefaati sayesinde arınmayı ummaktadırlar.

Yaġan yaġmur esen rüzgār seniñle iftiḫār eyler
Günāhkārım saña muḥtāc şefāʿat yā Resūla'llāh (69/3)

Ṣafa içün uyup nefse nikāḥı eyledim şerʿen
Yaġar yaġmur gibi ẕevḳim belādır yā Resūla'llāh (150/2)

Bunun dışında ilahî bilginin yağmur misâli gönle yağması (169/1), şeriat âsmânından (gökyüzü) yağan yağmurun Allâh'ın lütfu olması (178/2), ğam yağmasının aman vermeyen bir afet olması, muhabbet yağmurunun sevinç kaynağı olması (221/2) gibi anlam özellikleriyle de ele alınmıştır.

Sehâb (bulut) ise beyitlerde diğer kavramlarla birlikte dinî boyutuyla ele alınmıştır.

Cemāliñ ravża-i ḳalbiñ seḥābı yā Resūla'llāh
Yaġar dür-dāneler ḳalbden kitābī yā Resūla'llāh (27/1)

Bu āhım āteşindendir semādan ḳaṭreler ṭamlar
Seḥāb aġlar güler yerler cömerdim yā Resūla'llāh (30/4)

Bunun dışında marifet bulutu (36/4), Kul huvellâh bulutu (39/3), hakikat güneşinin gölgesi (62/3), Allâh hikmetinin gölgesi (74/2) gibi anlam özellikleriyle ele alınır.

Su, âb, âb-ı hayvan, âb-ı hayat kavramları dîvânda sıkça geçen mefhûmlardır. İçecekler başlığı altında su ve ilgili kavramlar anlam özellikleriyle ele alınacaktır.

1.2.6.3.4. Hava, Yel, Rüzgâr

Tablo: 1.6.

SIRA	HAVA	YEL	RÜZGÂR (BÂD)	ŞİİR NO	ÖZELLİK/AÇIKLAMA
1	X			313/1	Cihad şehrinin gazisine oranın suyu ve havası hoştur.
2		X		32/3	Kavuşma yelinin bir gün eseceği
3		X		80/2	Hicret yelinin esmesi
4		X		189/2	Seher vaktinde Medine'nin kapısında aşk yelinin esmesi.
5		X			
6		X		192/1	Nûr dağından aşk yeli esmesi
7		X		200/2-	Muhabbet yelinin esmesi

				295/3	
8		X		201/2	Esen yeller, akan seller kalbe mutluluk gelir.
9		X		239/1	Yemen'den esen yelin reyhân kokulu olması
10		X		294/3	Esen yellerin kavuşma özelliği
11		X		297/3	Tesellî yellerinin esmesi
12		X		319/3	Manevî bâğa yeller esmesi
13			X	69/3	Yağan yağmurun esen rüzgârın Hz. Peygamber'le iftihar etmesi
14			X	96/2	Mutluluk rüzgârı, mutluluk verir.
15			X	136/1	Hidayetin kudret rüzgârıyla gelmesi
16			X	168/2	Aşk rüzgârının kalbe esmesi
17			X	186/2 208/2 237/1 253/1	Muhabbet rüzgârının aşk şehrinde esmesi.

1.26.4. Hayvanlar

Hasan Hilmî Edirnevî Dîvân'ında pekçok hayvan ismi geçmektedir. Bunlar, kuşlar, dört ayaklılar, sürüngenler ve böcekler diye üçe ayrıldı.

1.2.6.4.1. Kuşlar

Dîvân'da kuş isimleri teşbih unsuruyla ele alınmıştır. Kuş ismi mürğ ve tayy olarak sıkça geçmektedir. Bunun dışında andelib (Bülbül), Anka isimleri de geçmektedir. İki ayaklılar sınıfında olan horuz da bu başlık altında ele alınmıştır.

Tablo: 1.7.

SIRA	KUŞLAR	ŞİİR NO	ÖZELLİK/AÇIKLAMA
	Mürğ	10/3,15/3,32/1,109/1,113/1,117/2,119/2,130/2,154, 164/2183/3,197/3,261/2-3	Gönül, kuşa benzetilmiş.
		22/3	Devlet kuşu
		113/2	Şefaat kuşu
		133/1	Gece kuşu
		135/3	Seher kuşu
		197/2	Ruhun kuşu
		259/3	Mucizeli kuşun sesi
		275/1	Maksadın kuşu
		343	En büyük kuş
2	Tayy (kuş)	87/2,166/3	Uçuculuk,
3	Bülbül	15/3,19/2,32/3,37/1,64/1,72/4,96/3,101/3,105/2, 118/2,129/2,135/3,149/2,156/2,183/2,185/2,188/2, 205/3,259/1-2, 269/1,275/2, 286/1,319/3	Bülbülün ötücülük, uçuculuk, figan edicilik özelliği.
	Andelib	306/3	Bülbül, gönlün gülbahçesidir.
4	Ankâ (Kaf dağında yaşadığı söylenen kuş)	32/2,185/3,271/3	Gönül, Anka'ya benzetilmiş. Muhyiddin Arabî'ye teşbih edilmiş.
5	Horuz (Horus)	52/4	Horuzun seher vaktinde ötücülüğü

1.2.6.4.2. Dört Ayaklı Hayvanlar

Bu bölümde Dîvân'da geçen Kıtmir, Burak, koç, kebş, inek, arslan, beygir, köpek gibi hayvanlar tablo halinde ele alınacaktır.

Tablo: 1.8.

SIRA	HAYVANLAR	ŞİİR NO	ÖZELLİK/AÇIKLAMA
1	Kıtmir	21/1-5, 73/11, 114/3	Ashab-ı Kehf'in köpeği
2	Burak	75/2, 77/7,84/2, 166/2, 270/1,	Hz. Peygamber'in miracta bindiği atın adı.
3	Koç	171/2-5, 172/3	Hz. İsmail olayına telmih
4	Kebş (Erkek koyun)	32/5	Hz. İsmail olayına telmih
5	İnek	145/1-5,188/3	Şeriat, İslâm süt veren ineğe teşbih edilmiş.
6	Arslan	318/3	
7	Beygir	48/5	Su ile kahve karışınca bevl-i beygir gibi olur.
8	Köpek	7/5, 24/2, 108/1	Münafıklar, köpeğe benzetilmiş. Ebû Leheb, köpektir.

1.2.6.4.3. Sürüngenler, Balık ve Böcekler

Hasan Hilmî Edirnevî Dîvân'ında sürüngenler sınıfından yılan ismi geçmektedir. Böcek olarak akreb, pervâne ve ejderhâ isimleri yer almaktadır. Pervâne, geceleyin ışığın çevresinde görülen küçük bir kelebektir. Dîvân şiirinde pervâne muma aşık olması yönüyle ele alınır. (Pala, 1989: 402) Ejderha ise İrân efsanelerinde adı sıkça geçen bir hayvandır. Bu hayvana diğer milletler *dragon* adını vermişlerdir. Vücudu sert tüylerle kaplı, çok büyük cüsseli, başı arslan başına kuyruğu yılan kuyruğuna benzermiş. İki kanatlı, ağzından ateş püsküren bu hayvanın dişleri de çok keskinmiş (Kam, 2008 : 143).

Tablo: 1.9.

SIRA	SÜRÜNGENLER BALIK BÖCEKLER	ŞİİR NO	ÖZELLİK/AÇIKLAMA
1	Yılan	139/2, 145/2, 218/2	Günahkârların kabrine musallat olur.
2	Balık	290/3	Hz. Peygamberin aşkıyla yanan şâirin aşkı, yedi deryâyı kaplamıştır.
3	Akreb	139/2, 218/2	Günahkârların kabrine musallat olur.
4	Pervâne	14/1, 133/1, 276/3	Gönül ve ezel pervâneye benzetilmiş. Vahdet sarayının pervânesi
5	Ejderhâ	242/3	Nefis, yedi başlı ejderhâdır.

1.2.6.5. Bitki ve Çeşitleri

1.2.6.5.1. Bağ, Çemen, Çiçek ve İlgili Mefhûmlar

1.2.6.5.1.1. Bağ, Bahçe, Ravza, Bostan

Dîvân'da sıkça geçen mefhûmlardan biri de bağdır. Bağ kelimesi daha çok teşbih unsurlarıyla ele alınmıştır.

İşitdik bāġ-ı gülzārı sevindik yā Resūla'llāh
Görünce nūr-ı beyżāı uṭandıḳ yā Resūla'llāh (2/1)

Kemāliñ bāġ-ı ḳudretdir cemāliñ cennet-i Ṭūbā
Şerīʿat meyve-i ḥüsnā seniñdir yā Resūla'llāh (2/2)

Tablo: 1.10.

SIRA NO	BAĞ MEFHUMU İLE İLGİLİ TANIM VE TASVİRLER	ŞİİR NO
1	Feyzin kaynağı	2/4
2	Hz. Peygamber'in şehri cennet bağı gibidir.	3/2
3	Gönül bağa teşbih edilmiş.	8/3, 67/2,229/1
4	Bağ-ı ravza	10/1
5	Şeriat bağı	15/2,130/1
6	Gül bağı	26/1
7	Ezel bağı	31/2, 37/1,170/3,227/1
8	Kudret bağı	41/4, 190/1
9	Bağdad bağı	49/1
10	Amel bağı	51/2,113/1
11	Belâ bülbülleri bağı perişan etti.	65/4
12	Oruç bağı	77/5
13	Muhabbet bağı	85/1,98/1,108/1,120/6, 131/1, 275/3
14	Şefaatli şifa bağı	87/1, 107/3
15	Güzeller bağı	118/1
16	Aşk bağı	118/2,191/1
17	Dikensiz bağda gül bitmez.	129/2
18	Gül isterse seher vakti bağa gider.	129/3
19	Belağat bağı	130/1
20	Bağın bülbülü	135/3, 275/2
21	Fenâ (yokluk) bağı	139/1
22	Hidayet bağı	141/1,184/2
23	Tecelli bağı	146/1
24	Haramîlerin bağa girmesi	146/2
25	Nübüvvet bağı	147/1
26	Kalbin bostan bağı/ Bağ-ı cinân	152/1, 343/2
27	Hakikat bağı	156/2
28	Bekâ bağı	158/3
29	Ruhanî bağ	161/2
30	Nefs-i bağ	206/2
31	Cemâlin bağı	212/2

32	Bağ-ı Ahmed	240/2
33	Rahmet bağı	244/2
34	Masiva bağı	259/1
35	Gıda bağı, muhabbet bağıdır.	273/3
36	Bağa afetin habersizce gelişi	290/1
37	Bağda esen yelden meded ummak	319/3
38	Yetiştirilen bağ (bağ-ı belağ)	325/1

Dîvân'da bahçe anlamında sıkça geçen bir kelime de ravzadır.

İşitdim bāġ-ı ravżanda üzüm var yā Resūla'llāh
O bāġıñ bāġbānına sözüm var yā Resūla'llāh (10/1)

Ravza, daha çok Hz. Peygamberin kabri için kullanılır.

Aşup sevdā-yı ʿaşḳıñla ki bir gün ravżanı görsem
Eşigine yüzüm sürsem sezā var yā Resūla'llāh (10/4)

S̱evābım yoḳ günāhım çoḳ ṭolansam ravża-i ḳabriñ
Silüp süpürsem ṣaḳalımla s̱evāb var yā Resūla'llāh (10/6)

Bostân, gül ve çiçek kokularının çok olduğu yer, bahçe anlamına gelir. Kalbin bostan bağı rızadır. Hasta olan gönüller Allâh'tan şifa için ilaç rica ederler.

Cinānıñ bāġ-ı bostānı rıżādır yā Resūla'llāh
Marīż ehli ʿilāc ister ricādır yā Resūla'llāh(152/1)

1.2.6.5.1.2. Çemen , Çiçek

Yeşil ve kısa otlarla örtülü yer, çimen anlamına gelir. Aşağıdaki beyitte çürük yerde, verimsiz topraklarda çemen olmayacağı, dolayısıyla ekmek için elzem olan buğdayın da yetişemeyeceği belirtilmektedir. Bu ortamda yapılan ticaretin de kâr getirmeyeceği muhakkaktır.

Çürük yerde çemen bitmez neden lāzım iken ekmek
Żarar vardır ticāretde bilürdüm yā Resūla'llāh (88/2)

Şâir, mezarında ot bitmesini Hz. Muhammed'in peygamberlik rahmetinin bir yansıması olarak görmektedir. Hz. Peygamberin mübarek kabrinin kendisi için ğayır (âşina olunmayan, bildik olmayan, başka) olduğunu dile getirmektedir.

Risālet raḥmetindendir mezārımda çemen bitse
Mübārek ravża-i ḳabriñ ġayırdır yā Resūla'llāh (144/2)

Çemen kavramı geçmese de anlamı olan "yeşil ot" sıfatıyla bir beyitte geçmektedir.

Muḥabbet yaḳsa nefsānı göñülde yā Resūla'llāh
Yeşil otlar biter ẕevḳ-i zemīnde yā Resūla'llāh (205/1)

Çiçek

Muhabbet bağı görünürde çiçek gibidir. Hz. Muhammed'in vasıflarından biri, "ezherü'l-levn"dir (Kaplan, 2010 : 85). Yani Hz. Muhammed çok güzel ve değişik renkli çiçeklere benzetilir.

Muḥabbet bāġı iḳrārda çiçekdir yā Resūla'llāh
Ebū Leheb ider inkār köpekdir yā Resūla'llāh (108/1)

Marifet gönülde açılan çiçektir (154/1).

1.2.6.5.1.3. Gülzâr, Gülistân, Gülşen

Bu üç mefhûm da gül bahçesi anlamındadır. Gül, Hz. Muhammed'i temsil eder. Dîvân'da sıkça geçen bu mefhûmlara birer misâl verilecektir.

Aşağıdaki beyitlerde gönlün gülbahçesini seyrettiğini (15/2), Hz. İbrahim'in atıldığı ateşin gülbahçesine dönüşmesi (56/2), Hz. Muhammed'in yüz güzelliğinin gülbahçesin en mümtaz gülü olması (149/2) ele alınan temalardır.

Göñül ***gülzārı*** seyr eyler şerīᶜat bāġına girdi
Gül-i ẖamrāya meyl itdi ḥaḳīḳat yā Resūla'llāh (15/2)

Ḫalīl'e nār-ı Nemrūd'ı ***gülüstān*** eyleyen Allāh
Gülüstānla ider imdād umarım yā Resūla'llāh (56/2)

Uzaḳdan naġme-i cānā ezeldir bülbül-i ḳudsī
Cemāliñ öyle bir ***gülşen***de güldür yā Resūla'llāh (149/2)

Gül denilince akla kokusuyla, rengiyle, güzelliğiyle…. vs. Hz. Muhammed gelir. Anadolu insanı, bu yüzden "Gül-ü Muhammedî" diyerek bu çiçeği ona atfeder (Kaplan, 2010: 85).

1.2.6.5.1.4. Sahrâ

Hz. Peygamber aşkıyla yanan ciğer, aşk sahrâsında yolunu şaşırmıştır.

Cigerim nār-ı ᶜaşḳıñla bişirdim yā Resūla'llāh
Yolum ṣaḥrā-yı ᶜaşḳda şaşırdım yā Resūla'llāh (53/1)

Sahra, çöl anlamıyla kullanılmıştır. Dağlarda ve çöllerde yârini arayan âşık, onun mağarada olduğunu haber alıyor. Aşağıdaki beyitte Hz. Muhammed'in Medine'ye hicretinde Hz. Ebubekir'le mağaraya sığınmaları olayına telmih vardır.

Gezerüm ṭaġ u ṣaḥrāda ararım yārı aġyārda
Ḫaber aldım maġārāda firārım yā Resūla'llāh (95/2)

Sahra (çöl) askerinin bayrağı rahmete yakın bir yerde kurulmuş. Muhabbet dersi Allâh tarafından kararlaştırılmıştır.

Livā-yı leşker-i ṣaḥrā ḳurulmuş ḳurb-ı raḥmetde
Muḥabbet dersi yā hūdan muḳarrer yā Resūla'llāh(281/2)

Hevâ sahrâsını terk etmek (281/3) anlamında da kullanılmıştır.

1.2.6.5.2. Ağaç ve Çeşitleri

1.2.6.5.2.1. Umumî Olarak Ağaç (Dıraht)

Manzum biyografide şâir köyünü tasvir ederken ağaç kavramından bahsetmiştir.

Ḳaryemizde küfli ṭaşlar hem ağaçlar şāhidim
Rūz-ı maḥşer şāfiʿ i ol Resūlu'llāhımız (N.5)

Aşağıdaki beyitte şâir, tarikatı Tûbâ ağacının meyvesine teşbih etmiştir:

Ġıdā-i maʿ nevī miftāḥ bize naḥnu ḳasemnādır
Dıraẖt-ı meyve-i Ṭūbā ṭarīḳat yā Resūla'llāh (22/2)

1.2.6.5.2.2. Gül

Dîvân'da en çok kullanılan kelimelerden biri de güldür. Gül daha çok teşbih unsuruyla ele alınır.

Gül, kırmızılık özelliğiyle ele alınır.

Gönül, gülbahçesini seyr eyleyerek şeriat bağına girdi. Hakikat yolunda gönlün seyrettiği kırmızı gülden başkası değildir.

Göñül gülzārı seyr eyler şerīʿ at bāġına girdi
Gül-i ẖamrāya meyl itdi ḥaḳīḳat yā Resūla'llāh (15/2)

Dîvân şiirinde bülbül âşık tipini, gül ise ma'şuk (sevgili)'u temsil eder. Hakikatın mahiyetini anlamayıp zahire bakmakla kaldığını söyleyen şâir, kırmızı güle bakmakla ömrünü tükettiğini belirtiyor.

Belā bülbülleri bāġım perīşān eyledi gitdi
Gül-i ḫamrāya meyl itdim tüketdim yā Resūla'llāh (64/4)

Kırmızı gül yanında beyaz gül de yer alır.

Açıldı bāġ-ı ʿaşḳıñda beyāż gül ḳırmızı güller
Öter baḳdıḳça bülbüller ṣafāsıñ yā Resūla'llāh (118/2)

Aşkın ülkesi olan gül mefhûmu kokusu, suyu, yağı ve dikeni özellikleriyle sıkça geçmektedir. Bunu yanında gül, tazeliğiyle de dikkat çeker. Gül bazı beyitlerde bülbül ile birlikte anılır.

Cemāliñ misk-i ʿanberden uṭandıġça da güller
Oḳur mevlūd bülbüller açıldı yā Resūla'llāh (72/4)

Gülistān-ı cemālinden şol ʿāşıḳ kim ola gül-çīn
Ebed bülbül gibi kārı fiġāndır yā Resūla'llāh (101/3)

Gül denilince Hz. Muhammed akla gelir. Beşeriyet bütün zaman ve mekân boyunca Gül'ü bilememenin ve Gül'ü sevememenin ıstırabıyla kıvrandı ve en büyük hakikat şu ki, başını nereye vursa o Gül'den başka bir gül bulamayacak… (Pala, 2006:74).

Gülüñ ḳoḳdum diken batdı dikensiz bāġda gül bitmez
Açılmış bülbüle ol gül Muḥammed yā Resūla'llāh(129/2)

1.2.6.5.2.3. Gonca

Çiçeklerin, özellikle gülün açılmamış haline gonca denir (Kam, 2008 :104).

Yanar cismim erir yaġım kül oldum yā Resūla'llāh
Açıldı ġonca gül bāġım pīr oldum yā Resūla'llāh (26/1)

Muḥabbet ġonca bir güldür dikilmiş yā Resūla’llāh
Muḥabbet bāġçe-i ḳudret açılmış yā Resūla’llāh (327/1)

Muḥabbet şekkeri südden eleẕdir yā Resūla’llāh
Cemāliñ ġonca güllerden ʿazīzdir yā Resūla’llāh (334/1)

1.2.6.5.2.4. Karanfil

Rengi ve güzel kokusuyla tanınır. Sevgilinin güzelliğine, kokusuna ve rengine benzetilir (E. Erol, 1994: 130). Dîvân’da Hz. Peygamberin kabrinin toprağı, karanfil yağıyla iç içe karışmıştır.

Türāb-ı ravża-i ḳabriñ ḳaranfil yaġıyla maḫlūṭ
Melekler neşrine mebʿūs̱-ı memātım yā Resūla’llāh (57/2)

ʿAceb zīnet mümeyyizdir ḳaranfil bāġçesin gezdim
Menefşe boynunı egmiş ṣadāḳān yā Resūla’llāh (319/2)

1.2.6.5.2.5. Semen

Yasemin, Klâsik Türk şiirinde yumuşak dokulu, beyaz ve sarı çiçekli, güzel kokulu ve tırmanıcı özellikleriyle dikkat çeker (Bayram, 2007 : 214).

Ḥasan Ḥilmī semen-būyuň ḳoḳar ʿaşḳ-ı ḫayālīden
Görür rüʾyāda vaṣf eyler bevāḳī yā Resūla’llāh (324/3)

1.2.6.5.2.6. Menekşe (Menefşe)

ʿAceb zīnet mümeyyizdir ḳaranfil bāġçesin gezdim
Menefşe boynunı egmiş śadāḳān yā Resūla’llāh (319/2)

1.2.6.5.2.7. Reyhân

Reyhân, fesleğen denilen bir çiçektir. Beyitlerde reyhân koku ve şekil özelliğiyle ön plâna çıkar.

Ezel bāğı öteñ bülbül bu Ḳur'ān yā Resūla'llāh
Elestü sünbüle reyḥān o fermān yā Resūla'llāh (37/1)

Eser rüzgār gelür reyḥān Yemen'den yā Resūla'llāh
Ḳoḳar göñlüm o reyḥān-ı raḥīmden yā Resūla'llāh (239/1)

1.2.6.5.2.8. Sünbül

Sünbülün Klâsik Türk şiirindeki temel işlevi; sevgilinin saçı,zülfü kâkülü vs. için doğal bir benzerlik öğesi olarak değerlendirilmesine dayanır (Bayram, 2007 : 213).

Öter bülbül ḳoḳar sünbül göñül mürġı şerīʿatdır
Ḥasan Ḥilmī oḳur naʿtıñ maʿrifet yā Resūla'llāh (15/3)

Ḥasan Ḥilmī ḫaber aldı ṣadā-yı mürġ-ı muʿcizden
Uṣandı fān-ı dünyānıñ sünbülünden yā Resūla'llāh (259/3)

Açılmış sünbülüñ dilde bu Ḳur'ān yā Resūla'llāh
Bu sevdā başḳa bir sevdā ne reyḥān yā Resūla'llāh (319/1)

1.2.6.5.2.9. Haşhaş, Afyon

Ḫaşāret maḥşeri ḫaşḫaş ḥasāret yā Resūla'llāh
Mübāḥ der pūder-i āfyon cehālet yā Resūla'llāh (47/1)

47. şiirde, haşhaş ve afyon yemenin helal olmadığı, bu maddeleri yutan kişilerin felah bulmayacağı dile getirilmektedir. Hz. Peygamber aşkıyla yanan aşıklar da muhabbet haşhaşını yutarlar.

1.2.6.5.3. Meyveler

1.2.6.5.3.1. Umumî Olarak Meyve

Dîvân'da meyve daha çok teşbih unsurlarıyla ele alınır.

Tablo: 1.11

SIRA	MEYVE	ŞİİR NO
1	Şeriat, güzellik meyvesidir.	2/2
2	Tûbâ meyvesi	8/3, 22/2, 184/1,277/2
3	Ma'na meyvesi	9/1
4	Kalbin meyvesi muhabbettir.	22/1
5	Vuslat meyvesi	22/3
6	Muhabbet, kudret meyvesidir.	42/2, 138/1
7	Denizde ve karada meyveciyiz.	51/3
8	Amel, işler meyvesi	144/1, 147/2, 156/2
9	Feyz meyvesi	146/1
10	İslâm Dininin esası, ibadet meyvesindendir.	213/2
11	Muhabbet ihlas tohumunun meyvesidir.	229/1
12	Gülbahçesinin meyvesi	229/2
13	Na'tın meyvesi	229/3
14	Bekâ mülkü muhabbet meyvesindendir.	235/3
15	Risâlet, cihâna meyve neşreder.	244/2
16	Muhabbet, rahmet meyvesidir.	341/3

1.2.6.5.3.2. Üzüm

Sadece bir beyitte üzüm kavramı geçmektedir. Şöyle denilmektedir: Ey Allâh'ın rasulü bahçenin bağında üzüm olduğunu işittim. O bağın bahçıvanına sözüm var."

İşitdim bāġ-ı ravżanda üzüm var yā Resūla'llāh
O bāġıñ bāġbānına sözüm var yā Resūla'llāh (10/1)

1.2.6.6. Eşya

Bir na't mecmuası olan Dîvân'da sosyal yaşamın unsurlarından, ihtiyaçlarından biri olan eşyâ ile ilgili mefhûmlar sıkça geçmektedir. Eşya unsurları daha çok mecazî anlamıyla ele alınmıştır.

Tablo: 1.12.

SIRA NO	İÇKİYLE İLGİLİ KAVRAMLAR	ŞİİR NO	ÖZELLİK / AÇIKLAMA
1	Kadeh/ Kadah	153/2, 343/6 170/1 185/3 253/2,263/3 213/1, 263/1,	İman içkisinin kadehi Muhabbet, gönülde her dem bir kadehtir. Kudret içkisinin kadehi Ruhanî aşk şarabının kadehtedir. Muhabbet, aşk içkisine kadehtir.
2	Kâse	19/7 29/1,188/3 298/3	Feyyaz kapısının kâsesi sütle dolu. Muhabbet kâsesi sütle dolarsa Kalp kâsesi
KIYMETLİ TAŞLAR/ MADENLER			
1	Mücevher/ Cevher	64/1,117/3 197/1 244/3 247/3	Hz. Peygamberin adı mekana mücevherdir. Muhabbet cevheri Muhabbet bilmeyen vaiz, mücevherin değerini anlamaz. Gönül sarraf olduğu için cevherin

		248/3 255/1, 276/2 302/2 330/1	kıymetini bilir. Dalgıç, denizde türlü cevherler çıkardı. Muhabbet cevherinin mayası ilimdir. Cihâdın, geceyi parlatan cevheri Cemâlin cevheri
2	Dürdane	5/2 302/2 313/2	Nisana ağzını açan şairin dürdane kusması Mücahid, cihad hazinesininin dürdanesidir. Gözünden akan yaşların dürdane olması isteği
3	Sadef	44/2	Gönülde sedef yarıldı, oradan cevherler çıkar.
4	Sîm u zer	92/2 115/3 280/3	Bakırı altın ve gümüş etsem zenginlik mi? Muhabbet altın ve gümüştür. Şair, sözünün toprağı altın ve gümüşe dönüştüreceğini söylüyor.
5	Zeheb (Altın)	136/3 140/3	Söz altınsa, sükût kerametttir. Hakikat toprağı altın eder.
6	Dinar	105/3 115/2 221/3,340/2	Dinar, derdini bırakmak. Dünya dinarı Dinarın gamını çekmek

7	Şeb-çerağ*	302/2	Cihadın şeb-çerağı (parlayan yakut)
8	Kalay	1/3	Şirin sözlü vaizin sözleri kalpleri kalay gibi eritir.
SİLAHLAR ve SAVAŞ ARAÇLARI			
1	Kılıç	43/5 53/3 154/2 168/3 196/2 226/2 268/2, 318/2	Kılıç, kalkan kuşanmak Nefis ve şeytana kılıç çekmek Ruhanî hükmün adaleti kılıçtır. Fetih evinin kudreti kılıçtır. Hamail(muska) taşıyan askeri kılıç kesmez. Riyazet, aşıka Hak'tan verilmiş bir kılıçtır. Kılıç çekmek, sallamak
2	Kalkan	43/5	Kılıç, kalkan kuşanmak
3	Seyf (kılıç)	34/4, 107/2 50/1-5, 74/4 172/3 175/2 200/3, 232/3	Saadet kılıcı Allâh'ın yardımının kılıcı Aşkın kılıcı Duâ , kılıç ve saadettir. Muhabbet kılıçtır.
KOKULAR			

* Bir cevher imiş ki, gece vakti parlar. Efsanesi şudur: (Gâv-i Bahrî) denilen hayvan, otlamak için karaya çıktığı zaman, şebçerağı da beraber getirip otlayacağı yere koyar, onun aydınlığında otlarmış (Levend, 1984:178).

1	Misk	45/9 77/5 81/1-2, 192/3,226/1 227/2, 281/1 186/1 220/1 227/1 277/3 333/1	Duhan, cehennem miskidir. Misk yağı Muhabbet miski yayıldı. Muhabbet minberin kokusudur. Kudret miski Muhabbet miski ezedl bağında tescillendi. Aşk miski Muhabbet, cennet miskidir.
2	Anber	72/4	Misk-i anber
3	Tutiyâ	343/7	Mezārıñ tūtịyā ʿayneyn melekler dāǿimā zārị
4	Kuhl	149/5	Hz. Peygamberin hayali göze bir sürmedir.
DİĞER EŞYALAR			
1	Şem’	13/1 89/4	Muhabbetle gönül mumunu uyandır. Şefaat mumu
		8/1, 76/4	Muhabbet tâcı giymek

2	Tâc	22/3 40/2 90/2,148/1 133/4 335/2	Zikir tâcı Tarikat tâcı giymek Devlet tâcı İskender'in tâcı Sultanlar tâcı
3	Beşik	188/1	Şâir, gönlünü küçük yaştaki çocuğa benzetmiş.
4	Ayîne	267/1	Yüzün sevgilinin aynası
5	Biniş	58/3 208/3	**Biniş** kişi geniş yenli İmām-ı Aʿẓam'a benzer. Ġurūr ehli biniş geymiş yemişdir
		İÇECEKLER	
1	Süt	2/4, 29/2-3-4, 154/3, 188/2 13/2, 188/3 19/7 29/1 45/2 145/1 145/2 145/3 153/3 188/1	Süt emmek, içmek Tükenmez süt deryası Feyyaz kâsesinin sütle dolması Muhabbet kâsesinin sütle dolması Duhan kullananlar, şeytan memesinden sütü katranla emer. Muhabbet, mübarek bir süttür. Sütü inkâr eden kafir Ebu Cehil'dir. Beş memeli inekten süt içmek Çürük sütten yoğurt olmaz. Gönlün süt istemesi

		242/3	Nefsi sütten kesmek
		334/1	Muhabbet şekeri sütten lezizdir.
2	Hamr, Şarâb	22/5	Şarabın hayatını içmek
		31/3	Cidde şarabı
		66/5	Bir destî şarap istemek
		75/3,	İlahî aşk
		81/3, 170/1-2	Kevser şarabı
		95/4	Şeytanın şehvet şarabı
		98/2	Hz. Peygamberin hayali halis şarap gibidir.
		98/3	Kavuşmanın şarabını istemek
		20/2, 43/1, 95/1,98/1,163/3,179/1,	Aşkın şarabı
		201/3,253/2,263/3,	
		285/1, 340/1	Yanan bağra şarab istemek
		113/2	İlahî şarabın şifa olması
		151/2	Gönül şarabı
		211/3	Muhabbet şarabı
		224/1	Kırmızı şarap
		259/2	Hasretin şarabı
		297/1	Mağfiret şarabı
		312/1	
3	Mey	285/3	Erenler meclisinde şarap satmak

		22/5	Hikmet şarabı
		81/3,233/2,250/2,263/1	Muhabbet, ilahî bir şaraptır.
		122/3	Hidayet şarabı içmek
		125/2	Dert şarabı şifadır.
		153/2	Hidayet, imanın şarabıdır.
4	Bâde	185/3,213/1	Kudret, aşk şarabının kadehi
		217/1	Ledünnî ilminin şarabı muhabbettir.
		285/1	Muhabbet meyhanesinde şarap içmek
		306/3	Rahmet şarabı cihattır.
		313/1	İlahî yardımın şarabı
		343/6	İman şarabı
5	Zemzem	23/4 65/2 147/3 169/2 219/2 250/2 303/3	Zemzem aşıklar için bir namaz çağrısıdır. Hikmet zemzemi Zemzem kuyusu Hz. Peygamberin kabri şefaat zemzemidir. Aşk ma'na zemzemidir. Susuz olan olan gönül zemzem istemektedir. Dudağın rahmet kaynağından zemzem içmesi

6	Su	7/6	Aşkın suyu
		72/5, 301/1	Gül suyu
		134/3	Vücut destisinin suyu ilâhî feyizdir.
		143/2	Namaz, aşk meyhanesinin suyudur.
		178/3	Artan suyun taşan kudret pınarına dönüşmesi
		210/2	Muhabbet o suyun aslıdır.
	Âb	36/1,104/3	Nisan suyunun yağması
		48/5	Sonsuzluk suyunun saflığı, berraklığı
		68/4	Hızır İlyas'ın sonsuzluk suyuyla hayat bulması
		83/2, 98/2,176/2,198/3, 210/1,217/3,332/3	Sonsuzluk suyu
		250/2	Zemzem suyu
		259/2	Kırmızı şarabaın suyu
		311/3	Cihad şehrinin suyu ve havası gaziler için hoştur.
7	Şerbet	68/3	Şeker şerbeti
		72/5	Gül suyu şerbeti içmek
		151/2	Aşkın şerbetini içenler şifa bulur.
			48. şiiri tümüyle kahve üzerine yazılmıştır. Kahve içme ile ilgili görüşler

8	Kahve	48/1-6	nazım şeklinde yazılmıştır.
YİYECEKLER			
1	Kebab	66/4, 70/1 68/3,224/1 162/1 297/1	Günahkâr olanın ateşe atılacağı kebab gibi yanacağı Ciğerin pişip kebap olması. Bağrın kebap gibi olması Aşk fırınında yanan kebap gibi olmak
2	Ekmek	88/1	Ekmek lazımken çürük yerde çemen bitmez.
3	Şeker	68/3 334/1	Şeker şerbeti Muhabbet şekeri sütten lezizdir.
4	Asel (Bal)	38/2	Ruhun bal deryasına benzetilmesi

METİN TEŞKİLİNDE TAKİP EDİLEN YOL

1. Metin oluşturulurken bugüne kadar genel olarak kullanılan transkripsiyon işaretleri kullanılmıştır. Bu işaretler "transkripsiyon işaretleri" bölümünde gösterilmiştir.

2. Arapça ve Farsça kelimelerin başına ve sonuna gelen edat ve eklerin, Arapça ve Farsça tamlamaların, birleşik kelimelerin yazımında İsmail Ünver'in Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler başlıklı makalesi esas alınmıştır (Ünver, 1993: 51-89).

3 . Metin harekeli olduğu için okuma, hareke esas alınarak yapılmıştır.

4. Şiirlerin sıralanmasında yazma nüshadaki sıralamada hatalar olduğu için numaralandırma tarafımızdan yapıldı.

5. Nüshanın varak numaraları metnin alt kısmında dipnot olarak gösterilmiştir.

6. Şiirlerin nüshada yer aldıkları sayfa numaraları dipnotta gösterilmiştir.

7. Türkçe kelimelerin sonundaki 'b' harfleri 'p' olarak yazılmıştır (up, üp gerindium ekleri)

8. Sesli ile biten kelimeyi yine sesli ile başlayan bir kelime izleyip vezin gereği seslilerden biri düşürüldüğünde, iki kelime bitişik yazılmış ve araya kesme isareti konulmustur. N'ider , ni'tdim vb.

9. Vāv-ı ma'dūle'ler v harfi ile (ˇ) şeklinde gösterilmiştir. ħˇāb , ħˇāce , ħˇācegān

10. Atıf vāv'ları ayrı yazılmıştır. "āb u zülālinden" (68-4a) gibi.

11. Metinde çok sayıda vezin bozukluğu olduğu için ayrıca dipnotta gösterilmemiştir.

12. Açıkça müellif hatası olduğu anlaşılan yazım yanlışları metinde düzeltilmiş, dipnotta gösterilmemiştir. Ayrıca nüshada "ve" anlamına gelen "u,ü,vu,vü" ler bazı yerlerde yazılmamış veya dar vokalle yazılmıştır. Metinde bunlar da olması gerektiği gibi yazılmış, herhangi bir işaretle gösterilmemiştir.

13. Şiirlerin vezinleri, şiirlerin hemen üzerinde italik olarak gösterilmiştir.

14. Farsça tekrar eden kelimeler arasına giren ekler her iki kelimeye kısa çizgi (-) ile birleştirilmiştir. ser-â-pâ, ser-â-ser, ser-te-ser

15. Pâdişâh, âfitâb, gibi Farsça kelimeler İsmail Ünver'in makalesinden farklı olarak, harekeli metne uyulmuştur.

16. Resūla'llāh, Celāle'd-din, gibi kelimeler İsmail Ünver'in makalesinden farklı metindeki hareke esas alınarak okunmuştur. İsmail Ünver'e göre ilk kelimenin son sesini "e-a" sesiyle telaffuz etmek kurala aykırıdır. "a-e" sesinin yerine "u-ü" sesi tercih edilmeli. Seyfü'd-dîn gibi.

17. Vokalle biten isimlerden sonra gelen ismin "-i" hâli nüshada hemze (') ile yazılmış kelimeler metindeki harekeye uygun olarak araya "y" harfi konulmamıştır. beyżâı, riyâı, seccâdei vb.

18. "pişirmek" kelimesi metindeki yazılışa uygun olarak çoğunlukla "bişirmek" şeklinde yazılmıştır.

19. Nüshada geçen sūre, ayet ve hadislerin anlamları ve referansları dipnotta verilmiştir.

20. Şiirlerde geçen özel isimlere gelen çekim ekleri kesme işaretiyle gösterilmiştir. Eyyub'da, Hasan Hilmî'ye gibi.

21. Dizindeki kelimeler alfabetik sıraya göre dizilmiştir.

ÇEVİRİ YAZI İŞARETLERİ

(آ) ا	a, ā	ص	ṣ
(أ) ا	a, e, ı, i, u, ü	ض	ż, ḍ
ب	b, p	ط	ṭ
پ	p	ظ	ẓ
ت	t	ع	ʿ
ث	s̱	غ	ġ
ج	c, ç	ف	f
چ	ç	ق	ḳ
ح	ḥ	ك	k, g, (ñ)
خ	ḫ	ڭ	ñ
د	d	ل	l
ذ	ẕ, d̲	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v, u, ū, ü, o, ö
ژ	j	ه	h, a, e
س	s	لا	la, lā
ش	ş	ى	y, ı, i, ī
		ء	ʾ

İKİNCİ BÖLÜM

HASAN HİLMÎ EDİRNEVÎ DÎVÂNI

ÇEVİRİ YAZILI METİN

DĪVĀN-I ḤASAN ḤİLMĪ

İştiyāḳu'l-ʿaşḳ ʿalā muḥabbeti'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Bİ'SMİ'LLĀHİ'R-RAḤMĀNİ'R-RAḤİM

1

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Ne niʿmetdir bu devlet ki ṣadırda nūr-ı īmānı
Bize luṭf eyledi Allāh Muḥammed gibi sulṭānı

2 Uçar ümmetleri anıñ ṭuyūrı ẕü'l-cenāḥeyndir
Ṭarīḳ-i nūr-ı Ḳur'ān'dır göñüller ʿarş-ı raḥmānī

3 Ne şīrīn sözli vāʿiẓdir erir ḳalbler ḳılay gibi
Baḳırlar altun olmuşdur sözi kimyā-yı subḥānī

4 Gelüp ḥikmet diyārından görindi ẕāt-ı ʿuşşāḳa
Ḥasan Ḥilmī odur şuḳḳa oḳu ḥikmet kitābını

---

1 1b

2

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 İşitdik bāġ-ı gülzārı sevindik yā Resūla'llāh
Görünce nūr-ı beyżāı uṭandıḳ yā Resūla'llāh

2 Kemāliñ bāġ-ı ḳudretdir cemāliñ cennet-i Ṭūbā
Şerīʿat meyve-i ḥüsnā seniñdir yā Resūla'llāh

3 Ṣalāt ile selām eyler saña ṣıdḳ ile bir ʿāşıḳ
Ḳıyāmetde rezīl olmaz muʿīnsin yā Resūla'llāh

4 Kesilmez feyżi bu bāġıñ memem ismi Muḥammed'dir
Ḥasan Ḥilmī emer şimdi südüñ yā Resūla'llāh

3

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīün Mefāʿīlün

1 Ḫayālinden ḥayā itdim görünce yā Resūla'llāh
Baḳar ḳalbim gözüm sende olunca yā Resūla'llāh

2 Vücūduñ nūr-ı ḳudretdir anıñçün sāyesi olmaz
Medīneñ bāġ-ı cennetdir girince yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī oḳur ḥasbī sunūḥātı gelür vehbī
Kitābı sünneti taṣdīḳ idince yā Resūla'llāh

---

2 1b
3 2a

4

Naʿt-ı şerīf ʿale’n-nebiyyī ṣalla’llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 El etdim istedim ẕatıñ ṣıfātıñ yā Resūla’llāh
Külāh geydim günāhkārım raḥīmsin yā Resūla’llāh

2 Naṣīb oldı bi-ḥamdi’llāh *enībū* ḫırḳasın geydim
Şükür biʿat eliñ virdiñ kerīmsin yā Resūla’llāh

3 İḳāmetde taḥiyyatda teşehhüdde taḳarrüb var
Müsāvīdir müsemmāñız vaḥīdsin yā Resūla’llāh

4 Ḳuruldı meclis-i tilmīẕ müderrisler muḥaḳḳiḳdir
Ne maḥzūnem ne mesrūrem rıżādır yā Resūla’llāh

5 Murādım aṣlı maṭlūbum naṣīb oldı bi-ḥamdi’llāh
Didim ebted u bi’smi’llāh ʿaṭādır yā Resūla’llāh

6 Rıżādır niyyetim ḫāliṣ icāzetle mecāz oldı
Riyāı şirki terk itdim nümādır yā Resūla’llāh

7 Ḥasan Ḥilmī iẕin ister ki sensin ḫᵛāce-i ʿālem
Medīneñ bāb-ı ʿilminde gedādır yā Resūla’llāh

---

4 2a enībū : yönelmek Zümer 39:54 (وَأَنِيبُوا إِلَى رَبِّكُمْ)

5

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Yaġar nīsān biter kimyā türābda yā Resūla'llāh
Defīneler çıḳar meşhūr ḫarābda yā Resūla'llāh

2 Nīsāna açmışam aġzım ʿAdın deryāsıdır ḳalbim
Ḳuṣar dür-dāneler ḫamsī kitābda yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī meḳābirde es̱er ḳalsun bu dünyāda
Suʾāl-ender-beḳādārem cevābda yā Resūla'llāh

6

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Yanarım āteş-i ʿaşḳa yetiş gel yā Resūla'llāh
Vücūdum yandı kül oldı ṣavur yā Resūla'llāh

2 Cemāliñ cennete mirʾāt sekiz cennet medīneñdir
Çekildi kārübān yolda delīl gel yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī oḳur naʿtı şerīʿ atla yazar ʿilmi
Kitābım mustaḳīm Ḥaḳḳ'a çevir gel yā Resūla'llāh

---

5 2b
5 2a ʿAden: ʿAdın şeklinde harekelenmiştir.
6 3a

7

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Taḥammül eylemez cismim zaʿīfdir yā Resūla'llāh
Firāḳa ṭāḳatim yoḳdur meded ḳıl yā Resūla'llāh

2 Göñül ḫasta ʿilāc ister ṭurur ḳarşunda elbetde
Kerem ḳıl eyle gül-deste mucībem yā Resūla'llāh

3 Ezelde vuṣlatıñ ẕevḳi gelince ḫāṭıra bir dem
Vücūdum ṭār u mār itdi ḫabīrsin yā Resūla'llāh

4 Simāʿ eyler belā ḳavliñ çalar ḳudret neyin dilde
Ṣadāsı ʿahd-ı mīs̱āḳıñ ʿazīzdir yā Resūla'llāh

5 Oḳınsa defteri nāmıñ ṭurur yerler döner gökler
Köpek gibi münāfıḳlar ürerler yā Resūla'llāh

6 Döner ḳalbim degirmendir gelür ʿaşḳıñ ṣuyu senden
Ṣalāt ile selām benden sañadır yā Resūla'llāh

7 Ḥasan Ḥilmī muḥabbetle bugün taḫt-ı Süleymān'dır
Musaḫḫar ḳıldı rūzgārı muḥabbet yā Resūla'llāh

---

7 3a

8

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīün Mefāʿīlün

1 Göñül göñlümde gördükçe ḫayāliñ yā Resūla'llāh
Ḫayāsından hilāl gibi tükendi yā Resūla'llāh

2 Göñül gözi görür ḥaḳdır ezel şehrinde görmüşdür
Bu hicrānda civān ḳaddim büküldi yā Resūla'llāh

3 Göñül bāġında mihrinden yeyince meyve-yi Ṭūbā
Otuz iki dişim şimdi döküldi yā Resūla'llāh

4 Ḥasan Ḥilmī bi-ḥamdi'llāh muḥabbet tācını geymiş
Seniñ sāyendedir bī-şekk ḥaḳīḳatdır yā Resūla'llāh

9

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīün Mefāʿīlün

1 Şecere-i zencīriñ şerīfdir yā Resūla'llāh
Muḥabbet meyve-yi maʿnā laṭīfdir yā Resūla'llāh

2 Biñ üç yüz on iki tārīḫ ġarībdir kārübān-ı ʿaşḳ
Mürīd-i mürşid-i Mevlā ḳalīldir yā Resūla'llāh

3 Devā dīniñ diregidir *enību* sālike raḥmet
Ḥasan Ḥilmī mürīd ḥikmet daḳīḳdir yā Resūla'llāh

---

8 3b
9 3b
9 3a enībū : yönelmek Zümer 39:54 (وَأَنِيبُوا إِلَى رَبِّكُمْ)

10

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīün Mefāʿīlün

1 İşitdim bāġ-ı ravżanda üzüm var yā Resūla'llāh
O bāġıñ bāġbānına sözüm var yā Resūla'llāh

2 Ticāret kārübānıyam açarsa bāġbān bābı
Muḥibbim ḫādim-i bāba gözüm var yā Resūla'llāh

3 Bi-ḥamdi'llāh göñül mürġı muḥabbetle ġıdālanmış
O niʿmetden leẕīẕ ġayrī ki nem var yā Resūla'llāh

4 Aşup sevdā-yı ʿaşḳıñla ki bir gün ravżanı görsem
Eşigine yüzüm sürsem sezā var yā Resūla'llāh

5 Şaşup şehvet-perest oldum ṭolup deryā-yı ʿiṣyāna
Ricā eyler o sulṭāna günāhkār yā Resūla'llāh

6 S̱evābım yoḳ günāhım çoḳ ṭolansam ravża-i ḳabriñ
Silüp süpürsem ṣaḳalımla s̱evāb var yā Resūla'llāh

7 Ne miḳdār mücrim olsam da şefāʿat eylemek şānıñ
Ḳabul eyler niyāzını ümīd var yā Resūla'llāh

8 Esmā-i Ḥüsnā'dan iki esmā muʿīnimdir
Biri Settār biri Ġaffār ki yol var yā Resūla'llāh

9 Ḳanāʿat var ʿazīz eyler ḫarīṣ olsam rezīl eyler
Ḥasan Ḥilmī muḥabbetde ḫarīṣ yār yā Resūla'llāh

---

10 4a

11

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Yanıldım rāh-ı dil-berde ki yandım yā Resūla'llāh
Uyurdum ʿaşḳ-ı dil-berde uyandım yā Resūla'llāh

2 Vücūdum nār-ı ʿaşḳıñla yanar ḳırḳ yıl tamām oldı
Muḥabbetden ḫaber geldi sevindim yā Resūla'llāh

3 Muḥabbet defteri dilde oḳunmaz maʿnevī maʿnā
Ledünnī defteri raʿnā oḳundum yā Resūla'llāh

4 Cemāliñ defterindendir Ḥasan Ḥilmī kitāb yazdı
Ṭarīḳ-i mustaḳīm üzre kitābım yā Resūla'llāh

12

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Siyāh baḫtım beyāż olmaz ne ḥāldir yā Resūla'llāh
Suʾāl itdim cevāb gelmez ne ḳāldir yā Resūla'llāh

2 Peşīnen ḥāl-i ḥal eyle benim bir müşkilātım var
Mürīdim mürşidim maḥbūb revādır yā Resūla'llāh

3 Ġurūrı ḳāl-ı elfāẓdan müberrā ḳıl ʿaṭā eyle
Mezārım ḥāl ile ṭolsa ḥabībdir yā Resūla'llāh

---

11 4b
12 4b

4 Refīḳim rūḥ-ı vuṣlatda baḳılsa maʿnevī farḳ yoḳ
Vücūdum vuṣlata māniʿ marīżdir yā Resūla'llāh

5 Ḥasan Ḥilmī ʿilāc ister ṭabībsin dertlere dermān
Oḳur Ḳur'ān yazar fermān muḥibdir yā Resūla'llāh

13

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Elim kārda göñül yārda ki yārsın yā Resūla'llāh
Muḥabbetle göñül şemʿiñ uyandır yā Resūla'llāh

2 Göñül mehd-i vücūdumda ġıdāsız bir yetīm maʿṣūm
Tükenmez südlü deryāsın ki süd vir yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī yetīmdir seniñ imdādına muḥtāc
Aña cūʿluḳ südi şimdi şibeʿdir yā Resūla'llāh

14

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Göñül pervānesi ḳabriñ ṭolansun yā Resūla'llāh
Ezel pervānesi īmān sevinsün yā Resūla'llāh

2 Vücūd yerde göñül gökde ziyāret ravżası ḳalbde
Ḫaber vir ravża-i bābıñ açarsan yā Resūla'llāh

---

13 5a
14 5a

3 Göñül yandı ciger bişdi bize vuṣlat naṣīb olmaz
Ne ḥikmetdir Ḥasan Ḥilmī ḳo yansun yā Resūla’llāh

15

Naʿt-ı şerīf ʿale’n-nebiyyī ṣalla’llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem
Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Şifā mey-ḫānesi şimdi şerīʿat yā Resūla’llāh
Ṣafā ʿaşḳ- ḫānesi bildim ṭarīḳat yā Resūla’llāh

2 Göñül gülzārı seyr eyler şerīʿat bāğına girdi
Gül-i ḫamrāya meyl itdi ḥaḳīḳat yā Resūla’llāh

3 Öter bülbül ḳoḳar sünbül göñül mürğı şerīʿatdır
Ḥasan Ḥilmī oḳur naʿtıñ maʿrifet yā Resūla’llāh

16

Naʿt-ı şerīf ʿale’n-nebiyyī ṣalla’llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem
Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Şerīʿat Kaʿbe-i Ḥüccāca ḥüccet yā Resūla’llāh
Şerīʿat Kaʿbe-i ʿuşşāḳa behcet yā Resūla’llāh

2 Şerīʿat *Ṭūr-ı Sīnā*’dır ene’llāhdan ḫaber söyler
Cemāliñdir sekiz cennet şerīʿat yā Resūla’llāh

3 Ḥasan Ḥilmī şerīʿatda muḥabbet mustaḳīm ḥaḳdur
Ehl-u’llāha viren ilhām şerīʿat yā Resūla’llāh

---

15 5b
16 5b
16 2a Ṭūr-ı Sīnā Sina Dağı'na andolsun. Tin 95:2 (وَطُورِ سينينَ)

17

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Ümīdim raḥmet-i ḥaḳdır şefāʿat yā Resūla'llāh
Vücūdum aṣlı ṭopraḳdır şefāʿat yā Resūla'llāh

2 ʿAdemden ḥaḳ ʿanāṣırla vücūdum eyledi iẓhār
Gine bir gün olur maʿdūm şefāʿat yā Resūla'llāh

3 Beden ḫākī ki rūḥ bāḳī bir ism-i nefs-i nāṭıḳdır
Ḥasan Ḥilmī ḥayāt ister şefāʿat yā Resūla'llāh

18

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Ṣafādır ṣūretā ḥālim ṣūfīdir yā Resūla'llāh
Cefādır sīretim seyr it sefīhdir yā Resūla'llāh

2 Yazar Münkir Nekīr meʾmūr ḫayr şer dāʾim efʿālim
Yazıldı dürlü ʿiṣyānım ḫafīdir yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī ḥisāb itdi ḫayr şer defteriñ yırtdı
Umar ʿafvı ʿaṭā eyler ġanīdir yā Resūla'llāh

---

17 6a
18 6a

19

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1 Naḳşibendim bende pākım rābıṭam var yā Resūla'llāh
Naḳşibende ʿayn-ı rabṭım rābıṭam var yā Resūla'llāh

2 Naḳşibende nuṣḥ pendim bendeyim bülbül miṡāl
Ehil virdim ḳalbe girdim rābıṭam var yā Resūla'llāh

3 Naḳşibendī pādişāhı şehr-i ḳalbim żabṭ idüp
Baġladı ḳalbim ḫüdāya rābıṭam var yā Resūla'llāh

4 Naḳşibend naḳḳāşıdır insān-ı kāmil fi'l-vücūd
Esbāb-ı ḥikmetdir muḥabbet rābıṭam var yā Resūla'llāh

5 Naḳşibendīdir şerīʿat rābıṭa şerʿan şerīf
Şeyḫ-i fānīden beḳāya rābıṭam var yā Resūla'llāh

6 Naḳş-ı ḳalbi ḳalbe rabṭ it ṣūreti ifnā idüp
Put-perest olmam muṣaddaḳ rābıṭam var yā Resūla'llāh

7 Naḳşibendī bāb-ı feyyāż kāsesi südle ṭolı
İçdi Ḥasan Ḥilmī o südden rābıṭam var yā Resūla'llāh

---

19 6b

20

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīün Mefāʿīlün

1 Ezelden naḳşbend geldim naḳşibendim yā Resūla'llāh
Ehl ḥālim erbāb ṭarīḳim naḳşibendim yā Resūla'llāh

2 Ezel mey-ḫānesi gördüm şarāb-ı ʿaşḳı nūş itdim
Ezel sarḫoşlarından bir naḳşbendim yā Resūla'llāh

3 İnābe-i īmānım vehbīdir sefer der- vaṭan ḳıldım
Bıraḳdım lāyı buldum Allāh'ı naḳşibendim yā Resūla'llāh

4 ʿAlāḳa-i ʿillet ʿayān eyler marīż-i maʿnevī derdim
ʿİlāc-ı ʿiliyyine ṭālib naḳşibendim yā Resūla'llāh

5 Cemāliñ zerre iẓhār ḳıl cefā gitsün ṣafā gelsün
Mürīd mürşid ʿayān olsun naḳşibendim yā Resūla'llāh

6 Ḥasan Ḥilmī rücūʿ eyle ḫaṭā itdiñ ʿaṭā gelsün
Seniñ naʿtıñla bi-ḥamdi'llāh naḳşibendim yā Resūla'llāh

21

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīün Mefāʿīlün

1 Bugün *Aṣḥāb-ı Kehf* oldum uyur mıyum yā Resūla'llāh
ʿAceb Ḳıṭmīr'ine *Ḳıṭmīr* olur mıyum yā Resūla'llāh

---

20 6b
21 7a
21 Bu bölüm Kehf Sūresine işaret etmektedir. Kehf 18:1-110

2 Muḥabbetle vezīr olduñ saʿādet saña Yemlīḫā
Kerāmet Mekṡelīnā bilür miyüm yā Resūla’llāh

3 Miṡāl-i ʿaşḳ Miṡlinā söyünmez āteş-i ḳudret
Murāda irdi ol Mernūş görür miyüm yā Resūla’llāh

4 Debernūş dāʾimā ḥaḳdır devā ister Taʿālādan
Şifā-i Şāẕẕenūş virse içer miyüm yā Resūla’llāh

5 Kefeşṭaṭayyūş ṭarīḳ-i yāġ ile baldır
Maġāra bekçisi ḳıṭmīre Ḳıṭmīr miyüm yā Resūla’llāh

6 Ḥasan Ḥilmī muḥabbetle şerīʿat ġārına girdi
Medīneñ ʿāşıḳı olsa vezīr miyüm yā Resūla’llāh

22

Naʿt-ı şerīf ʿale’n-nebiyyī ṣalla’llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīün Mefāʿīlün

1 Mübārek mustaḳīm el-ḥaḳ şerīʿat yā Resūla’llāh
Muḥaḳḳaḳ meyvesi ḳalbiñ muḥabbet yā Resūla’llāh

2 Ġıdā-i maʿnevī miftāḥ bize *naḥnu ḳasemnādır*
Dıraḫt-ı meyve-i Ṭūbā ṭarīḳat yā Resūla’llāh

3 Muḫalleṣ mürġ-ı devlet kim girse tāc-ı eẕkār
Ġıdāsı meyve-i vuṣlat ḥaḳīḳat yā Resūla’llāh

---

22 7b
22 2a naḥnu ḳasemnā: Kısımlara ayırdık. Zuhruf 43:32 (نَحْنُ قَسَمْنَا)

4 Muraẖẖaṣ maʿrifet Ḥaḳ’dan ʿaṭā-i ʿāmme-i ʿālem
Seḥāb-ı ẖilḳatıñ bārān-ı raḥmet yā Resūla’llāh

5 Ḥasan Ḥilmī ḥayā itme ḥayāt-ı ẖamrı nūş eyle
Ledünnī bāde-i ḥikmet ne devlet yā Resūla’llāh

23

Naʿt-ı şerīf ʿale’n-nebiyyī ṣalla’llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Fāʿilātun Fāʿilātun Fāʿilātun Fāʿilün

1 Bir kitāb-ı maʿrifetdir yā Resūla’llāh göñül
Şerḥ olınmaz ʿayn-i Ḥaḳ’dır yā Resūla’llāh göñül

2 Nüsẖa-i ʿilm-i ezel *naḥnu ḳasemnā* Kaʿbemiz
Beyt-i maʿmūri’l-ʿatīḳdır yā Resūla’llāh göñül

3 Ḥacerü’l-esveddir bīʿat itdim tā ezel
Gördi göñlüm pek güzel yā Resūla’llāh göñül

4 Ey Ḥasan Ḥilmī o zemzem ehl-i ʿaşḳa eṣ-ṣelā
Lebbeyk ʿArafāt ṭaġıdır yā Resūla’llāh göñül

---

23 8a
23 2a naḥnu ḳasemnā: Kısımlara ayırdık. Zuhruf 43:32 (نَحْنُ قَسَمْنَا)

24

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīün Mefāʿīlün

1 Cemāliñ Vāḥid-i Ḥaḳḳ'a seneddir yā Resūla'llāh
Yazılmış āyet-i Ḳur'ān kitābdır yā Resūla'llāh

2 Felek devrān ider bildim Muḥammed mīli üstünde
Görüp vechiñ iden inkār köpekdir yā Resūla'llāh

3 Muḥabbet mustaḳīm ḳalbde ḫaṭā itmez ġalaṭ söyler
Ṭaʿām-ı cennet-i evvel cigerdir yā Resūla'llāh

4 Günāh ḳalbi ḳara eyler küfür īmānı yoḳ eyler
Cehennemde ṭaʿām evvel ṭalaḳdır yā Resūla'llāh

5 Ḥasan Ḥilmī ciger ḳanın içer nefʿī cigerdendir
Ṭalaḳ şirk ehline maḫṣūṣ ġıdādır yā Resūla'llāh

25

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīün Mefāʿīlün

1 Fenā-ender-fenā oldum marīżem yā Resūla'llāh
Beḳā-ender-beḳā buldum ʿalīlem yā Resūla'llāh

2 Ṭabībim derde dermānım yetiş ey şāh-ı sulṭānım
Yıḳıldım düşdüm ayaḳdan żaʿīfim yā Resūla'llāh

---

24 8a
25 8b

3 Gören gözler ḳalur ḫayrān lisān ʿāciz sükūt eyler
Ki bi'ẕ-ẕāt vāṣıfıñ Allāh ḥacīlim yā Resūla'llāh

4 Göñül ḫasta ḥakīm ister şafāʿatle şifā gönder
Ḥasan Ḥilmī ḳuluñ kemter ġarībim yā Resūla'llāh

26

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīün Mefāʿīlün

1 Yanar cismim erir yaġım kül oldum yā Resūla'llāh
Açıldı ġonca gül bāġım pīr oldum yā Resūla'llāh

2 Tükendi ʿömrimiz gitdi ṣararup ṣoldıġım bildim
Şükür dünyāya ben geldim ḳul oldum yā Resūla'llāh

3 Seni vaṣf eyledi bi'ẕ-ẕāt ṣıfāt-ı ʿabd ile maʿbūd
Maḳāmıñ cennet-i Maḥmūd ḫayrān oldum yā Resūla'llāh

4 Ne Cebrāʾil ne Mikāʾil ne İsrāfīl ne ʿAzrāʾil
Bular bir dem öte geçmez ki gördüm yā Resūla'llāh

5 Sarāy-ı lī-maʿa'llāhda Ḥasan Ḥilmī o sulṭānıñ
Açıldı perde-i ebvāb eliñ öpdüm yā Resūla'llāh

---

26 8b

27

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīün Mefāʿīlün

1 Cemāliñ ravża-i ḳalbiñ seḥābı yā Resūla'llāh
Yaġar dür-dāneler ḳalbden kitābī yā Resūla'llāh

2 Vücūdum ravżana ḳabriñ ḫayāliñ ḳalbde medfūndur
Ziyāret eylerem her dem türābı yā Resūla'llāh

3 ʿAmeret eyledim rūḥum vücūd- ender- ḫarāb oldı
N'ider emvāli emlāki ḫarābı yā Resūla'llāh

4 Vücūd şehrini terk itdi göñül gitdi muhācirdir
Medīnenden mekān ister bu aʿrābī yā Resūla'llāh

28

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīün Mefāʿīlün

1 Medīneñ menzīl-i Mevlā kelāmı yā Resūla'llāh
Melāʾikler oḳur ṣallū selāmı yā Resūla'llāh

2 Sefer sofrasına niʿmet gelür vaḳt-i seḥer senden
Muḥabbet miftaḥ-ı Babu's-Selāmı yā Resūla'llāh

3 Ḫiṭāb-ı *irciʿī rāciʿ-i* rücūʿ eyler bu rūḥ aṣlā
Yetişdir ravżana rāżī selāmı yā Resūla'llāh

---

27 9a
28 9a
28 3a irciʿī : dönmek Fecr 89:28 (رْجِعِي I)

4 Memāt olmaz muḥabbetdir vefātıñ ḥayyü'l-insāndır
Degişmem ravżana Dāru's-Selāmı yā Resūla'llāh

5 Ḥayā eyler güneş gökde ṭulūʿ itdikçe her eyyām
Ḥasan Ḥilmī oḳur ṣallū selāmı yā Resūla'llāh

29

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet kāsesi südle ṭolarsa yā Resūla'llāh
Şifādır dürlü emrāża içersem yā Resūla'llāh

2 İnābe eyledim emdüm südüñ kimyāya benzendim
Cehennemde ʿaẕāb çekmem girersem yā Resūla'llāh

3 Ṣabī göñlüm südüñ emdi ḥisāba on sekiz yıldır
Ṣırāṭı geçmege vardır ümīdim yā Resūla'llāh

4 Ḥasan Ḥilmī südüñ içdi bütün dünyāyı terk itdi
Ḫayāliñ vuṣlātı kāfī görürsem yā Resūla'llāh

---

29 9b

30

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīün Mefāʿīlün

1 Mübārek dilde destānıñ oḳurdum yā Resūla'llāh
Muḥabbetden olup ḥamle ṭoġurdum yā Resūla'llāh

2 Ḫafī esrār-ı ʿaşḳınla çeküp virdi seḥergāhī
Cihāna münteşir oldı görürdüm yā Resūla'llāh

3 Müẕekkerdim müennes̱le tezevvüc eyledim şerʿī
Ḥelāl-zāde ṭūfān-ı evlād ṭoġurdum yā Resūla'llāh

4 Bu āhım āteşindendir semādan ḳaṭreler ṭamlar
Seḥāb aġlar güler yerler cömerdim yā Resūla'llāh

5 Ḥasan Ḥilmī ṭavāf eyler göñül beytinde beytu'llāh
Mübārek ravżañız cennet buyurdum yā Resūla'llāh

31

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīün Mefāʿīlün

1 Göñül gülzāra meyl eyler mübārek yā Resūla'llāh
Göñül ʿaşḳıñ oḳur ez-ber taʿāleyk yā Resūla'llāh

2 Ezel bāġında rūḥānī iki maḥbūb sevişmişler
Bu gün ġurbet bāzārında ciger çāk yā Resūla'llāh

---

30 10a
31 10a

3 Serindib ṭaġına gitmem şarāb-ı Cidde’i içmem
Cemāliñ şāhı terk itmem ki lebbeyk yā Resūla’llāh

4 Ḳırar ḳalbi münāfıḳdır bu söz şerʿa muṭābıḳdır
Muḥabbet ʿayn-ı raḥmetdir ki saʿdeyk yā Resūla’llāh

5 Muḥabbetlü enību’llāh ṣala yā eyyühā’l-ʿuşşāḳ
Muʿallimdir Ḥasan Ḥilmī teberrük yā Resūla’llāh

32

Naʿt-ı şerīf ʿale’n-nebiyyī ṣalla’llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīün Mefāʿīlün

1 Ġıdāsı rūḥ-ı ʿuşşāḳıñ ki sensiñ yā Resūla’llāh
Cemāliñ mürġ-ı dil ister ki keşf it yā Resūla’llāh

2 Ḳaçırdı āşiyānından seniñ ḥüsnüñ bu ʿAnḳā’yı
Ne çāre bir mekān ṭutmaz seniñçün yā Resūla’llāh

3 Eser vuṣlat yeli bir gün uçar bülbül yele ḳarşu
Ḳafesde bülbülüñ cānı ṣıḳıldı yā Resūla’llāh

4 Seniñ vaṣfıñ ideñ diller ne ay ister ne yıldızlar
Ḳaranlıḳ gice gündüzler ki sensiz yā Resūla’llāh

5 Göründi nev-cemāl şimdi taʿaşşuḳ eylesün ʿuşşāḳ
Kesildi kebş-i ʿİsmāʿīl fedāya yā Resūla’llāh

---

31 5a enību : yönelmek Zümer 39:54 (وَأَنِيبُوا إِلَى رَبِّكُمْ)
32 10b

6 Ḫayāliñ rūz u şeb dilde güneş gibi ṭulūʿ eyler
Bu şaşḳıñ ʿāşıḳıñ söyler şefāʿat yā Resūla'llāh

7 Tevārīḫ şimdi biñ üç yüz dürüldi defter-i ʿuşşāḳ
Ḳara gözlü güzel bir yüz refīḳim yā Resūla'llāh

8 Çeker ḥasret-i teni el-ān ḳara yüzli Ḥasan Ḥilmī
Virirse ʿarż-ı ḥālini oḳu baḳ yā Resūla'llāh

33

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīün Mefāʿīlün

1 Vaṭānımdan cüdā düşdüm ġarībem yā Resūla'llāh
Göñül ārzū-yı viṣāl ister ġanī ḳıl yā Resūla'llāh

2 Ḥubbu'l-vatan mine'l-īmān ḥadīs̱iñ ḥaḳ muḥaḳḳaḳdır
Ezel ervāḥ-ı vuṣlatdır refīḳ ol yā Resūla'llāh

3 Göñül hicret deyüp ister ḥaḳīkat şehrine gitmek
Iraḳ yoldur ḫarāmī çoḳ esirge yā Resūla'llāh

4 Bi-ḥamdi'llāh Ḥasan Ḥilmī ʿalem çekmiş ser-ʿaskerdir
Ne şübhem var olur vāṣıl delīlsin yā Resūla'llāh

---

33 1a

33 2a Ḥubbu'l-vatan mine'l-īmān: " Vatan sevgisi imandandır."

34

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīün Mefāʿīlün

1 Ẓuhūr itdi beni'l-eṣfer muʿayyen yā Resūla'llāh
Ḳıyām itdi beni'l-İsḥāḳ mübeyyen yā Resūla'llāh

2 Vücūduñ maẓharı ḥaḳdır ṣıfātıñ ẕāt ile ḳāim
Devā derde gelür dāʾim mütedeyyin yā Resūla'llāh

3 Uyandı uyḳudan sulṭān şerīʿatla oḳur fermān
Bi-ḥamdi'llāhi ve'l-iḥsān müzeyyen yā Resūla'llāh

4 ʿAceb gizlendi ʿārifler sukūta vardı ehlu'l-llāh
Saʿādet seyfi yā Fettāḥ müdevver yā Resūla'llāh

5 Feteḥnā ismine ẕātıñ ezelden maẓhar olmuşdur
Çeker ʿaskerʿabīr olmaz muḳadder yā Resūla'llāh

6 Ḫüdā ṣaḳlar bükālardan ʿadālet eyleyen şāhı
Tecellī ḳılsa ol Vehhāb muʿammer yā Resūla'llāh

7 Vezīre iʿtimād itme benim irşādlı sulṭānım
Delīlim dilde destānım müdebber yā Resūla'llāh

8 Bi-emri'llāh şerīʿatla bi-iẕni'llāh ẕü'l-Fettāḥ
Bi-ḥamdi'llāh Ḥasan Ḥilmī müeṡṡir yā Resūla'llāh

---

34 11a
34 5a İnnā fetāḥnādan: Muhakakki biz fethettik. Fetih 48:1 (إِنَّا فَتَحْنَا)

35[35]

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīün Mefāʿīlün

1 Güzel gözler güzel yüzüñ görürse yā Resūla'llāh
Cemālinden cemālu'llāhı görürler yā Resūla'llāh

2 Cemāliñ metn-i Aḥmed'den ki ben ez-berledim ʿaşḳı
Oḳurum levḥ-i maḥfūẓdan bu dersi yā Resūla'llāh

3 Ledünnī kevs̱erin buldum ḥayāt-ı ḥikmeti içdim
Ḥasan Ḥilmī memāt olmaz ki ḥaydır yā Resūla'llāh

36[36]

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīün Mefāʿīlün

1 Ḳıvāmı dīn-i īmānıñ naṣīḥat yā Resūla'llāh
Esāsı dīn-i İslām'ıñ şerīʿat yā Resūla'llāh

2 Marīż göñlüm devā ister muḥabbetlü viṣāl göster
Kerāmetlü hidāyetdir ṭarīḳat yā Resūla'llāh

3 Muḥabbet mumı ḳalbimde yanar ʿaşḳından ey Aḥmed
Muḥammed Muṣṭafā sensin ḥaḳiḳat yā Resūla'llāh

4 Seḥāb-ı maʿrifet nāmıñ yaġar āb-ı nīsān senden
Ḥasan Ḥilmī ʿAden şāhı şefāʿat yā Resūla'llāh

---

35 11b
36 12a

37

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīün Mefāʿīlün

1 Ezel bāġı ötеñ bülbül bu Ḳur'ān yā Resūla'llāh
Elestü sünbüle reyḥān o fermān yā Resūla'llāh

2 Oḳuruñ ʿilm-i ervāḥda görünce ḳurretu'llāhı
Kitāb-ı levḥ-i maḥfūẓdan fedā cān yā Resūla'llāh

3 Nüzūl itdikçe bir āyet melekler aġlaşırlardı
Bu ṭaġlar titredi tir tir ḥakīm ḫān yā Resūla'llāh

4 Ḥasan Ḥilmī ʿacību'llāh hidāyetdir *enībū'llāh*
Bi-emri'llāh bi-ḥamdi'llāh muṭīʿ īmān yā Resūla'llāh

38

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīün Mefāʿīlün

1 Ṭulūʿ eyler ṭoġar şems-i hidāyet yā Resūla'llāh
Bi-ḥamdi'llāh duʿā dilde ʿināyet yā Resūla'llāh

2 Gelür āvāz-ı rūḥānī ʿasel deryāsıdır rūḥum
Cihānı bala ġarḳ itdi ṣadāsı yā Resūla'llāh

3 Vücūd devrān ider derdi devā ister zehirlenmiş
Meger fermān mühürlenmiş cezāmdır yā Resūla'llāh

---

37 12a
37 4a enībū : yönelmek Zümer 39:54 (وَأَنِيبُوا إِلَى رَبِّكُمْ)
38 12b

4 Velīler eylemez imdād nebīlerden şefāʿat yoḳ
Ümīdim var bi-iẕni'llāh şefīʿ ol yā Resūla'llāh

5 İşitdim nefsī yā nefsī semādan bir bülend-āvāz
Açıldı naʿtına āġāz sezāvār yā Resūla'llāh

6 Seḥer vaḳti saʿādetle serer seccādei ʿāşıḳ
Ḥasan Ḥilmī ḳuluñ ṣādıḳ kefīl ol yā Resūla'llāh

39

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīün Mefāʿīlün

1 İnābem nūr-ı īmāndır inandım yā Resūla'llāh
O nūra rābıṭam vardır muḳirrim yā Resūla'llāh

2 Görür göñlünde nūr sālik-i muḥabbet nūr naḳş olmuş
Cihānı ser-te-ser ṭutmuş o nūrum yā Resūla'llāh

3 Seḥāb-ı *Ḳul huve'llāhdan* yaġar nūrān-ı raḥmetler
Buyursun ʿāşıḳān gelsün ḳedāḥim yā Resūla'llāh

4 Ḥasan Ḥilmī göñül Loḳmān ḫaber vir ḫastalar gelsün
Maraż ehli ʿilāc alsun ṭabībim yā Resūla'llāh

---

39 12b
39 3a Ḳul huve'llāh "De ki O Allāh (birdir.)" İhlās 112:1 (قُلْ هُوَ اللّٰهُ)

40

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve selem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Bize Ḥaḳ'dan kerāmetdir şerīʿat yā Resūla'llāh
Bize Ḥaḳ'dan hidāyetdir şerīʿat yā Resūla'llāh

2 Şerīʿatdan olup irşād tarīḳat tācını geydim
Bize necm-i hidāyetdir şerīʿat yā Resūla'llāh

3 Zemīn-i āsumān ehl-i ḥaḳīḳat Ḥaḳḳ'a ʿāşıḳdır
Ḥaḳīḳat ḥaḳ şerīʿatdır şerīʿat yā Resūla'llāh

4 Şerīʿatdan ṭulūʿ eyler ḥaḳīḳat maʿrifet şemsi
Ḥasan Ḥilmī oḳur şems-i şerīʿat yā Resūla'llāh

41

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Cemāliñ ʿāşıḳa gülzār degil mi yā Resūla'llāh
Şerīʿat mürşid-i ʿālem degil mi yā Resūla'llāh

2 Muḥabbet yāġ-ı ḳandīlde yaḳarsa Kaʿbetu'llāhda
Żiyāsı Kaʿbeye pürsān degil mi yā Resūla'llāh

3 Ṭarīḳat sırr-ı esrārdır şerīʿat eylemiş mestūr
Seniñ ʿaşḳıñ baña mesrūr degil mi yā Resūla'llāh

---

40 13a
41 13a

4 Ḥaḳīḳat Ḥaḳ'da muġlaḳsın muḥabbet bāġ-ı ḳudretde
Hidāyet miftāḥı sende degil mi yā Resūla'llāh

5 Ḥasan Ḥilmī ġarīb ümmet muḥabbetden yazar destān
Maʿrifet ʿāşıḳa gülistān degil mi yā Resūla'llāh

42

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Cemālin cāmiʿ-i cennet muḥabbet Kaʿbe-i ḳıblem
Müsāvīdir sekiz cennet seniñle yā Resūla'llāh

2 Naʿīm cennete teşbīh ki ḥāşā eylemem ẕātıñ
Muḥabbet meyve-i ḳudret ki sensin yā Resūla'llāh

3 Cemālu'llāh müsāvidir seniñ ism-i şerīfiñle
Anıñçün ʿāşıḳın ẕikri viṣāldır yā Resūla'llāh

4 Kütüb-ḫāne-i ḳudret göñülde keşf olur tekrār
Ḥasan Ḥilmī ider iḳrār kitābıñ yā Resūla'llāh

---

42 13b

43

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Yetişdir bize imdādı ṣıḳıldıḳ yā Resūla'llāh
İçüp ʿaşḳıñ şarābını bayıldıḳ yā Resūla'llāh

2 İnābe eyledim saña şerīʿat baña vird oldı
Baña Ḳur'ān delīl oldı ʿināyet yā Resūla'llāh

3 Yaġar feyż-i ḫudā gökden seniñ ismiñle ey Aḥmed
Muḥabbetden biter Maḥmūd Muḥammed yā Resūla'llāh

4 Felek burcı hidāyetden bābıñ küşād ḳıldı
Göñül beytiñ ṭavāf ḳıldı cemāliñ yā Resūla'llāh

5 Göñül ārzū ider el-ān ziyāret eylesün ravżañ
Ḳuşandı baḳ ḳılıç ḳalḳan ḳabūl it yā Resūla'llāh

6 İki düşmān yolum kesdi saña vuṣlat idi ḳaṣdım
Yetiş imdāda amān dostum ḥabībim yā Resūla'llāh

7 Biri nefsim biri şeyṭān iderler gün-be-gün ṭuġyān
Helāk itdi bizi her dem ḫarābım yā Resūla'llāh

8 Cigerler ḥasretiñ çekdi ḥarāretden ḫarāb oldı
Bizi maʿmūr iden üstāẕ ki sensiñ yā Resūla'llāh

9 Ḥasan Ḥilmī oḳur fermān yazar ārz u niyāz eyler
Seḥer vaḳti selām eyler hedāyā yā Resūla'llāh

---

43 14a

44

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbetden ḫarāb göñlüm ṣuṣuzdur yā Resūla'llāh
Günāhkārıñ ḳara ḳalbi āteşdir yā Resūla'llāh

2 Ṣadef şaḳ oldı ṣadrımda çıḳar andan cevāhirler
Seniñ ismiñ göklerde güneşdir yā Resūla'llāh

3 Muḥabbet tüccārıyız ammā nuḳud ser-māyemiz yoḳdur
Senin ḫaznende pek çoḳdur yetişdir yā Resūla'llāh

4 Yaġar feyż-i ferāsetden biter ḥasbī muḥabbetler
Ḥasan Ḥilmī suʾāl eyler cevāb vir yā Resūla'llāh

45

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Duḫāna mübtelā oldı bu ümmet yā Resūla'llāh
İçerler zehr-i zaḳḳumı ne millet yā Resūla'llāh

2 Emer şeyṭān memesinden südi ḳaṭranla ḳarnı ṭoḳ
Ḥużūra varmaġa yüz yoḳ bu ʿillet yā Resūla'llāh

3 Duḫān emrāż-ı cismānī ḫarāb eyler rūḥ-ı sulṭānı
Hevā-yı aṣl-ı şeyṭānī ne ḥikmet yā Resūla'llāh

---

44 14b
45 14b

4 Ẓuhūrı üç yüz on yıldır geçdi Nūḥ Ṭūfān'ı
Bu millet oldı ṭuġyānī ne ḳısmet yā Resūla'llāh

5 Ḥayā eyler semā ehli içildikçe duḫān yerde
Melekler ḳaçdılar gökde bu ʿibret yā Resūla'llāh

6 Nebīler içmedi bunı velīler içmedi söyler
Muḥabbet ehli çoḳ aġlar ne ġayret yā Resūla'llāh

7 Muḥabbet ehli bir dem Muḥammed ümmeti olsa
Duḫān içmez memāt olsa ne niʿmet yā Resūla'llāh

8 Kimi ʿālim kimi ẓālim kimi şeyḫdir kimi dervīş
Duḫānı içmege gelmiş ne ġılẓet yā Resūla'llāh

9 Yanar aġzı buḫūrdānlıḳ duḫān misk-i cehennemdir
Baḳılsa ehl-i cennetdir sefāhet yā Resūla'llāh

10 Ḥasan Ḥilmī duḫān içme içeni daḫı daḫl itme
Zamān ehlini incitme bu ʿizzet yā Resūla'llāh

46

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Burunla būy-ı raḥmānı ḳoḳarız yā Resūla'llāh
Seʿūdı burnımıza çekeriz yā Resūla'llāh

2 ʿAleykum bi's-seʿūd unfi saʿādetle ḫaber virdiñ
Ḳabūl itdiñ şifā bildik ʿazīriz yā Resūla'llāh

3 Duḫānıñ unfu berbāddur perişān eyledi burnı
Ḳara ḳaṭrān ṭolar burnı giririz yā Resūla'llāh

4 Ḥasan Ḥilmī ḥelāl olmaz Frenk'den gelse enfiyye
Çekilmez burna ḳaṭʿiyyen biliriz yā Resūla'llāh

47

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Ḫaşāret maḥşeri ḫaşḫaş ḥasāret yā Resūla'llāh
Mübāḥ der pūder-i āfyon cehālet yā Resūla'llāh

2 Ḥarām ḫaşḫaş ʿāşıḳ muḥabbet ḫaşḫaşıñ yutmuş
Devā bulmuş devāmında kerāmet yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī ḥarām āfyon anıñ ekli ḥelāl olmaz
Yudan ādem felāḥ bulmaz beṭālet yā Resūla'llāh

---

46 15a
47 15b

48

Naʿt-ı şerīf ʿaleʾn-nebiyyī ṣallaʾllāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Ḥużūra ʿarż olunca bu ḳahve yā Resūlaʾllāh
Buyurduñ hevā-yı nefse bu ḥīle yā Resūlaʾllāh

2 Yaparlar ḥücre-i fücā ki dirler ismine ḳahve
Muḫayyerdir içen ümmet ebāḥa yā Resūlaʾllāh

3 Mübāḥdır bu ḳahve baḳılsa terk evlādır
Ḫabās̱etden müberrādır bu ḳahve yā Resūlaʾllāh

4 Degil sünnet ḥarām olmaz şifāsı var içen ẕāta
Yürek oynar içildikçe ḳara ḳahve yā Resūlaʾllāh

5 Ṣu ile ḳahve ḳarışınca baḳarsan bevl-i beygirdir
Zülāl-ı āb-ı ḥayvāndan hediyye yā Resūlaʾllāh

6 Ḥasan Ḥilmī ḥabīb ḳahve içildikçe ḳırar nefsi
Helāk-ı şehvete bādī bu ḳahve yā Resūlaʾllāh

[48] 15b

49

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Aḳar Nīl-i mübārekdir şerīʿat yā Resūla'llāh
Fırāt-ı bāġ-ı Baġdād'dır şerīʿat yā Resūla'llāh

2 ʿİmād-ı ʿarş-ı aʿlāya dikilmiş ravża-i ḳudret
Ḥayāt-ı Kūfe-i Dicle şerīʿat yā Resūla'llāh

3 Ṭarīḳat ḥaḳ ḥaḳīḳat ḥaḳ ḫudāı maʿrifet bilmek
İrān Seyḫān Meṣīṣ Ceyḥān hep şerīʿat yā Resūla'llāh

4 Ḥasan Ḥilmī feyżi aḫz it göñül şeyḫi şerīʿatdır
Biri ẓāhir biri bāṭın şerīʿat yā Resūla'llāh

50

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Şerīʿat seyf-i naṣru'llāh kitābdır yā Resūla'llāh
Muḫālif şerʿa ḳahru'llāh ġaḍabdır yā Resūla'llāh

2 Belā-yı ġāmme-i küffār hücūm itdi żaʿīf ḳaldım
Yetiş imdāda rūḥānı ḫarābdır yā Resūla'llāh

3 Selāmet dīni'l-İslām'da emānet ehlime maḫṣūṣ
ʿAdālet ehline fermān sebebdir yā Resūla'llāh

---

49 16a
50 16a

4 Ḫilāfet emr-i Ḳur'ān'dır ḫiyānet eylemez sulṭān
Semiʿnā eyyühā'l-insān türābdır yā Resūla'llāh

5 Ḥasan Ḥilmī de ḫarb ehli oḳur esmāı hep kāfī
Yeter imdāda seyfu'llāh ṣavābdır yā Resūla'llāh

51

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 İslām ezelde muʾmiñiz muḥabbet ehliyiz yā Resūla'llāh
Elestü bi-Rabbikum fermānınıñ ḳurbānıyız yā Resūla'llāh

2 Mükellef eyledi maʿbūd bizi emr-i ferāʾiżle
ʿAmel bāġında mecbūren edāyız yā Resūla'llāh

3 Meyveciyiz baḥr u berde gāh süvārī gāh piyāde
ʿİlm-i ḥikmetle ledün sulṭānıyız yā Resūla'llāh

4 İʿāde-i maʿdūm münkir ḥakīmler meẕheb-i bāṭıl
Bular kāfir Ebū Cāhil hecāyiz yā Resūla'llāh

5 Nübüvvet niʿmet-i ʿāmdır Ḥasan Ḥilmī ḫavāṣ ehli
Muʿīñiz ehl-i īmāna irşād-nümāyız yā Resūla'llāh

---

51 16b
51 1b Elestü bi-Rabbikum : "Ben sizin rabbiniz değil miyim?" Aʿrāf 7:172 (أَلَسْتَ بِرَبِّكُمْ قَالُواْ بَلَى)

52

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Mürīdim dāʾimā virdim yā Allāh yā Resūla'llāh
Muʿīnim ism-i aʿẓamdır yā Allāh yā Resūla'llāh

2 Döner gökler devā eyler melekler ḥaḳ ṭavāf eyler
İşitdim kāināt söyler yā Allāh yā Resūla'llāh

3 Yemez içmez uyumazlar naẓar ḳıl āsumān ehli
Ki bir dem ġāfil olmazlar oḳurlar yā Allāh yā Resūla'llāh

4 Seḥer vaḳti ḫorūs söyler ki dir ḳum yā eyyühā'l ġāfil
Uyan gel sevdigim ʿāḳil yā Allāh yā Resūla'llāh

5 Ḥasan Ḥilmī zamān ehl-i zemīne mālik olduḳça
Yıḳar ḳabriñ yapar bir köşk bu aʿmā yā Allāh yā Resūla'llāh

53

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Cigerim nār-ı ʿaşḳıñla bişirdim yā Resūla'llāh
Yolum ṣaḥrā-yı ʿaşḳda şaşırdım yā Resūla'llāh

2 Sefīnem seyr ider berri baḥrde bī-reīs ḳaldı
Şerīʿatdan ḳumandārı ṭuṭārım yā Resūla'llāh

---

52 17a
53 17a

3 Ḥasan Ḥilmī emīn olma nefs u şeyṭān saña düşmān
Bi-iẕni'llāh ḳılıç çekdim keserim yā Resūla'llāh

54

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve selem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Uṣūl-i iʿtiḳādımdır ʿaḳāʾid yā Resūla'llāh
Fürūʿ-ı ictihādımdır fevāʾid yā Resūla'llāh

2 Delīlim reh-berim Ḳur'ān şifādır ḫastaya īmān
Vesīle ʿilm-i ʿirfāna ḳavāʿid yā Resūla'llāh

3 Muḥabbet maʿnevī ḥikmet ledünnī sırr-ı tevḥīddir
Şerīʿat şerḥ ider ister şevāhid yā Resūla'llāh

4 Riyāsız bir ʿamel işler ne ʿābid var ne zāhid var
Ḥasan Ḥilmī muʿīn ister mücāhid yā Resūla'llāh

55

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Ġıdā-i nefs-i rūḥānī leẕīẕdir yā Resūla'llāh
Ṣafā-yı rūḥ-ı sulṭānī ʿazīzdir yā Resūla'llāh

---

54 17b
54 2a Biz de Kur'an'dan müminler için bir şifa ve bir rahmet olan ayetleri peyderpey indiririz. İsrâ, 17:82 (وَنُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاء وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ)
55 17b

2 Açılsa keşf-i rūḥānī görülse ʿālem-i ervāḥ
Ṣanurlar bī-mekān Allāh ġarībdir yā Resūla'llāh

3 Yazılmış rūh-ı insāna üç yüz ḳadar maʿnā
Üçi maḳbūl-i şerʿu'llāh ʿacībdir yā Resūla'llāh

4 Ḥasan Ḥilmī müşāhiddir mis̱āl-ı vāsiʿu'l-ervāḥ
Nefeḫtu fihī min rūḥı muḥīṭdir yā Resūla'llāh

56

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Aṭıldım nār-ı Nemrūd'a yanarım yā Resūla'llāh
ʿAceb kimden gelür imdād baḳarım yā Resūla'llāh

2 Ḫalīl'e nār-ı Nemrūd'ı gülüstān eyleyen Allāh
Gülüstānla ider imdād umarım yā Resūla'llāh

3 Libāsım ẓāhire yandı mürīdim maʿnevī ʿuryān
Virirsen maʿnevī ḳaftān giyerim yā Resūla'llāh

4 Ḫilāf almaġa şimdi liyāḳāt ḳalmadı bende
Ümīdim mürşidim sende ararım yā Resūla'llāh

5 Ḥasan Ḥilmī keser nefsiñ seniñ ismiñ suyūfıyla
Put u dünyāyı bi'l-ḳalbde ḳırarım yā Resūla'llāh

---

55 4a Nefeḫtu fihī min rūḥı: "İnsanlara kendi ruhumdan üfürdüm." Sad 38:72 (وَنَفَخْتُ فِيهِ مِن رُّوحِي)
56 18a

57

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet ravża-i toḫmuñ nebātım yā Resūla'llāh
Ḥüdā emriyle ḫüddāmım s̱ebātım yā Resūla'llāh

2 Türāb-ı ravża-i ḳabriñ ḳaranfil yaġıyla maḫlūṭ
Melekler neşrine mebʿūs̱-ı memātım yā Resūla'llāh

3 Hidāyet defteri ḥikmet-i ḥakīm-i mālike'l-mülkdür
Kirāmen kātibīn yazsun devātım yā Resūla'llāh

4 Ḥasan Ḥilmī muḥarremdir pişir ʿāşūre-i ʿaşḳı
ʿİbādetle olur mātem ḥayātım yā Resūla'llāh

58

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet bilmeyen monlā yobazdır yā Resūla'llāh
Muʿannid mez̲heb-i bāṭıl yobazdır yā Resūla'llāh

2 Bilinmez ṣūretā İslām lisānen z̲ikr ider tevḥīd
Muʿallim-i münkiri āḫir zamāndır yā Resūla'llāh

3 Biniş kişi geniş yenli İmām-ı Aʿẓam'a benzer
Ḳaṣīrü'l-ḳāme miḥr eyler ḫarādır yā Resūla'llāh

---

57 18a
57 3a Kirāmen kātibīn : " Yaptıklarınızı bilen değerli yazıcılar" İnfitar, 82 : 10 (كِرَامًا كَاتِبِينَ)
58 18b

4 Ḥasan Ḥilmī naḳl-i iḳrār-i ʿaḳılla meẕhep olmaz bil
Ṣırāṭı geçmege fermān ḫudādır yā Resūla’llāh

59

Naʿt-ı şerīf ʿale’n-nebiyyī ṣalla’llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Seniñ şeh-zādeniñ ismi Ḥasan’dır yā Resūla’llāh
Daḫı iḫvān-ı bī-şübhe Ḥüseyn’dir yā Resūla’llāh

2 Ḥasan nūr-ı ʿayneynīm Ḥüseyn ḳalb-i ḥayātımdır
ʿAlī dāmādıñız Ḥaḳḳ’a velīdir yā Resūla’llāh

3 Ḳızındır Fāṭıma ümm-i zemīne āfitāb ṭoġdı
Ehl-i beyti sevmeyen melʿūn Yeẕīd’dir yā Resūla’llāh

4 Muḥabbetlü muṣībetdir ḳurulmuş Kerbelā kürsī
Muḫālif kim oḳur dersi peliddir yā Resūla’llāh

5 Ḥasan Ḥilmī ezel ʿilmi yazılmış leḥv-i maḥfūẓda
Delīlim dilde lā-yüsʾel ʿadīldir yā Resūla’llāh

60

Naʿt-ı şerīf ʿale’n-nebiyyī ṣalla’llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Henüz ārz u niyāzım var cenāba yā Resūla’llāh
Ṣalat ile selāmım var ḥużūra yā Resūla’llāh

---

59 18b
60 19a

2 Sever sevdā-yı ʿaşḳıñdır süveydā-yı dilim dilde
Göñül her dem selām eyler resūle yā Resūla'llāh

3 Elim bende gözüm sende göñül naʿtıñ oḳur şimdi
Muḥabbetlü melek mürsel viṣāle yā Resūla'llāh

4 Ebūbekri ʿÖmer ʿOs̱mān ʿAlī ʿālī ṣaḥābendir
Muḥibbim cümle aṣḥāba ṣaḥābe yā Resūla'llāh

5 Ḥasan Ḥilmī günāhkārdır utansun aḳ ṣaḳalından
Yetiş maḥşerde imdāden ġarībe yā Resūla'llāh

61

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Perīşān ḥāl-i seyyāḥım mekānsız yā Resūla'llāh
ʿAceb iskān-ı iḥsānıñ olur mı yā Resūla'llāh

2 Ġanīler ārż-ı dünyāyı ḳarışla eylemiş taḳsīm
Faḳīrler ṣıfra çıḳmışdır ġarībdir yā Resūla'llāh

3 Muḥabbetle ġanī ḳalbim seniñ virdiñ sarāyımdır
Ḥasan Ḥilmī ḳuluñ ẖādim sarāya yā Resūla'llāh

---

61 19b

62

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet etmegiñ eñlik yetişdir yā Resūla'llāh
Benim rūḥum ezel nānıñ yemişdir yā Resūla'llāh

2 Ezel esrārıdır gördüm ḳurulmuş sofra-i ẕikriñ
İçer rūḥānī şerbetler bu rūḥum yā Resūla'llāh

3 Güneş senden ṭoġar her dem ki sende ġurūb eyler
Ḥaḳīḳat āfitābına seḥābsın yā Resūla'llāh

4 Açılmış pencere ḳalbde żiyā ister Ḥasan Ḥilmī
Vücūdı nūra ġarḳ olsun żiyā vir yā Resūla'llāh

63

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Esāsı dīn-i İslām'ıñ namāzdır yā Resūla'llāh
Uṣūlı ehl-i īmānıñ edādır yā Resūla'llāh

2 Yazıldı şarṭ-ı İslām'ıñ bize bilmek bu beş şeydir
Ṣalāt ile biri īmān mücibdir yā Resūla'llāh

3 Ṣıyām ile zekāt ḥaḳdır ġanīler ḥacca gitmek farż
Cemāliñ Kaʿbe-i arża niyāzdır yā Resūla'llāh

---

62 19b
63 20a

4 Lisānen söyleriz iḳrār-ı cānāna eyleriz taṣdīḳ
Bizim īmānımız rūz-ı ezeldir yā Resūla'llāh

5 Şu altı şeye biz taṣdīḳ didik āmentü bi'llāhdır
Ṭarīḳ-i mustaḳīm üzre delīldir yā Resūla'llāh

6 Veliyye farż olan oldur nebiyye ittibāʿ itmek
Ḥasan Ḥilmī iṭāʿatde ḳarībdir yā Resūla'llāh

64

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Vücūduñ ʿayn-ı raḥmetdir cihāna yā Resūla'llāh
Mücevherdir müsemmāñız mekāna yā Resūla'llāh

2 Fenāyı nefy idüp bi'ẕ-ẕāt beḳāyı iḫtiyār itdiñ
Bıraḳdıñ mustaḳīm dīni ehl-i īmāna yā Resūla'llāh

3 Sevād-ı aʿẓamı taʿrīf buyurduñ meẕheb-i vāḥid
ʿAyān oldı ki dört meẕheb Ḥanife yā Resūla'llāh

4 Bilindi Mālikī Ḥanbel ki baʿżen Şāfiʿī meẕheb
Diyānetler delīl ister ṭarīḳa yā Resūla'llāh

5 Ḥasan Ḥilmī murād ister mürīdi mürşide göster
Ḥaḳīḳat şeyḫidir dil-ber göñülde yā Resūla'llāh

---

64 20a

65

Naʿt-ı şerīf ʿale’n-nebiyyī ṣalla’llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Vücūdum nār-ı ʿaşḳınla pişirdim yā Resūla’llāh
Bu ʿaḳlım fikr-i ʿaşḳınla şaşırdım yā Resūla’llāh

2 Ezel ʿaṭşāndır ʿāşıḳ ḳo içsün zemzem-i ḥikmet
Ṣular gibi ṭaşup şimdi köpürdüm yā Resūla’llāh

3 Uyup ebnā-yı cinsimle nice ġıybet kelām itdim
Didim estaġfiru’llāh ben tükürdüm yā Resūla’llāh

4 Belā bülbülleri bāġım perīşān eyledi gitdi
Gül-i ḫamrāya meyl itdim tüketdim yā Resūla’llāh

5 Ḥasan Ḥilmī ḥammāllıḳdan ḫalāṣ olmaz ne ḥikmetdir
Semiʿnā tā ezel yār-ı ʿaşḳıñ yüklendim yā Resūla’llāh

66

Naʿt-ı şerīf ʿale’n-nebiyyī ṣalla’llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Tekebbür eylemem ḥāşā türābım yā Resūla’llāh
Tefekkür eylerem her dem ʿaẕābım yā Resūla’llāh

2 Ḫabersizce gelür bir gün benim ol tuḫfe-i mevtim
ʿAceb nerden olur iʿṭā kitābım yā Resūla’llāh

---

65 20b
66 21a

3 Mezāra girdigim günde su᾿āl-i Münkereyn gelse
Ne ṣūretle cevāb virsem ḥisābım yā Resūla'llāh

4 Günāhkārım yüzi ḳara beni maḥşerde sen ara
Yazıldı defterim nāra kebābım yā Resūla'llāh

5 Ḥasan Ḥilmī ümīd eyler muḥabbet maḥşeriñ mestī
Kerem ḳıl baña bir desti şarābım yā Resūla'llāh

67

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Günāhı işleme nefsim uṣanmaz yā Resūla'llāh
Bu nefsim böyle şeyṭān uṭanmaz yā Resūla'llāh

2 Göñül bāġım yaşlınmaz baña imdād olunmazsa
Yaḳar ümmetini nāra yazıḳdır yā Resūla'llāh

3 Kimi egri kimi ṭoġrı yazarlar deftere ḫayrı
Kirāmen Kātibīn ġayrī kitābım yā Resūla'llāh

4 Ḥasan Ḥilmī günāhkārıñ oḳunmaz defteri ʿaybdır
Ġafūruñ raḥmeti ġaybdur şefāʿat yā Resūla'llāh

---

67 21a
67 3b Kirāmen kātibīn : " Yaptıklarınızı bilen değerli yazıcılar" İnfitar, 82 : 10 (كِرَامًا كَاتِبِينَ)

68

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet toḫmu ḳalbimde biterse yā Resūla'llāh
Bu ʿaşḳım ber-güzār olsun yolunda yā Resūla'llāh

2 Muḥabbet kevs̱eri meşhūr şifādır yā Resūla'llāh
Cefālar ʿāşıḳa Ḥaḳ'dan ṣafādır yā Resūla'llāh

3 Ciger bişdi kebāb oldı vücūd gitdi ḫarāb oldı
Şeker şerbetleri senden uṭandı yā Resūla'llāh

4 İçüp āb u zülālinden Ḫıżır İlyās ḥayāt buldı
Ḫaber İskerder'iñ olsun naṣīb yoḳ yā Resūla'llāh

5 Ḥayātıñ ḥaẓẓ-ı kevs̱erden baña bir nebẕecik Kevs̱er
Virsen ben de ʿaṭşānım içerim yā Resūla'llāh

6 Ḥasan Ḥilmī ümīd eyler ḳapuñ mücrimlere kimyā
Bu dünyāda günāhından uṭansun yā Resūla'llāh

---

68 21b

69

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Umarım cenābından şefāʿat yā Resūla'llāh
Ḳapuña sāʾilim geldim şefāʿat yā Resūla'llāh

2 Ki senden raḥmet olmazsa yanarım ben cehennemde
Ki sensin erḥame'l-mücrim şefāʿat yā Resūla'llāh

3 Yaġan yaġmur esen rüzgār seniñle iftiḫār eyler
Günāhkārım saña muḥtāc şefāʿat yā Resūla'llāh

4 Ṣuçumı iʿtirāf itdim ki sensin derde dermānım
Bize şeyṭān ḥased u düşmān şefāʿat yā Resūla'llāh

5 Uṭanmaz öyle bir melʿūn ṣıġındıḳ Ḥaḳḳ'a şerrinden
Baña imdād iden sensiñ şefāʿat yā Resūla'llāh

6 Babam Ādem'le anam Ḥavvā'yı mekriyle aldatdı
Dönüp şimdi baña geldi şefāʿat yā Resūla'llāh

7 Ḳopunca tā ḳıyāmet hem bize düşmānlıġı vardır
Zehirli semmī ḳātildir şefāʿat yā Resūla'llāh

8 Babam Ādem'le anam Ḥavvā'yı himkir himkir aġlatdı
Çıḳardı cennet içinden şefāʿat yā Resūla'llāh

9 Düşünce Cidde'ye Ḥavvā nedāmet eyledi āh āh
Didi evlādıma eyvāh şefāʿat yā Resūla'llāh

---

69 22a

10 Serendib ṭaġına Ādem inince ḳaldı ḫayretde
Didi yā Rabb ḳuṣūr bende şefāʿat yā Resūla’llāh

11 Uṭandı baḳmadı Ādem ki üç yüz yıl semāvāta
Unutdı dost Ḥavvā’yı şefāʿat yā Resūla’llāh

12 Ki üç yüz yıl büka ḳıldı gözünden ḳanlar aḳıtdı
Ḳızıl ḳan itdi ṭopraḳı şefāʿat yā Resūla’llāh

13 Melekler gökde naẓardı bükāsından ḳalup ʿāciz
Şikāyet itdiler ḥaḳḳa şefāʿat yā Resūla’llāh

14 Anınçün ḳāmet-i ādem ḳıṣaldı altmış arşuna
Duʿālar müstecāb oldı şefāʿat yā Resūla’llāh

15 Uyandı ḫˇāb-ı ġafletden didi Ādem ile Ḥavvā
Ebu’l-ervāḥ olan esmā şefāʿat yā Resūla’llāh

16 İdince ẕikrini Ādem nidā geldi ki ʿafv itdim
Didi Ādem ki ben ni’tdim şefāʿat yā Resūla’llāh

17 Nidā geldi ki yā Ādem Ḥabībim’le duʿā ḳılsañ
Ebed cennetde çıḳmazdıñ şefāʿat yā Resūla’llāh

18 Didi yā Rabb unutduḳ biz bu esmāı oḳurduḳ biz
Ġafūrsun saña muḥtācız şefāʿat yā Resūla’llāh

19 Bu gün ḥamd u s̱enā olsun sekiz cennet żiyālansun
Sülālem cennete gelsün şefāʿat yā Resūla’llāh

20 Ḥasan Ḥilmī ḳuluñ kemter tükenmez raḥmetiñ artar
Seni buldı şefāʿatçı şefāʿat yā Resūla’llāh

70

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Vücūdum āteşe yandı kebābdır yā Resūla'llāh
Bize lüṭfen ʿaṭā ḳılsañ s̱evābdır yā Resūla'llāh

2 Nedir bu gizli dert bende ezelden berü müştāḳım
Cemālinden vücūd şehri ḫarābdır yā Resūla'llāh

3 Çekildi kārübān gitdi bu gün nevbet baña geldi
Bu cumhūrdan girü ḳalsam ʿaybdır yā Resūla'llāh

4 Göñül ʿaşḳa süvār oldı muḥabbet şehridir ḳaṣdı
Muḥabbet bilmeyen ümmet ṣābıḳdır yā Resūla'llāh

5 Marīżem ʿilāc gönder żaʿīf cismim ṣıḥḥat bulsun
ʿİlācıñ ḫastaya Ḥaḳ'dan şifādır yā Resūla'llāh

6 Tamām ḳırḳ yıl marīż oldum ṭabībler ḳaldılar ʿāciz
Seniñ vaṣfıñ bize muʿciz ṣafādır yā Resūla'llāh

7 Ḳasāvetden ḳara ḳalbim göñül ġamdan ḫalāṣ olmaz
Muḥabbetden tehī destim cefādır yā Resūla'llāh

8 Gelince ism-i tiryāḳıñ ifāḳat buldı ḫasta-i dünyā
Bunı inkār iden kāfir ne kördür yā Resūla'llāh

9 Ḥasan Ḥilmī zehirlense seniñ ismiñ olur tiryāḳ
Bunuñ terki bize ḳaṭʿā ḫarāmdır yā Resūla'llāh

---

70 23a

71

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Hünerver maʿrifet-i ʿaşḳıñ yanarsa yā Resūla'llāh
Benim ḳalbim bu ġafletden uyansun yā Resūla'llāh

2 Girersem āteş-i ʿaşḳa bişer bu laḥm-i nā-puḫte
Bu meyyit ümmetiñ ister ḥayātı yā Resūla'llāh

3 Mürīd oldum ki bir şeyḫe murādım ʿāşıḳ olmaḳdır
Ḫilāfet saña lāyıḳdır ḥaḳīḳat yā Resūla'llāh

4 Yanar ḳalbimde ʿaşḳ mumı cihānı pür-żiyā eyler
Ḥayāt-ı bāḳīyi söyler żiyāsı yā Resūla'llāh

5 Ki baʿżen ṭaʿn idüp dirler hemān ʿāşıḳ ki sen misin
Severse söylesün anlar buyursun yā Resūla'llāh

6 Nidā eyler baña maʿşūḳ beni medḥ eyledi ʿāşıḳ
Seniñ evṣāfına lāyıḳ ne yazsam yā Resūla'llāh

7 Sekiz cennet cemālindir mübārek ismiñiz miftāḥ
Açar ebvābı ol Fettāḥ ḥabībsin yā Resūla'llāh

8 Şifādır dertlere dermān uṭansınlar bu derdimde
Żaʿīf ḫasta Ḥasan Ḥilmī oḳunsun yā Resūla'llāh

---

71 23b

72

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Mübārek yevm-i mevlidiñ oḳuruz yā Resūla'llāh
Ṭulūʿ-ı şemsi ismiñle sürürüz yā Resūla'llāh

2 Rebīʿu'l-evvel ayını nice ʿāşıḳlarıñ bekler
Giceler ṣubḥa dek aġlar şefāʿat yā Resūla'llāh

3 Şükür biz yevm-i iṡneyne yetişdik oḳuruz mevlūd
Seniñ ümmetine maʿbūd raḥīmdir yā Resūla'llāh

4 Cemāliñ misk-i ʿanberden uṭandıġça da güller
Oḳur mevlūd bülbüller açıldı yā Resūla'llāh

5 Yaġar meclise gül yaġı ṣaçarlar gül ṣuyun anda
İçerler şerbeti bunda ne devlet yā Resūla'llāh

6 Oḳudanlar oḳuyanlar daḫı meclisde ṭuranlar
Günāhkār ümmetindendir meded ḳıl yā Resūla'llāh

7 Günāhkārız ḳara yüzlü ḥużūra varmaġa yüz yoḳ
Şefāʿat baḥrına ḥad yoḳ sen ʿafv it yā Resūla'llāh

8 Güvendik dīne īmāna ḥaḳīḳat şübhemiz yoḳdur
Ġanīdir raḥmeti çoḳdur sebebsin yā Resūla'llāh

9 Ḥasan Ḥilmī oḳur yazar seniñ mevlūdını şimdi
Saña ḳurbān olur cānı taʿaşşuḳ yā Resūla'llāh

---

72 23b

73

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Vaṣiyyet eylediñ bize namāzı yā Resūla'llāh
İnandıḳ şübhemiz yoḳdur ḳabiltu yā Resūla'llāh

2 Vaṣiyyet eylediñ ḥaccı işitdik şādmān olduḳ
Biri dīnen biri mālen ṭavāfı yā Resūla'llāh

3 Vaṣiyyet eyleyüp didiñ zekātını viriñ ümmet
Bulur rızḳına ol vusʿat buyurduñ yā Resūla'llāh

4 Vaṣiyyet eylediñ didiñ ṣiyāmı bi't-tamām ṭutduñ
Göñülde nūr-ı īmānım orucdur yā Resūla'llāh

5 Vaṣiyyetdir ḫaber virdiñ ṣaḳın ümmetlerim heyhāt
Namāzsız Müslümān olmaz buyurduñ yā Resūla'llāh

6 Vaṣiyyet eylediñ didiñ Yehūdī'den Naṣārā'dan
Ṣaḳıñ ḳorḳmañ ziyān gelmez buyurduñ yā Resūla'llāh

7 Vaṣiyyet söyleyüp didiñ namāz ḳılmayanlara
Selām virüp selām almañ buyurduñ yā Resūla'llāh

8 Vaṣiyyet eyleyüp didiñ ki ḫastalara olsalar anlar
Gidüp ḥālini siz ṣormañ buyurduñ yā Resūla'llāh

---

73 24a

9 Vaṣiyyet eyleyüp didiñ ölürse ol namāzsızlar
Namāzıñ anlarıñ ḳılmañ buyurduñ yā Resūla'llāh

10 Vaṣiyyetden su'āl itdik bular kim yā Resūla'llāh
Cevāb virdiñ namāzsızlar Yahūdī yā Resūla'llāh

11 Ṭutar ḥaḳdır vaṣiyyetler Ḥasan Ḥilmī ḳuluñ ḳıṭmīr
Oḳur evrādıdır tekbīr hidāyet yā Resūla'llāh

74

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem
Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Şerīʿat ʿilmini taḥṣīl ideriz yā Resūla'llāh
Ḳamū müşkillere miftāḥ ideriz yā Resūla'llāh

2 Seḥāb-ı ḥikmet-i Ḥaḳ'dan saña vaḥyen nüzūl itdi
Bize vażʿ-i hidāyetdir şerīʿat yā Resūla'llāh

3 Bu ḥaḳ ḳānūn-ı ilāhīdir ṭarīḳ-i dīn-i İslām'da
Anıñçün cümle ṭālibler oḳurlar yā Resūla'llāh

4 Bi-seyfi'llāh saʿādetdir ʿadāletle cihān ṭoldı
Bi-ḥamdi'llāh Ḥasan Ḥilmī meṭālib yā Resūla'llāh

---

74 25a

75

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Göñül ʿaşḳıñ kitābını oḳursa yā Resūla'llāh
Bulur derdine dermānı şifādır yā Resūla'llāh

2 Meded ḳıl sevdigim Aḥmed bize vuṣlāt Burāḳ'ını
Piyāde ḳalmışam berr u yabānda yā Resūla'llāh

3 Yetişdir ḥavż-ı kevs̱erden bize bir curʿacıḳ kevs̱er
Şarābıñ ʿāşıḳa Ḥaḳ'dan kitābdır yā Resūla'llāh

4 Ṭulūʿ eyler seniñ ismiñ bedestān-ı hidāyetde
Seniñ ẕikriñ żiyāsına sebebdir yā Resūla'llāh

5 Bir ismiñ aṣlı Maḥmūd'dur yazılmış cennet içinde
Maḳāmıñ cenneti Maḥmūd şerīfdir yā Resūla'llāh

6 Semāvāt ehli yād eyler seniñ ismiñle ey Aḥmed
Melekler iftiḫār eyler ʿazīzdir yā Resūla'llāh

7 Zemīne eylediñ teşrīf Muḥammed Muṣṭafā'sıñ sen
Cihāna āfitāb ismiñ reşīddir yā Resūla'llāh

8 Ḥasan Ḥilmī bu gün şaşḳıñ yazar ʿaşḳın yabān eyler
Kitāb-ı ʿaşḳı şerḥ eyler ki ḥaḳdır yā Resūla'llāh

---

75 25a

76

Naʿt-ı şerīf ʿale’n-nebiyyī ṣalla’llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Ebā Eyyūbe’l-Enṣāri ṣaḥābeñ yā Resūla’llāh
ʿAlemdār-ı ser-ʿaskerdir ṣaḥābeñ yā Resūla’llāh

2 Diyār-ı Rūma ol sulṭān-ı şefīʿ-i fażl u iḥsāndır
Ebā Eyyūbe’l-Enṣāri ṣaḥābeñ yā Resūla’llāh

3 İderdi faḳrı ile faḫrı oḳurdı vird-i *ve’l-fecr*
Ebā Eyyūbe’l-Enṣāri ṣaḥābeñ yā Resūla’llāh

4 Ne ḥikmet hicret esbābı ne devlet geydi ol tācı
Ebā Eyyūbe’l-Enṣāri ṣaḥābeñ yā Resūla’llāh

5 Sefer rāhında yā Fettāḥ o sulṭān çekdi sancāğı
Ebā Eyyūbe’l-Enṣāri ṣaḥābeñ yā Resūla’llāh

6 Ḥasan Ḥilmī sefer eyler sözini remz ile söyler
Ebā Eyyūbe’l-Enṣāri ṣaḥābeñ yā Resūla’llāh

---

76 25b
76 3a Ve’l-fecr: fecr vaktine and olsun ki. Fecr 89:1 (وَالْفَجْرِ)

77

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Yetişdik şehr-i ramażāna ne mübārek yā Resūla'llāh
Bu günlerde olup ṣāʾim taʿāleyk yā Resūla'llāh

2 Bu şehre eyleyen taʿẓīm bilindi şübhesiz ṣāʾim
Geceler ṣubḥa dek ḳāʾim niyāzen yā Resūla'llāh

3 Orūc gizli ʿibādetdir riyānıñ medḫalī yoḳdur
Bu esrārı bilen ḥaḳdır ḥaḳīḳat yā Resūla'llāh

4 Ṣararmış ṣamān gibi güler güller gibi yüzi
Ḳoḳar ʿanber gibi sözi ṭuyuldı yā Resūla'llāh

5 Muḥabbetle ġıdālanmış ḳoḳar aġzında misk yāġı
Orūc bāġı açılmışdur bu şehre yā Resūla'llāh

6 Bi-ḥamdi'llāh orūc ṭutduḳ cemāliñ lezẕetiñ bulduḳ
Bu gün aġlar iken güldük beşāret yā Resūla'llāh

7 Orūc vuṣlāt Burāḳı'dır Ḥasan Ḥilmī orūc ṭutsun
Saña ḥālini ʿarż itsün şefāʿat yā Resūla'llāh

---

77 26a

78

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Bu gün bayrām namāzını ḳılarız yā Resūla'llāh
Orūc ṭutduḳ şefāʿatıñ umarız yā Resūla'llāh

2 Orūcumuz ḳabūl eyler ümīdim var ẖüdāmızdan
Bu gün bayrām namāzında viṣālen yā Resūla'llāh

3 Saña vāṣıl ḳılar Allāh bizi bayrām namāzıyla
Seniñ sāyende biz bulduḳ bu dīni yā Resūla'llāh

4 Bilür muʾmin olan vācib ḳılar bayrām namāzını
Cemāliñ cāmiʿ-i cānda muṣallī yā Resūla'llāh

5 Orūc farżdır namāz vācib terāvīẖ sünnet olmuşdur
Bu üç şeyle Ḥasan Ḥilmī ne mesrūr yā Resūla'llāh

79

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve selllem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Bize Allāh mubaḥ ḳıldı nikāḥı yā Resūla'llāh
Ṭoḳuz ẖātūn nikāḥ itdiñ ḥelāldir yā Resūla'llāh

2 Evāmirdir ḳabūl itdik delīlim *Fenkiḥu'l-āyāt*
Menāhīden ẖazer ḳıldıḳ nikāḥen yā Resūla'llāh

---

78 26b
79 26b
79 2a Fenkiḥu: "O zaman nikâh edin." Nisā 4:3-25 (فَانْكِحُوا)

3 Nebīler ḫātemi sensiñ nebiyye ittibāʿ eyledik
Nikāḥen mihr-i tecdīdi ʿatīḳan yā Resūla'llāh

4 Anınçün cümle aṣḥāblar nikāḥa itdiler raġbet
Kimi ḳavlen kimi fiʿlen vesāʾil yā Resūla'llāh

5 Meger vāsiʿ olan ümmet nikāḥ itsün ki dört ʿavret
Şerīʿatda budur ruḫṣat seniyyen yā Resūla'llāh

6 Riyāżāt ehli ehlu'llāh nefisle ictihād eyler
Tecerrüdle nikāḥ eyler muḥabbet yā Resūla'llāh

7 Nikāḥ itsün Ḥasan Ḥilmī eger ḳādirse dört ʿavret
Ki taṭlīḳ eylesün dördüñ peşīnen yā Resūla'llāh

80

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem
Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Bu gün hicret güni geldi meded ḳıl yā Resūla'llāh
Muhācir-i zümre-i aʿmā delīl ol yā Resūla'llāh

2 Henüz hicret yeli esdi çekildi kārübān yolda
Açıldı vuṣlata sancāḳ esirge yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī muhācirdir degil ṣūrī ḥaḳīḳatdır
Murādı saña vuṣlatdır ḳabūl ḳıl yā Resūla'llāh

---

80 27a

81

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet miski neşr oldı ṭuyuldı yā Resūla'llāh
Ne ḥācet misk-i māçīn ṣaçıldı yā Resūla'llāh

2 Muḥabbet maʿdeni miskī Muḥammed Muṣṭafā şehri
Çekildi kaʿbeye tüccār ṣaṭıldı yā Resūla'llāh

3 Muḥabbet bāde-i sübḥān yetişdir ẕevḳ-i ruḥānī
Şarāb-ı kevs̱ere ʿaṭşān sürüldi yā Resūla'llāh

4 Muḥabbet ḫāriḳ-i ʿāde kerāmet kerbelā vaʿde
Ḥasan Ḥilmī muḥabbetden bayıldı yā Resūla'llāh

82

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Namāz ḳılsaḳ ḳabūl olmaz ḳuṣūrdur yā Resūla'llāh
Ḫaber virdiñ tamām ḥüccet ḥużūrdur yā Resūla'llāh

2 Muvaḥḥid mü'min-i kāmil ḫuşūʿ eyler namāz ḳılsa
Namāzı ehl-i īmānıñ *nūrun ʿalā nūrdur* yā Resūla'llāh

---

81 27b
82 27b
82 2b Nūruñ ʿalā nūrdur. " Nûr üzerine nûrdur." Nūr 24: 35 (نُّورٌ عَلَى نُورٍ)

3 Ḥasan Ḥilmī ḥużūr ehli ḫaṭā itse ʿaṭā eyle
Ḳuṣūr ile namāz ḳılsa surūra yā Resūla'llāh

83

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem
Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Necātü'l-muʾminīn Ḥaḳḳ'a namāzdır yā Resūla'llāh
Şifāu'l-muʾminīn Ḥaḳḳ'a namāzdır yā Resūla'llāh

2 Marīż göñlüm muvaḥḥiddir içer āb-ı ḥayāt ḥaḳḳā
Sekiz cennet cemāl-i Ḥaḳḳ'ā namāzdır yā Resūla'llāh

3 ʿİlāc-ı ʿilm-i ḥikmetden oḳurdı Ḥażret-i Loḳmān
Ḥasan Ḥilmī'ye ḥaḳ Loḳmān namāzdır yā Resūla'llāh

84

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem
Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Cemāliñ vuṣlata bāʿiṯ namāzdır yā Resūla'llāh
Rıżā-i cennete miftāḥ namāzdır yā Resūla'llāh

2 Namāz miʿrāc-ı mü'mindir ḳurulmuş minber-i tevḥīd
Semāvāta Burāḳ ancaḳ namāzdır yā Resūla'llāh

3 Cemāʿat cān fedā eyler Ḥasan Ḥilmī namāz ehli
İmāme'l-evliyā ancaḳ namāzdır yā Resūla'llāh

---

83 28a
84 28a
84 2a Namāz miʿrāc-ı mu'mindir: Namaz mu'minin miracıdır. (Hadis-i Şerif)

85

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet bāġınıñ bābı namāzdır yā Resūla'llāh
Sekiz cennetiñ nūrı namāzdır yā Resūla'llāh

2 Edā vaḳti minārede müeẕẕinler nidā eyler
İcābet mü'mine maḫṣūṣ namāzdır yā Resūla'llāh

3 Ḳılar ʿāşıḳ Ḥasan Ḥilmī hidāyetlü ʿibādetdir
Çerāġ-ı ḳabrine pürhān namāzdır yā Resūla'llāh

86

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Fenā-ender-fenādārem fenāda yā Resūla'llāh
Beḳā-ender-beḳādārem beḳāda yā Resūla'llāh

2 Cefā-ender-cefādārem cefāda yā Resūla'llāh
Ṣafā-ender ṣafādārem ṣafāda yā Resūla'llāh

3 Cemālinden çeker ḥasret Ḥasan Ḥilmī bu dünyāda
Muʿīn ol vuṣlata irgür cinānda yā Resūla'llāh

---

85 28a
86 28b

87

Naʿt-ı şerīf ʿale’n-nebiyyī ṣalla’llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Şefāʿatlü şifā bāġı Ḥaleb’de yā Resūla’llāh
Ḫaber aldım ṭabīb ammā Yemen’de yā Resūla’llāh

2 Bilindi ḫasta meşriḳde ṭabībi olsa maġribde
Uçup ṭayy-ı mekān eyler havāda yā Resūla’llāh

3 Muḥabbetle zehirlendim nedendir ḥacc naṣīb olmaz
Sözüm ḥaḳdır gözüm ḳaldı Ümmu’l-Ḳurā’da yā Resūla’llāh

4 Ḥasan Ḥilmī oḳur lebbeyk seḥer vaḳti ṭavāf eyler
Medīneñdir baña Kaʿbe Minā’da yā Resūla’llāh

88

Naʿt-ı şerīf ʿale’n-nebiyyī ṣalla’llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Civān ʿömrüm cehāletle geçürdüm yā Resūla’llāh
ʿAmel toḫmum alup kendim çürütdüm yā Resūla’llāh

2 Çürük yerde çemen bitmez neden lāzım iken ekmek
Żarar vardır ticāretde bilürdüm yā Resūla’llāh

3 Ḥasan Ḥilmī ḥarāretle ekerken toḫm-ı iḫlāṣı
Biter bir bir nebātı görür idüm yā Resūla’llāh

---

87 28b
88 29a

89

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Mürīdim mürşidim sensiñ meded ḳıl yā Resūla'llāh
Marīżem maʿnevī derdim devā ḳıl yā Resūla'llāh

2 ʿAlāḳam var ʿale't-taḳdīr muḥibbim ente maḥbūbum
Ṣalāt eyler viṣāl ister revā ḳıl yā Resūla'llāh

3 Ḳapuña sāʾilem geldim şefāʿat yā Resūla'llāh
Günāhım yüklenüp geldim şefāʿat yā Resūla'llāh

4 Ḳaranlıḳ ḳabre girdikde şefāʿat şemʿini gönder
Ümīdim rūz-ı maḥşerde şefāʿat yā Resūla'llāh

5 Bi-iẕni'llāh şefāʿatle Ḥasan Ḥilmī olur mesrūr
Ḫaṭāsı ʿafvına muḥtāc şefāʿat yā Resūla'llāh

90

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Tükenmez ʿaşḳa düşdüm ben yanarım yā Resūla'llāh
Cemāliñ ḥasretiñ şimdi çekerim yā Resūla'llāh

2 Bu ʿaşḳ tāc-ı devletdir naṣīb olsa anı geysem
Cemāliñ vuṣlatıñ görsem dilerim yā Resūla'llāh

3 Saʿādet yıldızındandır bi-ḥamdi'llāh benim ʿaşḳım
Ḥasan Ḥilmī odur meşḳim mürīdim yā Resūla'llāh

---

89 29a
90 29b

91

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Taḥammül eylemez cismim żaʿīfdir yā Resūla'llāh
Taʿaḳḳul eylemez ʿaḳlım ḳalīldir yā Resūla'llāh

2 Muḥabbet baḥr-i bī-pāyān oḳunmaz sırr-ı maʿnādır
Ṣatılmaz ḳıymeti yoḳdur s̱aḳīldir yā Resūla'llāh

3 Bilür sırr-ı refīḳimdir baña imdād ider ṣıddıḳ
Bu sırra irmeyen zındıḳ ḫafīfdir yā Resūla'llāh

4 Ḥasan Ḥilmī cehāletle cehennemden ḫalāṣ olmaz
Muḥabbet aṣl-ı cennetdir cemīldir yā Resūla'llāh

92

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Namāz yā rūḥuma raḥmet ġıdā mı yā Resūla'llāh
Zemīn-i ḳalbime ḥikmet namāz mı yā Resūla'llāh

2 Ḳanāʿat kenz-i rūḥāni namāz kimyā-yı eczāmdır
Nuḫāsı sīm u zer itsem ġınā mı yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī ʿAdın baḥri namāz ḳıl sen çıḳar dürri
Ḥayāt-ı maʿnevī içse ḳanar mı yā Resūla'llāh

---

91 29b
92 30a

93

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Rıżā-i bārīçün taḥṣīl iderdüm yā Resūla'llāh
İzāle eylemek cehli murādım yā Resūla'llāh

2 Bu niyyetle idüp tekmil muvaffaḳ eyledi tevfīḳ
Riyādan ṣaḳlasun Mevlā refīḳim yā Resūla'llāh

3 Rıżāya rāżıyım ben de riyāżetle ʿaẕāb çekdim
Cehennemde yanar ʿāşıḳ ceḥīmim yā Resūla'llāh

4 Ne ḳorḳum var cehennemden ne cennetden ümīdim var
Ümīdim raḥmet-i Ḥaḳ'dır umarım yā Resūla'llāh

5 Muḥabbet bābını fetḥ it kitāb-ı ʿaşḳı iʿṭā ḳıl
İcāzet vir idem taḳrīr muḳırrım yā Resūla'llāh

6 Ḥasan Ḥilmī fesād itmez degildir şöhrete māʾil
Oḳunsam niyyetim ẖāliṣ ẖalāṣım yā Resūla'llāh

---

93 30a

94

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Günāhkārım günāhımdan uṭandım yā Resūla'llāh
Cihāt bābında ceb-ḫānem tükendim yā Resūla'llāh

2 Ḳavīdir ḳalʿa-i tevḥīd müheyyā ʿasker-i esmā
Meded ḳıl eski düşmāndan uṣandım yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī ʿazīz olur ḳırarsa nefs-i şeyṭānı
Necātı müjde bābında sevindim yā Resūla'llāh

95

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 ʿAceb nāra giriftārım yanarım yā Resūla'llāh
İçüp ʿaşḳıñ şarābından ḳanarım yā Resūla'llāh

2 Gezerüm ṭaġ u ṣaḥrāda ararım yārı aġyārda
Ḫaber aldım maġārāda firārım yā Resūla'llāh

3 Ḳarardır ḳalb-i ʿuşşāḳı biri şöhret biri şehvet
Muḥabbetle ḫarāb itsem miʿmārım yā Resūla'llāh

4 Şarāb-ı şehvet-i şeyṭān Ḥasan Ḥilmī ne meşhūrdur
Bunuñ terki sekiz cennet cüdāyım yā Resūla'llāh

---

94 30b
95 31a

96

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 ʿAceb ʿāşıḳ ciger ḳanıñ içer mi yā Resūla'llāh
Cefādārı cemālinden çeker mi yā Resūla'llāh

2 Ṣafā bādı ṣafā eyler muḥabbet pādişāhımdır
Göñül manṣıb vezīr olsa güler mi yā Resūla'llāh

3 Oḳur naʿtıñ Ḥasan Ḥilmī günāhkār ümmetindendir
Seḥer vaḳti öteñ bülbül olur mı yā Resūla'llāh

97

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Diyār-ı ġurbete düşdüm ġarībem yā Resūla'llāh
Cihānı ser-te-ser gezdim ḫabīrim yā Resūla'llāh

2 Oḳur vaṣfıñ kitābını seḥer vaḳtinde ʿāşıḳlar
Ṣedā eyler diler vuṣlat ʿacībim yā Resūla'llāh

3 Göñül ʿaşḳıñ ṣırāṭından tecāvüz eylemek ister
Günāhkārım elim ṭut sen ʿabīrim yā Resūla'llāh

4 Ḥasan Ḥilmī necāt bulmaz şefāʿatsiz işim bitmez
Yetiş imdāda yā Muḥammed ḫarīḳim yā Resūla'llāh

---

96 31a
97 31b

98

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet bāġına girmek mübāḥdır yā Resūla'llāh
Şarāb-ı ʿaşḳı nūş itmek ne ḫoşdur yā Resūla'llāh

2 Ḫayāliñ ḫamr-ı ḫāliṣdir baña āb-ı ḥayāt oldur
Sekiz cennet şarābından eleẕdir yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī ümīd eyler viṣāliñ ḫamrini ister
Cemāliñ ʿīdine vuṣlat muḥaldır yā Resūla'llāh

99

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 İnābe eyledim Ḳur'ān kitāba yā Resūla'llāh
Oḳur ṣallū selām virdim resūle yā Resūla'llāh

2 İnandım aldım īmānı ezel iḳrār-ı taṣdīḳim
Faḳīrim ʿarż-ı ḥāl virdim pādişāhıma yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī marīż oldı güzel derdidir derdi
Diler vuṣlat ṣıḥḥat bulsa ṣaḥīḥe yā Resūla'llāh

---

98 31b
99 32a

100

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Göñül sevdā çeker ʿāşıḳ cemīle yā Resūla'llāh
Göňül ferdā-yı firdevs-i celīle yā Resūla'llāh

2 Yazılmış levḥ-i dil üzre göñül gözi naẓar eyler
Kerem ḳıl iltifāt eyle ġarībe yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī göñül kürsī oḳunmaz ehl-i ʿaşḳ dersi
Zemīn-i āsumān ehl-i rıżāya yā Resūla'llāh

101

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Vücūduñ raḥmet-i kevn u mekāndır yā Resūla'llāh
Ẓuhūruñ bāʿiṡ-i emn u emāndır yā Resūla'llāh

2 Ḥaḳīḳat ʿilm bir müşkil muʿammādır ṭarīḳatda
Zebānıñ ana miftāḥ-ı beyāndır yā Resūla'llāh

3 Gülistān-ı cemālinden şol ʿāşıḳ kim ola gül-çīn
Ebed bülbül gibi kārı fiġāndır yā Resūla'llāh

4 N'ola ʿāşıḳ Ḥasan Ḥilmī cemāliñ ḥasretiñ çekse
ʿAyıb görme günāhkāra keremdir yā Resūla'llāh

---

100 32a
101 32a

102

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Seniñ vaṣfıñ kitābını yazarsam yā Resūla'llāh
Oḳunsun ber-güzār ḳalsun ölürsem yā Resūla'llāh

2 Cihāna cānımı virdim seniñ ʿaşḳıñ fedāsıçün
Ki farżdır nefsimi ḳurbān kesersem yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī mücāhiddir ʿadüvvī nefs-i emmāre
Ġazā eyler meded ister ʿasīrsem yā Resūla'llāh

103

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Cemāliñ cilve-i Ḥaḳ'dan cefādır yā Resūla'llāh
Yaḳarsa cānını ʿāşıḳ ṣafādır yā Resūla'llāh

2 Cemāliñ keşf olur dilde görür güli dikeniñde
Ḳoḳarken gül ʿaẕāb itse revādır yā Resūla'llāh

3 Muḥabbet bābı fi'l-vāḳiʿ belādır fetḥ-i ebvābı
Muʿīnim ẕikr-i subḥānī kefādır yā Resūla'llāh

4 Ḥasan Ḥilmī ḫasīs olma seḫāvet eyle ḫayrāt ḳıl
Velīler ḫādim-i Ḥaḳ'da vefādır yā Resūla'llāh

---

102 32b
103 32b

104

Naʿt-ı şerīf ʿale’n-nebiyyī ṣalla’llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Tükenmez devletiñ baḥri derindir yā Resūla’llāh
Yaġarsa ebr-i ḥikmetden muḥīṭdir yā Resūla’llāh

2 Gelür deryā-yı raḥmet ol muḥabbet āsumānından
ʿAdın baḥrında dil ehli zemīndir yā Resūla’llāh

3 Ḥasan Ḥilmī göñül ḫasmı ġıdāsı āb-ı nīsāndır
İçerse ehl-i istiʿdād seʿīddir yā Resūla’llāh

105

Naʿt-ı şerīf ʿale’n-nebiyyī ṣalla’llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Ḳanāʿat kenzini bulsam şifā mı yā Resūla’llāh
ʿAceb ḳāldır bu ḥāl dertden beter mi yā Resūla’llāh

2 Yazılmış levḥ-i maḥfūẓda bu ʿaşḳ *ḳālū belā* derdi
Belā bülbülleri iḳrār ider mi yā Resūla’llāh

3 Ḥasan Ḥilmī ḳanāʿat ḳıl *ḳasemnādan* gelür rızḳıñ
Bıraḳsa derd-i dīnārı ġanī mi yā Resūla’llāh

---

104 33a
105 33a
105 2a Elestü bi Rabbiküm(Ben sizin Rabbiniz) değil miyim? Evet dediler. A’raf 7:172 (أَلَسْتَ بِرَبِّكُمْ قَالُواْ بَلَى)
105 3a ḳasemnādan Zuhruf 32 (قَسَمْنَا)

106

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Yüzüm gülse göñül aġlar yetīmim yā Resūla'llāh
Gözümden ḳaṭre yaş çıḳmaz ʿacībim yā Resūla'llāh

2 Diyār-ı ġurbete düşdüm bu gün öksüs yetīm ḳaldım
Babam sensiñ meded eyle selīmim yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī ġarīb oġluñ diyānet ḫidmetiñ ister
Medīneñ ravża-i cennet ḫadīmim yā Resūla'llāh

107

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Vezīriñ dār-ı dünyāda ʿadīldir yā Resūla'llāh
Ebūbekrī ʿÖmer ʿOs̱mān ʿAlīdir yā Resūla'llāh

2 ʿAdālet burc-ı ḥikmetden gelen seyf-i saʿādetle
Ebūbekrī ʿÖmer ʿOs̱mān ʿAlī'dir yā Resūla'llāh

3 Şerāfetle şifā bāġıñ açanlar Kaʿbetu'llāhda
Ebūbekrī ʿÖmer ʿOs̱mān ʿAlī'dir yā Resūla'llāh

4 Cihānı nūra ġarḳ itdi helāk itdi Ebū Cehli
Ebūbekrī ʿÖmer ʿOs̱mān ʿAlī'dir yā Resūla'llāh

---

106 33b
107 33b

5 *Mine'l-maġrib ile'l-meşriḳ* ʿimād-ı dīn-i İslām'ıñ
Ebūbekrī ʿÖmer ʿOs̱mān ʿAlī'dir yā Resūla'llāh

6 Cihār-ı yār-ı güzīnindir ḫalīfeñdir ʿale't-tertīb
Ebūbekrī ʿÖmer ʿOs̱mān ʿAlī'dir yā Resūla'llāh

7 Ḥasan Ḥilmī muḥabbetlü velīdir cümle aṣḥāba
Ebūbekrī ʿÖmer ʿOs̱mān ʿAlī'dir yā Resūla'llāh

108

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet bāġı iḳrārda çiçekdir yā Resūla'llāh
Ebū Leheb ider inkār köpekdir yā Resūla'llāh

2 Gözi kördür güneş görmez ṣaġırdır Ḥaḳ işitmez
Ebū Cehil cehennemde ebeddir yā Resūla'llāh

3 Ebū Ṭālib ṭaleb ḳıldı seniñ dīdārını gördi
Hidāyet itmedi tevfīḳ ʿaẕābdır yā Resūla'llāh

4 Ḥasan Ḥilmī Ebū Leheb ḫaṭeb ḥammālı oldıysa
Yanar yarıñ cehennemde ḫaṭabdır yā Resūla'llāh

---

107 5a Mine'l-maġrib ile'l-meşriḳ Bakara 2:258 (مِنَ الْمَشْرِق فَأْتِ بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ)

108 34a

108 4a Tebbet Sūresine işaret etmektedir. "Ebu Leheb'in iki eli kurudu ve helâk oldu." Tebbet 111:1 (تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ)

109

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Göñül mürġı uçar bir gün ḳafesden yā Resūla'llāh
Cinān ehli sürūr eyler gelürken yā Resūla'llāh

2 Cemīʿ-i zümre-i maḥşer baḳarlar köprü üstünde
Ṣırāṭı yıldırım gibi geçerken yā Resūla'llāh

3 Cihān fānī ʿaceb zindān ʿaẕāb eyler bize şeyṭān
Güler dostuñ cehennemde yanarken yā Resūla'llāh

4 Gurūh-ı evliyāu'llāh degildir mā-sivā ehli
Sevindir dostunı ḫandān olurken yā Resūla'llāh

5 Ṭarīḳ-i mustaḳīminden ayırma bizi yā Rabbī
Ḥasan Ḥilmī ne ḫoş ẕākir oḳurken yā Resūla'llāh

110

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Ḥelāle ṣarf ider mālıñ ḥelāldır yā Resūla'llāh
Ḫarāma ṣarf ider varıñ ḫarāmdır yā Resūla'llāh

2 Melāhī istimāʿ itmek günāhdır sen ḫaber virdin
Dügünler meclisi hepden fısḳdır yā Resūla'llāh

---

109 34b
109 Baş kısımlarda tekrarlanan na't bölümü yazılmamış.
110 34b

3 Hevā ehli virir fetvā dügünlerde cevāz varmış
Bu sözler cümlesi bāṭıl ḫaṭādır yā Resūla'llāh

4 Ṣaġā'ir gitdi ref' oldı günāhlar hep kebā'irdir
Günāha mübtelā olmuş belādır yā Resūla'llāh

5 İderse tevbe istiġfār kebā'irdir olur ma'ṣūm
Oḳur esmāı yā Ġaffār kitābdır yā Resūla'llāh

6 Duḫānıñ şürbü ıṣrārı ṣaġā'ir yoḳ kebā'irdir
Ḥadīs̱iñ sā'ile Ḥaḳ'dan cevābdır yā Resūla'llāh

7 Ḳabūl itmez mu'anniddir işidse ḥaḳ naṣīḥatler
Ḥasan Ḥilmī vaṣiyyetle ḫarābdır yā Resūla'llāh

111

Na't-ı şerīf 'ale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu ta'ālā 'aleyhi ve sellem

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

1 Oḳur 'āşıḳ olan Ḳur'ān kerāmet yā Resūla'llāh
Ża'if ḫasta meded ister şefā'at yā Resūla'llāh

2 Şifādır cümle emrāża oḳunsa ḥażret-i Ḳur'ān
Gelür ṣıḥḥat oḳunduḳça 'ināyet yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī göñül ḫasta oḳu Ḳur'ān'ı tiryāḳdır
Ḥaḳīḳat panzehri ancaḳ hidāyet yā Resūla'llāh

---

111 35a

112

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Bize lüṭf eyle ikrām ḳıl rıżāı yā Resūla'llāh
Açulsun bāb-ı ehlu'llāh ricāi yā Resūla'llāh

2 Yetişdir rūḥuma imdād ḫarābdır Baṣra ile Baġdād
Sen iḥsān eyle dergāh-ı hüdāyı yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī oḳur ḥasbī seniñ naʿtıñ mübārekdir
Ġınāī anda bulmuşdur gedāī yā Resūla'llāh

113

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Göñül mürġı ṣorar ḳısmet ḫaber vir yā Resūla'llāh
ʿAmel bāġı muḥabbetden ġıdā vir yā Resūla'llāh

2 Şefāʿat mürġı rūḥ ister necātı ʿalleme'l-esmā
Ḥarāretden yanar baġrı şarāb vir yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī ḥabīb olmaz ḫarābdır ḫastadır rūḥı
Bıraḳma ellere muḥtāc şifā vir yā Resūla'llāh

---

112 35a
113 35b

114

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Oḳur virdi tamām eyler bu ʿāşıḳ yā Resūla'llāh
Kitāb-ı ʿaşḳı ḫatm eyler bu ʿāşıḳ yā Resūla'llāh

2 Yazar ḥikmet hidāyetdir cemāliñ metn-i ʿaşḳından
Virir şerḥ iştiyāḳından bu ʿāşıḳ yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī ḳuluñ Ḳıṭmīr ḳo ʿaşḳıñ eylesün tefsīr
Medīneñ ʿilm-i şehrinden bu ʿāşıḳ yā Resūla'llāh

115

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet aṣl-ı mevlūduñ naṣīḥat yā Resūla'llāh
Oḳur mevlūdına ʿāşıḳ bu ümmet yā Resūla'llāh

2 Oḳunsun diñlesün ehlī oḳursa ḥasbeten li'llāh
Ġaraż dīnār-ı dünyādır cehālet yā Resūla'llāh

3 Taʿaşşuḳ ümmetindendir Ḥasan Ḥilmī oḳursa ḥasbī
Muḥabbet sīm u zer kāfī şefāʿat yā Resūla'llāh

---

114 35b
115 36a

116

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Ḫalāṣ olmam bu şeyṭāndan ḫabīr ol yā Resūla'llāh
Helāk itdi bizi şeyṭān muʿīn ol yā Resūla'llāh

2 ʿİbādet eylesek ifsād ider nefsānī şeyṭān
Ḫafīdir ḥilesi çoḳdur ḥafīẓ ol yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī mücahiddir cihād bābında şeyṭānla
Naṣīr olsun aña Allāh delīl ol yā Resūla'llāh

117

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Göñül faḳr u żarūretle mükedder yā Resūla'llāh
Ezel şehrinde rızḳu'llāh muḳadder yā Resūla'llāh

2 Ana rāżı göñül mürġı ṭoparlar dāne-i ʿaşḳı
Ḳasemnā rızḳını münkir mükeffer yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī tevekküldür ḳanāʿat kūşesin bekler
Göñül zevḳ ü ṣafā eyler mücevher yā Resūla'llāh

---

116 36a
117 36b

118

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Güzellerden güzel sensiñ güzelsiñ yā Resūla'llāh
Güzeller bāġına ekdin fidansıñ yā Resūla'llāh

2 Açıldı bāġ-ı ʿaşḳıñda beyāż gül ḳırmızı güller
Öter baḳdıḳça bülbüller ṣafāsıñ yā Resūla'llāh

3 Saʿādet yıldızım ṭoġmaz siyāh baḫtım beyāż olmaz
Ḥasan Ḥilmī aġlar gülmez bilürsiñ yā Resūla'llāh

119

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Beyāż ḳalbi siyāh eyler günāhdır yā Resūla'llāh
Ḳara ḳalbi beyāż eyler s̱evābdır yā Resūla'llāh

2 Göñül mürġı marīż oldı ġam-ı ʿaşḳıñla ey Aḥmed
Devā baḥri Muḥammed bes āmennā nebīdir yā Resūla'llāh

3 Ġam-ı ḥasretle yandıḳça Ḥasan Ḥilmī ṣıḥḥat buldı
Ġam-ı dünyāyı terk itse velīdir yā Resūla'llāh

---

118 36b
119 37a

120

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Ḥarāmdan ḥıfẓ iden nefsi nikāḥdır yā Resūla'llāh
Keser şeyṭānı bi'l-küllī nikāḥdır yā Resūla'llāh

2 Nihāyet ẕevḳ-i cismānī anıñ fevḳinde ẕevḳ olmaz
Cemāli vuṣlat-ı ẕevḳe nikāḥdır yā Resūla'llāh

3 Delīlim *fenkiḥū* fermān ḳabūl itdik saʿādetdir
Temāşā ehli cennetle nikāḥdır yā Resūla'llāh

4 Nikāḥ-ı sünnete raġbet iden ümmetleriñ dāʾim
Cefā çekmez ṣafā ehli nikāḥdır yā Resūla'llāh

5 Faḳīr olmaz bu dünyāda gelür rızḳı suhūletle
Ġanī eyler ḳanāʿatle nikāḥdır yā Resūla'llāh

6 Muḥabbet bāġı fetḥ olsun mübārek eyle yā Rabbī
Duʿālar müstecāb eyler nikāḥdır yā Resūla'llāh

7 Virir rızḳını bol eyler diler ʿömrüni ṭūl eyler
Ḫulūṣ itmek ʿibādetde nikāḥdır yā Resūla'llāh

8 Sekiz cennet sekiz bābdır sekiz beytdir nikāḥ naʿtı
Sekiz cennetde sulṭānı nikāḥdır yā Resūla'llāh

---

120 37a
120 3a Fenkiḥu: "O zaman nikâh edin." Nisā 4:3-25 (فانكِحُوا)

121

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Beni dünyāya bend itdi nefisdir yā Resūla'llāh
Ṣabīken beni aldatdı nefisdir yā Resūla'llāh

2 ʿİbādetle ḳanat açsam ayaġımdan ṭutar ṣalmaz
Cihānı yutsa ol ṭoymaz nefisdir yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī ḫalāṣ olmaz dögerse nefsi uṣlanmaz
Günāh işler uṭanmaz nefisdir yā Resūla'llāh

122

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Yaratdı ẓulmeti Allāh ʿademde yā Resūla'llāh
Görindi nūr-ı ẕātıdır cesedde yā Resūla'llāh

2 Hidāyet buldı ervāḥda şerīʿat ṭālibi anlar
Ḫaṭā ehli ḍalāletdir ezelde yā Resūla'llāh

3 Hidāyet bādesiñ içdi ebed mestdir Ḥasan Ḥilmī
Suʾāl gelse cevāb virmez ḳabirde yā Resūla'llāh

---

121 37b
122 37b

123

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Cinānı isteyenler etḳıyādır yā Resūla'llāh
Cehennem ehli anlar eşḳiyādır yā Resūla'llāh

2 Ṭutarlar emr-i fermānıñ oḳur ʿahd-ı ezel dersiñ
Unuṭmaz aṣlını Ādem ezkiyādır yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī ḥaḳīḳat Ḥaḳ celālī ḫaşyetu'llāhdır
Tecellī *len terānī* kibriyādır yā Resūla'llāh

124

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Cemāline olan ʿāşıḳ göñüldür yā Resūla'llāh
Viṣāl ister odur ʿuşşāḳ göñüldür yā Resūla'llāh

2 Görünmez ḫāne-i dilde ḳurulmuş Kerbelā cengi
Oḳunmaz ḥikmeti ḳalbde göñüldür yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī riyā şirkdir yıḳar iḫlāṣ ile ṣādıḳ
Ḥaḳīḳat ẕātına ʿāşıḳ göñüldür yā Resūla'llāh

---

123 38a
123 3b len terānī: Hz. Musa Tūr dağında Allāh'ın cemālini görmek isteyince Allāh'tan "Beni katiyyen göremezsin." Aʿrāf 7:143 (**لن تَرَاني**)
124 38a

125

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Marīżem rāḥatım yoḳdur yatursam yā Resūla'llāh
Göñül ẕevḳ eylemez ḫasta gezersem yā Resūla'llāh

2 Çeker *ḳālū belā* derdiñ ezel taḳsīm-i ʿuşşāḳa
Devādır bāde-i derdim içersem yā Resūla'llāh

3 Bi-ḥamdi'llāh bu ʿaşḳ dersi bize Loḳmān Ḥekīm oldı
Seḥer vaḳti bilā-defter oḳursam yā Resūla'llāh

4 Duʿā itse Ḥasan Ḥilmī gözünden ḳanlı yaş ṭamlar
Melek gökde bükā eyler yazarsam yā Resūla'llāh

126

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Şerīʿatla şeref bulur ḳaḍāyā yā Resūla'llāh
Bu dīniñ zīnetī ḳāḍī S̱üreyyā yā Resūla'llāh

2 Yetīme şefḳat eylerse şefāʿat ḳāḍīya vardır
Bunuñ ʿaksi cehennemdir cezāya yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī degil ḳāḍī bilür müftī şerīʿatdır
Bunı ḥükm eyleyen ḥākim ḥikāyā yā Resūla'llāh

---

125 38b
125 2a Elestü bi Rabbiküm(Ben sizin Rabbiniz) değil miyim? Evet dediler. A'raf 7:172
126 38b

127

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Bu nefsiñ derdine dermān ki sensiñ yā Resūla'llāh
Bu ḫasta ḳalbime Loḳmān ki sensiñ yā Resūla'llāh

2 Yüzünde pertev-i nūr-ı ilāhi oldı çün ẓāhir
Cihānıñ ṣūret-i raḥmānı sensiñ yā Resūla'llāh

3 Sanā bi'n-nisbe bir ḳaṭre gibidir cümleniñ ʿilmi
Ḥaḳīḳat ʿilminiñ ʿummānı sensiñ yā Resūla'llāh

4 Ḥasan Ḥilmī muʿallemdir ki sen üstāẕ-ı rūḥānī
Muḥabbet ʿilmi dükkānı ki sensiñ yā Resūla'llāh

128

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Yazılmış ʿarşa tā nāmıñ Aḥmed yā Resūla'llāh
Oḳurlar ümmetiñ yerde Muḥammed yā Resūla'llāh

2 Zemīn ehli zevāl bulmaz zamān āḫir zamān olsa
Medār-ı ʿāleme raḥmet Muḥammed yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī budur erkān inanma aṣlı yoḳ dünyā
Ḳabūl itdik şerīʿatdır Muḥammed yā Resūla'llāh

---

127 39a
128 39a

129

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Viren virdi göñül virdi Muḥammed yā Resūla'llāh
Gelen gitdi giden bildi Muḥammed yā Resūla'llāh

2 Gülüñ ḳoḳdum diken batdı dikensiz bāġda gül bitmez
Açılmış bülbüle ol gül Muḥammed yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī gül isterse seḥer vaḳti gider bāġa
Ḳoḳar güller gülüstānda Muḥammed yā Resūla'llāh

130

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Biten bāġ-ı şerīʿatda nebātım yā Resūla'llāh
Bu gün bāġ-ı belāġatda s̱ebātım yā Resūla'llāh

2 Kirāmen Kātibīn yazmaz günāhım Kūh-ı Ḳaf olsa
Mükellef mürġ-i dil maʿṣūm memātım yā Resūla'llāh

3 Ġarīḳ-i baḥr-i ʿiṣyānım meded senden günāh bende
Ebed bāḳī Ḥasan Ḥilmī ḥayātım yā Resūla'llāh

---

129 39b
130 39b
130 2a Kirāmen kātibīn : " Yaptıklarınızı bilen değerli yazıcılar" İnfitar, 82 : 10 (كِرَامًا كَاتِبِينَ)

131

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet bāġıdır bildik inābe yā Resūla'llāh
Taṣavvūf ʿilmidir aldıḳ inābe yā Resūla'llāh

2 Ḥaḳīḳat-ı ʿilmine miftāḥ mecāzen ʿilm-i tevḥīddir
Bütün dünyāyı terk itmek inābe yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī erer şeyḫī mürīd olmaḳ diler göñli
Ḥaḳīḳat ʿāşıḳıñ şeyḫī inābe yā Resūla'llāh

132

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Şerīʿat baḥrine sefīne İmām-ı Aʿẓam yā Resūla'llāh
Ḥaḳīḳat ʿilmine defīne İmām-ı Aʿẓam yā Resūla'llāh

2 Sirāc-ı ümmetim didiñ sözüñ Ḥaḳ'dır ḫaber virdiñ
İmāmdır Kaʿbe-i dīne İmām-ı Aʿẓam yā Resūla'llāh

3 Yazar fennī Ḥasan Ḥilmī İmām-ı Aʿẓam meẕhebindendir
Reʾīs-i evliyā vāris̱i İmām-ı Aʿẓam yā Resūla'llāh

---

131 39b
132 40a

133

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1 Mürġ-ı şeb pervāneyim yā Muḥammed Muṣṭafā
Rūz u şeb dīvāneyim yā Muḥammed Muṣṭafā

2 Sāʾilem iḥsān seniñ ʿācizem noḳṣān benim
Raḥmeten li'l ʿālemīnsin yā Muḥammed Muṣṭafā

3 Nüsḫa-i ḳudret cemāliñ enbiyālar ḫātemi
Virdim olsun tā ḳıyāmet yā Muḥammed Muṣṭafā

4 Tāc-ı İskender nedir taḫt-ı Süleymān istemem
Sen şehiñ ḳurbānıyam yā Muḥammed Muṣṭafā

5 Ey Ḥasan Ḥilmī o şāhıñ ümmetisin ġam yeme
Ġuṣṣakārım vird-i pākim yā Muḥammed Muṣṭafā

134

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Düşündüm aṣlımı bildim türābdır yā Resūla'llāh
Beden maʿmūr olur āḫir ḫarābdır yā Resūla'llāh

2 Yoġırdı yapdı bir destī yediyle ṣānīʿ-i ḳudret
Bişer ʿaşḳıñla ol destī kitābdır yā Resūla'llāh

133 40a
134 40b

3 Ḥasan Ḥilmī vücūd destī ṣuyu feyż-i ilāhīdir
Tükenmez çeşme-i ḳudret cevābdır yā Resūla'llāh

135

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Diregi gökleriñ Aḥmed Muḥammed yā Resūla'llāh
Yüregi yerleriñ Aḥmed Muḥammed yā Resūla'llāh

2 Uyur mı ehl-i derd ehli arar Loḳmān ʿilāc ister
Ṭabībdir ḫastaya Aḥmed Muḥammed yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī seḥer mürġı muḥabbet bülbülüñ bāġı
Ġıdādır rūḥuna Aḥmed Muḥammed yā Resūla'llāh

136

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Hidāyet bād-ı ḳudretle gelürse yā Resūla'llāh
ʿAṭiyye ehl-i īmāna bilürse yā Resūla'llāh

2 Nişānı şöhreti sevmez sevenlerden firār eyler
Muḫayyerdir kemāl ehli dilerse yā Resūla'llāh

3 Sükūt etmek kerāmetdir kelām fiḍḍe ẕeheb olsa
Ḳalem söyler Ḥasan Ḥilmī sükūt itse yā Resūla'llāh

---

135 40b
136 41a

137

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Şerīʿat ʿālemi şems-i hüdādır yā Resūla'llāh
Ṭarīḳat ʿālemi Ḥaḳ'dan ʿaṭādır yā Resūla'llāh

2 Ḥaḳīḳat ʿālemi ḥālim ḳarışmam ʿālem-i nāsa
Degil ṣoḥbet naẓar itmek ḫaṭādır yā Resūla'llāh

3 Mürīdim maʿrifet ḥikmet Ḥasan Ḥilmī o ʿālemde
Muḥibbim münzevī ḥālim ṣafādır yā Resūla'llāh

138

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet meyve-i ḳudret yetişdi yā Resūla'llāh
Mükellef ehline ḥikmet erişdi yā Resūla'llāh

2 Muṣallī ḫaşyetul'lāhdır teveccüh ḳılsa dergāha
Ḥużūr ehli erer ḳalbe ḳarışdı yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī ḳıyām itse melekler ḥıfẓ ider ḳalbiñ
Neden vesvās ider şeyṭān şaşırdı yā Resūla'llāh

---

137 41a
138 41b

139

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Fenā bāġıñ gülistānı dikendir yā Resūla'llāh
Biçer rūz-ı ḳıyāmetde ekindir yā Resūla'llāh

2 Yılan ʿaḳreb ṭolar ḳabri günāhdır anlarıñ toḫmı
Ḥased kibri göñül içre ṭutandır yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī ḥaẕer eyle zamān ehli fesād olmuş
Yanar yarıñ cehennemde ceseddir yā Resūla'llāh

140

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Perīşān itdi ʿuşşāḳı żarūret yā Resūla'llāh
Muʿīnim dilde īmānım şerīʿat yā Resūla'llāh

2 Żarūret bāb-ı raḥmetdir faḳīr muḥtāc-ı bābu'llāh
Tükenmez kenz-i bī-pāyān ṭarīḳat yā Resūla'llāh

3 Żarūretle Ḥasan Ḥilmī keserse maʿrifet sīmiñ
Türābı pür-ẕeheb eyler ḥaḳīḳat yā Resūla'llāh

---

139 41b
140 42a

141

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Gülüstānı güẕār eyler muṣallī yā Resūla'llāh
Hidāyet bāġıdır feyż-i mecellī yā Resūla'llāh

2 Hidāyet eyledi Hādī ṣırāṭı mustaḳīm üzre
Cehennemden güẕār eyler muṣallī yā Resūla'llāh

3 Bi-ḥamdi'llāh Ḥasan Ḥilmī mükellef ecrine ʿāşıḳ
ʿAṭāyā ḳudretu'llāhdan bi-küllī yā Resūla'llāh

142

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Müeẕẕinle eẕān virse a rāḥat yā Resūla'llāh
Eriḥnā yā Bilāl ders-i saʿādet yā Resūla'llāh

2 H̬oş āvāzla münādiler seḥer vaḳti ṣalā virse
Ġıdā-i ḥaẓẓ-ı rūḥānī leṭāfet yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī h̬oş- āvāzı seniñ rūḥuñ işitdikçe
Namāz [i]çin bāb-ı mescidde ʿibādet yā Resūla'llāh

---

141 42a
142 42b
142 1b Eriḥnā yā Bilāl: Rahatlat bizi ey Bilāl!

143

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Namāzı ḳalbime ḳoydum ḳuyumdur yā Resūla'llāh
Ḳılarım vaḳti fevt itmem ḫūyumdur yā Resūla'llāh

2 Namāzıñ ẕevḳini ṭuymaz ḳılarsa ḳalbi ġāfildir
Namāz mey-ḫāne-i ʿaşḳıñ ṣuyumdur yā Resūla'llāh

3 Ḳırılmış çārḳ-ı İslām'ıñ ʿaceb taʿmīr ḳabūl itmez
Ḥasan Ḥilmī namāz bāb-ı kūyumdur yā Resūla'llāh

144

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Yetişdi meyve-i aʿmāl çayırdır yā Resūla'llāh
Tedārik eylemek ḳabre ḫayrdir yā Resūla'llāh

2 Risālet raḥmetindendir mezārımda çemen bitse
Mübārek ravża-i ḳabriñ ġayırdır yā Resūla'llāh

3 Nübüvvet şāhısıñ şāhım Ḥasan Ḥilmī ḳuluñ kem-ter
Ṣalāt ile selām eyler ġayūrdur yā Resūla'llāh

---

143 42b
144 42b

145

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet bir mübārek süddür yā Resūla'llāh
Şerīʿat bir inek ḥaḳḳa cömerddir yā Resūla'llāh

2 Yılan siretli düşmānlar südün içmezse zehr içsün
Südi inkār iden kāfir Ebū Cehil'dir yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī içer südden beş memeli inekdir o
Dir bi'smi'llāh el-ḥamdu li'llāh Allāh kerīmdir yā Resūla'llāh

146

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Tecellī bāġınıñ bābı muḥabbet yā Resūla'llāh
Yetişmiş meyve-i feyżi ġanīmet yā Resūla'llāh

2 Ḥarāmīler girer bāġa ḫarāb eyler ḳaçar ṭaġa
O bāġıñ ḥākimi ʿādil şerīʿat yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī ʿazīz ümmet seḥer vaḳti ṣalā eyler
İşitmez ḳalb-i ġāfiller ḥaḳīḳat yā Resūla'llāh

---

145 43a
146 43a

147

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Risālet raḥmeti yaġdı ġıdādır yā Resūla'llāh
Nübuvvet bāġı raḥmetle nümādır yā Resūla'llāh

2 Ṭavāf-ı Kaʿbe-i aʿẓam kerāmāt ehl-i īmāna
Yetişdi meyve-i aʿmāl ʿaṭādır yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī muḥabbetle içerse biʾr-i zemzemden
Oḳur ḥuccāc ile lebbeyk kefādır yā Resūla'llāh

148

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Kerāmāt devlet-i tācı ḥilimdir yā Resūla'llāh
Ḳurulmuş minberi ḳudret ʿilmidir yā Resūla'llāh

2 Ṣabırdır ḥikmete ʿibret yazılmış levḥ-i maḥfūẓda
cehennem nefs-i insānda kibirdir yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī oḳur ḥikmet ledünnī ḫˇāce-i Ḥaḳ'dan
Ḥayātı vaḳti fevt itse ẓulümdür yā Resūla'llāh

---

147 43b
148 43b

149

Naʿt-ı şerīf ʿale’n-nebiyyī ṣalla’llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Vücūduñ nūr-ı ervāḥ-ı rüsüldür yā Resūla’llāh
Göründi cüz’ü aʿẓam ʿayn-ı küldür yā Resūla’llāh

2 Uzaḳdan naġme-i cānā ezeldir bülbül-i ḳudsī
Cemāliñ öyle bir gülşende güldür yā Resūla’llāh

3 Muḥammed ism-i aʿẓamdır muḥabbet Kaʿbe-i maḳṣūd
Ḥarīmi sırr-ı Aḳṣā-yı sübüldür yā Resūla’llāh

4 Kemāliñ leyle-i Miʿrāc irişdiñ *ḳābe ḳavseyne*
Bunı inkār iden kāfir Ebū Cehil’dir yā Resūla’llāh

5 Ḫayāliñ ḫālime maḫṣūs gözümde bir kuḥl ammā
Yazılmış sırrıma ḥable’l-metīndir yā Resūla’llāh

6 Ḥasan Ḥilmī ḳuluñ kemter muḥabbet şemsini göster
Żiyāsı ḳalbe düşdükçe vezīrdir yā Resūla’llāh

---

149 44a
149 4a ḳābe ḳavseyn: iki yay kadar Necm 53:9 (فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى)

150

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Düşündüm bildim efkārım ḫaṭādır yā Resūla'llāh
Yazılmış levḥa taḳdīrim cefā yā Resūla'llāh

2 Ṣafa içün uyup nefse nikāḥı eyledim şerʿen
Yaġar yaġmur gibi ẕevḳim belādır yā Resūla'llāh

3 Żarūretle cehennemde yanarsam dār-ı dünyāda
Ümīdim var cehennemden ḫalāṣdır yā Resūla'llāh

4 Ḥasan Ḥilmī ne Eyyūb'dür ne İsmaʿīl ne İbrāhīm
Velīler meslegi aṣlı cefādır yā Resūla'llāh

151

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Marīżam ʿāşıḳa ʿaşḳıñ devā mı yā Resūla'llāh
İçersem ʿaşḳ-ı tiryāḳıñ revā mı yā Resūla'llāh

2 Şifādır şerbeti ʿaşḳıñ içen ḫasta bulur ṣıḥḥat
Şarābıñ ḫastaya raḥmet ʿaṭā mı yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī necāt bābı bilindi tevbedir şimdi
Yazılmış burc-ı ḳudretde ḳader mi yā Resūla'llāh

---

150 44a
151 44b

152

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Cinānıñ bāġ-ı bostānı rıżādır yā Resūla'llāh
Marīż ehli ʿilāc ister ricādır yā Resūla'llāh

2 Çeker ḥasret meded eyle bilindi ḫastadır ʿāşıḳ
Muḥabbet ehlidir ṣādıḳ ṣafādır yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī cefā ehlī cehennemden olur āzād
ʿAẕāb çekmez ḥisāb görmez ʿaṭādır yā Resūla'llāh

153

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Benim īmān-ı iḳrārım ezeldir yā Resūla'llāh
Muḥaḳḳaḳ ʿilm u ʿirfānım güzeldir yā Resūla'llāh

2 Hidāyet bāde-i īmān ḳadeḥi dāʾimā Ḳur'ān
İçerse muʾmin-i muḫliṣ keremdir yā Resūla'llāh

3 Çürük südden yoġurd olmaz mis̱āl geldi ol Firʿavn
Ḥasan Ḥilmī ḫāliṣ südden içendir yā Resūla'llāh

---

152 44b
153 45a

154

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Açıldı maʿrifet dilde çiçek mi yā Resūla'llāh
Göñül mürġı güler oynar köçek mi yā Resūla'llāh

2 Göz ḥaḳḳı ḳalmasun dirsen gülüstāndan ʿaṭā eyle
ʿAdālet ḥükm-i rūḥānī ḳılıç mı yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī süd emmişdir süd ḥaḳḳını ḥelāl eyle
Seḥer vaḳti selām itsem gelür mi yā Resūla'llāh

155

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Göñüldür levḥa-i ẕārıñ ṣıfātıñ yā Resūla'llāh
Yazılmış ḫātem-i naḳş-ı kitābıñ yā Resūla'llāh

2 Semā ehli sürūr eyler cemāliñ yerde ṭurduḳça
Zemīne raḥmeti ravżañ türābıñ yā Resūla'llāh

3 Memāt ḳalbim ḥayāt buldı Ḥasan Ḥilmī muḫayyerdir
Yazar vaṣfıñ beyān eyler ġubārıñ yā Resūla'llāh

---

154 45a
155 45b
155 Naʿt başlığı yazılmamış.

156

Naʿt-ı şerīf ʿale’n-nebiyyī ṣalla’llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Şerīʿat ḥāmil-i Ḥaḳḳ’a bedendir yā Resūla’llāh
Yazar Ḥaḳḳ’ı ʿayān eyler dilimdir yā Resūla’llāh

2 Ṭarīḳat bülbüli rūḥum öter bāġ-ı ḥaḳīḳatde
Yetişdi meyve-i aʿmāl ġıdāmdır yā Resūla’llāh

3 Ḥasan Ḥilmī gül ekmişdir biter ḳabrinde bī-şübhe
Ḳaranlıḳ ḳabre mum yaḳmış cānımdır yā Resūla’llāh

157

Naʿt-ı şerīf ʿale’n-nebiyyī ṣalla’llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet müjde-i bāb-ı ḫüdādır yā Resūla’llāh
Hediyye rūḥuma Ḥaḳ’dan ġıdādır yā Resūla’llāh

2 Açarlar ʿāşıḳa vaḳt-i seḥer bāb-ı gülüstānı
Dikenli güllere cānım fedādır yā Resūla’llāh

3 Mekānımdır mezāristān Ḥasan Ḥilmī yazar destān
Hediyye sāʾile Ḥaḳ’dan ʿaṭādır yā Resūla’llāh

---

156 45b
157 45b

158

Naʿt-ı şerīf ʿale’n-nebiyyī ṣalla’llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Sever dünyāyı seyr eyler ʿömürdür yā Resūla’llāh
Bize ġaflet viren dünyā umūrdur yā Resūla’llāh

2 ʿİbādet ẕevk-i ehlu’llāh n’ider emlāk-ı dünyāyı
Cehennemden ʿubūr eyler ġayūrdur yā Resūla’llāh

3 Ḥasan Ḥilmī beḳā bāğı ḫayrdır fānī dünyāda
S̱evāblar defteriñ yırtar eceldir yā Resūla’llāh

159

Naʿt-ı şerīf ʿale’n-nebiyyī ṣalla’llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Mürīdim ẕikrim Allāh Allāh’dır yā Resūla’llāh
Ḥaḳīḳat mürşidim Ḳul huve’llāhdır yā Resūla’llāh

2 Yeşil aṭlās döşenmişdir zemīnden ʿarş-ı aʿlāya
Seḥerde seyr-i miʿrācım namāzdır yā Resūla’llāh

3 Ḥasan Ḥilmī oḳur naʿtıñ seniñ medḥiñle meşġūldur
Günāha göz yaşı maġfiretdir yā Resūla’llāh

---

158 46a
159 46a
159 1b Ḳul huve’llāh İhlās 112:1 قُلْ هُوَ اللّٰهُ De ki O Allāh (birdir.)

160

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Beşāret *sūre-i İnnā fetāḥnā* yā Resūla'llāh
Oḳundu āyet-i fermān *semiʿnā* yā Resūla'llāh

2 Derūn-ı Kaʿbe-i taṭhīr iden ʿādil şerīʿatdır
Ziyāret ehl-i īmāna *eṭaʿnā* yā Resūla'llāh

3 Ebū Cehil cehennemde yanar bī-şekk müʾebbetdir
Ḥasan Ḥilmī virir fetvā ḥakemnā yā Resūla'llāh

161

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Cānım cānāna cennetde cānımsıñ yā Resūla'llāh
Gezer cismimde devr eyler ḳanımsıñ yā Resūla'llāh

2 Muḥabbet āteşi taṭhīr ider çirk-āb-ı ʿiṣyānı
Açılmış bāġ-ı rūḥānī gülüstān yā Resūla'llāh

3 Ekilmiş tāze gül bitmiş Ḥasan Ḥilmī ḳoḳar ʿaşḳıñ
Açarsan rūz-ı maḥşerde dükkānımsıñ yā Resūla'llāh

---

160 46b
160 1a İnnā fetāḥnādan: Muhakakki biz fethettik. Fetih 48:1 (إِنَّا فَتَحْنَا)
160 1b, 2b **semi'nâ (سَمِعْنَا) ve ata'nâ (وَأَطَعْنَا:**) işittik ve itaat ettik. Bakara 2:285
161 46b

162

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Ledünnī ravża-i rūḥuñ kitābdır yā Resūla'llāh
Ṭutuşdı yandı dil baġrım kebābdır yā Resūla'llāh

2 Seḥer vaḳti oḳur Ḥaḳ Ḥaḳ ledünnī ʿilm-i ḥikmet
Açarsan bāb-ı dergāhı s̱evābdır yā Resūla'llāh

3 Şarāb-ı ʿaşḳ-ı rūḥānī Ḥasan Ḥilmī de içmezse
Ḳıyāmetde anıñ ḥāli ḫarābdır yā Resūla'llāh

163

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Namāz-ı leyle-i Ḳadri ḳılanlar yā Resūla'llāh
Ṣırāṭı yıldırım gibi geçerler yā Resūla'llāh

2 Uçar ḳuşlar gibi anlar girerler cennete cümle
Nice devletlere anlar irerler yā Resūla'llāh

3 Ḳanat açmış uçar per per ʿibādet ehlidir anlar
Maḳām-ı ʿarş-ı aʿlāya uçarlar yā Resūla'llāh

4 Mürīd-i ehl-i īmānıñ cemālu'llāhı görmekdir
Anıñçün çoḳ meşaḳḳatler çekerler yā Resūla'llāh

---

162 47a
163 47a
163 1a leyle-i Ḳadr: Kadir gecesi Kadr 97:1

5 Ḥasan Ḥilmī göñül ḳuşdur ʿibādet ol ḳuşuñ rūḥı
Seḥer vaḳti oḳur yā ḥaḳ öterler yā Resūla'llāh

164

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem
Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Ḫayāliñ göñlüme girmiş oṭurmuş yā Resūla'llāh
Ezelden defter-i ʿaşḳı oḳurmuş yā Resūla'llāh

2 Vücūd şehrinde dil mürġı seniñ vaṣfıñ ṭavāfıçün
Seḥer vaḳtinde ʿaşḳ-nāme yazarmış yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī ġarīb ʿāşıḳ seniñ naʿtıñla meşġūldur
Şükür imdādı rūḥānī yetişmiş yā Resūla'llāh

165

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem
Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Dikildi Mekke'ye sancāġ bilindi yā Resūla'llāh
Sekiz cennet ḳapuları açıldı yā Resūla'llāh

2 İdince yevm-i is̱neynde tevellüd dār-ı dünyāda
Nice kāfirleriñ ḳaṣrı yıḳıldı yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī aḳar dinmez gözünden seyl gibi yaşlar
Aña cennet libāsları biçildi yā Resūla'llāh

---

164 47b
165 47b

166

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 İderken ʿaşḳ-ı levlāke ʿalāḳa yā Resūla'llāh
Mużāf oldı ʿalāḳam iştiyāḳa yā Resūla'llāh

2 Ḫayāliñ ʿāşıḳa miʿrāc-ı ʿurūc eyler ʿaḳıl başdan
Süvār olduḳça devletle Burāḳ'a yā Resūla'llāh

3 Şefāʿatle Ḥasan Ḥilmī maḳām-ı ʿaşḳı ṭayy eyler
Taḥammül ḳalmadı anda firāḳa yā Resūla'llāh

167

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Göñül sevdā-yı ʿaşḳa mübtelādır yā Resūla'llāh
Velākin ʿaşḳ-ı deryādan cüdādır yā Resūla'llāh

2 Göñül şehriñ ḫarāb itdi sivā-yı ʿaskeri ʿiṣyān
Yetiş imdāda ʿuşşāḳıñ ḫarābdır yā Resūla'llāh

3 Şol ʿāşıḳ kim Ḥasan Ḥilmī gözünden yaşlar aḳdıḳça
Anıñ her ḳaṭresi dürr-i ʿAdın'dır yā Resūla'llāh

---

166 48a
166 1a Levlāke levlāk lemā ḫalaḳtü'l-eflak: "Sen olmasan, sen olmasan; felekleri yaratmazdım." (Hadis-i Kudsī)
167 48a

168

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Derūnum ʿaşḳ-ı nuṣretle yanarsa yā Resūla'llāh
Melekler merḥamet eyler oḳunsa yā Resūla'llāh

2 Medīneñ ḳabr-i ḫākinden eserse bād-ı ʿaşḳ ḳalbe
Göñül nuṣret ġıdāsıyla şibaʿdır yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī hemān nuṣret gelür İnnā fetāḥnādan
Ḳılıçdır ḳudret-i beyti'l-fetiḥdir yā Resūla'llāh

169

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Ledünnī yaġmurı yaġdı göñülde yā Resūla'llāh
Yazar ḥikmet beyān eyler kitābda yā Resūla'llāh

2 Medīneñ bāb-ı raḥmetdir şefāʿat zemzemi ḳabriñ
İçer ʿāşıḳ muḥabbetle seḥerde yā Resūla'llāh

3 Oḳur ḥikmet Ḥasan Ḥilmī ledünnī Şeyḫu'l-ekberden
Yazar dürlü cevāhirler saṭırda yā Resūla'llāh

---

168 48a
168 3a İnnā fetāḥnādan: Muhakakki biz fethettik. Fetih 48:1 (إِنَّا فَتَحْنَا)
169 48b

170

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Cemāliñ şübhesiz Kevs̱er şarābıdır yā Resūla'llāh
Muḥabbet dem-be-dem dilde ḳadeḥdir yā Resūla'llāh

2 Nüzūl itdi muṣaffādır mübārek sūre-i Kevs̱er
Şarāb-ı ʿayn-ı ḳudretden şifādır yā Resūla'llāh

3 Ezel bāğı ġıdāsıdır içerse rūḥumuz Kevs̱er
Ḥasan Ḥilmī sürūr eyler ṣafādır yā Resūla'llāh

171

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Bedeldir nefsime ḳurbān kesersem yā Resūla'llāh
Vücūdum mā-sivā hepden geçersem yā Resūla'llāh

2 İner gökden gelür bir ḳoç anıñda ḫādimi Cibrīl
Sevindi gördi İsmaʿīl kesersem yā Resūla'llāh

3 Hediyye geldi Cennetden Ḫalīl'im Rabbiñ cömerd senden
Ḳaldır İsmaʿīlim yerden seversem yā Resūla'llāh

4 Oḳur tekbīr Cebrāʿil daḫı tehlīl Ḫalīlu'llāh
Oḳudı ḥamdi İsmaʿīl baḳarsam yā Resūla'llāh

---

170 48b
170 2a **sūre-i Kevs̱er 108:1** (إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ)
171 49a

5 Muḥabbet ʿayn-i İsmaʿīl belā İbrāhīm Ḫalīlu'llāh
Günāhım fi'l-mes̱el ḳoçdur muḳırsam yā Resūla'llāh

6 Ṣavurdum mālı emlāki vücūdum ḫāki eflāki
Ḥasan Ḥilmī degil bāḳī ṣanursam yā Resūla'llāh

172

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Fedāya cānımız ḳurbān olursa yā Resūla'llāh
Ḳabūlı Ḥaḳ taʿālādan bilürse yā Resūla'llāh

2 Kesersem vācib olmuşdur bu ẓālim nefs-i ġaddār
ʿAṭāyā eylese Bārī gerekse yā Resūla'llāh

3 ʿİbādet seyf-i ʿaşḳıñla idem uḍḥiyye-i ḳurbān
Hedāyā ḳoç gelür gökden ḳabūlse yā Resūla'llāh

173

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Ṭarīḳ-i maġfiret bāb-ı mesāʾil yā Resūla'llāh
Rıżā-i raḥmete terġīb u sāʾil yā Resūla'llāh

2 Bize elzem olan şerʿen mesāʾille ʿamel itmek
Muʿallim fetḥ u bi'l-ḫayre delāʾil yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī ider taʿlīm-i muʿallim muʿtekid Ḥaḳḳ'ā
Bes āmennā ve ṣaddaḳnā vekāʾil yā Resūla'llāh

---

172 49b
173 49b

174

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Mesāʾil-i defterim yazdım ḳuṣūra yā Resūla'llāh
Ḫacīl itme suʾāl itsem ḥużūra yā Resūla'llāh

2 Medīneñ bāb-ı ʿilminde cevābı cānıma cennet
Müṭālaʿ eyledim ʿaşḳıñ kitāba yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī medīnenden cevāb ister suʾāl itdi
Meleklerle cevāb gelse sürūra yā Resūla'llāh

175

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Münācāt eyledik Ḥaḳḳ'a duʿāda yā Resūla'llāh
Ḳabūl eyler duʿāmuzı ʿibāda yā Resūla'llāh

2 Duʿā seyf u saʿādetdir aṣılmış ḳalb-i dil üzre
ʿAduvv-i yāre bār eyler cihāda yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī yatur oḳur görür rüʾyāda ḫayrı söyler
Uyandıḳça duʿā eyler murāda yā Resūla'llāh

---

174 49b
175 50a

176

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Cihāna cān viren cānān Ḫıżır'dır yā Resūla'llāh
Yeriñ gögüñ diregi de Ḫıżır'dır yā Resūla'llāh

2 Ḥayāt-ı āb u ḥayvānı Sikender'le bulan bunlar
İçen ' Ḫıżır İlyās'dır yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī Ḫıżır ḥaydır amān yanında ol ḥāżır
Cemīʿ müşküllere nāẓır Ḫıżır'dır yā Resūla'llāh

177

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet mesʾeleñ taḥḳīḳ muvaḥḥid yā Resūla'llāh
Kitāb-ı ehl-i ʿaşḳ andan tevellüd yā Resūla'llāh

2 Ṭulūʿ eyler güneş naʿtıñ tecellī ḳalbe geldikçe
Seniñ medḥiñle meşġūldur muʿabbid yā Resūla'llāh

3 Göñül gökler gibi gürler çıḳarsa *Ṭūr-ı Sīnā*'ya
Ḥasan Ḥilmī naẓar ḳılsa muʿaḳḳid yā Resūla'llāh

---

176 50a
177 50b
177 3a Ṭūr-ı Sīnā Sina Dağı'na andolsun. Tin 95:2 (وَطور سينين)

178

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Şerīʿat pāk ider dīnī mesāʾil yā Resūla'llāh
Muṭahhar mā-ı raḥmetle mümās̱īl yā Resūla'llāh

2 Yaġar yaġmur ʿināyetdir şerīʿat āsumānından
Sürūr eyler zemīn ehli vekāʾil yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī ṣuyun artdı ṭaşan ḳudret pıñarıdır
Muṭahhar mā-ı cārīler ġasāʾil yā Resūla'llāh

179

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet ḫamr-ı ʿaşḳınla yanardım yā Resūla'llāh
Oḳur ʿaşḳıñ kitābını yazardım yā Resūla'llāh

2 Ḫayāliñ ḫāṭıra gelse görürdüm seni her yerde
Ṣabāvetden berü ʿaşḳıñ çekerdüm yā Resūla'llāh

3 Mekānım ḳarye-i Küllī tevellüd eyledim anda
Bināmı Rūm-ı Ḫaṣköy'dür vaṭānım yā Resūla'llāh

4 Merāḳım ḳalmadı köyde firār etdim cehāletden
Şükür İslāmbol'a ʿilme yetişdim yā Resūla'llāh

---

178 50b
179 51a
179 Hayatını ele almış.

5 Anam babam duʿā itdi elin öpdüm iẕin virdi
Didiler oġlumuz ʿāşıḳ şefīḳīm yā Resūla'llāh

6 Kitāb-ı ʿilm-i nāfiʿden ḥaḳīḳat ʿilmini taḳrīr
İderken anda taḥṣīli muḥibdim yā Resūla'llāh

7 Ḥasan Ḥilmī yazar söyler saña ḥālīni ʿarż eyler
Muḥaḳḳaḳ ʿilm-i ilhāmdır murādım yā Resūla'llāh

180

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Şerīʿat mürşid-i kāmil mürīde yā Resūla'llāh
Şerīʿat ʿilimdir nāfiʿ zekīde yā Resūla'llāh

2 Şerīʿatdır şifādārı oḳunsun ḫastalar gelsün
ʿİlāc içsün ṣıḥḥat bulsun marīż de yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī oḳunmuşdur şifālar pādişāhında
Ḥakīm ḥāẕıḳ şerīʿatdır vaḥīde yā Resūla'llāh

181

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Ḳuluñ tedbīrine taḳdīr irāde yā Resūla'llāh
İrer anı ḳabūl iden murāda yā Resūla'llāh

---

180 51a
181 51b

2 Ḥaḳīḳat gülde müstehlek bu bir cüz'ī ḳalīl ammā
Ḳaviyy-i iʿtiḳādımdır irāde yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī murād itse anı ḫalḳ eyler ol Mevlā
Gerek ḫayra gerek şerre irāde yā Resūla'llāh

182

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Yeri gögi yaradandır ṭutan da yā Resūla'llāh
Cihānıñ Ḫāliḳ'i ḳudret yapan da yā Resūla'llāh

2 Yere fermān nüzūl itdi yer oynar ḳorḳusundandır
Bu mülküñ māliki Maʿbūd yıḳan da yā Resūla'llāh

3 Temelsiz yerler ṭutmuş direksiz gökleri aṣmış
Bu gün maʿmūr yarın vīrān ḫarāb da yā Resūla'llāh

4 Ne rāḥat var bu dünyāda çürük yerdir binā ṭutmaz
Yapan aḥmaḳlara baḳmaz ʿaḳıl da yā Resūla'llāh

5 Yeriñ maʿden ṭamarları ḥaḳīḳat-ı ism-i aʿẓamdır
Yapış muḥkem Ḥasan Ḥilmī ʿaḳīde yā Resūla'llāh

---

182 51b

183

Naʿt-ı şerīf ʿale’n-nebiyyī ṣalla’llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Cānım cismimde bir ḳuşdur emānet yā Resūla’llāh
Uçar ḳuş āşiyānından şefāʿat yā Resūla’llāh

2 Bu rūḥum bülbül ü gül-çīn gezer Ḳāf ṭağı ʿaşḳ üzre
Bu seyyāḥda ḳuṣūr itse ḳabāḥat yā Resūla’llāh

3 Ḥasan Ḥilmī göñül mürġı murād ister muḥabbetden
Melekler müjde eylerse kerāmet yā Resūla’llāh

184

Naʿt-ı şerīf ʿale’n-nebiyyī ṣalla’llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet meyve-i Tūbā dikildi yā Resūla’llāh
Bu ʿaşḳıñ gülleri andan açıldı yā Resūla’llāh

2 Göñül ḫoş-būy-ı gülzārı ḳoḳar ʿavn-ı ʿināyetden
Hidāyet bāğı ḳudretden yetişdi yā Resūla’llāh

3 Ḥasan Ḥilmī yazar Ḥaḳḳ’ı kitāb-ı mustaḳīmden
Küfür īmānı yoḳ eyler bilindi yā Resūla’llāh

---

183 52a
184 52a

185

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Gül-i gülzāra meyl eyler göñüldür yā Resūla'llāh
Çıḳar eflāke seyr eyler göñüldür yā Resūla'llāh

2 Gezer Ḳāf'dan Ḳāf'a *ḳālū belā* bülbüllerindendir
Elestü ʿālemiñ mesti göñüldür yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī göñül ʿAnḳā uçar ḳonmaz yere göge
Ḳadāḥ-ı bāde-i ḳudret göñüldür yā Resūla'llāh

186

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet misk-i minberdi selem mi yā Resūla'llāh
Göñül dertli keder ṭutmaz elem mi yā Resūla'llāh

2 Eser bād-ı muḥabbetdir bu ʿaşḳ şehrinde her ābād
Marażlı göñlüme dermān bu ʿaşḳ mı yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī saña ʿāşıḳ göñülde gizli maʿşuḳsuñ
Bu ḫasta ḳalbime ʿaşḳıñ şifā mı yā Resūla'llāh

---

185 52b
185 2a/b Elestü bi Rabbiküm(Ben sizin Rabbiniz) değil miyim? Evet dediler.
A'raf 7:172 (أَلَسْتَ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَى)
186 52b

187

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Biter ʿaşḳıñ ḥubūbātı göñülde yā Resūla'llāh
Çıḳar dür-dāneler ʿAdn'ı baḥirde yā Resūla'llāh

2 Muḥabbet ʿaḳla geldikçe gözümden ḳanlı yaş ṭamlar
Melekler ḥālime aġlar semāda yā Resūla'llāh

3 Muḥabbet āteşi gizli yaḳarsa ḳalb-i ʿuşşāḳı
Ḥasan Ḥilmī yazar naʿtı āteşde yā Resūla'llāh

188

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Ṣabī göñlüm süd ister vir beşikde yā Resūla'llāh
Yüz üstüne süründükçe eşikde yā Resūla'llāh

2 Sevindim söyledim ʿaşḳıñ südüm emli muḥabbetdir
İçer dil bülbüli ḥālā ḳaşıḳda yā Resūla'llāh

3 Virirsin kāse-i südle Ḥasan Ḥilmī içer ḳanmaz
Tükenmez südli deryāsın inekde yā Resūla'llāh

---

187 53a
188 53a

189

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Göñül dertli devā ister ṭabībden yā Resūla'llāh
Meleklerle ʿilāc gönder Ḥabīb'den yā Resūla'llāh

2 Eser ʿaşḳıñ yeli vaḳt-i seḥer bāb-ı Medīnen'den
Medīneñ bāb-ı raḥmetdir Raḥīm'den yā Resūla'llāh

3 Saña ʿāşıḳ Ḥasan Ḥilmī yazarsa büste-i ʿaşḳı
Melekler aña şāhiddir ḳadīmden yā Resūla'llāh

190

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Cemāliñ ʿaşḳ cihānında civāndır yā Resūla'llāh
Ekilmiş bāġ-ı ḳudretde fidandır yā Resūla'llāh

2 Ḥayātıñ tuḥfe-i raḥmet memātıñ müjde-i ḥikmet
Ne devlet ẕī-saʿādet bir dīvāndır yā Resūla'llāh

3 Ġarīb ʿāşıḳ Ḥasan Ḥilmī ezel ʿāşıḳlarındandır
Yazarsa ʿaşḳı muḥabbetle kitābdır yā Resūla'llāh

---

189 53b
189 Naʿt başlığı yazılmamış.
190 53b

191

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Hevesdārım ʿaşḳ bāġım āḫiret yā Resūla'llāh
Yigitlik ẕevḳidir aṣl-ı ʿibādet yā Resūla'llāh

2 Hediyyem bir muḥabbetdir metāʿım maʿrifet ḳabre
Mezārım nūr ile ṭolsa ne rāḥat yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī tedārik ḳıl ḥayātı sen ġanīmet bil
Vefātıñ vaḳti geldikde ʿazīmet yā Resūla'llāh

192

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet şimşegi çaḳdı Ẕī-selem'den yā Resūla'llāh
Bu ʿaşḳ yelleri esdi Cebel-i Nūr'dan yā Resūla'llāh

2 Kemer-bend oldı ʿāşıḳlar melekler ʿaskeri geldi
Getürdi ʿaşḳı Cebrāʿil Cebel-i Ḫirā'dan yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī olur ʿāşıḳ muḥabbet toḫmu bitdikçe
Muḥabbet miskidir gelse Cebel-i S̱evr'den yā Resūla'llāh

---

191 53b
192 54a

193

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Marażlı göñlüme tiryāḳ muḥabbet yā Resūla'llāh
Şifāsı ḫasta ʿuşşāḳıñ şerīʿat yā Resūla'llāh

2 ʿAcāʾib ḫastadır ʿāşıḳ yatursa uyḳular ṭutmaz
Ġarāʾib on sekiz yıldır ṭarīḳat yā Resūla'llāh

3 Ḥaḳīḳat ḥākimi ʿaşḳdır Ḥasan Ḥilmī dir eyvā'llāh
Muḥabbet bāb-ı ehlu'llāh maʿrifet yā Resūla'llāh

194

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Yazılmış ḳalb-i ʿuşşāḳda bi'smi'llāh yā Resūla'llāh
Ḫüdā'nıñ sırr-ı esrārı ʿaşḳu'llāh yā Resūla'llāh

2 Getürdi ʿaşḳı Cebrāʿil muḥabbet bi-ḥamdi'llāh
Muḥammed dīn-i ḫātem oldı āmentü bi'llāh yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī o ʿaşḳ-ı Ḳur'ān oḳu baḳ *sūre-i Raḥmān*
Delīlim ism-i aʿẓam *Ḳul huve'llāh* yā Resūla'llāh

---

193 54a
194 54b
194 3a sūre-i Raḥmān 55:1 (الرَّحْمَنُ)
194 3b Ḳul huve'llāh İhlās 112:1 De ki O Allāh (birdir.)

195

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet ḫāne-i ḳalbde żiyādır yā Resūla'llāh
Maʿāẕa'llāh muḫālif söz riyādır yā Resūla'llāh

2 Açıldı sofra-i ʿaşḳıñ buyursun ʿāşıḳān gelsün
Ṭaʿāmı rūḥ-ı ʿuşşāḳa ġıdādır yā Resūla'llāh

3 Bunı inkār iden ciger ceḥīm nāra ġarḳ olsun
Ḥasan Ḥilmī bu iḳrārım *Ġayā'dır** yā Resūla'llāh

196

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Şifādır ḫastaya ʿaşḳıñ oḳunsa yā Resūla'llāh
Ġam ehlini sürūr eyler ṭaḳınsa yā Resūla'llāh

2 Ḳılıç kesmez ġazālarda ḥamāʾil eylese ʿasker
Cehennem āteşi yaḳmaz yazarsa yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī ṭaḳınmışdır muḥabbet ṭılsımı ʿaşḳıñ
Dirildir cümle mevtāyı oḳursa yā Resūla'llāh

---

195 54b
195 3b * Gayya kuyusu: Cehennemde bir kuyu veya dere. Vezin gereği gayâ yazılmış.
196 55a

197

Naʿt-ı şerīf ʿale’n-nebiyyī ṣalla’llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet cevheri rūḥ-ı ezeldir yā Resūla’llāh
Oḳunsa defter-i ʿaşḳım güzeldir yā Resūla’llāh

2 Müzeyyen gösteren cismi ḳafesde mürġ-i rūḥumdur
Uçarsa ḳuş ḳafes ḫāk-i ḫarābdır yā Resūla’llāh

3 Ḥasan Ḥilmī göñül mürġı muḥabbetle ġıdālanmış
Vücūduñ aṣl-ı eczāsı türābdır yā Resūla’llāh

198

Naʿt-ı şerīf ʿale’n-nebiyyī ṣalla’llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Riyāżetle kesüp nefsi sevindim yā Resūla’llāh
Gice gündüz nice ġuṣṣa çekerdim yā Resūla’llāh

2 Göñül rūḥ-ı Muḥammed’den alur feyżi ferāsetle
Bi-ḥamdi’llāh bu irşādı begendim yā Resūla’llāh

3 Ḥasan Ḥilmī fiyāt olmaz bu bir āb-ı ḥayāt ammā
Bu yolda sermāye-i ʿömrüm çürütdüm yā Resūla’llāh

---

197 55a
198 55b

199

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Göñül ḳayd-ı meşāhirden muʿarrā yā Resūla'llāh
Metāʿ-ı fān-ı dünyādan müberrā yā Resūla'llāh

2 Cihānıñ mālına maġrūr neden olsun beḳāsı yoḳ
Muḥabbet mülküdür bāḳī teberrā yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī o şöhretden geçer sen fānī dünyāda
Muḥabbet manṣıbı dilde maṭarrā yā Resūla'llāh

200

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet rāh-ı ʿaşḳım refīḳim yā Resūla'llāh
Ḥarāmī nefs ile şeyṭān esīrim yā Resūla'llāh

2 Murādım menzilim ancaḳ medīneñdir meded eyle
Muḥabbet yelleri esse emīnim yā Resūla'llāh

3 Muḥabbet seyfidir ḳudret kesersem nefs-i emmārem
Ḥasan Ḥilmī ʿadīl olsa vezīrim yā Resūla'llāh

---

199 55b
200 55b

201

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet ḳalb-i ʿuşşāḳa muʿīndir yā Resūla'llāh
Yazılmış levḥ-i maḥfūẓda naṣīrdir yā Resūla'llāh

2 Esen yeller aḳan seyller gelür ḳalbe ṣafā eyler
Göñül ʿuşşāḳ-ı rūḥānī raḥīmdir yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī şarāb-ı ʿaşḳ bilindi başḳa ḥikmetdir
Muḥabbet ḳatre-i raḥmet leẕīẕdir yā Resūla'llāh

202

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Yazar ʿaşḳı beyān eyler ḳalemdir yā Resūla'llāh
Dikilmiş ʿarş-ı aʿlāya ʿalemdir yā Resūla'llāh

2 Muḥabbet maʿnevī dilde güneş fi'l-mes̱el gökde
Żiyāsı ḳalbe düşdükçe ḥakemdir yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī bu ʿaşḳ ḥākim muḥabbet pādişāhdır bil
O şehriñ fātiḥi ʿaşḳı ḳadardır yā Resūla'llāh

---

201 56a
202 56a

203

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Ṣıfātıñ aṣluma ẕātıñ döşekdir yā Resūla'llāh
Ṣıfātıñ ẕātını bilmez eşekdir yā Resūla'llāh

2 Maḳāmıñ ẕāt-ı *ev ednā* ʿurūcuñ *Sidre-i aʿlā*
Nüzūluñ *ḳābe ḳavseyn* şerefdir yā Resūla'llāh

3 Muḥabbet Sidre-i rūḥdur medīneñ ʿāşıḳa menzil
Ḥasan Ḥilmī nüzūl itse gerekdir yā Resūla'llāh

204

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Göñül ḫasta nefes ister oḳunsun yā Resūla'llāh
Ṭabīb-i ḥāẕıḳa geldi sevinsün yā Resūla'llāh

2 Muḥabbet ḫançeri kesdi hevā-yı nefs-i emmārem
Ṭuṭuşdı mā-sivā yandı bilinsün yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī bu ʿaşḳ derdi ʿilācıyla defiʿ olmaz bil
Devāsı saña vuṣlatdır bilürsin yā Resūla'llāh

---

203 56b
203 2a ev ednā:hatta daha yakın Necm 53:9 (فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى)
2b ḳābe ḳavseyn: iki yay kadar Necm 53:9 "Böylece iki yay mesafesi kadar, (hatta) daha yakın oldu."
203 2a/3a Sidre-i aʿlā Necm 53:14/16 (لسِّدْرَةَ ا)
204 56b

205

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet yaḳsa nefsānı göñülde yā Resūla'llāh
Yeşil otlar biter ẕevḳ-i zemīnde yā Resūla'llāh

2 Muḥabbet āteşi ḳudret yaḳar nefsi helāk eyler
Görür ʿāşıḳlarıñ her gün göñülde yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī muḥabbetle yanarsa sīne-i ʿuşşāḳ
Anıñçün cümle bülbüller fiġānda yā Resūla'llāh

206

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet nūr-ı ḳudretdir tesellī yā Resūla'llāh
Yanarsa ḳalb-i ʿuşşāḳda tecellī yā Resūla'llāh

2 Dikilmiş nefs-i bāġ içre muʿallaḳ cennet-i Tūbā
Feṭūbā s̱ümme ṭūbā teennī yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī muḥabbetdir yanar ḳandīl ḳalbimde
Medār-ı nūr-ı tevḥīddir temennī yā Resūla'llāh

---

205 57a
206 57a
206 2b Feṭūbā s̱ümme ṭūbā s̱ümme ṭūbā: "Ne mutlu o meşhedin (sancağ-ı şerifin) altında hazır olacak kimselere denir."

207

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Selām geldi Ẕī-selem'den yā Resūla'llāh
Seher vaḳti ṭaʿāmıdır ẕü'n-niʿamdan yā Resūla'llāh

2 ʿİlācı dest-i ḳudretle virir Loḳmān Ḥekīm ammā
Seniñ ʿaşḳıñla ḫoş göñlüm kederden yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī göñül dertli muḥabbet derdi pek ṭaṭlı
Muḥib seccādei serdi ẕü'l-minenden yā Resūla'llāh

208

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Hevā-yı nefs-i emmāre yoḳuşdur yā Resūla'llāh
ʿAẕābı ehl-i ʿiṣyānıñ uḳışdır yā Resūla'llāh

2 Helāk eyler anı ʿāşıḳ muḥabbet bādı esdikçe
Yanar göñlüm muḥabbetden bir işdir yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī ḫalāṣındır cihād-ı ekber eylersen
Ġurūr ehli biniş geymiş yemişdir yā Resūla'llāh

---

207 57b
208 57b
208 1b'de geçen "ukış" kelimesi, çok fazla, şiddetli anlamındaki "öküş" şeklinde yazılmalıydı.
208 3b'de geçen "biniş" eskiden ulemanın cübbe üzerine giydiği bedeni ve kolları geniş üstlük anlamındadır.

209

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Mekānı cümle ẕī-rūḥuñ meḳābir yā Resūla'llāh
Bunı taṣdīḳ iden cümle ekābir yā Resūla'llāh

2 Muḥabbet maʿdeni maḫfī muʿannidler arar bulmaz
Aña mālik muḥaḳḳiḳler münābir yā Resūla'llāh

3 Oḳur tevḫīdi remz eyler Ḥasan Ḥilmī mudaḳḳiḳdir
Ẓuhūr eyler ḥaḳāyiḳler meṣādır yā Resūla'llāh

210

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet çeşme-i āb-ı ḥayātdır yā Resūla'llāh
Göñül Ḫıżrı içüp andan s̱ebātdır yā Resūla'llāh

2 Ḫıżır İlyās içüp anı ḥayātı aldılar andan
Muḥabbet ol ṣuyuñ aṣlı nebātdır yā Resūla'llāh

3 Aḳar ḳudret puñarıdır Ḥasan Ḥilmī içer ḳanmaz
Tükenmez mecr-i bī-pāyān ne baḫtdır yā Resūla'llāh

---

209 57b
210 58a

211

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet şimşegi çaḳmaḳ çaḳarsa yā Resūla'llāh
Göñülde mā-sivā ḳalmaz yaḳarsa yā Resūla'llāh

2 Muḥabbet bir melekdir ledünnī ʿilmine meʾmūr
Menāfiʿ ʿilmidir ḳalbde oḳursa yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī bu ʿaşḳ üstāẕ ʿibādet ʿilmini ögren
Göñül ḫamrı muḥabbetden içerse yā Resūla'llāh

212

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet ʿāşıḳa Ḥaḳ'dan hedāyā yā Resūla'llāh
Bu ʿaşḳ dersi cenābından ʿaṭāyā yā Resūla'llāh

2 Ne niʿmet niʿmet-i pākdır oḳur ʿāşıḳlarıñ virdi
Cemāliñ bāġına girdi ġıdāyā yā Resūla'llāh

3 Ser-ā-pā nūr olur ʿāşıḳ Ḥasan Ḥilmī sözüñ ṣādıḳ
Cehennem āteşi yaḳmaz rıżāyā yā Resūla'llāh

---

211 58a
212 58b

213

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 ʿİbādet sofra-i ḳudret muḥabbet yā Resūla'llāh
Ḳadāḥı bāde-i ʿaşḳıñ muḥabbet yā Resūla'llāh

2 Esāsı dīn-i İslāmıñ ʿibādet meyvesindendir
Müheyyā aṣl-ı rūḥānī muḥabbet yā Resūla'llāh

3 ʿİbādet dāne-i ḥikmet biterse dīn zemīninde
Ḥasan Ḥilmī ider īs̱ār muḥabbet yā Resūla'llāh

214

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Faḳrla iftiḫār itdiñ iḫtiyārī yā Resūla'llāh
Ṣıġındıñ Ẕāt-ı Mevlā'ya faḳr ıżṭırārī yā Resūla'llāh

2 Ḳanāʿat kenz-i lā yefnā ṣabır miftāḥ-ı rāḥatdır
Velīler kīsesi ḳıymet-i iʿtibārī yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī teşekkür ḳıl faḳirle iftiḫār eyle
Tevekkül medār-ı iḳtidārī yā Resūla'llāh

---

213 58b
214 59a
214 Bu bölümde **"El-fakru fahrī"** (Fakirlik övüncümdür, onunla iftihar ederim.) hadisine işaret edilmektedir.

215

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Ṣırāṭı geçmege ʿaşḳıñ Burāḳ'dır yā Resūla'llāh
Sekiz cennet işitdim pek ıraḳdır yā Resūla'llāh

2 Ḳanāṭ açmış uçar ʿāşıḳ ġınā-i faḳra mālikdir
Medīneñ cenneti gözden yaḳındır yā Resūla'llāh

3 Ṭavāf eyler Ḥasan Ḥilmī bu faḳrıñ Kaʿbe'si her dem
Oḳur hüccāc ile lebbeyk laṭīfdir yā Resūla'llāh

216

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet mescidi bāb-ı niyāzdır yā Resūla'llāh
Gice gündüz ḳılar ʿāşıḳ namāzdır yā Resūla'llāh

2 İder miʿrāc-ı rūḥānī çıḳar ʿarşa naẓar eyler
Anıñ vechi güneş gibi beyāżdır yā Resūla'llāh

3 Namāzla iftiḫār eyler Ḥasan Ḥilmī muṣallīdir
Muḥabbet aṣlu ondan ʿivażdır yā Resūla'llāh

---

215 59a
216 59b

217

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet bāde-i ʿilm-i ledünnī yā Resūla'llāh
Liḳā-i len terānī udnu minnī yā Resūla'llāh

2 Muḥabbet āteşi yaḳdı göñülde mā-sivā yoḳdur
Yazar defter varaḳ eyler fünūnı yā Resūla'llāh

3 Muhabbet Ḫıżr-ı ḥikmetdir bulup āb-ı ḥayāt içdim
Ḥasan Ḥilmī memāt olmaz inandı yā Resūla'llāh

218

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet minber-i vuṣlat delāʾil yā Resūla'llāh
Medīne Mekke fi'l-vāḳiʿ vesāʾil yā Resūla'llāh

2 Günāhkār tevbesiz olsa ṭolar ḳabri yılan ʿaḳreb
Muḥabbet ʿāşıḳa Ḥaḳ'dan ḥamāʾil yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī muḥabbetle oḳur lebbeyk-i rūḥānī
Ṣadāsı gelse ḥuccācıñ nevāfil yā Resūla'llāh

---

217 59b
218 59b

219

Naᶜt-ı şerīf ᶜale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taᶜālā ᶜaleyhi ve sellem

Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün

1 Muḥabbet ḥacc-ı cismānī ferāʾiż yā Resūla'llāh
Ḳalender ᶜāşıḳıñ ḥālī muᶜārıż yā Resūla'llāh

2 Muḥabbet Cebel-i ᶜArāfat ᶜaşḳ zemzem-i maᶜnā
İçer ḳanmaz oḳur lebbeyk tefeyyüż yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī selām söyle bu gün yetmiş biñ ḥüccāca
Bunı red eyleyen ḥaḳḳā revāfiż yā Resūla'llāh

220

Naᶜt-ı şerīf ᶜale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taᶜālā ᶜaleyhi ve sellem

Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün

1 Muḥabbet Kaᶜbe-i ḳudret muḳadder yā Resūla'llāh
Ḳoḳarsam misk-i ḳudretden muᶜanber yā Resūla'llāh

2 Muḥabbet mürşid-i Mevlā mürīdi müntehī eyler
Mücellā bāreke'llāh muṣavver yā Resūla'llāh

3 Melekler beyt-i maᶜmūrı ṭavāf eylerse göklerde
Beşer yerde melek gökde mübeşşer yā Resūla'llāh

4 Ḥasan Ḥilmī muḥabbetle ṭavāf it Kaᶜbe-i ᶜaşḳı
Naṣībim iştiyāḳımdır müyesser yā Resūla'llāh

---

219 60a
220 60a

221

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet niʿmeti naʿtıñ faḳīre yā Resūla'llāh
Ḥaḳīr olsam ġanī eyler ʿazīze yā Resūla'llāh

2 Yaġar ġam raḥmeti her gün amān virmez bir afātdır
Muḥabbet yaġmurı yaġsa sürūra yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī kederlenme ṣaḳıñ dīnāra ġam çekme
Ġam-ı dīniñ ʿaṭāsı çoḳ cünūna yā Resūla'llāh

222

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet leyle-i miʿrāc celālī yā Resūla'llāh
İrişdiñ *ḳābe ḳavseyne* kemālī yā Resūla'llāh

2 Ḫużūra her seḥer vaḳti oḳursan ṭoḳsan biñ esrārı
Ḥadīs̱-i ḳudsīdir naʿtıñ cemālī yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī yazılmışdır oḳursan kāināt Ḳur'ān
Muḥabbet ʿāşıḳa tefsīr ḫayāli yā Resūla'llāh

---

221 60b
222 60b
222 1b ḳābe ḳavseyn: iki yay kadar Necm 53:9 Necm 53:9 (فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى)

223

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Żiyāfet sofra-i dīn-i mübīndir yā Resūla'llāh
ʿİbādet etmegi ḥable'l-metīndir yā Resūla'llāh

2 Yazılmış sırrıma Ḳur'ān oḳur rūḥum ġıdā eyler
Muḥammed ʿilm üstāẕım yaḳīndir yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī ʿamel buġday anı tevḥīd daḳīk eyler
O niʿmet cenneti ḥaḳḳe'l-yaḳīndir yā Resūla'llāh

224

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Ciger bişdi ḥarāretden kebābdır yā Resūla'llāh
Muḥabbet ḫamrını maḫfī yetişdir yā Resūla'llāh

2 Göñül ʿilme oḳur ḳanmaz naẓar ḳılsa ḳanāʿat yoḳ
Cemāliñ keşf idüp gözle görüşdür yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī bu ʿaşḳ mürşid muḥabbete feyż-i rūḥānī
İçerse rūḥ-ı sulṭānī sevişdir yā Resūla'llāh

---

223 61a
224 61a

225

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Yazılmış defter-i ʿilmi ezelde yā Resūla'llāh
Naṣīb-dārem nüzūl-ı fermān ferīde yā Resūla'llāh

2 Müneccim burcuma baḳdı ḫaber virdi siyāh baḫtım
Bilindi ṭāliʿim taḳvā cerīde yā Resūla'llāh

3 Muḥabbet maʿnevī rızḳı muḳadderdir Ḥasan Ḥilmi
Gelür *naḥnu ḳasemnādan* vaḥīde yā Resūla'llāh

226

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet devlet-i ḳudret mübāḥdır yā Resūla'llāh
Muḥabbet misk-i rūḥānī silāḥdır yā Resūla'llāh

2 Mücāhidler riyāżetle ḳırar mā-sivā küfrüñ
Virilmiş ʿāşıḳa Ḥaḳ'dan ḳılıçdır yā Resūla'llāh

3 Ḳırar nefsi helāk eyler Ḥasan Ḥilmī mücāhiddir
Muḥabbet şāh-ı ḳalb içre celīsdir yā Resūla'llāh

---

225 61b
225 3b naḥnu ḳasemnā: Kısımlara ayırdık. Zuhruf 43:32 (نَحْنُ قَسَمْنَا)
226 61b

227

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet mürşid-i kāmil mükemmel yā Resūla'llāh
Ezel bāġında ol miskden müseccel yā Resūla'llāh

2 Cihāna neşr olur el-ān Muḥammed maʿdeni miski
Muḥabbet miskdir eski mübeddel yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī mübārekdir muḥabbet medḥ-i ʿaşḳ olsun
Tecellī ḳılsa subḥānī tebeddül yā Resūla'llāh

228

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Kebāʾir ehline ḫaṣdır şefāʿat yā Resūla'llāh
Meger iẕn-i ḫüdā ile şefāʿat yā Resūla'llāh

2 Amān rūz-ı cezāda dest-gīr ol ben günāhkārım
Muḥabbet aṣlu Ḥak'dan şefāʿat yā Resūla'llāh

3 Şefāʿat şāh-ı sulṭāndır Ḥasan Ḥilmī saña ḳurbān
Şefāʿatle yazar medḥiñ şefāʿat yā Resūla'llāh

---

227 62a
228 62a

229

Naʿt-ı şerīf ʿale’n-nebiyyī ṣalla’llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet toẖm-ı iẖlāṣdır ekilmiş yā Resūla’llāh
Göñül bāġında ol meyve yetişmiş yā Resūla’llāh

2 Açıldı meyve-i gülzār buyursun ehl-i ʿaşḳ gelsün
Tükenmez meyvesi zāid vaḳf itmiş yā Resūla’llāh

3 Ḥasan Ḥilmī ider īs̱ār muḥabbet meyve-i naʿtıñ
Oḳur ʿaşḳıñ kitābını s̱evābmış yā Resūla’llāh

230

Naʿt-ı şerīf ʿale’n-nebiyyī ṣalla’llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet ḳudret-i billūr zücāce yā Resūla’llāh
Yanar par par ḳanādilde serāce yā Resūla’llāh

2 Dilim *miṣbāḥ-ı ni’l-miṣbāḥ* göñüldür kevkeb-i dürrī
Bu ʿaşḳ baḥrında iskānı ʿilāca yā Resūla’llāh

3 Ḥasan Ḥilmī muḥabbet nūr göñül *nūruñ ʿalā nūrdur*
Cihānı nūra ġarḳ eyler zibāca yā Resūla’llāh

---

229 62a
230 62b
230 2a miṣbāḥ-ı ni’l-miṣbāḥ: Lamba gibi ışık saçan kandil *Nūr 24:3* (مِصْبَاحٌ الْمِصْبَاحُ)
230 3a nūruñ ʿalā nūrdur. “ Nur üzerine nurdur.” Nūr 24:35 (نُّورٌ عَلَى نُورٍ)

231

Naʿt-ı şerīf ʿale’n-nebiyyī ṣalla’llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet *Ṭūr-ı Sīnā’*dır tecellī yā Resūla’llāh
Bu ilhām aṣlı Mūsā’dır tesellī yā Resūla’llāh

2 O nūra ṭāḳatim yoḳdur vücūdum tārumār oldı
Gelince rūḥa fermān-ı *len terānī* yā Resūla’llāh

3 ʿAḳıl Cebrāʾil fikir Mikāʾil u İsrāfīl
Teslīm-i ʿAzrāʾīl Ḥasan Ḥilmī yā Resūla’llāh

232

Naʿt-ı şerīf ʿale’n-nebiyyī ṣalla’llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet ehli pādişāhdır inzivāda yā Resūla’llāh
Helāki nefs-i şeyṭānıñ inzivāda yā Resūla’llāh

2 İki ḥayye vücūdumda biri nefsim biri şeyṭān
Emerler ḳan-ı insānı inḳiyāda yā Resūla’llāh

3 Muḥabbet seyfini çekdim ʿaduvv-ı nefs-i şeyṭāna
Ḥasan Ḥilmī muʿīn ister iʿtiḳāda yā Resūla’llāh

---

231 62b
231 2b len terānī: Hz. Musa Tūr dağında Allāh’ın cemālini görmek isteyince Allāh’tan “Beni katiyyen göremezsin. Aʿrāf 7:143 (لن ترَاني)
231 1a Ṭūr-ı Sīnā “ Sina Dağı'na andolsun. “ Tin 95:2 (وَطُورِ سِينِينَ)

232 63a

233

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Meded ḳıl rūz-ı maḥşerde ġarībe yā Resūla'llāh
ʿAẕāba ṭāḳatim yoḳdur cezāda yā Resūla'llāh

2 Muḥabbet bādesindendir gezersem sekr-i lā-yaʿḳıl
Suʾāl-i Münkir'e virmem cevāb da yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī ʿamel eyler oḳursa ʿilm-i tevḥīd
Çerāḳı nūr-ı tevḥīddir ḳabīrde yā Resūla'llāh

234

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet ʿāşıḳa tefsīr-i Ḳur'ān'dır yā Resūla'llāh
Yazarsa āyet-i esrār beyāndır yā Resūla'llāh

2 Cemāliñ şerḥ ider ʿāşıḳ oḳursa *sūre-i Ṭāhā*
Teheccüd ḳıldıġıñ raḥmet ʿayāndır yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī göñül ḥāfıẓ zihinde *sūre-i Yāsin*
S̱evābı cümle mevtāya sereyāndır yā Resūla'llāh

---

233 63a
234 63b
234 2a Sūre-i Ṭāhā 20:1, Hz. Peygamberin isimlerinden biridir. Ebced hesabına göre tı harfi dokuz, hâ harfi beş rakamının karşılığıdır. Her ikisinin toplamı on dörttür. Hz. Muhammed de ayın on dördüne, dolunaya benzetilir. (Yeniterzi, 1993:100)
234 3a Sūre-i Yāsin 36:1 Na'tlarda bu âyet yüce Peygamberi Cenâb-ı Hakk'ın diliyle öven bir hitap ve sıfat olarak ele alınır. (Yeniterzi, 1993:102)

235

Naʿt-ı şerīf ʿale’n-nebiyyī ṣalla’llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet vāʿiẓi Ḥaḳ’dan şerīʿat yā Resūla’llāh
Naṣīḥat ehline raḥmet şerīʿat yā Resūla’llāh

2 Ḫaṭā sözdür zamān āḫir şerīʿat ḳalḳdı dirlerse
Ebed maʿmūr ḫarāb olmaz şerīʿat yā Resūla’llāh

3 Beḳā mülki Ḥasan Ḥilmī muḥabbet meyvesindendir
ʿİmādı dīn-i İslām’ıñ şerīʿat yā Resūla’llāh

236

Naʿt-ı şerīf ʿale’n-nebiyyī ṣalla’llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet mustaḳīm ḥasbī mümeyyiz yā Resūla’llāh
Göñül ʿāşıḳ oḳur vehbī tefeyyüż yā Resūla’llāh

2 Rumūz-ı defter-i tevḥīd muḥabbetle açılmışdır
Yazar bir bir beyān eyler temeyyüz yā Resūla’llāh

3 Muḥabbet ʿāşıḳa mürşid göñül dervīş ṭonuñ geydi
Ḥasan Ḥilmī mükāfātı telaffuẓ yā Resūla’llāh

---

235 63b
236 64a

237

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Lisānımda feṣāḥatle belāġat yā Resūla'llāh
Muḥabbet bādı esdikçe ʿadālet yā Resūla'llāh

2 Göñül dertli devā bulmaz ʿaceb bilmem ne ḥikmetdir
ʿİlācı gelse rūḥānī kerāmet yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī ḫaber bekler muḥabbet bāġbānından
Seḥer vaḳti ḫaber gönder şefāʿat yā Resūla'llāh

238

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet ehlidir cümle ṣaḥābe yā Resūla'llāh
Yazup vaṣfıñ ʿayān itdim kitāba yā Resūla'llāh

2 Muḥabbetlü ʿaziz göñlüm sever aṣḥābları cāndan
Ṣalāt ile selām andan kināye yā Resūla'llāh

3 Muḥabbet ḥākimi göñlüm Ḥasan Ḥilmī yazar iʿlām
Medīneñ ravża-i cennet ġınāya yā Resūla'llāh

---

237 64a
238 64a

239

Naʿt-ı şerīf ʿale’n-nebiyyī ṣalla’llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Eser rüzgār gelür reyḥān Yemen’den yā Resūla’llāh
Ḳoḳar göñlüm o reyḥān-ı raḥīmden yā Resūla’llāh

2 Göñül Üveyse’l-Ḳarānī’dir güderse nāḳa-i ʿaşḳı
Saña ṣad ṣad selām eyler göñülden yā Resūla’llāh

3 Ḥasan Ḥilmī gülüstānı gezersem her seḥer vaḳti
Virirler ẕākire güller ḥabībden yā Resūla’llāh

240

Naʿt-ı şerīf ʿale’n-nebiyyī ṣalla’llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Gözüm nūrı sürūrumdur Muḥammed yā Resūla’llāh
Göñül feyżi ezel kārı müebbed yā Resūla’llāh

2 Tecellī bāġ-ı Aḥmed’den tevellüd eyledi oġlum
Celāleddīn ḳodum ismiñ muʿabbid yā Resūla’llāh

3 Ḥasan Ḥilmī yazar remzī Celāleddīn şerḥ eyler
Emānet eyledi Ḥaḳḳ’a muvaḥḥid yā Resūla’llāh

---

239 64b
240 64b

241

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Ne ʿādetdir ne ḥikmetdir bu şöhret yā Resūla'llāh
Ne müftī ḳaldı ne tedrīs ne bidʿat yā Resūla'llāh

2 Muḥabbet manṣıbı maḫfī gezer dellāl-ı ʿaşḳ üzre
Anıñ bāzār-ı ġurbetde ne ʿibret yā Resūla'llāh

3 Gelürse ḫāṭıra rāh-ı ṣırāṭe'l-ḥaḳ Ḥasan Ḥilmī
Muḥarrem ayı mātemle siyāset yā Resūla'llāh

242

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Nefis emmāre-i ġaflet çocuḳdur yā Resūla'llāh
Ḳırarsa şīşe-i ḳalbī yazıḳdır yā Resūla'llāh

2 Muḥabbet dersini taʿlīm iderken naḳşibendīden
Ġıdāsın kesdigim ḥālde helākdır yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī nefis maʿṣūm büyütme anı südden kes
Yedi başlu ki ejderhā ḳavīdir yā Resūla'llāh

---

241 65a
242 65a

243

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet aṣl-ı fi'l-vāḳiʿ şerīʿat yā Resūla'llāh
Bilür ʿārif hidāyetdir ṭarīḳat yā Resūla'llāh

2 Hevā-yı nefsi terk itdim reh-güzārım ʿaşḳ-ı mevlāda
Kerāmet mesnedinde ḥaḳ ḥaḳīḳat yā Resūla'llāh

3 Şerīʿat taḫtına mālik ṣaḥīḥ Sulṭān Ḥamīd Ġāzī
Ḥasan Ḥilmī muḥib dāʿī ʿadālet yā Resūla'llāh

244

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Mürīd-i muḫlisiñ kārı muḥabbet yā Resūla'llāh
Muṣaddaḳ mürşidiñ ḥāli şerīʿat yā Resūla'llāh

2 Risālet bāġ-ı raḥmetdir cihāna meyve neşr ider
Ḳurulmuş sofra-i ḳudret seḫāvet yā Resūla'llāh

3 Muḥabbet bilmeyen vāʿiẓ mücevher ḳıymetiñ bilmez
Ḥasan Ḥilmī ʿayb görmez ticāret yā Resūla'llāh

---

243 65b
244 65b

245

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet noḳṣānīdır her müddeʿāda yā Resūla'llāh
Ḳuṣūrum çoḳ hidāyetlü duʿāda yā Resūla'llāh

2 Oḳursam dāʾimā naʿtıñ muḥabbet āyet-i vaṣfıñ
Ne ḥaddim var benim ḥüsn ü edāda yā Resūla'llāh

3 Muḥabbet āfitābı çün ṭulūʿ eylerse göñlümde
Ḥasan Ḥilmī düşer dellāl mezāda yā Resūla'llāh

246

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Kemāle ṣarf ider noḳṣānını ʿābid ʿibāda yā Resūla'llāh
Muḥabbet raḥmetiñ olsun ziyāde yā Resūla'llāh

2 Metāʿ-ı dār-ı dünyāda ḳalender ʿāşıḳıñ ḥāli
Kerem ḳıl merḥamet eyle mezārda yā Resūla'llāh

3 Muḥabbet Kaʿbesi ḳalbde Ḥasan Ḥilmī ṭavāf eyler
Bu ʿaşḳ üzre olan ṣaff u ṣafāda yā Resūla'llāh

---

245 66a
246 66a

247

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Ẓuhūruñ ʿayn-ı raḥmetdir cihāna yā Resūla'llāh
Ezelde dīde-i baḫtım güşāde yā Resūla'llāh

2 Mürīdiñ Naḳşībendīdir muḥabbet ġonçe-i gülzār
Açılmış gülleri fevḳa'l-ʿulāda yā Resūla'llāh

3 Bilür cevherleriñ ḳadriñ Ḥasan Ḥilmī göñül ṣarrāf
Bilindi maʿdeni taḫte'ṡ-ṡerāda yā Resūla'llāh

248

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet maʿcūnı ḥāli derūnı evliyāu'llāh
Bulunmaz neşʾesi her bir devāda yā Resūla'llāh

2 Muḥabbet ʿillet-i ʿaşḳıñ devāsın isteyen ḫasta
Muṭābıḳ düşdi Ḳur'ān'a şifada yā Resūla'llāh

3 Muḥabbet ʿAdn-ı deryādır Ḥasan Ḥilmī cedīd dalġıç
Çıḳardı dürlü cevherler baḥirde yā Resūla'llāh

---

247 66a
248 66b

249

Naʿt-ı şerīf ʿaleʾn-nebiyyī ṣallaʾllāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Zehri vardır içildikçe duḫānda yā Resūlaʾllāh
Eẕā vardır meleklere duḫānda yā Resūlaʾllāh

2 Ḫabīṣdir aṣlına fetvā virir ʿaḳl-ı meʿād ehli
Anıñçün naḳle ḥācet yoḳ duḫānda yā Resūlaʾllāh

3 Ḥasan Ḥilmī ḳıyās ḥaḳdır duḫānıñ şurbu isrāfdır
Ḥarāmdır içmesün ʿāşıḳ duḫānda yā Resūlaʾllāh

250

Naʿt-ı şerīf ʿaleʾn-nebiyyī ṣallaʾllāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Ne ḫoşdur ṣavt-ı lebbeyk ʿArafātʾda yā Resūlaʾllāh
Bilür ʿāşıḳ olan semt-i Mināʾda yā Resūlaʾllāh

2 Ḫüdā saḳā eylesün ʿaṭşānını mīz-āb-ı zemzemden
Muḥabbet bādesi Ümmüʾl-Ḳurāʾda yā Resūlaʾllāh

3 Ezel ʿaşḳ müftisi fetvā virirse ey Ḥasan Ḥilmī
Muḥabbet aṣl-ı ḥikmet Muḥammed Muṣṭafāʾda yā Resūlaʾllāh

---

249 66b
250 67a

251

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet ḳıyās-ı ẕātıñ cemālde yā Resūla'llāh
Enīsiñ mürşidiñ Ḥaḳ'dır Ḫirā'da yā Resūla'llāh

2 Sarāy-ı Sidre-i ʿarşa mübārek bād-ı mescidden
Çıḳup seyr eylediñ ʿarşı ḫāriḳ-i ʿāde yā Resūla'llāh

3 Ḳarār-ı *ḳābe ḳavseyn* Ḥasan Ḥilmī işāret var
Ḳuṣūrum çoḳ seni medḥ u s̱enāda yā Resūla'llāh

252

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Ebūbekrī ʿÖmer ʿOs̱mān ʿAlī'de yā Resūla'llāh
ʿAdāletde şecāʿatde seḫāda yā Resūla'llāh

2 Daḳīḳa fevt olunmaz ḳıl ḳadar medḥiñ muḥabbetde
Muḥabbet ehline vaṣfıñ rıżāda yā Resūla'llāh

3 Ḳaṣīdeñ şerḥ ider ʿāşıḳ Ḥasan Ḥilmī muḥabbetle
Muḥabbet ẕevḳidir āl-i ʿabāda yā Resūla'llāh

---

251 67a
251 2a Sidre-i aʿlā Necm 53:14/16 (السِّدْرَةَ)
251 3a ḳābe ḳavseyn: "İki yay kadar" Necm 53:9 (فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى)
252 67b

253

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet bādı esdikçe seḥerde yā Resūla'llāh
Uyur mı ʿāşıḳıñ dertli yataḳda yā Resūla'llāh

2 ʿAlemdār-ı Resūla'llāh Ebā Eyyube'l Enṣārī
Şarāb-ı ʿaşḳı rūḥānī ḳadeḥde yā Resūla'llāh

3 Cemīʿ u cümle aṣḥāba muḥabbet eylemek vācib
Ḳuṣūr itmez Ḥasan Ḥilmī vefāda yā Resūla'llāh

254

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Kitāb-ı ʿaşḳı ez-berden oḳursam yā Resūla'llāh
Ṣuçum ʿafv it ḳuṣūrum var yazarsam yā Resūla'llāh

2 Muḥabbet ḥāfızı ʿāşıḳ oḳur ʿilm-i ledünnī
Muḥabbet Muṣḥaf-ı ẕātıñ oḳursam yā Resūla'llāh

3 Nihāyetsiz kütüb-ḫāne Ḥasan Ḥilmī muḥabbetdir
Baña taʿlīmi ders eyle girersem yā Resūla'llāh

---

253 67b
254 68a

255

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet māye-i cevher ʿilimdir yā Resūla'llāh
Muḥabbet ʿāşıḳa iḥsān ḥilmdir yā Resūla'llāh

2 Metāʿ-ı maʿṣiyet ġaflet virir bāzār-ı ʿuşşāḳa
Şefāʿat bāʿiṡ-i burc-ı ḥameldir yā Resūla'llāh

3 Duʿā eyler Ḥasan Ḥilmī murādı ẕikr ü fikrindir
Ḥużūr-ı tuḫfe-i şāha ġazeldir yā Resūla'llāh

256

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet mürşidi nuṭḳı muvāfıḳ yā Resūla'llāh
Seniñ derdiñle ʿāşıḳlar muṭābıḳ yā Resūla'llāh

2 Muḥabbet pādişāhinem virirsem ʿarż-ı ḥālimi
Oḳur iḥsān ider sulṭān meṣādiḳ yā Resūla'llāh

3 Tecellī gülşeni dilde Ḥasan Ḥilmī muḥabbetdir
Ḳabūl eyler bunı muʾmin muvāfıḳ yā Resūla'llāh

---

255 68a
256 68a

257

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet- nāme-i ʿaşḳıñ Muḥammed yā Resūla'llāh
Ḥaḳīḳat ism-i aʿẓam nām-ı Aḥmed yā Resūla'llāh

2 Muḥabbet dersini tekmīl idince on sekiz yılda
Civānlık gitdi pīr oldum mücerred yā Resūla'llāh

3 Tükenmez çilleler çekdim civār-ı dār-ı Eyyūb'da
Ḥasan Ḥilmī'ye nuṣretler teceddüd yā Resūla'llāh

258

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet mülkünüñ şāh-ı cemāli yā Resūla'llāh
Saña maḫṣūṣ durur ʿālī kemāli yā Resūla'llāh

2 ʿUlūm-i evvelīn āḫir muḥabbetle olur ẓāhir
İlā yevmi'l-cezādārı meʿālī yā Resūla'llāh

3 Muḥabbet şemsi ḳalbinde ṭoġarsa ey Ḥasan Ḥilmī
Cevāhirler olur peydā maḳālī yā Resūla'llāh

---

257 68b
258 68b
258 2b İlā yevmi'l-cezādārı (kıyāmeti) A'raf 7: 167

259

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Ferāġat eylerim bāġ-ı mā-sivādan yā Resūla'llāh
Ḥayā itdim muḥabbet bülbülünden yā Resūla'llāh

2 Şarāb-ı āb-ı laʿliñ nūş idince bülbül-i rūḥum
Muḥabbet ḫaznesin buldum kākülinden yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī ḫaber aldı ṣadā-yı mürġ-ı muʿcizden
Uṣandı fān-ı dünyānıñ sünbülünden yā Resūla'llāh

260

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Mine'r-raḥmān muḥabbetdir vüṣūluñ yā Resūla'llāh
Ḫalīlu'llāh raḥmetdir uṣūluñ yā Resūla'llāh

2 Muḥabbet ravża-i cennet o dergāha yüzüm sürsem
Ḥaḳīḳat ḳaṣr-ı cennetdir duḫūluñ yā Resūla'llāh

3 Muḥabbet Muṣḥaf-ı Ḳur'ān ḳaṣīdeñ anı şerḥ eyler
Müfessirdir Ḥasan Ḥilmī maḳūlıñ yā Resūla'llāh

---

259 69a
260 69a

261

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Uyanmaz mihnet-i rūḥum bu ġamdan yā Resūla'llāh
Muḥabbetle uyandır sen elemden yā Resūla'llāh

2 Ne mümkündür göñül mürġı ḫayālinden baʿīd olmaḳ
Neden ḫālī ḳalur defter raḳamdan yā Resūla'llāh

3 Ḳanaṭ açmış göñül mürġı Ḥasan Ḥilmī uçar ʿarşa
Gelür maḥbūb hū levḥ u ḳalemden yā Resūla'llāh

262

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet bāb-ı meftūḥdur kemāhī yā Resūla'llāh
Muḥabbet maġfiret māhı günāhı yā Resūla'llāh

2 Muḥabbet iştiyāḳında şerīʿat ʿāşıḳa reh-ber
Ulu'l-elbāba ẓāhirdir penāhı yā Resūla'llāh

3 *Mine'l-meşriḳ ile'l-maġrib* oḳunsun nāmıma naʿtıñ
Ḥasan Ḥilmī giyer ʿaşḳıñ külāhı yā Resūla'llāh

---

261 69b
262 69b
262 2b *Ulu'l-elbāb:* Arınmış akıl sahipleri Ali İmran 3:7
262 3a Mine'l- meşriḳ ile'l- maġrib "Doğudan batıya kadar"
Bakara 2:258 (مِنَ الْمَشْرِقِ فَأْتِ بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ)

263

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet bāde-i ʿaşḳa ḳadeḥdir yā Resūla'llāh
İçen ʿāşıḳ ḫüzūn olmaz feraḥdır yā Resūla'llāh

2 Anıñ ʿāşıḳları sekrān gelür rūz-ı maḥşerde
Ḥisāb görmez ʿaẕāb çekmez felāḥdır yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī gelür ser-ḫoş içüp ʿaşḳıñ şarābından
Ḳadāḥı ḳabrine raḥmet mübāḥdır yā Resūla'llāh

264

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet resm-i ʿOs̱mānī muṣavver yā Resūla'llāh
Yazılmış sırr-ı ʿuşşāḳda muḥarrer yā Resūla'llāh

2 Muḥaḳḳaḳ her sözüñ āyāt medārı bā-i-bi'smi'llāh
Muḥabbet ehline Ḥaḳ'dan mükerrer yā Resūla'llāh

3 Zehī metn-i muḥabbetdir Ḥasan [Ḥilmī] tefeyyuż ḳıl
İmāme iḳtidār itdim Allāhu Ekber yā Resūla'llāh

---

263 70a
264 70a

265

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Bi-ḥamdi'llāh yetişdik rūz-ı ʿīde yā Resūla'llāh
Muḥabbetdir irişdi seʿīde yā Resūla'llāh

2 Bu naʿtıñ medḥini gökde melekler intiḫāb eyler
Ṭoḳsan yapraḳlı ʿaşḳ şerḥi cerīde yā Resūla'llāh

3 Kerem ḳıl bāb-ı lüṭfından Ḥasan Ḥilmī vezīr olsun
Yazarsa vaʿde-i vuṣluñ ümīde yā Resūla'llāh

266

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Cemīʿ-i enbiyānıñ efḍalısıñ yā Resūla'llāh
Ser-ā-ser ins ü cin peyġamberisiñ yā Resūla'llāh

2 Sen ol mīzān-ı maḥşerde ʿuṣāt-ı ümmete Ḥaḳ'dan
Şefāʿatle meded maʿdenisiñ yā Resūla'llāh

3 Livā-yı nuṣretiñ İnnā Fetaḥnādan açılmışdır
Ḥasan Ḥilmī'ye o fettāḥıñ mefḫarisiñ yā Resūla'llāh

---

265 70a
266 70b
266 3a İnnā fetāḥnādan: Muhakakki biz fethettik. Fetih 48:1 (إِنَّا فَتَحْنَا)

267

Naᶜt-ı şerīf ᶜale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taᶜālā ᶜaleyhi ve sellem

Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün

1 Yüzüñ āyīne-i maḥbūb şühūda yā Resūla'llāh
Naẓīriñ gelmedi mehd-i vücūda yā Resūla'llāh

2 Muḥabbet ẕāt muḥaḳḳaḳaḳdır *cezāke'llāhu ḫayren hū*
ᶜAdīliñ vaṣf-ı naᶜtıñda nümūde yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī yazar naᶜtıñ muḥabbet külḫanındandır
Döşerse gülşen-i ẕāti'l-vaḳūde yā Resūla'llāh

268

Naᶜt-ı şerīf ᶜale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taᶜālā ᶜaleyhi ve sellem

Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün

1 Muḥabbet mebde-i māh-ı muḥarrem yā Resūla'llāh
Yazılmış sırrıma mātem mükerrem yā Resūla'llāh

2 Zehri virdi ḳılıç çekdi ḫiyānet eyledi melᶜūn
Sezādır laᶜnete el-ḥaḳ hezār her dem yā Resūla'llāh

3 Nübuvvet salṭanat şemsi Ḥasan Ḥilmī münevverdir
Yezīd'iñ ḳabri fi't-taḥḳīḳ cehennem yā Resūla'llāh

---

267 70b
267 2a Resulullah (S.A.V.) buyurdular ki: "Kim, kendisine yapılan bir iyiiğe karşı, bunu yapana: "Cezakellahu hayran (Allah sana hayırlı mükafaat versin)" derse teşekkürü en mükemmel şekilde yapmış olur." Tirmizi, Birr 86, (2036)
268 71a

269

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet bülbülü maḥbūs ḳafesde yā Resūla'llāh
Helāk eyler anı şeyṭān ḥasedde yā Resūla'llāh

2 İʿāne eylese lāyıḳ muḥabbet şeyẖu'l-İslāmı
Oṭurmuş ʿaşḳ ḥākimi cāndan cesedde yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī ḥarāretle yazarsa ʿaşḳ kitābını
Virilmiş aña nuṣretle elinde yā Resūla'llāh

270

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 İdince şāh-ı maḥbūba ʿalāḳa yā Resūla'llāh
Süvār oldum o devletle Burāḳ'a yā Resūla'llāh

2 İrişdim *ḳābe ḳavseyne* çıḳup miʿrāc-ı rūḥānī
Muḥabbet mescidinden iştiyaḳa yā Resūla'llāh

3 Ḳamer yüzlü yıldız gözlü Ḥasan Ḥilmī şirīn sözlü
Güneş yüzlü Muḥammed'den meẕāḳa yā Resūla'llāh

---

269 71a
270 71b
270 2a ḳābe ḳavseyn: iki yay kadar Necm 53:9 (فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى)

271

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Yolında baş açıḳ yalın ayaḳda yā Resūla'llāh
Ṣafādır ʿāşıḳa dürlü cefāda yā Resūla'llāh

2 Ne ḥācet cāme-i fāḫir muḥabbet maʿnevī ḳaftān
Tefeḫḫur eyledim ʿaşḳı ezelde yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī göñül ʿAnḳā cihāna raġbeti yoḳdur
Uçar ḳonmaz yire göge havāda yā Resūla'llāh

272

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbetdir göñül içre merāmım yā Resūla'llāh
Cemāliñ Kaʿbesi Dāru's-selāmım yā Resūla'llāh

2 Naẓar ḳılsun semā ehli muḥabbet şemsine dilde
Yüzüñdür ġurre-i bedri tamāmım yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī ḳılar ḳuşluḳ ḳāşıñ miḥrābına ḳarşu
Muṣallī bāb-ı raḥmetden maḳāmım yā Resūla'llāh

---

271 71b
272 72a

273

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Ġıdā-i rūḥ-ı sulṭānı ṣafāda yā Resūla'llāh
Elestü bi-rabbikum ḳālu belāda yā Resūla'llāh

2 Ezel taḳdīrine tetbīr ʿabd-i maḥż-ı ʿāşıḳ
Enībū ḫādīm-i esmā duʿāda yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī ġıdā bāğı muḥabbet bāğıdır ancaḳ
Muḥabbetle irer ʿāşıḳ murāda yā Resūla'llāh

274

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbetden iden şeyḫe inābe yā Resūla'llāh
Ledünnīden oḳur dersi ṣavāba yā Resūla'llāh

2 Tevekkül eyledi ʿāşıḳ suʾāle rūz-ı maḥşerde
Sehīl ḳıl ḳudretim yoḳdur cevāba yā Resūla'llāh

3 Ḥayā eyler Ḥasan Ḥilmī meded ḳıl yā Ḥabību'llāh
Oḳunsa defter-i ʿiṣyān ʿaẕāba yā Resūla'llāh

---

273 72a
273 1b Elestü bi Rabbiküm(Ben sizin Rabbiniz) değil miyim? Evet dediler. A'raf 7:172 (أَلَسْتَ بِرَبِّكُمْ قَالُواْ بَلَى)
273 2b enībū : yönelmek Zümer 39:54 (وَأَنِيبُوا إِلَى رَبِّكُمْ)
274 72a

275

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet mürġ-ı maḳṣūdum ġıdāda yā Resūla'llāh
Ḫayāliñ ḥālime yoldaş duʿāda yā Resūla'llāh

2 Bu bāġıñ bülbülü pervāz iderse seyr-i gülzāra
Ḳanāʿat Ḳāf'ına ḳonmaz ziyāde yā Resūla'llāh

3 Ne ġam çeksün Ḥasan Ḥilmī muḥabbet bāġı mekşūfdur
Çekerse ʿaşḳ ġamıñ çeksün ʿiyāde yā Resūla'llāh

276

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet Ḳul hūve'llāhu aḥaddır yā Resūla'llāh
Enīsim hem celīsim Allāhu'ṣ-ṣameddir yā Resūla'llāh

2 Yed-i ḳudretle yoġrulmuş muḥabbet ḫāk-i cevherdir
Benī Ādemlere şeyṭān ḥaseddir yā Resūla'llāh

3 Sarā-yı vaḥdetiñ pervānesi ṣādıḳ Ḥasan Ḥilmī
Dilinde ẕikri fikri elemdedir yā Resūla'llāh

---

275 72b
276 72b
276 1a/b Ḳul hūve'llāhu "De ki o Allâh (birdir.)" İhlas 112:1(قُلْ هُوَ اللّٰهُ)

277

Naʿt-ı şerīf ʿale’n-nebiyyī ṣalla’llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Yüzüñde āyet-i Ḳur’ān yazılmış yā Resūla’llāh
Nübüvvet muṣḥafı ḳudret açılmış yā Resūla’llāh

2 Yazıldı sikke-i naʿtıñ cihāna münteşir oldı
Muḥabbet meyve-i Ṭūbā yetişmiş yā Resūla’llāh

3 Sen ol peyġamber-i āḫir zamānsın yā nebiyyu’llāh
Ḥasan Ḥilmī’de ʿaşḳ miski ḳoḳarmış yā Resūla’llāh

278

Naʿt-ı şerīf ʿale’n-nebiyyī ṣalla’llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet defteriñ yazdım ḳuṣūra yā Resūla’llāh
Ḥacīl itme niyāz itdim ḥużūra yā Resūla’llāh

2 Girüp bāb-ı risāletden cenāb-ı ravżanı görsem
Ṭaşın öpsem yüzüm sürsem sürūra yā Resūla’llāh

3 Ḥasan Ḥilmī ṭavāf eyler Medīne Mekke şehrini
Düşürme dertliyi dār-ı ġurūra yā Resūla’llāh

277 73a
278 73a

279

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet devleti aṣlı defīne yā Resūla'llāh
Göñül baḥrinde ʿuşşāḳa sefīne yā Resūla'llāh

2 Baḳar mı ṣūretā ʿāşıḳ-ı ḥaḳīḳat yāri gördükçe
Selām gitsün selām gelsün ḥabībe yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī ṣıfāt-ı ẕātıñ ne ʿaynīdir ne ġayrīdir
Muḥabbet mebde-i raḥmet zemīne yā Resūla'llāh

280

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet eyledim pīr-i münīre yā Resūla'llāh
Tabaṣbuṣ eylemem mīr-i vezīre yā Resūla'llāh

2 Ne ḥāṣıl şāha minnetden göñül sulṭān Süleymān'dır
Tenezzül eylemem kelb-i kebīre yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī sözüñ kimyā türābı sīm u zer eyler
Naẓar ḳıl sen sezā mā fī'l-ḥaḳīre yā Resūla'llāh

---

279 73b
280 73b

281

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet būy-ı maḳṣūdı muʿaṭṭar yā Resūla'llāh
Anıñ miski seḥerlerde muḳadder yā Resūla'llāh

2 Livā-yı leşker-i ṣaḥrā ḳurulmuş ḳurb-ı raḥmetde
Muḥabbet dersi yā hūdan muḳarrer yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī hevā ṣaḥrāsını terk eyle Türkistān
Muḥabbetlü ʿArabistān münevver yā Resūla'llāh

282

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve selemle

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet bāb-ı Ḳur'ān Naḳşībendī yā Resūla'llāh
Mürīd-i Ḳur'ān-şinās Naḳşībendī yā Resūla'llāh

2 Seniñ ʿuşşāḳ-ı müştāḳıñ seniñ naʿtıñla meşġūldur
Kitāb-ı ḫˇācegān-ı Naḳşībendī yā Resūla'llāh

3 Fenāfi'llāhdan seyr-i beḳā bi'llāha irdikçe
Ḥasan Ḥilmī ḥikmet zebān-ı Naḳşībendī yā Resūla'llāh

---

281 74a
282 74a

283

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 ʿAceb maġfūr olur mı cürm-i ʿāşıḳ yā Resūla'llāh
İderse tevbe-i müẕnib o ṣādıḳ yā Resūla'llāh

2 Eger şerḥ eylesem derdim zemīn-i āsumān aġlar
Ümīdim ḥabl-i Ḳur'ān rā muṭābıḳ yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī mezāḳ ehli bu Ḳur'ān baḥr-i bī-pāyān
Muḥabbet dersine me'ẕūn-ı nāṭıḳ yā Resūla'llāh

284

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet derd-i ʿuşşāḳa sipāriş yā Resūla'llāh
Yedi deryā gibi derdim cūşiş yā Resūla'llāh

2 Onulmaz derde ġam çekmem çekilmez çilleler çekdim
Uyutmaz renc-i ʿuşşāḳı bu nāliş yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī ṭavāf eyler muḥabbet Kaʿbesin her dem
Binince nāḳa-ı ʿaşḳa ṣafā-baḫş yā Resūla'llāh

---

283 74a
284 74b

285

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet mey-ḫānesinde bāde-nūşum yā Resūla'llāh
Şarāb-ı ʿaşḳ-ı Ḳur'ān'la bī-hūşum yā Resūla'llāh

2 Muḥabbet maʿṣūm-ı āḫir zamān Mehdī'ye maḫṣūṣdur
Ṣabīler defterinde firāmūşum yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī viṣāliñ ʿīd idince tā ezel sekrān
Erenler meclisinde mey-furūşum yā Resūla'llāh

286

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet bülbül-i gülzār-ı ʿaşḳım yā Resūla'llāh
Ṭolaşdum mübtelā-yı ḫār-ı ʿaşḳım yā Resūla'llāh

2 Dili vīrāne mi taʿmīr ider me'mūr muḥabbetdir
Bu raʿnā ḥāmili esrār-ı ʿaşḳım yā Resūla'llāh

3 Muḥabbet ey Ḥasan Ḥilmī livā-yı evliyāu'llāh
Rıżā bābında sancāḳdār-ı ʿaşḳım yā Resūla'llāh

---

285 74b
285 2b firāmūş kelimesinin doğru şekli "ferāmūş" tur.
286 75a

287

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet defteri erbāb-ı ʿaşḳız yā Resūla'llāh
Ṭālib-i ʿaşḳa kitāb-ı ʿaşḳız yā Resūla'llāh

2 Delīl-i ʿaşḳ-ı şevḳiñle dem dem-ā-dem vuṣlat istersem
Mezāḳ-ı muḥabbetle mesrūr-ı ʿaşḳız yā Resūla'llāh

3 Derūn-ı ravżana dāḫil duḫūl ister Ḥasan Ḥilmī
Çekülmiş kārübān-ı rāh-ı ʿaşḳız yā Resūla'llāh

288

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Yazılmış rūḥa Ḳur'ān mücevvher yā Resūla'llāh
Cānım cismim o Ḳur'ān'la muṭahhar yā Resūla'llāh

2 Oḳursam rūḥuma raḥmet benim ḳabre refīḳimdir
Libās-ı ḥulle-i cennet münevver yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī göñül Muṣḥaf yazılmış sırrıma Ḳur'ān
Di māşā ṣāniʿ-i ḳudret Allāhu ekber yā Resūla'llāh

---

287 75a
288 75b

289

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet maʿdeni raḥmet muṣaddaḳ yā Resūla'llāh
Açıḳdır maġfiret bābı muḥaḳḳaḳ yā Resūla'llāh

2 Günāha ġarḳ-ı dūçārım amān imdāda muḥtācım
Virdim yā Raḥman yā Ġufrān mudaḳḳiḳ yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī ḫaṭā ehli ricā sulṭānıma geldim
Ḳuṣūrum ʿafv ider Allāh muvaffaḳ yā Resūla'llāh

290

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet toḫmını ekdim yetişdi yā Resūla'llāh
Ḫabersiz bāġıma āfāt irişdi yā Resūla'llāh

2 ʿAḳıl şāhı ḥaḳiḳatde baḳılsa pasbān ammā
Fikir faḳr-ı ḥaḳāretle çekişdi yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī bu ʿaşḳ baḥri yedi deryāyı yutmuşdur
Balıḳlar başın çıḳardıḳça gülüşdi yā Resūla'llāh

---

289 75b
290 76a

291

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Żuhūruñ sırrıma nūr-ı beşerdir yā Resūla'llāh
Yüzüñ şems u ḳamer māh u melekdir yā Resūla'llāh

2 Seḥerde fetḥ olur feyżi vücūduñ dīde-i baẖta
Firāḳıñ ẖāṭıra gelmek kederdir yā Resūla'llāh

3 Murādı bāb-ı lüṭfundan Ḥasan Ḥilmī ümīd eyler
Muḥabbet külẖanından bir ṭaʿām-ı mā-ḥażardır yā Resūla'llāh

292

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Cihāna ʿayn-i raḥmetdir ẓuhūruñ yā Resūla'llāh
Risālet necm-i devletdir şuhūduñ yā Resūla'llāh

2 Ṣıfāt-ı ẕāt-ı ḥaḳ ẕāt-ı ṣıfātından meẓāhirdir
Birūn-ı ġayb-ı muṭlaḳdan vürūduñ yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī lüb-i deryāya ṭaldıḳda cevāhirler çıḳardısa
Muḥibb-i muẖliṣiñ ʿāşıḳ şekūruñ yā Resūla'llāh

---

291 76a
292 76a

293

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet ehlidir çekmez rezāʾil yā Resūla'llāh
Muḥabbet ẕāt-ı taṣdīḳiñ ḥamāʾil yā Resūla'llāh

2 Kitāb-ı mustaḳīm Ḥaḳ'dan muḥib is̱bāta şāhiddir
Rümūz-ı evliyāu'llāha nāʾil yā Resūla'llāh

3 ʿUṣāt-ı ümmetindendir Ḥasan Ḥilmī yazar defter
Mucīb bāb-ı muḥabbetde mesāʾil yā Resūla'llāh

294

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Ṣaḳalım ravża-i ḫāke sürersem yā Resūla'llāh
Ġubār-ı ravżanı silsem süpürsem yā Resūla'llāh

2 Yüzüm sürsem yer öpsem her seḥer dīvān-ı ravżanda
Ḳıyām elbetde ḳarşunda ṭursam yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī yedi deryā gibi ṭaşmış köpürmüşdür
Esen yeller gibi gelsem ḳavuşsam yā Resūla'llāh

---

293 76b
294 76b

295

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Sirāc-ı ravża-i Rıḍvānı görsem yā Resūla'llāh
Yüzüm sürsem muḥabbet gülleriñ ḳoḳsam yā Resūla'llāh

2 Murādım maġfiret Ḥaḳ'dan ḥabīb senden şefāʿatdir
Ḳabūl eyle ne istersem ne dirsem yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī yolunda müjde-i şükrāna cān virsün
Muḥabbet yelleri esdi yazarsam yā Resūla'llāh

296

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Giriftār-ı göñül dām-ı muḥabbet yā Resūla'llāh
Tükenmez devletiñ manṣıb ḳanāʿat yā Resūla'llāh

2 Ḥaḳīḳat secde-i ʿaşḳda *mine'ẓ-ẓāhir ile'l-bāṭın*
ʿUbūdiyyet ḫulūṣiyyet hüviyet yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī nice maḥrūm ḳalur ʿāşıḳ civārında
İdenler ravża-i pākī ziyāret yā Resūla'llāh

---

295 77a
296 77a

297

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Şarāb-ı ḥasretiñ mest-i ḫarābım yā Resūla'llāh
Tenūr-ı ʿaşḳa girdikçe kebābım yā Resūla'llāh

2 Ṭulūʿ-ı şems-i ʿaşḳından yanar beyt-i göñül ammā
Muḥabbet ehline yerde türābım yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī ḫalāṣındır tesellī yelleri esdi
Ricā-ı raḥmetiñ devlet-meʾābım yā Resūla'llāh

298

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet meleke mālik muraḫḫaṣ yā Resūla'llāh
Ḫüdā virmiş saña mebʿūs̱ muḫaṣṣaṣ yā Resūla'llāh

2 Ḥayāt-ı ravżanı īmā ider īmān u iḳrārım
Üç yüz naʿtlı ʿaşḳ cild-i mülaḫḫāṣ yā Resūla'llāh

3 Nuḫās-ı kāse-i ḳalbi Ḥasan Ḥilmī ḳalaylarsa
Cemāliñ ʿaksi ider ḳalbe muşaḫḫaṣ yā Resūla'llāh

---

297 77b
298 77b

299

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Cihādıñ nūr-ı enverdir ḳamerden yā Resūla'llāh
Yüzüñ şems-i żiyāverdir güneşden yā Resūla'llāh

2 Cihāda rūşenā ʿaynu'l-ʿayāndır ḥūriye-i cennet
Cemāliñ bir nefes gitmez gözümden yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī ġazā eyler cihādı nefs-i ekberle
Hüveydādır müeṡṡirden eṡerden yā Resūla'llāh

300

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Zebānım ḥikmetu'l-ʿayn-ı cihāddır yā Resūla'llāh
Kelāmım luʾluʾ-i Ḥaḳḳ'a miṡāldır yā Resūla'llāh

2 Cihādı rāh-ı ʿaşḳıñda aḳarsa ḳaṭre-i ʿaynım
Şeb-i ẓulmetde ḳaldıḳça żiyādır yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī cihād ehli muḥabbet iştiyāḳında
Ne ḥācet ʿarż-ı ḥāl yazmaḳ kefādır yā Resūla'llāh

---

299 78a
300 78a

301

Naʿt-ı şerīf ʿaleʼn-nebiyyī ṣallaʼllāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Cihādıñ gülleri gelsün görünsün yā Resūlaʼllāh
Mücāhid gül ṣuyu andan içülsün yā Resūlaʼllāh

2 Cihādıñ rāh-ı ʿaşḳında gözüm küffāra baḳdıḳça
Temevvüc eylesün ṭaşsun dökülsün yā Resūlaʼllāh

3 Yüzüñ göster Ḥasan Ḥilmī muḥabbetle mücāhiddir
Kerem eyle gözüm göñlüm açılsun yā Resūlaʼllāh

302

Naʿt-ı şerīf ʿaleʼn-nebiyyī ṣallaʼllāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Göñül ṭob-ḫāne-i ʿaşḳıñ ceb-ḫānesidir yā Resūlaʼllāh
Dergāh -ı Ḥaḳḳʼıñ kāşānesidir yā Resūlaʼllāh

2 Cihādıñ şeb-çerāġı cevheri naʿtıñ zebānımda
Mücāhid kenziniñ dür-dānesidir yā Resūlaʼllāh

3 Ne ġamdır ḫāne-i ḳalbim ḫarāb-ender-ḫarāb olsa
Ḥasan Ḥilmī kimiñ dīvānesidir yā Resūlaʼllāh

---

301 78a
302 78b

303

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Cesed pīrdir göñül cenk-i nev-civānī yā Resūla'llāh
Ḳapunda rū-siyāh bir şeyẖ-i fānī yā Resūla'llāh

2 Baḳılsa bu'l-ʿaceb ser-māyesiz bir cenk-i bī-ʿirfān
Bu cenk bāzārınıñ yoḳdur ziyānı yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī içer zemzem lebiñ mīz-āb-ı raḥmetden
Yüzüñ ḳıble ḳaşıñ rükn-i Yemānī yā Resūla'llāh

304

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Mücāhid rāh-ı ʿaşḳıñ ibtidāsı yā Resūla'llāh
Cihād içre fenā-ender-beḳādır intihāsı yā Resūla'llāh

2 Ġamıñla dīde-i giryān-ı maʿẕūrum cihādında
Ġubār-ı ravża-i ẖākiñ tūtiyāsı yā Resūla'llāh

3 Mücāhid ʿilminiñ ẕevḳi Ḥasan Ḥilmī yazar naʿtıñ
Anıñçün çekdigim firḳat belāsı yā Resūla'llāh

---

303 78b
304 79a

305

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Cihādıñ dilde mihmān-ı kirāmı yā Resūla'llāh
Żiyāfet cenginiñ sensiñ imāmı yā Resūla'llāh

2 Mücāhid burcuma baḳdım ezel baḫtım mübārekdir
Ḥaḳīḳat cenginiñ bedr-i tamāmı yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī bu ʿaşḳ cengi ʿaşḳ-ı Kerbelā'dandır
Ḳalur mı ehl-i ʿaşḳıñ intiḳāmı yā Resūla'llāh

306

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Marīżem ḫarb ider rūḥum edībi yā Resūla'llāh
Ki sensiñ ḫastalara şāfī ṭabībī yā Resūla'llāh

2 Cihādıñ devlet-i derdi göñül mihmān sarāyında
Nübüvvet ḫātemi ḥaḳḳıñ ḥabībi yā Resūla'llāh

3 Cihāddır bāde-i raḥmet Ḥasan Ḥilmī içer ḳanmaz
Göñül gülzārıdır mürġ-ı ʿandelībi yā Resūla'llāh

---

305 79a
306 79b

307

Naʿt-ı şerīf ʿaleʾn-nebiyyī ṣallaʾllāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Cemāliñ cenneti meʾvā leẕīẕi yā Resūlaʾllāh
Mücāhid mecriniñ dürr-i ʿazīzi yā Resūlaʾllāh

2 Muḥammed ümmetindendir oġlum Receb Celāleʾd-dīn
Şerīʿat ḫādimi olsun şerīf yā Resūlaʾllāh

3 Sene biñ üç yüz sekiz receb ayında ṭoġmuşdur
Ana sensiñ peder māder şefīʿi yā Resūlaʾllāh

308

Naʿt-ı şerīf ʿaleʾn-nebiyyī ṣallaʾllāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Cihādıñ ẕevḳini ārzū iderdim yā Resūlaʾllāh
ʿİbādetde bulup anı sevindim yā Resūlaʾllāh

2 Cihādıñ mustaḳil mürşīd hidāyet feyż-i ḥikmetdir
Yaġar baḥr-i muḥabbetden bilürdim yā Resūlaʾllāh

3 Mücāhid muḫliṣiñ ḥableʾl-metīn-i mustaḳīmidir
Ḥasan Ḥilmī metānetde işitdim yā Resūlaʾllāh

---

307 79b
308 79b

309

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Cihādıñ mācerāsı iżhār-ı ḥaḳdır yā Resūla'llāh
Ṭolaşmış ehl-i İslām bir hevādır yā Resūla'llāh

2 Muḥammed şāh Bahāi'd-dīn cihāda Naḳşībendīdir
Bu dīniñ pādişāhı ḥarbe muʿīndir yā Resūla'llāh

3 Cihādıñ müftisī fetvā virir ammā rehdir ġaflet
Bunuñ terki Ḥasan Ḥilmī'de devādır yā Resūla'llāh

310

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Mücāhid ehl-i secdede niyāza yā Resūla'llāh
İmāmu'l-ʿaşḳ şürūʿ itmiş namāza yā Resūla'llāh

2 Ẓulümkār ehlidir anlar namāzı terk ider ḳılmaz
Günāh deryāsına ṭalmış girīze yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī muṣallīdir cihād-ı ḥaḳda ʿöẕr olmaz
Ḥaḳīḳatden mecāza imtiyāza yā Resūla'llāh

---

309 80a
310 80a

311

Naʿt-ı şerīf ʿale’n-nebiyyī ṣalla’llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbetdir cihād-ı ʿaşḳıñ mübtelāsı yā Resūla’llāh
Ezelden ibtidāsı intihāsı yā Resūla’llāh

2 Mücāhid ṣūretā ber-bād velī maʿnāda sulṭāndır
Ḳanāʿat zaḥmeti ġāzī ġıdāsı yā Resūla’llāh

3 Ḥasan Ḥilmī cihād şehri muḳadder fetḥ-i ḳudretdir
Ne ḫoşdur ġāzīye āb u hevāsı yā Resūla’llāh

312

Naʿt-ı şerīf ʿale’n-nebiyyī ṣalla’llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet ʿāşıḳa Loḳmān Ḥekīm’dir yā Resūla’llāh
Şarāb-ı maġfiret Ḥaḳ’dan kerīmdir yā Resūla’llāh

2 Zehirli maʿṣīyet olsa muḳābil tevbedir tiryāḳ
Medīneñ Iṣfehān’ından naʿīmdir yā Resūla’llāh

3 Muḥabbet eyledi fāʾiḳ beni aḳrān u ems̱ālden
Ḥasan Ḥilmī’ye rıżau’llāh raḥīmdir yā Resūla’llāh

---

311 80b
312 80b

313

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Mücāhid ṭālibi ʿāşıḳ-ı şāhāne olsun yā Resūla'llāh
O nuṣret bādesin içsün mey-ḫāne olsun yā Resūla'llāh

2 Cihāddır tuḫfe-i ʿuşşāḳ aña dāreyn naẓīr olmaz
Gözümden yaşlar aḳdıḳça dür-dāne olsun yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī bu güftārıñ muḥabbet ehline iḥsān
Bu yolda bir ʿaşḳ-ḫāne olsun yā Resūla'llāh

314

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Cihādıñ şems-i dilde devrāne gelsün yā Resūla'llāh
Mücāhid feyż alup andan dīvāna gelsün yā Resūla'llāh

2 Mürīdim şeyḫ-i pākimsiñ uyandır ḳalbi ġafletden
Ḥużūr-ı şeyḫe taʿlīme gelsün yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī mücāhidsen ġınāya şükür faḳre ṣabr it
Ġazā ehliyle ḥaşre gelsün yā Resūla'llāh

---

313 81a
314 81a

315

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Cihādıñ menzili ḥaḳ ḳuṭb-ı merkez yā Resūla'llāh
Mücāhid baḫtınıñ burcı muʿazzez yā Resūla'llāh

2 Mücāhid ḫānedir göñlüm ḫarāb olmaz ebed bāḳī
ʿİmāret raḥmeti yaġdı telezẕüẕ yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī teheccüd ḳıl açıḳ iḥsān-ı bābu'llāh
Rümūz-ı evliyāu'llāh tefsīr-i muʿciz yā Resūla'llāh

316

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet ʿāşıḳa ḥable'l-metīndir yā Resūla'llāh
Nübuvvet ḫātemi ḥaḳḳe'l-yaḳīndir yā Resūla'llāh

2 Mübārek ravżanı görsem yüzüm sürsem taʿaşşuḳla
Ḥayātıñ ḫāṭıra ʿayne'l-yaḳīndir yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī ḳapuñ ḫāki meger ḫüddām-ı rūḥānī
Yazarsa naʿtını ʿilme'l-yaḳīn yā Resūla'llāh

---

315 81b
316 81b

317

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Vücūduñ raḥmet-i ʿālem ser-ā-pā yā Resūla'llāh
Kemāliñ kerem itdi Ḥaḳ taʿālā yā Resūla'llāh

2 İnābe eyleyen şaşmaz bu gün şeyḫ-i ledünnīden
Enībū dāʿiye'l-llāhī eṭibbā yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī ḳāmetiñ ṭūbāsına ḫayrān ʿāşıḳdır
Feṭūbā s̱ümme ṭūbā s̱ümme ṭūbā yā Resūla'llāh

318

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥibbim cümle aṣḥāba ḥaḳīḳat yā Resūla'llāh
Risālet ʿaskeri şāh-ı şerīʿat yā Resūla'llāh

2 Nübüvvet burc-ı ḳudretden ne yüksek fetḥ-i yıldızdır
Ṭoġar her gün ḳılıç ṣallar ne ḥikmet yā Resūla'llāh

3 Sen ol arslan-ı aʿẓamsın seniñle ümmetiñ maḥfūẓ
Ḥasan Ḥilmī sürūr eyler ne niʿmet yā Resūla'llāh

---

317 81b
317 2b enībū : yönelmek Zümer 39:54
317 3b Feṭūbā s̱ümme ṭūbā s̱ümme ṭūbā: "Ne mutlu o meşhedin (sancağ-ı şerifin) altında hazır olacak kimselere denir."
318 82a

319

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Açılmış sünbülüñ dilde bu Ḳur'ān yā Resūla'llāh
Bu sevdā başḳa bir sevdā ne reyḥān yā Resūla'llāh

2 ʿAceb zīnet mümeyyizdir ḳaranfil bāġçesin gezdim
Menefşe boynunı egmiş ṣadāḳān yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī meded ister o bāġa yeller esdikçe
Oḳursa dersi bülbülden şād u ḫandān yā Resūla'llāh

320

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet ʿilmi ḳalbimde ziyāde yā Resūla'llāh
Mis̱āl olmaz żiyāsına güneşde yā Resūla'llāh

2 Nübüvvet ẕātına maḫṣūṣ iki ʿālemde mirʾātdır
Risāletden oḳunmuşdur ʿilimde yā Resūla'llāh

3 Muḥabbet ʿilmine reh-ber bi-ḥamdi'llāh Ḥasan Ḥilmī
Medīneñ ravża-i cennet göñülde yā Resūla'llāh

---

319 82a
320 82b

321

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Göñül ṣaḥrā-yı ʿaşḳıñda gezerse yā Resūla'llāh
ʿAceb Leylā'ya Mecnūn'dur göñülde yā Resūla'llāh

2 Kerem ḳıl ḳālımı ḥāl eyleye bu ʿaşḳıñ dersi naʿtında
Cevāb-ı ʿilm-i ḥikmetden suʾāle yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī ḥayā itsün utansun aḳ ṣaḳalından
Suʾāl-ı Münkireyne gelse ḳabirde yā Resūla'llāh

322

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbetden ḳanaṭ açmış göñüldür yā Resūla'llāh
Bütün dünyāyı terk itmiş göñüldür yā Resūla'llāh

2 ʿAceb nūr iḳtibās eyler muḥib şems-i risāletden
Seḥerler yalvarır Ḥaḳḳ'a göñüldür yā Resūla'llāh

3 Ḥarīmī lī-maʿa'llāhda Ḥasan Ḥilmī ṣıfātü'ẕ-ẕāt
Fefirrū ḥaḳ ile'llāhī göñüldür yā Resūla'llāh

---

321 82b
322 83a
322 3b *Fefirrū ḥaḳ ile'llāhī* : "Öyleyse Allâh'a firar edin. Zariyat 51:50 (فَفِرُّوا إِلَى اللَّهِ)

323

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Cihānıñ şāʿiri şemsi şerīʿat yā Resūla'llāh
Tefeḫḫur eylesün nāẓım şefāʿat yā Resūla'llāh

2 Yazup naẓm eylemiş ʿaşḳ-ı şerīʿat vezn ider ḥaḳ
Muḥabbet ʿilmi miftāḥı şehādet yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī saʿādetle selām söyler yazar naʿtıñ
Şuʿarā-i ehl-i sünnet ve'l-cemāʿat yā Resūla'llāh

324

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Müyesser ḳıl muḥabbetle iştiyāḳı yā Resūla'llāh
Naṣīb eyle baña ḫayru'l-mulāḳı yā Resūla'llāh

2 Ne bilsün vāʿiẓ-i ḫod-bīn muḥabbet ʿālemi başḳa
Ḳamerdir ehl-i ʿaşḳıñ inşiḳāḳı yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī semen-būyuň ḳoḳar ʿaşḳ-ı ḫayālīden
Görür rüʾyāda vaṣf eyler bevāḳī yā Resūla'llāh

---

323 83a
324 83b

325

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet ṭaġınıñ bāġ-ı belāġı yā Resūla'llāh
Ḳaranlıḳ giceler rūşen çerāġı yā Resūla'llāh

2 Kerāmet keşf ider Hādī muḥabbet gülleriñ ḳoḳdum
Ebed bāḳī dimāġ içre bayāġı yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī taḥiyyāt u selām itdikçe her eyyām
Baʿīd ammā yaḳīn eyler ıraḳı yā Resūla'llāh

326

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet miftāḥ-ı cennet açarsam yā Resūla'llāh
Medīneñ ravża-i cennet girersem yā Resūla'llāh

2 Ṭuṭup ṣavmi ṣalātıyla viṣāliñ ʿiyd-i ekberdir
Ṭoḳuz tekbīrle ṣalāt-ı ʿīd ḳılarsam yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī riyāżetle ḳırar nefsi helāk eyler
Mücāhid fī sebīli'llāh ġazā idersem yā Resūla'llāh

---

325 83b
326 83b

327

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet ġonca bir güldür dikilmiş yā Resūla'llāh
Muḥabbet bāġçe-i ḳudret açılmış yā Resūla'llāh

2 Ḥayātıñ nūr-ı ḳudretdür ezel bāḳī ebed ṣolmaz
Nice gül ḳoḳmasun ʿāşıḳ ṣararmış yā Resūla'llāh

3 O nūrdur ey Ḥasan Ḥilmī bi-sırr-ı nūr-ı bi'smi'llāh
Vücūduñ ḫāk-i raḥmetle yoġrulmuş yā Resūla'llāh

328

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Uyandır baḫtımı ġamdan elemden yā Resūla'llāh
Ṣadāsı ʿahd-i mīs̱āḳda vefādan yā Resūla'llāh

2 Yazarsam nāme-i ʿaşḳıñ Kirāmen Kātibīn şāhid
Ḥużūra ʿarż olunduḳça s̱evābdan yā Resūla'llāh

3 Muḥabbete merḥamet itmek Ḥasan Ḥilmī hidāyetdir
Ümīdim raḥmeten li'l-ʿālemīnden yā Resūla'llāh

---

327 84a
328 84a
328 2a Kirāmen kātibīn : " Yaptıklarınızı bilen değerli yazıcılar" İnfitar, 82 : 10

329

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Günāhıñ baḥrine ṭalmış bī-mecālim yā Resūla'llāh
Günāhla defterim ṭolmuş bī-mis̱ālim yā Resūla'llāh

2 Elim ṭut baḥr-i ʿiṣyāndan żaʿīfe merḥamet eyle
Ġam-ı firḳatle yandıḳça pür-melālim yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī bu ʿaşḳ dersiñ ġarīb āvāzla söyler
Melekler müjde eylerse mesrūrum yā Resūla'llāh

330

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet baḥr-i bī-pāyān muṣaddaḳ yā Resūla'llāh
Cemāliñ cevheri anda muḥaḳḳaḳ yā Resūla'llāh

2 Hūve'l-ḥaḳ dürr-i yek-tādan ṭulūʿ eyler güneş ẓāhir
Hūve'l-evvel hūve'l-āḫir taḥaḳḳuḳ yā Resūla'llāh

3 Elim ṭut merḥamet ḳıl şāha muḥtāc itme ġurbetde
Ḥasan Ḥilmī ricā eyler muḥib müdeḳḳiḳ yā Resūla'llāh

---

329 84b
330 84b
330 2b Huve'l- evvelu ve'l- âhiru: " O , evveldir (ilktir) ve ahirdir (sondur.) **Hadid 57:3** (وَالْآخِرُ هُوَ الْأَوَّلُ)

331

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet ʿālemi başḳa ḥaḳāyıḳ yā Resūla'llāh
Zebānıñ aña miftāḥ-ı deḳāyıḳ yā Resūla'llāh

2 Muḥabbet mustaḳīm medḥiñ kitābıñdan beyān eyler
Meddāḥ-ı nāẓım her fenne fāʾiḳ yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī ʿaceb defter yazarsa tuḫfe-i ʿaşḳıñ
Hediyye virsem şāha lāyıḳ yā Resūla'llāh

332

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet Ḫıżr İlyās'dır ḥayātdır yā Resūla'llāh
Nebīler münkīri müftī memātdır yā Resūla'llāh

2 Görür Ḫıżr'ı muḳadderdir muḥabbet ḳalb-i ḥayy ḳalsa
Memātdır müftīniñ ḳalbi ḫarābdır yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī oḳur dersi muḥabbet Ḫıżr İlyās'dan
İçüp āb-ı ḥayāt andan ḥayātdır yā Resūla'llāh

---

331 84b
332 85a

333

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet misk-i cennetdir laṭīfdir yā Resūla'llāh
Yüzüñ cennet sözüñ Kevs̱er-i şerīfdir yā Resūla'llāh

2 Oḳunsa nām-ı naʿtiñ zümre-i ʿuşşāḳ lisānında
Melek gökde beşer yerde semiʿdir yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī günāhıyla gelürse rūz-ı maḥşerde
Şefāʿat eylesen bārī ġarībdir yā Resūla'llāh

334

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet şekkeri südden eleẕdir yā Resūla'llāh
Cemāliñ ġonca güllerden ʿazīzdir yā Resūla'llāh

2 Reh-i ʿaşḳıñda pīr oldum yoruldum yolda ben ḳaldım
H̱aber aldım muḥabbetden naṣībdir yā Resūla'llāh

3 Bu gün bezl-i nis̱ār itsün Ḥasan Ḥilmī bütün ʿömrüñ
Muḥabbet aṣluma Loḳmān Ḥakīm'dir yā Resūla'llāh

---

333 85a
334 85a

335

Naʿt-ı şerīf ʿaleʾn-nebiyyī ṣallaʾllāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbetdir bu ʿilm içre merāmım yā Resūlaʾllāh
Sañadır ʿilm-i naʿtıñla selāmım yā Resūlaʾllāh

2 Ebū Bekr ü ʿÖmer ʿOs̱mān ʿadālet yıldızı anlar
ʿAlīʾdir tāc-ı sulṭānlar kelāmım yā Resūlaʾllāh

3 Ḥasan Ḥilmī ḥaḳīḳatdır şerīʿatde ḫaṭā olmaz
Şehīdeyne muḥabbetdir tamāmım yā Resūlaʾllāh

336

Naʿt-ı şerīf ʿaleʾn-nebiyyī ṣallaʾllāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet fikridir ʿayn-i ḥayātım yā Resūlaʾllāh
O ḥikmet ẕevḳidir nūr-ı ṣalātım yā Resūlaʾllāh

2 Kebāʾir ehlidir anlar oḳurlar tevbeler dersin
Cemāliñ ẕikridir fevz ü necātım yā Resūlaʾllāh

3 Ḥasan Ḥilmī muḳarrerdir yüzi maḥşerde nūr olsun
Sükūta ḳalmadı ṣabrı s̱ebātım yā Resūlaʾllāh

---

335 85b
336 85b

337

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Rıżā-i raḥmetiñ ḫoşdur hevāsı yā Resūla'llāh
O raḥmet ḥikmetiñ yoḳdur behāsı yā Resūla'llāh

2 Tükenmez baḥr-i bī-pāyān nihāyetsiz derin deryā
Ḥakīm olmaḳ ḥabībiñ ibtidāsı yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī kederlenme günāhıñ çoḳ dise vāʿiẓ
Deryā-yı raḥmetiñ yoḳdur intihāsı yā Resūla'llāh

338

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet ḥażret-i Ḥaḳ'dan raḥīmim yā Resūla'llāh
Muḥabbet nūrıdır nūr-i ʿaẓīmim yā Resūla'llāh

2 Muḥabbet ḫāk-i māyemdir beden andan terekkübdür
Muḥabbet-i ṭāhiri ḳalb-i ḳadīmim yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī marażlansa muḥabbet maʿcūnı tiryāḳ
ʿAṭāyā aṣluhu ʿaḳl-ı selīmim yā Resūla'llāh

---

337 85b
338 86a

339

Naʿt-ı şerīf ʿale’n-nebiyyī ṣalla’llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet Muṣḥaf-ı ẕātıñ ṣıfātıñ yā Resūla’llāh
Oḳur ʿāşıḳ kelāmu’llāh kelāmıñ yā Resūla’llāh

2 Muḥabbet bāb-ı raḥmetdir açıldı ravża-i cennet
Ebū Cehl’i helāk itdi kemāliñ yā Resūla’llāh

3 Muḥabbet manṣıb-ı aʿlā Ḥasan Ḥilmī şerīʿatdır
Yedi iḳlīme nāẓırdır celāliñ yā Resūla’llāh

340

Naʿt-ı şerīf ʿale’n-nebiyyī ṣalla’llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Şarāb-ı ʿaşḳınla mestim yā Resūla’llāh
Muḥabbet ṣadrında post-nişīnim yā Resūla’llāh

2 Ġam-ı dīnāra ġam çekmem ḳalender ʿāşıḳım ammā
Muḥabbet kenzīne mālik mesned-perestim yā Resūla’llāh

3 Ḥasan Ḥilmī bu yoḳluḳla ḳanāʿat ḫaznesin buldı
Mā-sivā şehrinde püt-şikestim yā Resūla’llāh

---

339 86a
340 86b

341

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Muḥabbet dert-ḫānesidir derūnum yā Resūla'llāh
Dīvāne neylesün mālı cünūnum yā Resūla'llāh

2 Uṣandım fānī dünyānıñ cefāsın çekmeden ġayrī
Bu medḥiñ niʿmeti Ḥaḳ'dan zebānım yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī yaġar gökden muḥabbet meyve-i raḥmet
Ḳazandım ḫarcadım bitdim muḥibbim yā Resūla'llāh

342

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Kerem ḳıl ḳudretim yoḳ imtiḫāna yā Resūla'llāh
Suʾāline cevāb naʿtıñ intiḫāba yā Resūla'llāh

2 Bu ʿaşḳıñ ḫidmetiñ menzil-i ḫüdā bildim kerāmetdir
Ki sen peyġamber-i āḫir zamāne yā Resūla'llāh

3 Teveccüh ḳıl Ḥasan Ḥilmī muḥabbet Kaʿbesi göñlüm
Sevindim söyledim aṣlım inābe yā Resūla'llāh

---

341 86b
342 86b

343

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Per açup ṭutduñ cihānı mürġ-ı ekbersin yā Resūla'llāh
Bize rūz-ı cezāda sāyebānsın yā Resūla'llāh

2 Ṭuyunca Ḥażret-i Ādem seniñ teşrīfini bir dem
Degişdi ḥabbeye bāġ-ı cinānı yā Resūla'llāh

3 Mübārek ism-i pākiñiz yazıldı ʿarş- aʿlāya
Ṣadāñız geldi dünyāya ṭuyuldun yā Resūla'llāh

4 *Mine'l- meşriḳ ile'l- maġrib* gidince defter-i nāmıñ
Dirildi kāffe-i mevtā ḥayātsın yā Resūla'llāh

5 Zemīn-i Kaʿbeye teşrīf idince yevm-i is̱neynde
Oḳundı mevlidiñ Aḥmed Muḥammed yā Resūla'llāh

6 Ḳuruldı meclis-i ʿişret içildi bāde-i īmān
Getürdi bādei Cibrīl ḳadeḥsin yā Resūla'llāh

7 Mezārıñ ṭūtīyā ʿayneyn melekler dāʾimā zārī
Ṭavāf itsün Ḥasan Ḥilmī izin vir yā Resūla'llāh

---

343 87a
343 4a Mine'l- meşriḳ ile'l- maġrib Bakara 2:258 (مِنَ الْمَشْرِقِ فَأْتِ بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ)

Ḫalḳa-i ẕikru'llāh Meclislerinde İştiyāḳ-ı Sūzişle Oḳunañ Duʿā-i Şerīf Budur*

EʿŪẔI Bİ'LLĀHİ MİNE'Ş-ŞEYṬĀNİ'R-RACĪM
Bİ'SMİ'LLĀHİ'R-RAḤMĀNİ'R-RAḤİM

El-ḥamdu li'llāhi'l-leẕī ceʿalenā mine'ẕ-ẕākirīne ve seleknā ilā-ṭarīḳī'l-enbiyāʾi ve'l-evliyāʾi'llāh

Ve'ṣ-ṣalātu ve's-selāmu ʿalā-seyyidinā Muḥammedin reʾīsu'ẕ-ẕākirīn ʿalā- ṭarīḳi evliyāu'llāh

Ve ʿalā ālihī ve aṣḥābihi'ẕ-ẕākirīne niʿme'ṭ-ṭālibi ve'l-maṭlūbu min-meclisi evliyāi'llāh

VE BEʿADENĀ

Ol ḫüdā-yı fermān-kūnende-i faʿlem ennehu lā ilāhe illā'llāh taʿālā ve taḳaddes ḥazretleri işbu bāġ-ı ẕikru'llāhda ehl-i ẕikri meyve-çīn eyleye. Meşāyīḫ ve dervīşānlarımızı ḫalḳa-i ẕikru'llāhda s̱ābit eyleye. Ve işbu gülşen-i ẕikru'llāhıñ bülbülü bir dānesi ḥürmetine ehl-i ẕikri keşf-i kerāmete nāʾil eyleye. Rūz u şeb ʿaşḳla Allāh Allāh diyen ʿāşıḳlara Allāh feyż-ḫāne-i ḳudretinden tecellī-i ilāhiyyesiyle iḥsān eyleye. Ve tecellī ḳıldığı şarāb-ı maʿneviyyesini ḳadeḥ-i ẕikru'llāh ile curʿa nūş itmek müyesser eyleye. Ba-ḫuṣūs sebeb-i saʿādet-i dāreyn ve bāʿis̱-i bāde-i seyyidu'ṣ-s̱eḳāleyn aʿnī bihi raḥmet peyġamberi raḥmeten li'l-ʿālemīn olan iki cihān güneşi Muḥammed Muṣṭafā'sı ḥürmetine ehl-i ẕikri ṭarīḳ-i müstaḳīme irşād eyleye. Ṭarīḳ-i ʿāşıḳīni çihār-ı yār-ı güzīni ṭarīḳ-i Naḳşībend pīr-i evvel Ebū Bekrī'ṣ-Ṣıddīḳ ve pīr-i s̱ānī Ḥażret-i şāh-ı Muḥammed Bahāi'd-dīn-i Naḳşībendī ḳaddese'llāhu esrārehum ḥażārātınıñ ḳuvve-i ḳudsiyyeleri berākātıyla meyyit ḳalblerimizi ḥayāt eyleye. Ve ḫavāṣṣu'l-ḫāṣṣ-ı ẕākirān ve sofra-i ḫatm-i ḫ̌ācegān ṣāḥibi olan miḥrāb-ı ʿaşḳda imāmımız ve mürşīdimiz İmām-ı Rabbānī Ḥażretleriniñ niʿmet-i muḥabbetini rūḥlarımıza ġıdā eyleye.

* 87b

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

Īn ne necm'est u ne reml'est u ne ḫˇāb
Vaḥy-i Ḥaḳ ve'llāhu aʿlemu bi'ṣ-ṣevāb

Beyt-i ḥikmet-āmīziyle mevṣūf olan ḥikmet pādişāh-ı ḫavāṣṣu'l- ḫāliṣīn ṣāḥibu'l meṡnevī mürşid-i kāmil ḥażret-i Mevlānā Muḥammed Celāle'd-dīn-i Rūmī ḥażretleriniñ ervāḥ-ı imdādıyla nefislerimizi maġlūb nefeslerimizi kīmyāger eyleye.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1 Her dū ʿālem pādişāhī ʿAbdu'l-ḳadir'est
Server-i evlād-ı ʿālem şāhī ʿAbdu'l-ḳadir'est

2 Āfitāb māh-tāb ʿarş kürsī vü ḳalem
Nūr-ı ḳalb ez-nūr-ı aʿẓam şāhī ʿAbdu'l-ḳadir'est

Beyt-i şerīfleri meḥdiyle meşhūr olan Ḳuṭb-ı Rabbānī Ġavṣ-ı Ṣamedānī maḥbūb-ı subḥānī Şeyḫ ʿAbdu'l-ḳadir Geylānī Ḥażretleriniñ sefīne-i irşādına sālikīni ile'llāh süvār eyleye. ʿAnḳā-yı maġribī Muḥyi'd-dīn-i ʿArabī Ṣadri'd-dīn-i Ḳonevī Şemsi'd-dīn-i Tibrizī ʿāşıḳ-ı peyġamber ṣāḥibu'l- Muḥammediyye evliyā-i Gelibolı ḳaddese'llāhu esrārehum ḥażārātınıñ şefāʿat-ı ḫāṣṣelerini Allāh cümlemüze ikrām eyleye. Burc-ı reşādet ve dür-dāne-i pür-kerāmet ṣāḥibi olan Şeyḫ Aḥmed Rūfāʿī Ḥażretlerini cemīʿ-i müşkülāt -ı ehl-i ʿaşḳıñ ve erbāb-ı muḥabbetiñ irşādına Allāh fermān buyurup meʾmūr eyleye. Ve kāffe-i pīrān-ı ṭarīḳat olan ehlu'llāh-ı ʿiẓām ḥażārātınıñ ervāḥ-ı mübārekelerini Allāh cümlemüzden ḫoşnūd ve rāżī eyleye. Ve ʿāmme-i ẕākirini ile'llāh elā inne evliyāhu *lā ḫavfun ʿaleyhim ve lāhum yaḥzenūne*[*]

---

[*] lā ḫavfun ʿaleyhim ve lāhum yaḥzenūne. Onlara korku yoktur ve onlar mahzun olmazlar.

Bakara 2:112 (وَلاَ خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلاَ هُمْ يَحْزَنُونَ)

* 90a

zümresiyle ḥaşr u neşr eyleye. Ol sulṭān-ı ẕākir ḥıfẓ-ı cihān ve pāsbān-ı ḫāḳān-ı ḳuṭbu'z-zamān aʿnī bihi's-sāni Sulṭāne'l-Ġāzī ʿAbdu'l-ḥamīd Ḫān Efendimiz Ḥażretlerini temessükārān-ı Ḳur'ān-ı Mübīn eyleye. Ve şāh-zādegān-ı civān-baḫt-ı hümāyunlarını rāh-ı şerīʿatda ve gül-geşt-i kerāmetde kām-rān eyleye. Vüzerā vükelā ḳurenā ve meşāyīḫ u ʿulemāsını sünbül-deşt-i ʿadli ve ʿāfiyetde kām-yāb eyleye. Ve ṣalla'llāhu ʿalā seyyidinā Muḥammedi ve ʿalā cemīʿi'l-enbiyāʾi ve'l-mürselīn. Ve'l-ḥamduli'llāhi Rabbi'l-ʿālemīn. Rıżāʾi'llāh fātiḥa

Sene 1312 te'līf

15 Şaʿbanu'l-muʿaẓẓamuñ

Leyle-i Berāt

Faṣl-ı Fī-Tārīẖi'l- Muṣannif Beyne Leke'l-İẖvān Min-Aḥvāli'l-İnsān Mütevelliden ʿAn Ḳarye-i Küllüvī Bi-cemāʿat-ı Ṣalmān Ḳażā-i Ḥaṣköy Sancāġ-ı Edirne *

Fāʿilātün Faʿilātün Faʿilātün Fāʿilün

1 Biñ iki yüz seksen altı hicret-i taḥṣīlimiz
Rūmeli'ni Rūma terk itdik vaṭandır aṣlımız

2 Sancāġ-ı Edirne andan ḳażā-i Ḥaṣköy
Ḳarye-i Ṣalmān cemāʿat-ı Küllüvī mevlüdimiz

3 Sinnimiz on beş olunca ʿaşḳ-ı Mevlā ʿaḳlımı itdi cünūn
Ḳıl bizi fażlıñla memnūn ey bizim Allāh'ımız

4 Gice gündüz ḥasretinden ḳalbimiz sevdā çeker
Mālı mülki terk idüp ḥaḳ saña iḳrārımız

5 Ḳaryemizde küfli ṭaşlar hem aġaçlar şāhidim
Rūz-ı maḥşer şāfiʿi ol Resūlu'llāhımız

6 Ġaflet ile geçdi günler ʿaḳlımız irmez iken
Nev-civānlıḳ bir saʿādet şimdi çoḳ pişmānımız

7 Göñlümüz göllerde gezdi bir vaḳit ol ḳaryede
Dertliyem gel bir devā ḳıl ey bizim Ḫallāḳ'imiz

8 Şems-i ʿaşḳıñ āsumānı reʾsīme bir sāyebān
Dū-cihānı nūra ġarḳ eyler budur fermānımız

9 Ḥaḳḳ-ı ḥayvān ḥaḳḳ-ı kāfir ḥaḳḳ-ı ḳomşu ḥaḳḳ-ı Ḥaḳ
Böyle yazdıḳ ʿarż-ı ḥāli şāhādır ḥācātımız

10 Bilmedik nisyānda itdik kimseyi incitmedik
Maġfiret eyler kerīmdir ol bizim Ġaffār'ımız

11 Ḥaḳḳ-ı üstāẕ hem ḥuḳūḳ-ı ḥaḳḳı varsa vālideyn
Bir duʿādır ʿālem içre sevgili aḥbābımız

12 Ḥüsn-i ẓannım kendime yoḳ nefsimiñ ʿiṣyānı çoḳ
Raḥmetiniñ ḥaddi yoḳ lā taḳneṭū īmānımız

13 Kāmiliñ aṣl-ı nişānı kendine bulmaḳ ḳuṣūr
Kimseye noḳsānı virmez böyledir irşādımız

14 Babam Ferhād duʿā ister baña oġlum oḳu raḥmet
Anıñ rūḥı ki şād olsun oḳunduḳça kitābımız

15 Beni taḥṣīle gönderdi virirdi dürlü niʿmetler
Ki benden aña baḫşişler duʿādır yādigārımız

16 Duʿā itdi didi oġlum ki dāreynde ʿazīz ol sen
İʿāne eyledi Allāh hidāyet oldı ʿilmimiz

17 Anam Handān ḫānım aġlar ne şefḳatlü ḥaḳīḳatlü
Ḥelāl olsun emeklerim duʿādır ber-güzārımız

18 Ḥelāl itdi baña ḥaḳḳıñ didi ḳat ḳat ḥelāl olsun
Benim ʿömrüm seniñ olsun muʿarrā ol mekānımız

19 Seni Mevlā'ya ey oġlum emānet eyledim li'llāh
Ḥaḳīḳat aḥfeẓu'l-ḥuffāẓ olan ol pādişāhımız

20 Bi-ḥamdi'llāh duʿā aldıḳ bu gün İslāmbol'a geldik
Oḳuduk hem duʿā itdik yazıldı ʿarşa nāmımız

21 Ḥased itmem kibir bilmem münāfıḳdan müberrāyım
Gücenmem beni ẕem itse bilür perverdigārımız

22 ʿAyıbdır müʾmine müʾmin muḫālif şerʿa buġż itmek
Bilür esrārı ʿuşşāḳı iḳrār ider īmānımız

23 Ġarībem ġurbete düşdüm mihmān Ḫālidīn-i Zeyd
Şefīʿim Eyyūbe'l-Enṣārī pek güzel sulṭānımız

24 Bāreke'llāh vaṣf olunmaz böyle bir ʿālī maḳām
Ravża-i Daru's-Selām'dır böyledir taṣdīḳimiz

25 On sekiz yıl Fātiḥ-i Sulṭān'da taḥṣīl eyledim
Rāh-ı ʿaşḳda at sürerdim böyledir taḳdīrimiz

26 Ḥālimiz dāʾim tevażżuʿ ḫāk ile yeksān gibi
Ben gibi ʿāciz ḳūla imdād ider Allāh'ımız

27 Ey Ḥasan Ḥilmī oḳu āmentü bi'llāh dersini
Ḥaḳ risālet Ḳul hūve'llāhu* aḥad burhānımız

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem
Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Şefāʿat isterem senden kerem ḳıl yā Resūla'llāh
Hidāyet isterem Ḥaḳ'dan ʿaṭā ḳıl yā Resūla'llāh

*** 27b Ḳul huve'llāh İhlās 112:1 De ki O Allāh (birdir.)

2 Duʿā eyler murād ister Muḥammed ümmetindendir
Atasına babasına şefīʿ ḳıl yā Resūla'llāh

3 Daḫı üstāẕına dāʾim muḥabbet eylemek vācib
Bu üslūbı muḥabbetle şerīf ḳıl yā Resūla'llāh

4 Bu naʿtı söyleyen ʿāşıḳ Ḥasan Ḥilmī günāhkārdır
Ẕünūbuñ ʿaybı maḥşerde setr ḳıl yā Resūla'llāh

El-ḥamdu li'llāhi ʿalā niʿmeti'l-evlād biñ üç yüz sekiz tārīḫinde Receb-i şerīfiñ ġurresinde Der-Saʿādet'de sāʿat sekizde gözüm nūrı oğlum Celāle'd-dīn raḥm-i māderden dār-ı dünyāya teşrīf eylemişdir. İşbu bāġ-ı fānīye üç beş gün gelüp bahār çiçegi gibi açıldığında pederi māderini mesrūr eyledi. Li- ḥikmetihi bir ʿillete mübtelā olup dört buçuḳ yıl ḫastalıḳ çekdi. Her kelāmı yā Allāh deyüp eẕān oḳur namāz ḳılardı. Biñ üç yüz on senesi mürġ-ı rūḥı ḳafes-i cesedinden ṭayerān idüp vefāt eyledi. Āşiyān-ı bāġ-ı cennet maʿṣūmlara müheyyā ḳılınmışdır. "*El-mevtu tuḥfetu'l-muʾmin*" buyurulmuşdur. Yā Vedūd dairesinde Çömlekçiler Caddesinde Ḳral Ḳızı türbesine ḳarīb defn olundı. Ḳabri başında beyāż mermerden bir ṭaş dikili ayağı ucunda siyāh yabānī ṭaş dikilmişdir. Pederi Ḥaṣköyli kürsī şeyḫī münzevī Ḥasan Ḥilmī'dir. Ḥażret-i Cābir İbn-i ʿAbdu'llāh El –Enṣārī'de ve ḳabri başındaki ṭaşında şu iki beyit yazılmışdır:

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1 Dört buçuḳ yıl ʿilleti çekdikçe dermān gelmedi
Her devānıñ aṣlı mevtdir dünyāda kimse ḳalmadı

2 Biñ yıl ʿömrüñ olsa bi'l-farż ʿāḳibet mevt muntaẓır
Ḳabr cennetdir Celāleddīn ʿömr ẕevḳi sürmedi.

Rabbim ehl-i züvvār-ı maʿsūmlar şefāʿatına nāʾil eyleyüp cennet-i aʿlāda ṣafā-yāb eyleye.

Naʿt-ı şerīf ʿale'n-nebiyyī ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Gözüm nūrı sürūrumdur Muḥammed yā Resūla'llāh
Göñül feyżi ezel kārı müʾebbed yā Resūla'llāh

2 Tecellī bāġ-ı Aḥmed'den tevellüd eyledi oġlum
Celāle'd-dīn ḳodum ismiñ muʿabbid yā Resūla'llāh

3 Ḥasan Ḥilmī yazar Remzi Celāle'd-dīn şerḥ eyler
Emānet eyledi Ḥaḳḳ'a muvaḥḥid yā Resūla'llāh

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1 Raḥmetu'llāh maġfiret Gülʿiẕārım ḳandadır
Aç gözüñ ʿibretle baḳ Gülʿiẕār ḳızım ṭopraḳdadır

2 Bāġ-ı cennet güllerinden iki gül ekdim yire
Cennet-i aʿlāda raḥmet güllerinden devşirem

Gülʿiẕār ḳızımıñ vefāt leyle-i miʿrācda Receb-i şerīfiñ yigirmi altıncı güni yevm-i pençşenbededir. Yā Vedūda Ḳral Ḳızı türbesine ḳarīb Celāle'd-dīn oġlumuñ ḳabrine muttaṣıl defn olundı. Bālāda meẕkūr iki beyit başı ucunda dikili olan mezār ṭaşına yazıldı. Sene 1314 26 Receb

SONUÇ

XIX. yüzyıl, Osmanlı Devletinin Avrupa karşısındaki başarısızlığını yeniliklerle kapatmaya çalıştığı bir dönemdir. Yenilikler daha çok askerî alanda yapılmak istenmiştir. Önemli gelişmelerin yaşandığı bu yüzyılın ilk padişahı III. Selim'dir. II. Mahmud, Abdülmecid ve II. Abdülhamid bu asrın öne çıkan diğer padişahlarındandır.

XIX. yüzyılda III. Selim'le başlayan yenilikler, II. Mahmud döneminde yeniçeri ocağının kaldırılmasıyla devam eder. Abdülmecid döneminde ise, Tanzimat ve Islahat fermanlarıyla askerî ve idarî alanda yapılacak reformların önü açılmıştır.

Hasan Hilmî Edirnevî dîvânında adından bahsedilen II. Abdülhamid döneminde ise, Meşrutiyet rejimi ilan edildi. Meşrutiyetin ilânıyla, Osmanlı Devleti tarihinde halk ilk kez yönetime katılma hakkı elde etti, padişahın yetkilerinde kısıtlamalar oldu. Ne yazık ki, II. Abdülhamid, Osmanlı-Rus savaşını bahane ederek meclisi kapattı.

Bütün bu gelişmelerin yaşandığı XIX. yüzyılda, siyasî alanda olduğu gibi edebî alanda da gerilemeler başlamıştır. Edebî eserlerde basitlik ve bayağılık görülmeye başlamıştır. Hasan Hilmî Edirnevî Dîvân'ında da görüldüğü gibi, görünürde şiir olan; fakat ahenk unsurlarından yoksun bu dönemin şiirlerinde vezin kusurları sıkça yer almaktadır. XIX. yüzyıldaki şâirlerin çoğunlukla dinî ve tasavvufî şiirler yazdıkları görülmektedir. Bu şiirlerde de basitlik ve bayağılık görülmektedir. Saraydan bekledikleri desteği alamayan şâirlerin, şiirlerinde klâsik üslubun zayıfladığı görülmektedir. XIX. yüzyılın ikinci yarısında başa geçen II. Abdülhamid'in sıkı ve otoriter yönetim anlayışı sonucunda bu dönemde hiciv alanında istenilen seviye yakalanamamıştır. Kaside ve mesnevî alanlarında da XIX. yüzyılda önemli şâirler yetişmemiştir.

XIX. yüzyılda yaşamış olan Hasan Hilmî Edirnevî'nin hayatı hakkında manzum biyografisi ve Dîvân'ındaki birkaç beyit dışında herhangi bir bilgiye ulaşamadık. Şâirin II. Abdülhamid döneminde yaşadığı anlaşılmaktadır.

Hasan Hilmî Edirnevî Dîvânı, bu güne kadar müstakil bir çalışma konusu yapılmamıştır. Bu çalışma sayesinde Hasan Hilmî Edirnevî'nin hayatı, edebî kişiliği ile dîvânı, aydınlığa çıkmıştır. Hayatı hakkında kaynaklarda bilgi bulamadığımız şâir Hasan Hilmî'nin dîvânın sonuna eklediği manzum biyografisinden hareketle bazı bilgilere ulaştık. Araştırmalarımıza rağmen Dîvân'ın ikinci bir nüshasına ulaşamadık. Çalışma; inceleme ve metin olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. 343 şiirden oluşan dîvâna, manzum biyografi ve diğer bölümde yer alan bazı beyitleri eklediğimizde 1299 beyitten oluştuğu görülecektir. Geleneksel Osmanlı tarih yazıcılığına göre Osmanlı Devleti 1299'da kuruldu. 1299 sayısı bu anlamda ilginç bir tesadüftür. Dîvânda yer alan şiirler, çoğunlukla üçer beyitten oluşmuştur. Dîvânın 69. şiiri 20 beyitten oluşan en uzun şiirdir. Dîvân bir na't mecmuası olduğu için doğal olarak dinî ve tasavvufî unsurlar ağırlıktadır. Bu nedenle inceleme kısmında dinî ve tasavvufî unsurlar ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Şâir, âdeta bir vaaz kürsüsünde hitap eder gibi iman, ibadet ve ahlak konularında şiirler yazmıştır. Hz. Peygamber sevgisinin odak noktası olduğu dîvânda değişik konu başlıkları dikkati çekmektedir. Lirizmin yakalanamadığı şiirlerde, mahallileşme akımının da etkisiyle kuru bir realizm söz konusudur. Tasavvufî konularda yazılan şiirlerde derinlik söz konusu değildir. Tasavvufla ilgili kavramlar sıkça geçmesine rağmen bir na't mecmuası olan dîvân, dinî ağırlıklıdır.

Bir na't mecmuası olmakla beraber, incelemede sosyal hayat, insan, tabiat ve eşya unsurlarının da olduğu gözlenmiştir. İnceleme kısmında bu unsurlara da değinilmiştir. Harekeli talik yazıyla yazılan na't mecmuası, günlük konuşma diline yakın bir üslupla yazılmıştır. Şâir, "yâ Resullâh" redifiyle yazdığı dîvânında kimi sosyal konulara da değinmiştir. Dîvân'da birkaç şiir hariç, aruzun hezec bahrinde yer alan "Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün"kalıbı kullanılmıştır. Vezinde olduğu gibi kafiye kullanımında şâirin başarısızlığı göze çarpmaktadır. Şâirin, kafiyedeki başarısızlığını rediflerle kapatmaya çalıştığı görülmektedir. Bu durum, Hasan Hilmî'nin şiir tekniğinin zayıf olduğunu göstermektedir.

Şâirin üslûp ve dil anlayışına bakıldığında XIX. yüzyılın dil anlayışına uygun olarak yazdığı görülmektedir. Ayet ve hadis iktibasları haricinde genellikle Türkçe kelimeler kullanmıştır. Şiirlerinde mahallîleşme akımının yansımaları açıkça görülmektedir. Kimi zaman sıra dışı benzetmelere başvuran şâir, bazı orijinal

ifadeleriyle de dikkat çekmektedir. Şâirin bazı beyitlerinde tamlamaların yanlış yapıldığı görülmektedir. Bu durum XIX. yüzyıl şâirlerinin şiirlerinde sıkça rastlanılan bir durumdur.

Hasan Hilmî Edirnevî Dîvân'ına bir bütün olarak bakıldığında güçlü şâirlerden biri olmadığı izlenimini vermektedir. Hasan Hilmî Edirnevî'nin yazdığı bu na't mecmuasında aşk ve lirizmin başarılı bir şekilde dile getirildiği söylenemez. Na'tlarda Hz. Muhammed'i övmüş; ancak peygamber aşkının duygusal boyutunu yakalayamamıştır. Şâir, "sanat toplum için" anlayışına uygun olarak yazdığı şiirlerinde gelenekten sıyrılmıştır.

Bu çalışmamızın XIX. yüzyılın sosyal, kültürel unsurları ve edebiyatı hakkında araştırma yapacaklara gerekli alt yapıyı oluşturacağını, genel dizinin ise, dilbilimcilere bu yüzyılın dilsel özellikleri hakkında bir araştırma zemini hazırlama yolunda yardımcı olacağını söyleyebiliriz.

KAYNAKÇA

ABDÜLBAKİ, Muhammed Fuad (1996), **el-Mu'cemü'l- Mufehres li-elfâzı'l-Kur'âni'l-Kerim** , Kahire: Darü'l-Hadis.

ARMAOĞLU, Fahir (1997), **XIX. Yüzyıl Siyasî Tarihi** (1789-1914), Ankara: TTK Basımevi.

BANARLI, N. Sami (1998), **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

BAYRAM, Yavuz (2007), "**Klâsik Türk Şiirinde Duyguların Dili: Çiçekler**" Turkish Studies International Periodical For the Langues, Literature and History of Turkish or Turkic C. 2/4.

CİHAN, Ahmet, İ.DOĞAN (2007), **Osmanlı Toplum Yapısı ve Sivil Toplum**, İstanbul: 3F Yayınevi.

CÜRCANİ, Seyyid Şerif (1997), **"Arapça Türkçe Terimler Sözlüğü"** (Tercüme ve Şerh, Arfif Erkan), İstanbul: Bahar Yayınları.

DEVELLİOĞLU, Ferit (1997), **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat**, Ankara: Aydın Kitabevi Yay.

DİLÇİN, Cem (1983), **Yeni Tarama Sözlüğü**, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

EMECEN, Feridun, K. BEYDİLLİ vd. (1999), **Osmanlı Devleti Tarihi**, İstanbul: Feza Gazetecilik A.Ş.

ERİK, Jan Zürcher (2001), **Modernleşen Türkiye'nin Tarihi**, (çev. Yasemin Saner Gönen), İstanbul: İletişim Yay.

EROL, Erdoğan (1994), **Sükkeri: Hayatı, Edebi Kişiliği ve Dîvânı**, Ankara:Yücel Ofset.

İPEKTEN, Haluk (1999), **Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz**, İstanbul: Dergah Yayınları.

İSEN, Mustafa, M. MACİT vd. (2003) **Eski Türk Edebiyatı El Kitabı**, Ankara: Grafiker Ofset.

İZ, Mahir (1990), **Tasavvuf,** İstanbul : Yaylacık Matbaası.

KAM, Ö. Ferit (2008), **Divan Şiirinin Dünyasına Giriş Âsâr-ı Edebiye Tedkîkâtı**, (hzl. Halil Çeltik), Ankara: Birleşik Kitabevi.

KAPLAN, Mahmut (2010), **Klâsik Türk Şiirinde Hz. Muhammed,** İstanbul: Etkileşim Yayınları.

KARAGÖZ, İsmail, F. KARAMAN vd. **Dinî Kavramlar Sözlüğü**, Ankara: DİB Yay.

KUNT , Metin, S. Akşin vd. (2000**)**, **Türkiye Tarihi 3 Osmanlı Devleti 1600-1908**, İstanbul: Cem Yayınevi.

Kur'ân-ı Kerim Meali, hzl. Elmalılı Hamdi Yazır, İstanbul: Dergah Ofset.

LEVEND, Agâh Sırrı (1984), **Divan Edebiyatı Kelimeler ve Remizler, Mazmunlar ve Mefhumlar**, İstanbul: Enderun Kitabevi.

MENGİ, Mine (1999), **Eski Türk Edebiyatı Tarihi**, Ankara: Akçağ Yay.

MERMER, Ahmet, N. K. KESKİN (2005), **Eski Türk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü**, Ankara: Akçağ Yayınları.

MERMER, Ahmet, L. Alıcı vd. (2008), **Eski Türk Edebiyatına Giriş**, Ankara: Akçağ Yay.

Millî Kütüphane Yazmalar Kataloğu (Türkçe Divanlar) VI (2001) Ankara: Kültür Bakanlığı Yay. s. 355-356.

OLTAYLI, İlber (2003), **İmaparatorluğun En Uzun Yüzyılı**, İstanbul: İletişim Yay.

PALA, İskender (1989), **Ansiklopedik Dîvân Şiiri Sözlüğü**, Ankara: Akçağ Yayınları

PALA, İskender (2006), **Kitâb-ı Aşk,** İstanbul: Alfa Yayınları.

PEKER, Gökçen (2008), **Misis'te Geçiş Dönemi Âdetleri**, Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

PÜRCEVADİ, Nasrullah (1998), "**Can Esintisi**" (çev.Hicabi Kırlangıç), İstanbul: İnsan Yayınları s.375

REDHOUSE, Sir James (1992),**W. Turkish and English Lexicon**, İstanbul: Çağrı Yay.

SELVİ, Dilaver (2008), **Kaynaklarıyla Tasavvuf Adab-Mürşid-Hizmet**, İstanbul: Semerkand Yay.

STEINGASS, F.(1975) , **Persian- English Dictionary,** Libraire du Liban, Beirut

ŞENTÜRK, Atillâ (2007), **Eski Türk Edebiyatı Tarihi**, İstanbul: Dergah Yay.

ŞİRİN, Veli (2002), **Siyasî ve Kültürel Osmanlı Tarihi**, İstanbul: Marifet Yay.

TANPINAR, A. Hamdi (2006**), XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi**, İstanbul: YKY.

TATÇI, Mustafa (1990), **Yunus Emre Dîvânı, İnceleme**, Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.

TDV İslam Ansiklopedisi (1989) İstanbul: Güzel Sanatlar Matbaası, C.2.

TOLASA, Harun (2001), **Ahmed Paşa'nın Şiir Dünyası,** Ankara : Akçağ Yay.

ÜNVER, İsmail (1993), "**Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler**", Türkoloji Dergisi, Ankara , C.XI, S.1 s.51-89.

YENİTERZİ, Emine (1993), **Türk Edebiyatında Na'tlar (Antoloji),** Ankara: TDV Yay.

www.yazmalar.gov.tr.

www.yok.gov.tr

www.mkutup.gov.tr

www. http://www.osmanlica.wordpress.com/Osmanlica-lugat

www. Osmanlicaturkce.com

www.kurantefsiri.com

http:// farisii.wordpress.com

www.tdk.gov.tr

www.ttk.gov.tr.

DİZİN

A

a · 8, 60, 123, 262, 281
āb · 13, 40, 60, 78, 82, 83, 120, 135, 167, 195, 204, 217, 231, 239, 242, 280, 291, 297, 301, 322, 344, 348, 358
ābād · 285
abāda · 318
abd · 97, 188, 329
Abdu'llāh · 371
Abdulḥamīd · 9, 119, 367
Abdulḳadir · 114, 366
Abdulḳadir'est · 366
ābid · 47, 208, 315
abīr · 194
acāʾib · 289
aceb · 25, 75, 86, 121, 132, 155, 156, 184, 194, 209, 212, 215, 237, 238, 242, 245, 263, 311, 334, 344, 352, 353, 358
acībdir · 209
acībim · 238, 243
acību'llāh · 196
āciz · 7, 97, 115, 188, 219, 220, 370
ācizem · 258
aç · 10, 143, 372
açanlar · 243
açar · 221
açarlar · 270
açarsa · 130, 178
açarsam · 355
açarsan · 45, 102, 180, 272, 273
açıḳ · 328, 350
açıḳdır · 337
açıldı · 14, 101, 125, 130, 154, 155, 188, 197, 222, 269, 274, 284, 307, 362
Açıldı · 135, 154, 229, 250, 290
açıldığında · 371
açılmış · 34, 140, 155, 157, 213, 256, 316, 331, 352, 356
Açılmış · 272
açılmışdır · 11, 310, 325
açılmışdur · 62, 227
açılsa · 24, 208
açılsun · 343
açmış · 54, 71, 273, 300, 323, 353
açmışam · 126, 175
açsam · 252
açulsun · 247
açup · 141, 364
adālet · 9, 27, 84, 119, 127, 194, 205, 243, 269, 311, 314, 360
adāletde · 84, 318
adāletle · 224
āde · 58, 71, 230, 318
ādem · 76, 203, 219
Ādem · 12, 35, 36, 126, 218, 219, 253, 364
Ādem'le · 35, 218
ademde · 81, 92, 252
Ademden · 182
Ādemlere · 330
Aden · 175, 195
Adın · 126, 175, 235, 242
Adın'dır · 275
adīl · 292
ādil · 264, 272
adīldir · 211, 243
adīliñ · 69, 326
adli · 367
Adn · 286, 316
Adn'ı · 286
aduvv · 279, 308
adüvvī · 77, 241
āfāt · 337
afātdır · 303
āfitāb · 42, 85, 211, 225
Āfitāb · 114, 366
āfitābı · 131, 315
āfitābına · 213
āfiyetde · 367
afv · 24, 219, 222, 319, 337
afvı · 26, 182
afvına · 234
āfyon · 76, 157, 203
aġaçlar · 5, 153, 368
āġāz · 197
aġlar · 6, 28, 116, 138, 144, 191, 202, 227, 243, 250, 286, 334, 369
aġlaşırlardı · 28, 196
aġyārda · 153, 237
aġzı · 202
aġzım · 126, 175
aġzında · 62, 227
ağlar · 222
āh āh · 35, 125, 218
aḥad · 7, 370
aḥaddır · 24, 330
aḥbābımız · 6, 369
ahd · 176, 253, 356
aḥfeẓu'l · 7, 26, 369
āhım · 116, 144, 191
āḫir · 25, 43, 86, 88, 98, 210, 255, 258, 310, 321, 331, 335, 357, 363
āḫiret · 42, 133, 288
aḥmaḳlara · 283
Aḥmed · 10, 40, 42, 71, 72, 115, 195, 200, 225, 250, 255, 259, 321, 364, 366, 372
Aḥmed'den · 312
Aḥvāl · 5, 368
aḫz · 205
aḳ · 44, 212, 353
aḳāʾid · 208
aḳan · 293
aḳar · 124, 125, 205, 274, 297
aḳarsa · 342
aḳdıḳça · 275, 349
aḳıl · 30, 31, 72, 129, 275, 283, 308, 337
aḳılla · 47, 211
aḳıtdı · 36, 142, 218
āḳibet · 10, 371
aḳīde · 283

ākil · 207
akl · 317, 361
akla · 28, 286
aklım · 215, 235
aklımı · 5, 116, 368
aklımız · 5, 133, 368
akrān · 348
akreb · 117, 261, 301
Akṣā · 266
aksi · 134, 254, 341
āl · 318
alā · 17, 67, 82, 172, 230, 307, 365, 367, 371
alāka · 69, 72, 184, 275, 327
alākam · 69, 234, 275
aldatdı · 35, 218, 252
aldı · 156, 322
aldık · 7, 22, 87, 123, 257, 369
aldılar · 297
aldım · 22, 101, 123, 153, 233, 237, 239, 359
ale · 17, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 370, 372
alem · 193
ālem · 6, 24, 114, 144, 174, 186, 198, 208, 260, 351, 366, 369
alemdār · 85, 226, 319
ālemde · 260, 352
alemdir · 293
āleme · 255
ālemi · 260, 354, 358
ālemiñ · 91, 126, 135, 285
ālemīn · 365, 367
ālemīnden · 356
ālemīnsin · 258
aleyhi · 17, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 370, 372
aleyhim · 68, 366
aleykum · 203
Alī · 82, 84, 133, 211, 212, 243, 244, 318
ālī · 7, 84, 212, 321, 370
Alī'dir · 84, 243, 244, 360
ālihī · 365
alīlem · 187
ālim · 202
Allāh · 5, 6, 7, 13, 21, 22, 24, 27, 37, 42, 52, 66, 67, 81, 87, 92, 97, 99, 100, 115, 116, 121, 127, 152, 172, 184, 188, 197, 207, 208, 209, 228, 249, 252, 253, 264, 271, 289, 308, 337, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371
Allāh'dır · 87, 100, 271
Allāh'ımız · 5, 116, 368
Allāhu · 11, 24, 34, 59, 324, 330, 336
alleme · 247
almaġa · 209
almañ · 223
alsun · 39, 132, 197
altı · 214
altıncı · 372
altmış · 219
altun · 172
alup · 47, 233, 349
alur · 291
amān · 26, 40, 104, 118, 200, 280, 303, 306, 337
āmdır · 206
amel · 47, 48, 94, 206, 208, 233, 247, 278, 304, 309
āmennā · 250, 278
āmentü · 7, 30, 214, 289
ameret · 91, 189
āmīziyle · 114, 366
ammā · 22, 82, 123, 129, 135, 201, 233, 266, 283, 291, 296, 337, 341, 347, 355, 362
āmme · 144, 186, 366
An · 5, 368
ana · 10, 132, 240, 346
Ana · 249
aña · 6, 12, 180, 249, 274, 287, 297, 327, 349, 358, 369
anam · 6, 8, 12, 35, 218, 282, 369
anāṣırla · 182
anberden · 154, 222
ancak · 56, 58, 60, 69, 72, 231, 246, 292, 329
anda · 8, 124, 222, 247, 275, 281, 282, 357
andan · 5, 83, 124, 201, 280, 284, 297, 311, 343, 349, 358, 361, 368
andelībi · 345
anı · 34, 48, 75, 94, 234, 282, 283, 296, 297, 304, 313, 322, 327, 346

anıñ · 6, 33, 44, 45, 70, 71, 76, 81, 96, 131, 133, 172, 203, 251, 273, 275, 300, 313, 324, 333, 369
anınçün · 219, 229
anıñçün · 48, 89, 100, 103, 141, 173, 199, 224, 273, 295, 317, 344
anıñda · 38, 277
Anḳā · 113, 136, 192, 285, 328, 366
anlar · 54, 84, 103, 221, 223, 252, 253, 273, 347, 360
anlarıñ · 73, 117, 224, 261
aʿlā · 71, 294, 362
aʿlāda · 10, 371, 372
aʿlāya · 54, 71, 124, 205, 271, 273, 293, 364
aʿlemu · 113, 366
aʿmā · 52, 207, 229
aʿmāl · 64, 263, 265, 270
aʿnī · 9, 119, 365, 367
aʿrābī · 189
aʿẓam · 64, 114, 265, 266, 289, 321, 366
Aʿẓam · 59, 162, 210, 257
aʿẓamdır · 22, 24, 99, 207, 266, 283
aʿẓamı · 120, 214
aʿẓamsın · 14, 351
ara · 45, 216
Arabī · 113, 366
Arabistān · 122, 333
Arafāt · 126, 186, 317
Arāfat · 302
arar · 40, 259, 297
ararım · 153, 209, 237
ārif · 314
ārifler · 25, 194
arslan · 14, 351
arş · 33, 54, 71, 81, 114, 124, 172, 205, 271, 273, 293, 364, 366
arşa · 7, 42, 58, 70, 71, 123, 255, 300, 318, 323, 369
arşı · 58, 71, 318
arşuna · 219
artar · 219
artdı · 281
arż · 32, 72, 117, 193, 204 212, 227, 282, 356
arża · 65, 213
arż-ı ḥāl · 239
ārzū · 193, 200, 346
arżuḥāl · 6, 342, 368
arżuḥālimi · 320
asel · 196
Aṣḥāb · 86, 184
aṣḥāba · 84, 212, 244, 319, 351
aṣḥābihu · 365
aṣḥāblar · 229
aṣḥābları · 311
aṣılmış · 279
asīrsem · 77, 241
asker · 194, 237, 290
askeri · 14, 30, 126, 275, 288, 351
aṣl · 11, 117, 201, 235, 248, 291, 299, 314, 317
aṣlā · 189
aṣlı · 6, 10, 37, 41, 42, 49, 133, 142, 174, 182, 225, 255, 267, 288, 297, 308, 332, 369, 371
aṣlım · 363
aṣlımı · 258
aṣlımız · 5, 368
aṣlına · 317
aṣlını · 253
aṣlu · 27, 300, 306
aṣluhu · 361
aṣluma · 294, 359
āsmān · 198
āsmānından · 242, 281
aṣmış · 283
āsumān · 207, 240, 334
āsumānı · 6, 139, 141, 368
āşıḳ · 8, 34, 44, 50, 51, 60, 76, 80, 97, 99, 126, 154, 173, 197, 198, 203, 215, 221, 225, 232, 236, 238, 240, 241, 246, 248, 253, 262, 268, 274, 275, 276, 282, 285, 287, 288, 289, 296, 298, 300, 305, 309, 310, 317, 318, 319, 324, 329, 332, 334, 338, 340, 349, 351,356, 362, 366, 371
āşıḳa · 51, 71, 72, 94, 100, 198, 199, 217, 267, 270, 275, 294, 298, 301, 303, 309, 310, 320, 323, 328, 348, 350
āşıḳān · 197, 290
āşıḳı · 128, 185
āşıḳım · 362
āşıḳın · 89, 103, 199
āşıḳıñ · 22, 63, 141, 193, 257, 302, 315, 319
āşıḳīni · 102, 365
āşıḳlar · 30, 126, 238, 288, 320
āşıḳlara · 365
āşıḳları · 45, 96, 324
āşıḳlarıñ · 104, 222, 295, 298
āşıḳlarındandır · 287
Āşiyān · 371
āşiyānından · 136, 192, 284
aşḳ · 5, 11, 14, 15, 17, 30, 42, 43, 44, 55, 60, 64, 69, 89, 93, 99, 116, 126, 131, 133, 139, 143, 156, 172, 177, 179, 181, 185, 221, 234, 240, 242, 254, 267, 273, 274, 275, 276, 280, 284, 285, 287, 288, 289, 293, 294, 298, 302, 304, 306, 307, 313, 314, 315, 317, 325, 327, 330, 331, 335, 336, 337, 341, 345, 347, 354, 357, 368
aşḳa · 14, 73, 89, 126, 137, 143, 175, 186, 220, 221, 234, 275, 324, 334, 336, 341
aşḳda · 7, 113, 123, 153, 207, 340, 365, 370
aşḳdır · 289
aşḳ-ḫāne · 349
aşkı · 184
aşḳı · 30, 85, 126, 195, 210, 225, 236, 239, 248, 249, 274, 275, 287, 288, 293, 302, 312, 319, 328
aşḳım · 138, 217, 234, 291, 292, 335
aşḳın · 225
aşḳıñ · 6, 27, 32, 43, 45, 46, 98, 102, 115, 139, 141, 176, 191, 198, 200, 215, 221, 225, 237, 238, 241, 248, 263, 267, 272, 279, 281, 284, 285, 286, 287, 290, 299, 300, 307, 316, 321, 323, 324, 343, 344, 345, 348, 353, 354, 356, 358, 363, 366, 368
aşḳıñda · 101, 121, 154, 250, 342, 343, 353, 359
aşḳından · 42, 195, 248, 341
aşḳıñdır · 212
aşḳınla · 103, 191, 215, 281, 362
aşḳıñla · 11, 150, 152, 178, 179, 207, 250, 258, 278, 296
aşḳız · 336

aşḳla · 365
aşḳu'llāh · 289
aşup · 150, 178
āşūre · 210
at · 7, 123, 370
atasına · 370
āteş · 73, 89, 137, 143, 175, 185, 221
āteşde · 286
āteşdir · 201
āteşe · 220
āteşi · 272, 286, 290, 295, 298, 301
āteşindendir · 116, 144, 191
atīḳan · 229
atīḳdır · 186
aṭā · 26, 56, 144, 179, 182, 184, 186, 220, 231, 267, 269, 370
aṭādır · 54, 64, 174, 260, 265, 268, 270
aṭāsı · 303
aṭāyā · 25, 262, 278, 298, 361
aṭıldım · 121, 209
aṭiyye · 259
aṭlās · 271
aṭşān · 51, 230
aṭşāndır · 215
aṭşānım · 51, 217
aṭşānını · 317
āvāz · 196, 197
āvāzla · 262, 357
avn · 284
avret · 229
ay · 138, 140, 192
ayaġı · 371
ayaġımdan · 252
ayaḳda · 328
ayaḳdan · 127, 187
ayān · 99, 120, 136, 184, 214, 270, 311
ayāndır · 52, 309, 342
āyāt · 228, 324
ayb · 314
aybdır · 216, 220
aybı · 371
āyet · 28, 34, 187, 196, 272, 309, 315, 331
ayı · 313
ayıb · 240
ayıbdır · 7, 370
ayında · 9, 132, 346
ayını · 222
ayırma · 245
āyīne · 326
ayn · 21, 37, 55, 104, 183, 186, 192, 214, 266, 277, 278, 316, 338, 342, 360
ayne'l · 94, 350
ayneyn · 161, 364

ayneynīm · 82, 84, 133, 211
aynım · 342
aynīdir · 332
aynu'l · 52, 342
aẕāb · 45, 54, 75, 96, 97, 190, 236, 241, 245, 268, 324
aẕāba · 309, 329
aẕābdır · 244
aẕābı · 296
aẕābım · 215
azīmet · 288
aẓīmim · 82, 361
azīriz · 203
aziz · 311
azīz · 6, 178, 237, 264, 369
azīzdir · 155, 176, 208, 225, 359
azīze · 303
azīzi · 346
Azrā'il · 30, 31, 188,308

B

bā · 324
bāb · 9, 12, 27, 57, 58, 102, 130, 138, 174, 178,180, 183, 200, 247, 261, 262, 263, 270, 273, 276, 278, 279, 287, 289, 300, 323, 325, 328, 331, 333, 338, 339, 362
babam · 6, 8, 12, 35, 133, 218, 282, 369
Babam · 243
babasına · 370
bābdır · 251
bābı · 49, 56, 130, 178, 232, 241, 264, 267, 337
bābında · 237, 249, 335
bābını · 236
bābu'llāh · 261, 350
Babu's · 14, 142, 189
bād · 58, 71, 78, 259, 276, 285, 318, 348
bāde · 51, 186, 230, 254, 268, 285, 299, 301, 324, 335, 345, 364, 365
bādesi · 317
bādesin · 349
bādesiñ · 252
bādesindendir · 96, 309
bādı · 238, 296, 311, 319
bādī · 204
bāġ · 10, 36, 48, 50, 81, 124, 125, 130, 136, 141, 149, 150, 151, 154, 158, 173, 178, 199, 205, 250, 256, 268, 270, 272, 284, 287, 295, 314, 322, 330, 355, 364, 365, 371, 372
Bāġ · 10, 372
bāġa · 256, 264, 352
bāġ-bān · 130, 178
bāġ-bānına · 130, 150, 158, 178
bāġ-bānından · 131, 311
bāġçe · 155, 356
bāġçesin · 155, 156, 352
bāġda · 155, 256
Baġdād · 124, 125, 205, 247
bāġı · 13, 22, 33, 61, 62, 73, 91, 123, 152, 156, 196, 227, 233, 244, 247, 251, 259, 265, 271, 277, 312, 329
bāġıdır · 22, 87, 257, 262, 329
bāġım · 42, 101, 133, 154, 155, 188, 215, 216, 288
bāġıma · 337
bāġıñ · 12, 44, 130, 142, 150, 158, 173, 178, 243, 261, 264, 330
bāġına · 93, 104, 152, 154, 181, 239, 250, 298
bāġında · 47, 50, 131, 177, 191, 206, 306, 307
bāġınıñ · 49, 56, 232, 264
baġladı · 183
baġrı · 247

baġrım · 273
Bahāiddīn · 102, 112, 347, 365
bahār · 371
baḥirde · 286, 316
baḥr · 98, 206, 235, 256, 334, 357, 361
baḥrde · 207
baḥrına · 222
baḥrında · 139, 242, 307
baḥri · 235, 242, 250, 337, 346
baḥrinde · 332
baḥrine · 257, 357
baḫş · 334
baḫşişler · 6, 369
baḫt · 9, 367
baḫta · 338
baḫtdır · 297
baḫtım · 129, 138, 179, 250, 305, 316, 345
baḫtımı · 356
baḫtıñ · 350
ba-ḫuṣūs · 365
baḳ · 10, 143, 193, 200, 289, 372
baḳar · 173, 332
baḳarım · 121, 209
baḳarlar · 45, 245
baḳarsam · 30, 38, 277
baḳarsan · 13, 204
baḳdı · 129, 305
baḳdıḳça · 154, 250, 343
baḳdım · 345
baḳılsa · 129, 132, 180, 202, 204, 337, 344
baḳırlar · 172
bāḳī · 90, 98, 182, 256, 278, 292, 350, 355, 356
bāḳīyi · 89, 221
baḳmadı · 36, 218
baḳmaz · 283
bala · 196
bālāda · 372
baldır · 185
balıḳlar · 337
baña · 7, 33, 35, 51, 82, 104, 135, 198, 200, 216, 217, 218, 220, 221, 233, 235, 239, 319, 354, 369
baʿīd · 323, 355
bāʿiṡ · 49, 56, 69, 131, 231, 240, 320, 365
baʿżen · 120, 214, 221
bār · 279
bārān · 144, 186
Bāreke'llāh · 7, 302, 370
bārī · 359
Bārī · 25, 278
bārīçün · 236
Baṣra · 124, 247
baş · 328
başdan · 72, 275
başı · 372
başın · 337
başında · 371
başındaki · 371
başḳa · 157, 293, 352, 354, 358
başlu · 313
batdı · 155, 256
bāṭıl · 129, 206, 210, 246
bāṭın · 205, 340
bayāġı · 98, 355
bayıldı · 230
bayıldıḳ · 200
bayrām · 228
bāzār · 131, 313, 320
bāzārında · 131, 191
bāzārınıñ · 132, 344
be · 51, 74, 200, 277
bedeldir · 277
beden · 90, 182, 258, 361
bedendir · 270
bedestān · 103, 225
bedr · 345
bedri · 96, 142, 328
begendim · 291
behāsı · 361
behcet · 63, 181
beḳā · 93, 187, 333
Beḳā · 73, 232, 271, 310
beḳāda · 232
beḳādārem · 175, 232
beḳādır · 344
beḳāsı · 292
beḳāya · 183
beḳāyı · 214
bekçisi · 185
bekler · 131, 222, 249, 311
Bekrī · 102, 365
belā · 37, 89, 91, 135, 154, 176, 205, 215, 242, 254, 278, 285
belāda · 91, 329
belādır · 144, 241, 246, 267
belāġat · 311
belāġatda · 256
belāġı · 355
belāsı · 344
ben · 7, 26, 51, 66, 97, 101, 115, 188, 195, 206, 215, 217, 218, 219, 234, 236, 242, 253, 285, 306, 329, 359, 370
bend · 30, 126, 252, 288
bende · 36, 104, 126, 183, 209, 212, 218, 220, 256
benden · 6, 176, 369
bendeyim · 183
beni · 6, 7, 45, 117, 194, 216, 221, 252, 348, 369, 370
Benī · 330
benim · 7, 52, 99, 138, 179, 194, 213, 215, 234, 258, 315, 336, 369
Benim · 221, 268
benzendim · 190
benzer · 162, 210
Beʿadenā · 365
berākātıyla · 102, 365
berbāddur · 203
berde · 98, 206
ber-güzār · 73, 217, 241
ber-güzārımız · 6, 369
berr · 72, 225
berri · 207
berü · 220, 281
bes · 250, 278
beş · 5, 13, 27, 55, 116, 213, 264, 368, 371
beşāret · 272
beşer · 135, 302, 359

beşerdir · 136, 139, 338
beşikde · 286
beter · 242
beṭālet · 76, 203
bevāḳī · 156, 354
bevl · 13, 204
beyān · 269, 276, 293, 310, 358
beyāndır · 240, 309
beyāż · 138, 154, 179, 250, 371
beyāżdır · 70, 300
beygirdir · 13, 204
beyit · 371, 372
beyt · 114, 135, 186, 276, 302, 341, 366
Beyt · 114, 366
beytdir · 251
beyti · 85, 211
beytinde · 64, 191
beytu'llāh · 64, 191
beyżāı · 81, 149, 173
bezl · 359
bıraḳdım · 24, 184
bıraḳdıñ · 214
Bıraḳma · 247
bıraḳsa · 242
bi · 10, 26, 30, 47, 62, 75, 77, 91, 97, 113, 138, 174, 177, 184, 188, 194, 196, 197, 203, 206, 209, 214, 223, 234, 251, 255, 262, 278, 289, 329, 352, 366, 371
bī · 9, 24, 84, 119, 132, 177, 207, 208, 211, 235, 261, 270, 272, 297, 334, 344, 357, 361, 367
bi'llāh · 7, 30, 93, 214, 289, 333, 370
bi'smi'llāh ·13, 27,174, 264, 289, 324, 356
Bi'smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥim · 172, 365
biçer · 44, 142, 261
biçildi · 274
bidʿat · 313
bi-emri'llāh · 26, 194
Bi-emri'llāh · 196
bi-ḥamdi'llāh · 7, 26, 30, 61, 123, 138, 139, 174, 177, 178, 184, 193, 194, 196, 224, 227, 234, 254, 262, 289, 291, 325, 352, 369
bihi · 9, 119, 365, 367
bī-hūşum · 335
bi-iẕni'llāh · 26, 194, 197
Bi-iẕni'llāh · 74, 118, 208, 234
bil · 47, 211, 288, 293, 294
bilā · 254
bildi · 256
bildik · 22, 87, 203, 257
bildim · 13, 43, 93, 98, 137, 181, 187, 188, 258, 267, 363
bilen · 62, 227
bilindi · 120, 125, 129, 130, 214, 227, 267, 268, 274, 284, 293, 305, 316
Bilindi · 233
bilinmez · 43, 88, 210
bilinsün · 294
biliriz · 77, 122, 203
billūr · 307
bilmedik · 6, 369
bilmek · 55, 122, 205, 213
bilmem · 7, 117, 311, 370
bilmeyen · 89, 129, 210, 220, 314
bilmez · 294, 314
bilsün · 354
bilür · 7, 117, 128, 130, 185, 228, 235, 254, 314, 316, 317, 370
bilür miyüm · 128, 185
bilürdim · 346
bilürdüm · 151, 233
bilürse · 259, 278
bilürsin · 294
bilürsiñ · 138, 250
biñ · 9, 10, 99, 132, 177, 193, 302, 303, 346, 371
Biñ · 5, 124, 368, 371
Biñ iki yüz seksen altı · 5, 124, 368
biñ üç yüz · 9, 132, 193, 346, 371
Biñ üç yüz on iki · 99, 177
binā · 283
Bināmı · 8, 124, 281
binince · 334
biniş · 162, 210, 296
bīʿat · 174, 186
biʾr · 64, 265
bir · 5, 6, 7, 12, 13, 21, 28, 30, 31, 36, 38, 44, 47, 51, 52, 82, 86, 90, 99, 101, 132, 133, 134, 135, 136, 139, 141, 150, 152, 155, 157, 173, 176, 178, 179, 180, 182, 184, 186, 188, 192, 193, 196, 197, 202, 207, 208, 215, 216, 217, 218, 221, 225, 233, 240, 245, 255, 258, 264, 266, 277, 283, 284, 287, 288, 291, 296, 298, 303, 310, 316, 338, 342, 344, 347, 349, 352, 356, 364, 365, 368, 369, 370, 371
Bir · 49, 225
biri · 14, 25, 55, 62, 74, 178, 200, 205, 213, 223, 237, 308
birūn · 338
Bi-seyfi'llāh · 224
bi-sırr · 356
bişdi · 181, 217, 304
bişer · 258
bişirdim · 152, 207
bitdikçe · 126, 288
bitdim · 363
biten · 256
biter · 42, 151, 175, 200, 201, 233, 270, 286, 295
biterse · 217, 299
bitmez · 151, 155, 233, 238, 256
bitmiş · 45, 272
bitse · 151, 263
biz · 25, 66, 137, 194, 214, 219, 222, 228, 272, 276, 325
bize · 21, 22, 42, 44, 47, 51, 55, 72, 75, 81, 116, 127, 141, 153, 172, 181, 185, 198, 200, 213, 218, 220, 223, 224, 225, 228, 245, 247, 254, 271, 278, 364
bizi · 5, 47, 74, 75, 116, 200, 206, 228, 245, 249, 368
bizim · 5, 6, 116, 214, 368, 369
bol · 251
bostānı · 151, 268
boynunı · 155, 156, 352
böyle · 6, 7, 90, 216, 368, 370
böyledir · 6, 7, 123, 369, 370
bu · 7, 12, 21, 25, 28, 33, 37, 42, 43, 52, 55, 62, 73, 74, 75, 81, 82, 89, 90, 91, 98, 103, 116, 117,

119, 123, 127, 131, 132, 135, 136, 137, 141, 144, 156, 157, 172, 173, 175, 177, 189, 191, 192, 193, 195, 196, 201, 202, 204, 207, 213, 215, 216, 217, 219, 220, 221, 225, 227, 228, 232, 242, 243, 248, 249, 251, 254, 278, 283, 285, 290, 291, 293, 294, 298, 300, 302, 304, 313, 323, 330, 334, 337, 344, 345, 349, 351, 352, 353, 357, 359, 360, 362, 363, 369, 371
Bu · 15, 39, 41, 62, 64, 73, 82, 112, 119, 126, 128, 132, 135, 139, 219, 220, 221, 224, 227, 228, 229, 234, 235, 236, 246, 254, 255, 256, 283, 284, 285, 288, 291, 298, 307, 308, 315, 325, 335, 344, 347
bū · 156, 354
buçuḳ · 10, 371
budur · 6, 139, 141, 229, 255, 365, 368
buġday · 48, 94, 304
bugün · 38, 86, 176, 184
buġż · 7, 370
buḫūr-dānlıḳ · 202
bulan · 40, 120, 280
bular · 30, 31, 188
Bular · 206
buldı · 40, 95, 120, 217, 219, 220, 250, 252, 269, 362
bulduḳ · 227, 228
buldum · 24, 50, 97, 184, 187, 195, 322
bulmaḳ · 6, 369
bulmaz · 76, 203, 238, 255, 297, 311
bulmuş · 76, 203
bulmuşdur · 247
bulsa · 239
bulsam · 242
bulsun · 220, 282
bulunmaz · 316
bulup · 83, 301, 346
bulur · 65, 68, 119, 128, 223, 225, 254, 267
bunda · 222
bunı · 70, 128, 202, 220, 254, 266, 290, 297, 302, 320
bunlar · 40, 120, 280
bunuñ · 49, 75, 134, 220, 237, 254, 347
Burāḳ · 56, 58, 69, 72, 225, 227, 231, 275, 327
Buraḳ'dır · 46, 300
burc · 131, 138, 243, 267, 320, 351
Burc · 115, 366
burcı · 138, 200, 350
burcuma · 129, 305, 345
burhānımız · 7, 370
burna · 77, 122, 203
burnı · 203
burnımıza · 203
burunla · 203
būy · 203, 284, 333
buyurdum · 64, 191
buyurduñ · 23, 65, 68, 73, 117, 120, 204, 214, 223, 224
buyursun · 197, 221, 290, 307
buyurulmuşdur · 371
buyurup · 115, 366
büka · 36, 142, 218, 254
bükālardan · 27, 194
bukāsından · 219
büküldi · 89, 177
bülbül · 33, 89, 91, 93, 152, 154, 155, 156, 181, 183, 192, 196, 215, 238, 240, 242, 256, 266, 284, 322, 335
bülbülden · 352
bülbüli · 270, 286
bülbüller · 154, 222, 250, 295
bülbüllerindendir · 91, 135, 285
bülbülü · 75, 327, 330, 365
bülbülüñ · 192, 259
bülbülünden · 322
bülend · 197
büste · 287
bütün · 22, 95, 190, 257, 353, 359
büyütme · 313

C

Cābir · 371
Caddesinde · 371
Cāhil · 206
cāme · 328
cāmiʿ · 48, 199, 228
cān · 40, 60, 90, 196, 231, 241, 280, 340
cāna · 152, 266
cānān · 40, 280
cānāna · 214, 272
cānda · 228
cāndan · 311, 327
cānı · 90, 192, 222
cānım · 270, 272, 284, 336
cānıma · 279
cānımdır · 270
cānımı · 241
cānımız · 278
cānımsıñ · 272
cārīler · 281
Cebel · 30, 126, 288, 302
ceb-ḫānem · 237
ceb-ḫānesidir · 102, 343
Cebrāʾil · 30, 31, 38, 126, 188, 277, 288, 289, 308
cedīd · 316
cefā · 37, 41, 54, 99, 136, 184, 220, 232, 241, 251, 267, 268, 328
cefādārem · 232
Cefādārı · 238
cefādır · 182
cefālar · 51, 217
cefāsın · 363
cehālet · 157, 203, 248
cehāletden · 8, 123, 281
cehāletle · 47, 233, 235
cehennem · 53, 54, 75, 118, 141, 244, 245, 261, 265, 267, 272, 290, 298, 326
Cehennem · 253
cehennemde · 53, 79, 187, 190, 218
Cehennemde · 97, 236
cehennemden · 26, 46, 54, 235, 262, 267, 268, 271
Cehennemden · 53, 236
cehennemdir · 134, 202, 254
Cehil · 13, 53, 70, 244, 264, 266, 272
ceḥīm · 290

ceḫīmim · 97, 236
Cehl'i · 362
cehli · 236
Cehli · 243
Celāleddīn · 9, 10, 114, 167, 312, 346, 366, 371, 372
celālī · 70, 83, 253, 303
celāliñ · 362
celīle · 50, 240
celīsdir · 305
celīsim · 24, 330
cemāl · 82, 154, 231, 240
cemālde · 318
cemāli · 251, 321
cemālī · 303
cemālin · 48, 199
cemāliñ · 27, 44, 48, 50, 51, 52, 65, 91, 96, 99, 134, 136, 138, 144, 149, 155, 173, 175, 179, 184, 187, 189, 192, 195, 198, 200, 213, 227, 240, 248, 255, 258, 269, 277, 287, 304, 328, 341, 342, 346, 357, 359
Cemāliñ · 49, 56, 69, 103, 104, 152, 154, 222, 228, 231, 234, 239, 241, 266, 298, 309, 360
cemālinden · 88, 137, 195, 220, 238
Cemālinden · 232
cemālindir · 221
cemāliñdir · 126, 181
Cemāline · 253
cemālu'llāh · 88, 137, 195
Cemālu'llāh · 89, 103, 199
cemālu'llāhı · 89, 100, 273
cemaʿāt · 60, 231
cemāʿat · 5, 124, 354, 368
cemīldir · 235
cemīle · 50, 240
cemīʿ · 41, 45, 74, 115, 136, 245, 280, 319, 325, 366, 367
cenāb · 331
cenāba · 211
cenābından · 217, 298
cenāḥeyndir · 33, 71, 81, 172
cengi · 253, 345
cenginiñ · 59, 345
cenk · 101, 132, 344
cennet · 10, 12, 35, 36, 46, 48, 49, 50, 52, 64, 75, 82, 94, 97, 102, 125, 126, 134, 136, 149, 173, 175, 181, 187, 188, 191, 199, 218, 219, 221, 225, 231, 237, 239, 243, 251, 274, 279, 295, 300, 304, 311, 322, 336, 342, 352, 355, 359, 362, 371, 372
Cennet · 49, 56, 225, 232, 272, 346
cennetden · 37, 53, 236, 277
cennetdir · 10, 48, 52, 102, 141, 173, 202, 322, 359, 371
Cennetdir · 235
cennete · 48, 49, 56, 69, 134, 175, 199, 219, 231, 273
ceʿalenā · 365
cerīde · 15, 129, 305, 325
cesed · 101, 344
cesedde · 81, 92, 252, 327
ceseddir · 118, 141, 261
cesedinden · 371
cevāb · 29, 32, 96, 179, 201, 216, 224, 252, 279, 309, 353, 363
cevāba · 329
cevābda · 175
cevābdır · 246, 259
cevābı · 279
cevāhirler · 113, 139, 201, 276, 321, 338
cevāz · 246
cevher · 320
cevherdir · 330
cevheri · 291, 343, 357
cevherler · 316
cevherleriñ · 130, 316
Ceyḥān · 122, 205
cezāda · 26, 141, 306, 309, 364
cezādārı · 68, 321
cezāke'llāhu · 69, 326
cezāmdır · 196
cezāya · 134, 254
Cibrīl · 38, 277, 364
Cidde · 192
Cidde'ye · 35, 125, 218
ciger · 80, 131, 181, 187, 191, 217, 238, 290, 304
cigerdendir · 80, 187
cigerdir · 49, 187
cigerim · 152, 207
cigerler · 200
cihād · 78, 249, 296, 342, 347, 348
cihāda · 52, 112, 279, 342, 347
cihāddır · 342, 345, 349
cihādı · 78, 342, 347
cihādıñ · 59, 139, 342, 343, 345, 346, 347, 349, 350
cihādında · 344
cihān · 9, 75, 119, 224, 245, 365, 367
cihāna · 103, 191, 214, 306, 314, 316, 328, 331, 338
Cihāna · 40, 42, 225, 241, 280
cihānı · 89, 101, 141, 196, 197, 221, 252, 364
Cihānı · 238, 243, 307
cihānıñ · 27, 92, 255, 283, 292, 354
cihānında · 287
Cihār · 244
Cihāt · 237
cild · 341
cilve · 241
cin · 74, 136, 325
Cinān · 245
cinānda · 232
cinānı · 36, 253, 364
Cinānıñ · 151, 268
cinsimle · 215
cismānī · 63, 117, 201, 251, 302
cismi · 291
cismim · 101, 155, 176, 188, 220, 235, 336
cismimde · 272, 284
civān · 9, 47, 89, 177, 233, 367
civāndır · 287
civānı · 101, 344
civānlık · 8, 101, 321
civār · 9, 123, 321
civārında · 340
cömerd · 37, 277
cömerddir · 13, 264

cömerdim · 116, 144, 191
cumhūrdan · 220
cūʿluḳ · 12, 180
curʿa · 365
curʿacıḳ · 51, 225
cūşiş · 334
cüdā · 193
cüdādır · 14, 275
cüdāyım · 49, 75, 237
cümle · 84, 212, 224, 229, 244, 246, 273, 290, 295, 297, 310, 311, 319, 351
cümlemüzden · 366
cümlemüze · 366
cümlesi · 246
cünūn · 5, 116, 368
cünūna · 303
cünūnum · 363
cürm · 334
cüz'ī · 283
cüz'ü · 266

Ç

çāk · 131, 191
çaḳarsa · 298
çaḳdı · 126, 288
çaḳmaḳ · 298
çalar · 176
çāre · 136, 192
çārḳ · 263
çayırdır · 263
çekdi · 200, 226, 326, 371
çekdigim · 344
çekdikçe · 10, 371
çekdim · 9, 74, 97, 118, 123, 208, 236, 308, 321, 334
çeker · 5, 50, 193, 232, 238, 240, 368
Çeker · 194, 254, 268
çekerdim · 291
çekerdüm · 281
çekerim · 234
çekeriz · 203
çekerler · 89, 100, 273
çekerse · 330
çekildi · 48, 134, 135, 175, 220, 229
Çekildi · 230
çekilmez · 77, 122, 203, 334
çekişdi · 129, 337
çekme · 303
çekmeden · 363
çekmem · 190, 334, 362
çekmez · 45, 54, 96, 251, 268, 324, 339
çekmiş · 193
çekse · 240
çeksün · 330
Çekülmiş · 336
çeküp · 103, 191
çemen · 151, 233, 263
çerāġ · 232
çerāġı · 343, 355
çerāḳı · 48, 309
çeşme · 83, 259, 297
çevir · 175
çıḳar · 70, 175, 201, 235, 285, 286, 300
çıḳardı · 12, 35, 218, 316
çıḳardıḳça · 337
çıḳardısa · 338
çıḳarsa · 280
çıḳmaz · 243
çıḳmazdıñ · 36, 219
çıḳmışdır · 212
çıḳup · 58, 70, 71, 318, 327
çiçegi · 371
çiçek · 14, 130, 269
çiçekdir · 13, 152, 244
çihār · 102, 365
çilleler · 9, 123, 321, 334
çirk-āb · 272
çocuḳdur · 313
çoḳ · 5, 6, 79, 89, 100, 133, 150, 178, 193, 202, 273, 303, 315, 318, 361, 368, 369
çoḳdur · 26, 90, 201, 222, 249
Çömlekçiler · 371
çün · 131, 255, 315
çürük · 121, 151, 233, 268, 283
çürütdüm · 47, 82, 135, 233, 291

D

da · 27, 92, 96, 139, 154, 178, 198, 205, 222, 233, 241, 243, 283, 309
daḫı · 30, 38, 84, 118, 202, 211, 222, 277, 371
dāḫil · 336
daḫl · 118, 202
dairesinde · 371
daḳīḳ · 48, 94, 304
daḳīḳa · 318
daḳīḳdir · 100, 177
ḍalāletdir · 252
dalġıç · 316
dām · 340
dāmādıñız · 82, 84, 133, 211
dāne · 249, 299
dānesi · 365
dāʿī · 9, 119, 127, 314
dāʾim · 7, 32, 115, 182, 194, 251, 370, 371
dāʾimā · 22, 24, 99, 161, 185, 207, 268, 315, 364
dāʿiye'l-llāhī · 351
dār · 9, 54, 65, 123, 125, 243, 267, 274, 315, 321, 331, 335, 371
dārem · 305
dāreyn · 349, 365
daru · 7, 370
Dāru's · 49, 190, 328
de · 22, 40, 43, 44, 51, 97, 123, 206, 217, 233, 236, 273, 280, 282, 331
Debernūş · 185
defīne · 257, 332
defīneler · 175
defīʿ · 294
defn · 371, 372
defter · 193, 254, 274, 291, 301, 305, 323, 329, 339, 358, 364
deftere · 31, 216

defteri · 13, 31, 176, 179, 210, 216, 310, 336
defterim · 45, 216, 279, 357
defteriñ · 26, 73, 182, 271, 331
defterinde · 43, 86, 335
defterindendir · 179
degil · 77, 128, 140, 198, 199, 204, 229, 254, 260, 278
degildir · 88, 118, 236, 245
degirmendir · 176
Degişdi · 36, 364
degişmem · 49, 190
dek · 222, 227
deḳāyıḳ · 358
delāʾil · 47, 125, 278, 301
delīl · 33, 48, 104, 120, 134, 175, 200, 214, 229, 249, 336
delīldir · 214
delīlim · 33, 194, 208, 211, 228
Delīlim · 251, 289
delīlsin · 193
dellāl · 131, 313, 315
dem · 30, 31, 36, 51, 74, 176, 188, 189, 200, 202, 207, 212, 213, 215, 277, 300, 326, 334, 336, 364
dem-ā-dem · 336
der · 24, 52, 102, 124, 157, 184, 203, 247, 260, 273, 322, 371
der- gāh · 102, 343
der- vaṭan · 24, 184
derd · 40, 242, 259, 334
derde · 116, 127, 187, 194, 218, 334
derdi · 61, 89, 196, 239, 242, 294, 296, 345
derdidir · 239
derdim · 184, 234, 254, 334
derdimde · 221
derdiñ · 254
derdine · 39, 225, 255
derdiñle · 320
dergāhı · 102, 273
derin · 361
derindir · 242
dermān · 10, 39, 132, 180, 221, 255, 285, 371
dermānı · 225
dermānım · 116, 127, 187, 218
ders · 60, 262, 319, 353
Der-saʿādet'de · 371
dersi · 83, 153, 195, 211, 240, 254, 298, 329, 333, 352, 358
dersin · 103, 360
dersiñ · 253, 357
dersine · 334
dersini · 7, 8, 101, 313, 321, 370
dert · 220
dertden · 242
dert-ḫānesidir · 363
dertlere · 132, 180, 221
dertli · 29, 61, 285, 287, 296, 311, 319
dertliyem · 6, 368
dertliyi · 65, 125, 331
derūn · 272, 336
derūnı · 316
derūnum · 276, 363
dervīş · 100, 202, 310
dervīşānlarımızı · 365
deryā · 79, 178, 242, 334, 339, 361
Deryā · 361
deryādan · 14, 275
deryādır · 316
deryāsıdır · 126, 175, 196
deryāsın · 12, 86, 134, 180, 286
deryāsına · 347
deryāya · 338
deryāyı · 337
dest · 26, 296, 306
destān · 199, 270
destānım · 194
destānıñ · 191
desti · 135, 216
destī · 258, 259
destim · 220
deşt · 367
devā · 6, 29, 76, 100, 177, 185, 194, 195, 196, 203, 207, 234, 267, 287, 311, 368
Devā · 250
devāda · 316
devādır · 254, 347
devāmında · 76, 203
devānıñ · 10, 371
devāsı · 294
devāsın · 316
devātım · 31, 210
devlet · 21, 42, 58, 81, 127, 172, 185, 186, 222, 226, 265, 287, 305, 341, 345
devletdir · 234, 338
devleti · 332
devletiñ · 242, 340
devletle · 72, 275, 327
devletlere · 273
devr · 272
devrān · 13, 137, 187, 196
devrāne · 349
devşirem · 10, 372
deyüp · 193, 371
dıraḫt · 153, 185
Di · 34, 336
Dicle · 71, 124, 205
dīdārını · 244
dīde · 316, 338, 344
didi · 6, 7, 25, 35, 36, 125, 126, 137, 218, 219, 369
didik · 214
didiler · 8, 282
didim · 174, 215
didiñ · 23, 59, 62, 65, 68, 73, 223, 224, 257
diken · 155, 256
dikendir · 44, 142, 261
dikeniñde · 241
dikenli · 270
dikensiz · 155, 256
dikildi · 125, 274, 284
dikili · 371, 372
dikilmiş · 71, 124, 155, 205, 293, 295, 356
dikilmişdir · 371
dil · 32, 91, 95, 126, 192, 240, 242, 256, 273, 274, 279, 286
dil-ber · 214
dil-berde · 179

dilde · 14, 51, 59, 61, 96, 130, 139, 141, 142, 157, 176, 179, 191, 193, 194, 196, 211, 212, 241, 253, 261, 269, 277, 292, 293, 320, 328, 345, 349, 352
diler · 22, 238, 239, 251, 257
dilerim · 234
dilerse · 259
dili · 335
dilim · 139, 212, 307
dilimdir · 270
dilinde · 88, 103, 330
diller · 138, 140, 192
dimāġ · 98, 355
dīn · 26, 30, 55, 59, 68, 195, 213, 222, 224, 244, 257, 289, 299, 304, 310
dīnār · 248
dīnāra · 303, 362
dīnārı · 242
dīnen · 62, 223
dīn · 205, 214, 281
dīniñ · 100, 112, 119, 128, 177, 254, 303, 347
diñlesün · 248
dinmez · 274
dir · 39, 70, 121, 207, 258, 266, 289
Dir · 13, 27, 264
diregi · 40, 259, 280
diregidir · 100, 177
direksiz · 283
dirildi · 364
dirildir · 290
dirler · 204, 221
dirlerse · 43, 310
dirsem · 340
dirsen · 269
dise · 361
dişim · 50, 177
dīvān · 57, 339
dīvāna · 349
dīvāndır · 287
dīvāne · 363
dīvānesidir · 343
dīvāneyim · 22, 141, 258
diyānet · 243
diyānetler · 120, 214
diyār · 116, 127, 226, 238, 243
diyārından · 172
diyen · 365
dost · 36, 218
dostum · 118, 200
dostuñ · 75, 245
dostunı · 88, 245
dögerse · 90, 252
döküldi · 50, 177
dökülsün · 343
döner · 13, 176, 207
dönüp · 35, 218
dördüñ · 229
dört · 120, 214, 229, 371
Dört · 10, 371
döşekdir · 294
döşenmişdir · 271
döşerse · 326
dū · 114, 366
dū-cihānı · 6, 139, 141, 368
duçārım · 104, 337
duḫān · 28, 117, 118, 201, 202
duḫāna · 201
duḫānda · 76, 317
duḫānıñ · 76, 203, 246, 317
duḫūl · 336
duḫūluñ · 52, 102, 322
duʿā · 6, 7, 8, 36, 61, 123, 133, 139, 196, 219, 254, 279, 282, 365, 369, 370
duʿāda · 61, 134, 279, 315, 329, 330
duʿādır · 6, 369
duʿālar · 61, 219, 251
duʿāmuzı · 61, 279
durur · 321
dügün · 246
dügünler · 245
dükkānı · 255
dükkānımsın · 45, 272
dünyā · 220, 255, 271
dünyāda · 10, 54, 73, 175, 217, 232, 243, 251, 267, 271, 274, 283, 292, 315, 371
dünyādan · 292
dünyādır · 248
dünyānıñ · 156, 322, 363
dünyāya · 188, 252, 364, 371
dünyāyı · 22, 95, 190, 209, 212, 250, 257, 271, 353
dür-dāne · 115, 349, 366
dür-dāneler · 126, 144, 175, 189, 286
dür-dānesidir · 343
dürlü · 6, 32, 113, 182, 190, 276, 316, 328, 369
dürr · 25, 275, 346, 357
dürri · 235
dürrī · 139, 307
dürüldi · 193
düşdi · 316
düşdükçe · 266, 293
düşdüm · 7, 127, 187, 193, 234, 238, 243, 370
düşer · 131, 315
düşmān · 74, 116, 118, 200, 208, 218
düşmāndan · 237
düşmānlar · 13, 264
düşmānlıġı · 44, 218
düşünce · 35, 125, 218
düşündüm · 258, 267
düşürme · 65, 125, 331

E

Ebā · 14, 85, 116, 127, 226, 319
ebāḥa · 204
ebed · 36, 43, 53, 98, 154, 219, 240, 244, 252, 256, 310, 350, 355, 356
Ebīne · 5, 368
ebnā · 215
ebr · 242
ebted · 174
Ebū · 13, 53, 70, 84, 102, 152, 206, 243, 244, 264, 266, 272, 360, 362, 365
Ebu'l-ervāḥ · 219
Ebūbekr · 84, 318
Ebūbekri · 84, 212

Ebūbekrī · 84, 243, 244
ebvāb · 188, 221, 241
eceldir · 73, 271
ecrine · 262
eczāmdır · 235
eczāsı · 291
edā · 55, 59, 68, 213, 232
edāda · 315
edāyız · 47, 206
Edirne · 5, 124, 368
efḍalısıñ · 74, 136, 325
Efendimiz · 9, 119, 367
efkārım · 267
eflāke · 285
eflāki · 278
efʿālim · 32, 182
eger · 229
Eger · 334
egmiş · 155, 156, 352
egri · 31, 216
ehil · 183
ehl · 40, 52, 55, 60, 64, 68, 82, 89, 100, 115, 126, 184, 186, 198, 202, 206, 207, 213, 214, 230, 240, 242, 259, 265, 272, 273, 280, 296, 307, 308, 345, 347, 354, 365, 366, 371
ehl- · 365
Ehl · 85, 181, 211
ehli · 24, 28, 39, 40, 54, 56, 60, 88, 96, 97, 102, 118, 132, 141, 142, 151, 162, 197, 202, 206, 207, 225, 229, 231, 242, 245, 246, 251, 252, 253, 255, 259, 260, 261, 268, 269, 281, 296, 317, 328, 334, 337, 342
ehlī · 248
ehlidir · 54, 103, 268, 273, 311, 339, 347, 360
ehlime · 205
ehline · 80, 187, 205, 260, 306, 310, 318, 324, 341, 349
ehlini · 119, 202, 290
ehliyiz · 91, 206
ehliyle · 46, 78, 349
ehlu'llāh · 25, 97, 181, 194, 229, 247, 271, 289, 366
ejderhā · 313
ekābir · 297
ekber · 34, 296, 336
Ekber · 11, 59, 324
ekberden · 112, 276
ekberdir · 57, 62, 355
ekberle · 78, 342
ekbersin · 141, 364
ekdim · 10, 337, 372
ekdin · 250
ekerken · 233
ekilmiş · 45, 272, 287, 307
ekindir · 44, 142, 261
ekli · 76, 203
ekmek · 151, 233
ekmişdir · 270
el · 79, 174
El · 69, 371
El -Enṣārī · 371
elā · 366
el-ān · 193, 200, 306
elbāba · 323
elbetde · 57, 176, 339
elem · 285
elemdedir · 88, 103, 330
elemden · 323, 356
elestü · 33, 91, 156, 196
Elestü · 91, 126, 135, 206, 285, 329
eleẕdir · 82, 155, 239, 359
elfāẓdan · 179
el-ḥaḳ · 326
el-ḥamdu li'llāhi · 13, 27, 264, 365, 371
elim · 180, 212, 238, 357
elin · 8, 282
eliñ · 174, 188
elinde · 327
ellere · 247
elzem · 47, 278
emāndır · 240
emānet · 7, 26, 205, 284, 312, 369, 372
emdi · 47, 190
emdüm · 190
emeklerim · 6, 369
emer · 12, 74, 173, 201
emerler · 14, 308
emīn · 74, 118, 208
emīnim · 292
emlāk · 271
emlāki · 91, 189, 278
emli · 286
emmāre · 77, 241, 296, 313
emmārem · 292, 294
emmişdir · 77, 269
emn · 240
emr · 33, 47, 127, 206, 253
emrāż · 117, 201
emrāża · 190, 246
emriyle · 210
emṣālden · 348
emvāli · 91, 189
enbiyālar · 44, 258
enbiyānıñ · 74, 136, 325
enbiyāʾi · 365, 367
ender · 91, 175, 187, 189, 232, 343, 344
ene'llāhdan · 126, 181
enfiye · 77, 122, 203
enībū · 65, 174, 177, 192, 196, 329, 351
enỉbū · 100, 177
Enībū · 329, 351
enībū'llāh · 196
Enīsim · 24, 330
enīsiñ · 318
eñlik · 213
ennehu · 365
Enṣāri · 14, 85, 116, 127, 226
Enṣārī · 7, 319, 370
ente · 234
enverdir · 139, 342
Eʿūẕı bi'llāhi mine'ş-şeyṭāni'r-racīm · 365
erbāb · 115, 184, 336, 366
erenler · 96, 130, 335
erer · 22, 102, 257, 260
erḥame · 218
Eriḥnā · 60, 262

erir · 101, 155, 172, 188
erişdi · 260
erkān · 255
ervāḥ · 24, 68, 114, 193, 208, 209, 266, 366
ervāḥda · 90, 196, 252
esāsı · 55, 68, 213, 299
Esāsı · 195
esbāb · 21, 131, 183
esdi · 126, 135, 229, 288, 340, 341
esdikçe · 296, 311, 319, 352
esen · 144, 218, 293, 339
eser · 27, 192, 287
Eser · 123, 156, 285, 312
es̱er · 175
es̱erden · 78, 342
eserse · 276
Eṣfahān'ından · 348
eṣfer · 194
esirge · 135, 193, 229
esīrim · 292
eski · 237, 306
esmā · 25, 178, 219, 237, 247, 329
Esmā · 25, 178
esmāı · 25, 137, 206, 219, 246
esrār · 103, 191, 335
esrārdır · 198
esrārehum · 102, 365, 366
esrārı · 7, 62, 227, 289, 303, 309, 370
esrārıdır · 103, 213
esse · 292
est · 114, 366
estaġfiru'llāh · 215
esved · 186
eşekdir · 294
eşigine · 150, 178
eşikde · 286
eşḳiyādır · 253
etdim · 8, 79, 123, 174, 281
etḳıyādır · 253
etmegi · 304
etmegiñ · 213
etmek · 259
eṭaʿnā · 272
eṭibbā · 351
ev ednā · 67, 71, 294
Evāmirdir · 228
evlād · 114, 191, 366, 371
evlādıma · 35, 125, 218
evlādır · 204
evliyā · 60, 231, 257, 366
evliyāhu · 366
evliyāu'llāh · 88, 245, 316, 335, 350, 365
evliyāu'llāha · 339
evrādıdır · 224
evṣāfına · 221
evvel · 25, 49, 53, 79, 102, 187, 222, 357, 365
evvelīn · 321
ey · 5, 6, 7, 11, 26, 42, 116, 126, 127, 139, 186, 187, 195, 200, 225, 250, 317, 321, 335, 356, 368, 369
Ey · 7, 258, 370
eyle · 56, 61, 64, 77, 95, 99, 118, 122, 124, 141, 176, 179, 184, 186, 191, 231, 240, 241, 243, 247, 251, 261, 268, 269, 292, 299, 315, 319, 333, 340, 343, 354, 357
eyledi · 6, 10, 21, 26, 35, 42, 46, 47, 81, 97, 125, 127, 154, 172, 182, 188, 203, 206, 215, 218, 221, 236, 262, 312, 326, 329, 348, 369, 371, 372
eyledik · 61, 229, 279
eyledim · 7, 8, 26, 33, 91, 101, 104, 123, 124, 144, 189, 190, 191, 200, 239, 267, 279, 281, 328, 332, 369, 370
eyledıň · 58, 71, 318
eylediñ · 23, 42, 62, 223, 225
eylemek · 178, 236, 238, 263, 319, 371
eylemem · 39, 101, 128, 199, 215, 332
eylemez · 33, 127, 176, 197, 206, 235, 254
eylemiş · 55, 198, 212, 354
eylemişdir · 371
eyler · 6, 14, 15, 25, 26, 28, 33, 34, 44, 46, 48, 53, 59, 60, 61, 64, 65, 70, 72, 75, 77, 78, 79, 82, 85, 89, 93, 94, 95, 97, 103, 117, 125, 135, 139, 141, 144, 152, 154, 156, 173, 176, 178, 181, 182, 184, 187, 188, 189, 190, 191, 193, 196, 198, 200, 201, 202, 207, 210, 212, 213, 216, 217, 218, 221, 225, 226, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 238, 239, 240, 241, 245, 248, 249, 250, 251, 254, 259, 261, 262, 263, 264, 269, 270, 271, 272, 275, 276, 277, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 290, 293, 295, 296, 297, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 307, 309, 310, 312, 315, 320, 322, 325, 327, 329, 331, 332, 334, 338, 342, 351, 353, 354, 355, 357, 358, 368, 369, 370, 372
eylerem · 189, 215
eylerim · 322
eyleriz · 214
eylerse · 29, 131, 134, 135, 254, 284, 302, 315, 357
eylersen · 296
eylese · 25, 278, 290, 327
eylesek · 90, 249
eylesem · 334
eylesen · 359
eylesün · 38, 192, 200, 229, 248, 317, 343, 354
eyleye · 9, 102, 113, 114, 119, 353, 365, 366, 367, 371
eyleyen · 27, 37, 121, 128, 152, 194, 209, 227, 254, 302, 351
eyleyüp · 65, 68, 73, 223, 224, 371
eyvā'llāh · 289
eyvāh · 35, 125, 218
eyyām · 190, 355
Eyyūb · 7,14, 37, 41, 85, 116, 127, 226, 267, 370
Eyyūb'da · 9, 123, 321
Eyyube'l · 319
eyyühā · 33, 127, 192, 205, 206, 207
ez̠ā · 317
ez̠ān · 60, 262, 371
ez-ber · 191
ez-berden · 319
ez-berledim · 195
ezel · 33, 68, 89, 91, 96, 103, 130, 131, 156, 177, 180, 186, 191, 193, 196, 211, 213, 215, 239, 253, 254, 287, 306, 312, 329, 335, 345, 356, 372
Ezel · 11, 184, 249, 277, 317
ezelde · 91, 176, 206, 252, 305, 316, 328

ezelden · 184, 194, 220, 348
Ezelden · 274
ezeldir · 152, 214, 266, 268, 291
ez̠kār · 185
ezkiyādır · 253
ez-nūr · 114, 366

F

fāḫir · 328
faḫrı · 14, 226
fāʾiḳ · 358
faḳīr · 251, 261
faḳīre · 303
Faḳīrim · 239
faḳirle · 299
faḳīrler · 212
faḳr · 69, 129, 249, 299, 337
faḳra · 300
faḳre · 45, 78, 349
faḳrı · 14, 226
faḳrıñ · 300
Faḳrla · 69, 299
fān · 156, 292, 322
fānī · 73, 75, 101, 245, 271, 292, 344, 363
fānīden · 183
fānīye · 371
fāʾiḳ · 348
faʿlem · 365
farḳ · 180
farż · 10, 65, 213, 214, 371
farżdır · 228, 241
Faṣl · 5, 368
Fātiḥ · 7, 123, 370
fātiḥa · 367
fātiḥi · 293
Fāṭıma · 85, 211
fażl · 116, 127, 226
fażlıñla · 5, 116, 368
fedā · 38, 60, 90, 192, 196, 231
fedādır · 270
fedāsıçün · 241
fedāya · 278
Fefirrū · 15, 68, 353
felāḥ · 76, 203
felāḥdır · 45, 96, 324
felek · 13, 137, 138, 187, 200
fenā · 187
Fenā · 44, 142, 232, 261, 344
fenāda · 232
fenādārem · 232
Fenāfi'llāhdan · 93, 333
fenāyı · 214
Fenkiḥu · 228
fenkiḥū · 251
fenne · 358
fennī · 257
ferāġat · 322
feraḥdır · 324
ferāʾiż · 47, 63, 206, 302
ferāsetden · 201
ferāsetle · 291
ferdā · 50, 240
Ferhād · 6, 133, 369
ferīde · 305
fermān · 33, 47, 91, 115, 132, 156, 180, 194, 196, 200, 205, 211, 251, 272, 283, 305, 308, 365, 366
fermānımız · 6, 368
fermānıñ · 253
fermānınıñ · 91, 206
fesād · 118, 141, 236, 261
feṣāḥatle · 311
fetaḥnādan · 11, 325
fetāḥnādan · 66, 194, 272, 276, 325
feteḥnā · 272
Feteḥnā · 194
fetḥ · 47, 61, 78, 138, 236, 241, 251, 278, 338, 348, 351
fetiḥdir · 276
Fettāḥ · 25, 26, 194, 221, 226
fettāḥıñ · 11, 325
fetvā · 11, 246, 272, 317, 347
Feṭūbā · 97, 295, 351
fevāʾid · 208
fevḳa'l · 316
fevḳinde · 251
fevt · 263, 265, 318
fevz · 103, 360
feyyāż · 12, 183
feyż · 42, 200, 201, 259, 262, 304, 346, 349, 365
feyżi · 12, 173, 205, 264, 291, 312, 338, 372
Fırāt · 124, 125, 205
fısḳdır · 245
fī · 78, 355
fi'l · 21, 37, 125, 131, 183, 241, 278, 293, 301, 314, 332
fi't-taḥḳīḳ · 54, 326
fidandır · 287
fidansıñ · 250
fiḍḍe · 259
fiġānda · 295
fiġāndır · 154, 240
fihī · 66, 209
fikir · 30, 31, 19, 308, 337
fikr · 215
fikri · 88, 103, 330
fikridir · 55, 360
fikrindir · 61, 103, 320
fiʿlen · 229
firāḳa · 176, 275
firāḳıñ · 338
firāmūşum · 43, 86, 335
firār · 8, 123, 259, 281
firārım · 153, 237
firdevs · 50, 240
firḳat · 344
firḳatle · 357
Firʿavn · 121, 268
fiyāt · 82, 135, 291
Frenk'den · 77, 122, 203
fūcā · 204
fünūnı · 301
fürūʿ · 208

G

ġaḍabdır · 205
ġaddār · 25, 278
ġaffār · 25, 178
Ġaffār · 25, 246
Ġaffār'ımız · 6, 369
ġāfil · 207
ġāfildir · 263
ġāfiller · 264
ġaflet · 131, 271, 313, 320, 347
Ġaflet · 5, 133, 368
ġafletden · 219, 221, 349
Ġafūrsun · 25, 137, 219
Ġafūruñ · 216
gāh · 98, 124, 206, 247
gāha · 52, 102, 260, 322
ġalaṭ · 49, 187
ġam · 95, 250, 258, 303, 330, 334, 362
Ġam · 290, 303, 357, 362
ġamdan · 220, 323, 356
ġamdır · 343
ġamıñ · 330
Ġamıñla · 344
ġāmme · 205
ġanī · 193, 212, 242, 251, 303
ġanīdir · 26, 182, 222
ġanīler · 65, 213
Ġanīler · 212
ġanīmet · 264, 288
Ġarāʾib · 289
Ġaraż · 248
ġārına · 128, 185
ġarīb · 95, 199, 240, 243, 274, 309, 357
Ġarīb · 287
ġarībdir · 24, 99, 177, 208, 212, 359
ġarībe · 45, 212
ġarībem · 193, 238
Ġarībem · 7, 370
ġarībim · 188
ġarīḳ · 256
ġarḳ · 6, 104, 139, 140, 141, 196, 213, 243, 290, 307, 337, 368
ġasāʾil · 281
Ġavṣ · 114, 366
Ġayādır · 290
ġayb · 338
ġaybdur · 216
ġayırdır · 151, 263
ġayret · 202
ġayrī · 31, 178, 216, 363
ġayrīdir · 332
ġayūrdur · 263, 271
ġazā · 78, 342, 355
Ġazā · 46, 77, 78, 241, 349
ġazālarda · 290
ġazeldir · 61, 103, 320
ġāzī · 9, 78, 119, 348, 367
Ġāzī · 9, 119, 127, 314
ġāzīye · 78, 348
Geceler · 227
geçdi · 5, 37, 133, 202, 368
geçer · 292
geçerken · 45, 245
geçerler · 46, 83, 273
geçersem · 277
geçmege · 46, 47, 190, 211, 300
geçmez · 30, 31, 188
geçürdüm · 47, 233
gedādır · 174
gedāī · 247
gel · 6, 48, 89, 134, 137, 143, 175, 207, 368
geldi · 30, 35, 36, 37, 121, 126, 179, 218, 219, 220, 229, 268, 277, 288, 294, 296, 364
geldik · 7, 123, 369
geldikçe · 28, 280, 286
geldikde · 288
geldim · 24, 184, 188, 217, 234, 337
gelen · 243
Gelibolı · 366
gelince · 176, 220, 308
gelmedi · 10, 326, 371
gelmek · 338
gelmez · 23, 179, 223
gelmiş · 202
gelse · 29, 32, 77, 122, 126, 203, 216, 252, 279, 281, 288, 301, 311, 353
gelsem · 339
gelsün · 39, 46, 78, 99, 132, 136, 184, 197, 219, 282, 290, 307, 332, 343, 349
gelüp · 172, 371
gelür · 11, 14, 38, 45, 71, 77, 96, 121, 123, 142, 156, 173, 176, 189, 194, 196, 209, 215, 242, 251, 269, 276, 277, 278, 293, 305, 312, 323, 324
Gelür · 242, 246
gelürken · 245
gelürse · 259, 313, 359
geniş · 162, 210
gerek · 283
gerekdir · 71, 294
gerekse · 25, 278
getürdi · 30, 126, 288, 289, 364
geydi · 100, 226, 310
geydim · 79, 174, 198
Geylānī · 114, 366
geymiş · 162, 177, 296
geysem · 234
gezdi · 5, 368
gezdim · 155, 156, 238, 352
gezer · 91, 131, 135, 272, 284, 285, 313
gezerse · 121, 353
gezersem · 96, 254, 309, 312
gezerüm · 153, 237
ġıdā · 33, 78, 94, 113, 208, 235, 242, 247, 304, 329, 348, 365
Ġıdā · 91, 153, 185, 262, 329
ġıdāda · 134, 330
ġıdādır · 80, 187, 259, 265, 270, 290
ġıdālanmış · 62, 178, 227, 291
ġıdāmdır · 270
Ġıdāsı · 91, 185, 192
ġıdāsıdır · 277
Ġıdāsın · 313
ġıdāsıyla · 276
ġıdāsız · 12, 86, 134, 180

ġıdāyā · 104, 298
ġılẓet · 202
ġınā · 235, 300
ġınāya · 45, 78, 311, 349
ġıybet · 215
gibi · 7, 13, 21, 42, 45, 46, 70, 81, 83, 115, 127, 141, 144, 154, 172, 176, 177, 193, 215, 227, 240, 245, 267, 273, 274, 280, 300, 334, 339, 370, 371
gibidir · 255
gice · 5, 138, 140, 192, 291, 300, 368
giceler · 222, 355
giden · 256
gider · 256
gidince · 364
gidüp · 223
gine · 182
gīr · 26, 306
girdi · 93, 104, 128, 152, 154, 181, 185, 298
girdigim · 32, 216
girdikçe · 341
girdikde · 140, 234
girer · 264
girerler · 273
girersem · 73, 190, 221, 319, 355
giriftār · 340
giriftārım · 237
girince · 48, 141, 173
girīze · 347
girmek · 239
girmiş · 274
girse · 185
girü · 220
Girüp · 331
giryān · 344
gitdi · 8, 101, 154, 188, 189, 215, 217, 220, 246, 256, 321
gitmek · 65, 193, 213
gitmem · 192
gitmez · 52, 342
gitsün · 99, 136, 184, 332
giyer · 323
giyerim · 209
gizlendi · 25, 194
gizli · 62, 220, 227, 285, 286
ġonca · 101, 155, 188, 356, 359
ġonçe · 316
göge · 285, 328
gögi · 27, 92, 283
gögüñ · 40, 280
gökde · 15, 28, 135, 180, 190, 202, 219, 254, 293, 302, 325, 359
gökden · 11, 38, 42, 200, 277, 278, 363
gökler · 13, 176, 207, 280
göklerde · 135, 201, 302
gökleri · 283
gökleriñ · 259
göllerde · 5, 368
gönder · 29, 131, 140, 188, 220, 234, 287, 311
gönderdi · 6, 369
göñli · 22, 257
göñlüm · 47, 82, 123, 156, 186, 190, 195, 201, 231, 286, 296, 311, 312, 343, 350, 363
göñlümde · 131, 177, 315
göñlüme · 274, 285, 289
göñlümüz · 5, 368
göñlünde · 101, 197
göñül · 12, 14, 21, 29, 34, 39, 50, 61, 62, 64, 71, 85, 86, 89, 93, 95, 100, 101, 102, 117, 121, 128, 130, 132, 134, 138, 152, 154, 156, 176, 177, 178, 180, 181, 186, 188, 189, 191, 193, 197, 200, 205, 212, 216, 220, 223, 240, 242, 243, 246, 249, 254, 256, 261, 274, 275, 276, 280, 284, 285, 291, 293, 294, 296, 298, 307, 309, 310, 312, 316, 323, 328, 332, 336, 340, 341, 343, 344, 345, 353
Göñül · 14, 29, 50, 83, 95, 130, 181, 212, 225, 238, 240, 245, 247, 249, 250, 269, 284, 285, 287, 291, 292, 297, 304, 311, 372
göñülde · 121, 151, 199, 214, 276, 285, 286, 295, 301, 352, 353
göñülden · 85, 312
göñüldür · 15, 80, 91, 126, 135, 139, 253, 269, 285, 307, 353
göñüller · 33, 71, 81, 172
gördi · 38, 186, 244, 277
gördükçe · 177, 332
gördüm · 30, 31, 103, 184, 188, 213
gören · 97, 188
görindi · 81, 92, 172, 252
görme · 240
görmekdir · 89, 100, 273
görmez · 45, 53, 54, 96, 244, 268, 314, 324
görmüşdür · 89, 177
görsem · 50, 94, 150, 178, 234, 331, 340, 350
görülse · 24, 208
görünce · 81, 90, 149, 173, 196
göründi · 38, 192
Göründi · 266
görünmez · 253
görünsün · 343
görüp · 13, 137, 187
görür · 89, 101, 143, 156, 177, 185, 197, 233, 241, 279, 295, 354
Görür · 358
görürdüm · 103, 191, 281
görürler · 88, 137, 195
görürse · 88, 137, 195
görürsem · 95, 190
görüşdür · 96, 304
göster · 195, 214, 266, 343
gösteren · 291
göz · 21, 269, 271
gözden · 300
gözi · 89, 95, 177, 240
Gözi · 53, 244
gözle · 96, 304
gözler · 88, 97, 137, 188, 195
gözlü · 138, 193, 327
gözüm · 63, 130, 173, 178, 212, 233, 312, 343, 371, 372
gözümde · 266
gözümden · 28, 52, 243, 286, 342, 349
gözüñ · 10, 143, 372
gözünden · 36, 142, 218, 254, 274, 275
Ġubār · 339, 344

ġubārıñ · 269
ġufrān · 104, 337
ġurbet · 131, 191
ġurbetde · 131, 313, 357
ġurbete · 7, 238, 243, 370
ġurre · 96, 142, 328
ġurresinde · 371
ġurūb · 213
gurūh · 88, 245
Ġurūr · 162, 296
ġurūra · 65, 125, 331
Ġurūrı · 179
ġuṣṣa · 291
ġuṣṣakārım · 258
gücenmem · 7, 117, 370
güderse · 85, 312
güftārıñ · 349
gül · 10, 45, 93, 101, 152, 154, 155, 176, 181, 188, 198, 215, 222, 240, 241, 250, 256, 270, 272, 285, 343, 356, 372
gül-çīn · 154, 240, 284
gülde · 283
gül-deste · 176
güldür · 152, 155, 266, 356
güler · 14, 75, 116, 130, 144, 191, 227, 238, 245, 269
gül-geşt · 9, 367
gülistān · 44, 142, 154, 199, 240, 261
güller · 154, 222, 227, 250, 256
güllerden · 155, 359
güllere · 270, 312
gülleri · 284, 316, 343
gülleriñ · 50, 98, 340, 355
güllerinden · 10, 372
gülmez · 138, 250
gülʿiẕār · 10, 143, 372
Gülʿiẕār · 372
Gülʿiẕārım · 10, 143, 372
gülse · 243
gülşen · 326, 365
gülşende · 152, 266
gülüñ · 155, 256
gülüstān · 37, 121, 152, 209
gülüstānda · 256
gülüstāndan · 269
gülüstānı · 262, 270, 312
gülüstānımsın · 272
gülüstānla · 37, 121, 152, 209
gülüşdi · 337
gülzār · 307, 316, 335
gülzāra · 191, 285, 330
gülzārı · 81, 149, 173, 284
gülzārıdır · 345
gün · 7, 74, 123, 131, 138, 150, 178, 182, 191, 192, 200, 215, 219, 220, 225, 227, 228, 229, 243, 245, 256, 283, 295, 302, 303, 351, 359, 369, 371
günāh · 21, 53, 79, 90, 104, 117, 187, 245, 246, 250, 252, 256, 261, 271, 337, 347
günāhı · 90, 216, 323
günāhım · 32, 37, 79, 126, 150, 178, 234, 256, 278
günāhımdan · 237
günāhıñ · 357, 361
günāhından · 217
günāhıyla · 359
günāhkār · 79, 178, 222, 238, 240, 301
günāhkār · 301
günāhkārdır · 44, 212, 371
günāhkārım · 26, 45, 79, 144, 174, 216, 218, 237, 238, 306
günāhkārıñ · 201, 216
günāhla · 357
günāhlar · 246
günde · 32, 216
gündüz · 5, 291, 300, 368
gündüzler · 138, 140, 192
güneş · 25, 53, 70, 138, 141, 190, 193, 213, 244, 280, 293, 300, 327, 357
güneşde · 352
güneşden · 139, 342
güneşdir · 201
güneşi · 365
güni · 229, 372
günler · 5, 133, 368
günlerde · 227
gürler · 280
güşāde · 316
güvendik · 26, 222
güẕār · 26, 46, 262
güzel · 7, 88, 137, 186, 193, 195, 239, 250, 370
güzeldir · 268, 291
güzeller · 250
güzellerden · 250
güzelsiñ · 250
güzīni · 102, 365
güzīnindir · 244

H

ḫˇāb · 113, 366
ḫˇāce · 174, 265
ḫˇācegān · 113, 365
ḫˇācegān · 333
ḫāb · 219
Ḫabāşetden · 204
ḥabbeye · 36, 364
ḫaber · 39, 59, 126, 129, 131, 132, 156, 179, 181, 197, 203, 223, 245, 247, 257, 305, 311, 322
Ḫaber · 22, 40, 101, 120, 123, 153, 180, 217, 230, 233, 237, 359
Ḫabersiz · 337
Ḫabersizce · 215
ḥabīb · 204, 247, 340
Ḥabīb'den · 29, 287
ḥabībden · 312
ḥabībdir · 179
ḥabībe · 332
ḥabībi · 345
ḥabībim · 118, 200
Ḥabībimle · 36, 219
ḥabībiñ · 361
ḥabībsin · 221
Ḥabību'llāh · 329
ḫabīr · 75, 249
ḫabīrim · 238
ḫabīrsin · 176

Ḫabīs̱dir · 317
ḥabl · 334
ḥable · 94, 266, 304, 346, 350
ḥācātımız · 6, 368
ḥacc · 63, 233, 302
ḥacca · 65, 213
ḥaccı · 62, 223
Ḥacer · 186
ḥācet · 230, 317, 328, 342
Ḥacīl · 331
ḫacīl · 279
ḥacīlim · 97, 188
ḥad · 222
ḥaddi · 6, 369
ḥaddim · 315
Hādī · 26, 46, 98, 262, 355
ḫādim · 130, 178, 212, 241
ḫādīm · 329
ḫādimi · 9, 38, 277, 346
ḫadīmim · 243
Ḥadīs̱ · 303
ḥadīs̱iñ · 68, 193
Ḥadīs̱iñ · 246
ḥāfız̤ · 309
ḥāfız̤ı · 34, 319
Ḫafī · 103, 191
ḫafīdir · 32, 182
Ḫafīdir · 90, 249
ḫafīfdir · 235
ḥafīz̤ · 90, 249
ḥaḳ · 5, 6, 15, 25, 39, 53, 55, 68, 113, 122, 182, 185, 193, 198, 205, 207, 224, 231, 244, 246, 253, 274, 278, 313, 314, 338, 350, 351, 353, 354, 357, 366, 368
Ḥaḳ · 7, 53, 102, 198, 199, 236, 241, 246, 265, 270, 273, 298, 370
ḫāk · 7, 115, 278, 291, 330, 356, 361, 370
Ḥaḳ'da · 199
Ḥaḳ'dan · 27, 46, 51, 82, 137, 144, 186, 198, 217, 220, 225, 260, 270, 298, 301, 305, 306, 310, 324, 325, 339, 340, 348, 361, 363, 370
Ḥaḳ'dır · 318
ḫāḳān · 9, 119, 367
ḥaḳāretle · 129, 337
ḥaḳāyıḳ · 358
ḥaḳāyiḳler · 297
ḥaḳda · 347
ḥaḳdan · 224
ḥaḳdır · 21, 59, 62, 63, 65, 76, 89, 142, 177, 182,185, 186, 194, 213, 224, 225, 227, 233, 257, 317, 347
ḥaḳdur · 181
ḫāke · 339
ḥakemdir · 293
ḥakemnā · 272
ḫākī · 90, 94, 182, 350
ḥaḳiḳat · 42, 195
ḥaḳīkat · 193
ḥaḳīḳat · 8, 26, 62, 93, 99, 122, 152, 154, 181, 185, 198, 205, 221, 222, 227, 253, 261, 264, 282, 283, 314, 332, 351
Ḥaḳīḳat · 7, 22, 26, 52, 80, 87, 95, 100, 102, 198, 199, 213, 214, 240, 246, 253, 255, 257, 260, 271, 283, 289, 321, 322, 340, 345, 369
ḥaḳiḳatde · 129, 270, 337
Ḥaḳīḳatden · 347
ḥaḳīḳatdır · 78, 177, 229, 360
ḥaḳīḳatlü · 6, 369
ḥakīm · 28, 31, 188, 196, 210
Ḥakīm · 282, 361
ḥākim · 128, 254, 293
Ḥakīm'dir · 359
ḥākimi · 264, 289, 311, 327
ḥakīmler · 206
ḫākiñ · 344
ḫākinden · 276
Ḥaḳīr · 303
ḥaḳīre · 332
ḥaḳḳ · 6, 368
Ḥaḳḳ · 6, 13, 27, 61, 82, 84, 102, 133, 175, 187, 198, 211, 264, 270, 278, 279, 284, 312, 342, 343, 353, 368, 369
Ḥaḳḳ'a · 13, 27, 61, 82, 84, 133, 175, 187, 198, 211, 264, 270, 279, 312, 342, 353
Ḥaḳḳ'ā · 278
Ḥaḳḳ'ı · 270
ḥaḳḳa · 218, 219, 372
ḥaḳḳā · 56, 82, 231, 302
ḥaḳḳe'l · 48, 94, 304, 350
ḥaḳḳı · 6, 269, 284, 369
ḥaḳḳıñ · 7, 345, 369
ḥaḳḳını · 77, 269
ḥāl · 99, 179, 212, 242, 353
ḥālā · 286
ḫalāṣ · 90, 215, 220, 235, 252
Ḫalāṣ · 75, 249
ḫalāṣdır · 54, 267
ḫalāṣım · 118, 236
ḫalāṣındır · 296, 341
ḥālde · 313
ḥāldir · 179
Ḥaleb · 22, 123, 233
ḥāli · 44, 100, 273, 314, 315, 316
ḥālī · 63, 302
ḫālī · 323
Ḫālidīn · 7, 370
ḫalīfeñdir · 244
Ḫāliḳ'i · 27, 92, 283
Ḫalīl · 37, 121, 152, 209
Ḫalīl'im · 37, 277
Ḫalīlu'llāh · 30, 37, 38, 277, 278, 322
ḥālim · 182, 184, 260
ḥālime · 28, 134, 286, 330
ḫālime · 266
Ḥālimiz · 7, 115, 370
ḥālini · 72, 193, 223, 227
ḥālīni · 282
ḫāliṣ · 80, 117, 118, 121, 174, 236, 268
ḫāliṣdir · 82, 239
ḫāliṣīn · 114, 366
ḫalḳ · 283
ḥalḳa · 365
Ḥalḳa · 365
Ḫallāḳ'imiz · 6, 368

ḥamāʾil · 290, 301, 339
ḥamd · 219
ḥamdı · 227
ḥamdi · 30, 38, 277
ḥamduli'llāhi · 367
ḥameldir · 131, 320
Ḥamīd · 9, 119, 127, 314
ḥāmil · 270
ḥāmili · 335
ḥamle · 191
ḥammālı · 53, 244
ḥammāllıḳdan · 215
ḫamr · 82, 239, 281
ḫamrāya · 93, 152, 154, 181, 215
ḫamrı · 186, 298
ḫamrını · 304
ḫamrini · 239
ḫamsī · 126, 175
ḫān · 28, 196
Ḫān · 9, 119, 367
Ḥanbel · 120, 214
ḫançeri · 294
Handān · 6, 369
ḫandān · 88, 245, 352
ḫāne · 93, 181, 253, 290, 343, 365
ḫānedir · 350
ḫānım · 6, 369
Ḥanife · 120, 214
ḫār · 335
ḫarāb · 14, 43, 91, 117, 189, 200, 201, 217, 237, 264, 275, 283, 310, 343, 350
ḫarābda · 175
ḫarābdır · 14, 44, 124, 205, 220, 246, 247, 258, 273, 275, 291, 358
ḫarābı · 91, 189
ḫarābım · 74, 200, 341
ḫarādır · 210
ḥarām · 76, 77, 203, 204
Ḥarām · 76, 203
Ḫarāma · 245
Ḥarāmdan · 75, 251
Ḥarāmdır · 76, 317
ḫarāmdır · 220, 245
Ḥarāmī · 292
ḫarāmī · 193
Ḥarāmīler · 264
ḥarāretden · 200, 247, 304
ḥarāretle · 233
ḫarāretle · 327
ḫarb · 206, 345
ḥarbe · 112, 347
ḫarcadım · 363
ḫāriḳ · 58, 71, 230, 318
ḫarīḳim · 238
Ḥarīmi · 266
Ḥarīmī · 15, 353
ḫarīṣ · 178
Ḥasan · 7, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 20, 21, 22, 24, 26, 27, 29, 30, 31, 34, 37, 38, 39, 40, 41, 43, 44, 45, 47, 48, 49, 50, 52, 53, 54, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 64, 65, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 80, 82, 83, 84, 88, 90, 93, 94, 95, 96, 97, 100, 103, 112, 118, 119, 121, 122, 123, 125, 126, 127, 128, 130, 131, 132, 133, 135, 138, 139, 140, 141, 156, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 219, 220, 221, 222, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 370, 371, 372
Ḥasan Ḥilmī · 7, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 20, 21, 22, 24, 26, 27, 29, 30, 31, 34, 37, 38, 39, 40, 41, 43, 44, 45, 47, 48, 49, 50, 52, 53, 54, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 64, 65, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 80, 82, 83, 88, 90, 93, 94, 95, 96, 97, 100, 103, 112, 118, 119, 121, 122, 123, 125, 126, 127, 128, 130, 131, 132, 135, 138, 139, 140, 141, 156, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 187, 188, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 219, 220, 221, 222, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 370, 371, 372
Ḥasan'dır · 84, 211
ḥasāret · 157, 203
ḥasbeten · 248
ḥasbī · 173, 201, 247, 248, 310
ḫaṣdır · 306
ḥased · 116, 218
Ḥased · 7, 117, 261, 370
ḥasedde · 75, 327
ḥaseddir · 330
ḥāṣıl · 39, 128, 332
ḫasīs · 241
Ḥaṣköy · 5, 8, 124, 281, 368

Ḥaṣköyli · 371
ḫasmı · 242
ḥasret · 193, 232, 268
ḥasretiñ · 200, 234, 240, 341
ḥasretinden · 5, 368
ḥasretle · 95, 250
ḫāṣṣ · 113, 365
ḫāṣṣelerini · 366
ḫasta · 39, 176, 188, 220, 221, 223, 233, 246, 254, 255, 267, 285, 289, 294, 316, 345
ḫastadır · 247, 268, 289
ḫastalar · 39, 132, 197, 282
ḫastalıḳ · 371
ḫastaya · 33, 40, 208, 220, 259, 267, 290
ḥāşā · 199,215
Ḫaşāret · 157, 203
ḫaşḫaş · 76, 157, 203
ḫaşḫaşıñ · 76, 203
ḥaşr · 367
ḥaşre · 46, 78, 349
ḫaşyetu'llāh · 253
ḫaşyetul'lāh · 102, 260
ḫātem · 30, 269, 289
ḫātemi · 44, 94, 229, 258, 345, 350
ḫatm · 113, 248, 365
ḫātūn · 22, 228
ḫaṭā · 24, 49, 56, 78, 184, 187, 231, 337, 360
Ḫaṭā · 43, 252, 310
ḫaṭab · 53, 244
ḫaṭādır · 246, 260, 267
Ḫaṭāsı · 234
ḫaṭeb · 53, 244
ḫāṭıra · 94, 176, 281, 313, 338, 350
havāda · 233, 328
ḫavāṣ · 206
ḫavāṣṣ · 113, 114, 365, 366
ḫavfun · 68, 366
Ḥavvā · 12, 35, 36, 125, 218, 219
Ḥavvā'yı · 35, 218
ḥavż · 51, 225
ḥayā · 173, 186, 353
Ḥayā · 28, 190, 202, 322, 329
ḫayāli · 303
ḫayālīden · 156, 354
ḫayāliñ · 177, 189
Ḫayāliñ · 72, 82, 95, 134, 141, 190, 193, 239, 266, 274, 275, 281, 330
ḫayālinden · 323
Ḫayālinden · 173
Ḫayāsından · 177
ḥayāt · 40, 50, 82, 83, 90, 97, 102, 120, 135, 182, 186, 195, 217, 231, 239, 269, 291, 301, 358, 365
Ḥayāt · 40, 71, 89, 120, 124, 205, 221, 235, 280, 341
ḥayātdır · 83, 297, 358
ḥayātı · 73, 221, 288, 297
Ḥayātı · 265
ḥayātım · 55, 210, 256, 360
ḥayātımdır · 82, 84, 133, 211
Ḥayātıñ · 51, 94, 217, 287, 350, 356
ḥayātsın · 364
ḥaydır · 40,50, 97, 195, 280
ḫayr · 26, 32, 182, 354
ḫayra · 283
ḥayrān · 97, 188, 351
ḫayrdır · 73, 271
ḫayrdir · 263
ḫayre · 47, 278
ḫayren · 69, 326
ḥayretde · 36, 126, 218
ḫayrı · 31, 216, 279
ḥayvān · 6, 368
ḥayvāndan · 13, 204
ḥayvānı · 40, 120, 280
ḥayy · 358
ḥayye · 14, 308
ḥayyü · 49, 190
ḥażārātınıñ · 102, 365, 366
ḥażardır · 338
ḥaẕer · 118, 141, 261
ḫazer · 228
ḥāẕıḳ · 282
ḥāẕıḳa · 294
ḥāżır · 40, 280
ḫaznende · 201
ḫaznesin · 322, 362
hażret · 82, 361
ḥażret · 114, 246, 366
Ḥażret · 36, 39, 102, 231, 364, 365, 371
ḥazretleri · 365
Ḥażretlerini · 9, 115, 119, 366, 367
ḥażretleriniñ · 114, 366
Ḥażretleriniñ · 113, 114, 365, 366
ḥaẓẓ · 51, 217, 262
hecāyiz · 206
hedāyā · 11, 200, 278, 298
hediyye · 13, 37, 204, 270, 277, 358
hediyyem · 288
Ḥekīm · 254, 296
Ḥekīm'dir · 348
helāk · 74, 75, 78, 200, 204, 243, 249, 295, 296, 305, 327, 355, 362
helākdır · 313
helāki · 308
ḥelāl · 7, 76, 77, 122, 203, 269, 369
Ḥelāl · 6, 7, 191, 369
ḥelāldır · 245
ḥelāldir · 22, 228
Ḥelāle · 245
Ḥelāl-zāde · 191
hem · 5, 6, 7, 24, 44, 123, 153, 218, 330, 368, 369
hemān · 221, 276
henüz · 135, 211, 229
hep · 122, 205, 206, 246
hepden · 245, 277
her · 10, 57, 74, 114, 138, 189, 190, 200, 212, 213, 215, 275, 281, 285, 295, 300, 303, 312, 315, 316, 324, 326, 334, 339, 351, 355, 358, 366, 371
Her · 371
hevā · 117, 122, 201, 204, 294, 314, 333
Hevā · 246, 296
hevādır · 347
hevāsı · 78, 348, 361
heves-dārım · 42, 133, 288
heyhāt · 223
hezār · 326

ḥıfẓ · 9, 75, 119, 251, 260, 367
ḫırḳasın · 174
Ḫıżır · 40, 41, 120, 217, 280, 297
Ḫıżr · 83, 301
Ḫıżrı · 83, 297, 358
hicrānda · 89, 177
hicret · 5, 124, 135, 193, 226, 229, 368
hidāyet · 6, 26, 31, 46, 61, 103, 139, 196, 199, 210, 224, 225, 244, 246, 252, 259, 262, 268, 284, 346, 369, 370
hidāyetden · 138, 200
hidāyetdir · 195, 196, 198, 224, 248, 314, 356
hidāyetlü · 232, 315
ḫidmetiñ · 43, 98, 243, 363
ḥikāyā · 128, 254
ḥikmet · 11, 31, 39, 53, 55, 88, 93, 100, 102, 112, 114, 117, 138, 172, 177, 186, 201, 208, 210, 215, 224, 226, 231, 235, 242, 243, 248, 260, 265, 273, 276, 287, 299, 317, 333, 351, 353, 360, 366
ḥikmetdir · 21, 83, 131, 181, 183, 215, 293, 301, 311, 313, 346
ḥikmeti · 50, 97, 195, 253
ḥikmetiñ · 361
ḥikmetle · 98, 206
ḥikmetu'l · 342
Ḫilāf · 209
Ḫilāfet · 33, 99, 127, 206, 221
hilāl · 177
ḥilesi · 90, 249
ḥilimdir · 58, 265
ḫilḳat · 144, 186
ḥilmdir · 320
Ḥilmī · 126,186, 198, 199, 304
Ḥilmī'dir · 371
Ḥilmī'ye · 39, 231, 348
himkir · 12, 35, 218
Ḥirā'da · 318
Ḥirā'dan · 30, 126, 288
ḥisāb · 26, 54, 182, 268
Ḥisāb · 45, 96, 324
ḥisāba · 47, 190
ḥisābım · 32, 216
Ḫiṭāb · 189
ḫiyānet · 33, 127, 206, 326
ḫod-bīn · 354
ḫorūs · 207
ḫoş · 57, 245, 262, 284, 296
Ḫoş · 262
ḫoş- āvāzı · 57, 262
ḫoşdur · 78, 239, 317, 348, 361
ḫoşnūd · 366
hū · 69, 71, 323, 326
Ḥub · 68, 193
ḥubūbātı · 286
ḥuccācıñ · 301
ḫudā · 42, 200
ḫudādır · 47, 211
ḫudāı · 122, 205
hūdan · 153, 333
ḥuffāẓ · 7, 26, 369
ḥuḳūḳ · 6, 369
Ḫulūṣ · 251
ḫulūṣiyyet · 340
ḫūriye · 52, 342
ḫuşūʿ · 82, 230
hūve · 25, 357
Hūve · 25, 357
hūve'llāhu · 24, 330
ḫūyumdur · 263
ḥużūr · 56, 231
Ḥużūr · 61, 102, 103, 260, 320, 349
ḥużūra · 211, 222, 279, 331
Ḥużūra · 32, 74, 117, 201, 204, 356
Ḫużūra · 303
hüccāc · 300
Ḥüccāc · 63, 181
ḥüccāca · 302
ḥüccet · 63, 181, 230
ḥücre · 204
hücūm · 205
Ḥüdā · 210
ḫüdā · 43, 98, 306, 363, 365
Ḫüdā · 27, 194, 317, 341
Ḫüdā'nıñ · 289
hüdādır · 260
ḫüdādır · 270
ḫüdāmızdan · 228
ḫüdāya · 183
hüdāyı · 124, 247
ḫüddām · 94, 350
ḫüddāmım · 210
ḥükm · 128, 254, 269
ḥülle · 52, 336
hümāyunlarını · 9, 367
ḥürmetine · 365
Ḥüseyn · 82, 84, 133, 211
Ḥüseyn'dir · 84, 211
ḥüsn · 315
Ḥüsn · 6, 369
ḥüsnā · 50, 136, 149, 173
Ḥüsnā'dan · 25, 178
ḥüsnüñ · 136, 192
Hüveydādır · 78, 342
hüviyet · 340
ḫüzūn · 324

I

ıraḳ · 193
ıraḳdır · 46, 300
ıraḳı · 355
ışrārı · 246
ıżṭırārī · 69, 299

İ

i)çin · 57, 262
ibāda · 61, 279, 315
ibādet · 11, 42, 54, 57, 90, 133, 249, 262, 271, 273, 274, 278, 288, 298, 299, 304
ibādetde · 251, 346
ibādetdir · 62, 227, 232

ibādetle · 210, 252
İbn · 371
İbrāhīm · 37, 41, 267, 278
ibret · 28, 53, 131, 202, 265, 313
ibretle · 10, 143, 372
ibtidāsı · 344, 348, 361
İcābet · 59, 232
İcāzet · 236
icāzetle · 80, 117, 174
ictihād · 97, 229
ictihādımdır · 208
içdi · 12, 95, 183, 190, 252
içdim · 50, 83, 97, 195, 301
içen · 40, 77, 120, 204, 267, 280, 324
içendir · 121, 268
içeni · 118, 202
içer · 13, 27, 60, 80, 82, 185, 187, 231, 238, 264, 286, 297, 344, 345
İçer · 103, 213, 276, 286, 302
içer miyüm · 185
içerim · 51, 217
içerler · 201, 222
içerse · 64, 242, 265, 268, 277, 298, 304
içersem · 190, 254, 267
içildi · 364
içildikçe · 28, 77, 202, 204, 317
içinden · 12, 35, 218
içme · 118, 202
içmedi · 202
içmege · 202
içmem · 192
içmesün · 76, 317
içmez · 202, 207
içmezse · 13, 44, 264, 273
içre · 6, 98, 117, 261, 295, 305, 328, 344, 355, 360, 369
içse · 235
içsün · 13, 215, 264, 282, 349
içülsün · 343
içün · 144, 267
içüp · 40, 83, 120, 200, 217, 237, 297, 324, 358
īd · 57, 62, 96, 130, 335, 355
īde · 325
idem · 11, 236, 278
iden · 13, 70, 75, 93, 137, 187, 200, 218, 220, 251, 264, 266, 272, 282, 290, 297, 329, 333
ideñ · 138, 140, 192
idenler · 340
ider · 7, 13, 24, 37, 43, 55, 70, 75, 88, 89, 90, 98, 115, 121, 137, 152, 187, 196, 199, 200, 207, 208, 209, 210, 235, 242, 244, 245, 249, 260, 272, 278, 281, 299, 300, 307, 309, 314, 315, 318, 320, 335, 337, 341, 345, 347, 354, 355, 370
iderdi · 14, 226
iderdim · 346
iderdüm · 236
ideriz · 224
iderken · 8, 69, 275, 282, 313
iderler · 74, 200
iderse · 330, 334
İderse · 25, 246
idersem · 78, 355
idi · 118, 200
idince · 8, 72, 96, 101, 130, 173, 219, 274, 321, 322, 327, 335, 364
īdine · 239
idüm · 233
idüp · 5, 96, 183, 214, 221, 236, 304, 368, 371
ifāḳat · 220
ifnā · 183
ifsād · 90, 249
iftiḫār · 69, 144, 218, 225, 299, 300
iḫlāṣ · 80, 253
iḫlāṣdır · 307
iḫlāṣı · 233
iḥsān · 124, 194, 247, 258, 320, 349, 350, 365
iḥsāndır · 116, 127, 226
iḥsānıñ · 212
iḫtiyār · 214
iḫtiyārī · 69, 299
iḫvān · 84, 211
İḫvān · 5, 368
iḳāmetde · 174
iken · 5, 133, 151, 227, 233, 368
iki · 5, 10, 14, 25, 118, 124, 131, 178, 191, 200, 308, 352, 365, 368, 371, 372
iḳlīme · 362
ikrām · 247, 366
iḳrār · 7, 47, 89, 199, 211, 214, 239, 242, 370
iḳrārda · 13, 152, 244
iḳrārım · 268, 290, 341
iḳrārımız · 5, 368
iḳtibās · 353
iḳtidār · 11, 59, 324
iḳtidārī · 299
ilā · 365
İlā · 68, 321
ilāc · 29, 39, 40, 132, 151, 176, 180, 184, 197, 220, 231, 259, 268, 282, 287, 296
ilāca · 139, 307
ilācı · 311
ilācıñ · 220
ilācıyla · 294
ilāhe · 365
ilāhi · 255
ilāhīdir · 224, 259
ilāhiyyesiyle · 365
ile · 5, 7, 13, 14, 15, 44, 55, 56, 64, 65, 68, 80, 97, 115, 124, 133, 173, 176, 179, 185, 188, 194, 204, 211, 213, 219, 226, 231, 244, 247, 253, 263, 265, 288, 292, 300, 306, 311, 323, 340, 353, 364, 365, 368, 370
ile'llāh · 114, 366
ile'llāh · 366
ile'llāhī · 15, 68, 353
ilhām · 41, 181, 308
ilhāmdır · 282
ilimde · 352
ilimdir · 282, 320
iliyyine · 184
illā'llāh · 365
illet · 74, 184, 201, 316
illete · 371
illeti · 10, 371
ilm · 8, 22, 33, 34, 39, 48, 55, 90, 94, 95, 98, 102, 186, 196, 206, 208, 231, 240, 248, 255, 257,

268, 273, 282, 301, 304, 309, 319, 352, 353, 354, 360
ilme · 8, 94, 95, 123, 281, 304, 350

ilmi · 175, 211, 255, 305
ilmidir · 22, 58, 87, 257, 265, 298
ilmimiz · 6, 369
ilminde · 174, 279
ilmine · 22, 95, 257, 298, 352
ilmini · 8, 224, 282, 298
ilminiñ · 255, 344
iltifāt · 95, 240
İlyās · 40, 120, 217, 280, 297, 358
īmā · 341
imād · 71, 124, 205, 244, 310
imām · 60, 257, 347
İmām · 59, 60, 113, 162, 210, 231, 257, 347, 365
imāmdır · 59, 257
imāme · 11, 59, 324
İmāme · 60, 231
imāmı · 59, 345
imāmımız · 113, 365
īmān · 26, 33, 55, 64, 68, 180, 193, 196, 206, 208, 213, 214, 222, 259, 265, 268, 272, 341, 364
īmāndır · 105, 197
īmānı · 21, 42, 53, 79, 81, 127, 172, 187, 239, 284
īmānım · 24, 62, 184, 223, 261
īmānımız · 6, 7, 214, 369, 370
īmānıñ · 55, 68, 82, 89, 100, 195, 213, 230, 273
imāret · 350
imdād · 7, 12, 37, 115, 121, 124, 152, 180, 197, 209, 216, 218, 235, 247, 370
imdāda · 14, 104, 118, 200, 205, 206, 238, 275, 337
imdāden · 45, 212
imdādı · 200, 274
imdādıyla · 114, 366
imtiḫāna · 363
imtiyāza · 347
Īn · 113, 366
inābe · 22, 24, 33, 87, 95, 104, 184, 190, 200, 239, 257, 329, 351, 363
inābem · 105, 197
inandı · 83, 301
inandıḳ · 223
inandım · 105, 197, 239
inanma · 255
ināyet · 33, 61, 104, 139, 196, 200, 246, 281,
ināyetden · 284
incitme · 119, 202
incitmedik · 6, 369
inek · 13, 264
inekde · 286
inekdir · 13, 27, 264
iner · 38, 277
inince · 36, 126, 218
inkār · 13, 70, 137, 152, 187, 220, 244, 264, 266, 290
inḳiyāda · 14, 308
İnnā · 11, 66, 194, 272, 276, 325
inne · 366
ins · 74, 136, 325
insān · 5, 21, 33, 127, 131, 183, 206, 368
insāna · 209
insānda · 54, 265
insāndır · 49, 190
insānı · 9, 14, 119, 308, 367
inşiḳāḳı · 354
intiḫāb · 15, 325
intiḫāba · 363
intihāsı · 344, 348, 361
intiḳāmı · 345
inzivāda · 308
iʿāde · 206
iʿāne · 6, 327, 369
iʿlām · 311
iʿtibārī · 299
iʿtiḳāda · 308
iʿtiḳādımdır · 208, 283
iʿtimād · 194
iʿtirāf · 116, 218
iʿṭā · 215
irāde · 282, 283
İrān · 122, 205
irciʿī · 189
irdi · 143, 185
irdikçe · 93, 333
irer · 282, 329
irerler · 273
irfān · 132, 344
irfāna · 33, 208
irfānım · 268
irgür · 232
irişdi · 325, 337
irişdim · 70, 327
irişdiñ · 70, 266
İrişdiñ · 70, 83, 303
irmeyen · 235
irmez · 5, 133, 368
irşād · 198, 206, 365
irşādı · 291
irşādımız · 6, 369
irşādına · 114, 115, 366
irşādlı · 194
īs̱ār · 299, 307
is̱bāta · 339
iskān · 212
iskānı · 139, 307
İskender · 39, 121, 258
İskerder'iñ · 40, 120, 217
İslām · 43, 55, 68, 88, 91, 195, 205, 206, 210, 213, 224, 244, 263, 299, 310, 327, 347
İslām'ıñ · 55, 68, 213
İslāmbol · 7, 123, 369
İslāmbol'a · 8, 123, 281
İslām'da · 224
ism · 22, 24, 89, 90, 99, 103, 182, 199, 207, 220, 266, 283, 289, 321, 364
İsmaʿīl · 30, 37, 38, 41, 192, 267, 277, 278
ismi · 12, 84, 173, 211
ismiñ · 10, 42, 49, 103, 201, 209, 220, 225, 312, 372
ismine · 194, 204
ismiñiz · 221
ismiñle · 42, 200, 222, 225
is̱neynde · 274, 364
is̱neyne · 222

isrāfdır · 76, 317
İsrāfīl · 30, 31, 188, 308
istedim · 79, 174
istemem · 39, 121, 258
ister · 6, 29, 40, 47, 73, 77, 88, 90, 91, 120, 132, 133, 138, 140, 151, 174, 176, 180, 182, 185, 188, 189, 192, 193, 195, 196, 208, 213, 214, 221, 234, 238, 239, 241, 243, 246, 247, 253, 259, 268, 279, 284, 286, 287, 294, 308, 336, 352, 369, 370
isterem · 370
isterse · 256
istersem · 336, 340
isteyen · 316
isteyenler · 253
istiġfār · 25, 246
istimāʿ · 245
istiʿdād · 242
iṣyān · 14, 275, 329
iṣyāna · 79, 178
iṣyāndan · 357
iṣyānı · 6, 272, 369
iṣyānım · 32, 182, 256
iṣyānıñ · 296
işāret · 318
işbu · 365
İşbu · 371
işdir · 296
işidse · 246
işim · 238
işitdik · 81, 149, 173
işitdikçe · 57, 262
işitdim · 46, 130, 150, 158, 178, 197, 300, 346
İşitdim · 207
işitmez · 53, 244, 264
işleme · 90, 216
işler · 47, 90, 208, 252
işret · 364
iştdik · 62, 223
İştiyāḳ · 17, 172, 365
iştiyaḳa · 70, 327
iştiyāḳa · 69, 275
iştiyāḳı · 354
iştiyāḳımdır · 302
iştiyāḳında · 323, 342
iştiyāḳından · 248
it · 45, 78, 182, 183, 200, 205, 222, 236, 302, 319, 349
itdi · 5, 6, 7, 8, 14, 26, 29, 36, 74, 75, 93, 95, 116, 142, 152, 154, 176, 181, 182, 189, 190, 194, 196, 200, 205, 218, 224, 243, 249, 252, 261, 275, 277, 279, 282, 283, 351, 362, 368, 369
itdik · 5, 6, 7, 123, 124, 224, 228, 251, 255, 368, 369
itdikçe · 28, 190, 196, 355
itdiler · 219, 229
itdim · 11, 59, 80, 116, 117, 154, 173, 174, 179, 184, 186, 215, 218, 219, 311, 314, 322, 324, 331
itdiñ · 22, 69, 184, 203, 214, 228, 299
itme · 118, 186, 194, 202, 279, 331, 357
itmedi · 244
itmek · 7, 22, 47, 95, 214, 239, 245, 251, 257, 260, 278, 356, 365, 370
itmem · 7, 117, 192, 263, 370
itmez · 49, 118, 187, 236, 246, 263, 319
itmiş · 60, 307, 347, 353
itse · 7, 56, 71, 75, 95, 117, 231, 241, 250, 254, 259, 260, 265, 283, 284, 294, 370
itsem · 77, 235, 237, 269, 279
itsün · 72, 227, 229, 353, 359, 364
ittibāʿ · 214, 229
iṭāʿatde · 214
ivażdır · 300
iyāde · 330
iyd · 57, 62, 355
İzāle · 236
iẓām · 366
iẓhār · 99, 136, 182, 184
iẕin · 8, 174, 282, 364
iẕn · 306
izzet · 119, 202

K

ḳāb · 70, 266
ḳabāḥat · 284
ḳābe · 67, 70, 71, 83, 266, 294, 303, 318, 327
ḳābe ḳavseyn · 67, 71, 266, 294, 303, 318, 327
ḳabiltu · 223
ḳabirde · 252, 353
ḳabīrde · 48, 309
ḳabr · 276
Ḳabr · 10, 371
ḳabre · 52, 140, 234, 263, 270, 288, 336
ḳabri · 54, 117, 261, 301, 326, 371
Ḳabri · 371
ḳabriñ · 52, 79, 150, 151, 155, 178, 180, 189, 207, 210, 263, 276
ḳabrinde · 270
ḳabrine · 232, 324, 372
Ḳabul · 178
ḳabūl · 200, 228, 229, 230, 251, 263, 282
Ḳabūl · 61, 203, 246, 255, 279, 320, 340
Ḳabūlı · 278
ḳabūlse · 11, 278
ḳaçar · 264
ḳaçdılar · 28, 202
Ḳaçırdı · 136, 192
Ḳadāḥ · 285
Ḳadāḥı · 299, 324
ḳadar · 209, 318
ḳadardır · 293
ḳaḍāyā · 119, 128, 254
ḳaddese'llāhu · 102, 365, 366
ḳaddim · 89, 177
ḳadeḥ · 365
ḳadeḥde · 319
ḳadeḥdir · 51, 277, 324
ḳadeḥi · 268
ḳadeḥsin · 364
ḳāḍī · 119, 128, 254
ḳadīmden · 287
ḳadīmim · 361
ḳādirse · 229
ḳāḍīya · 134, 254

Ḳadri · 46, 83, 273
ḳadriñ · 130, 316
Ḳaf · 32, 126, 256
Ḳāf · 91, 135, 284, 285
Ḳāf'ına · 330
ḳafes · 291, 371
ḳafesde · 75, 291, 327
Ḳafesde · 192
ḳafesden · 245
kāffe · 364, 366
kāfī · 95, 190, 206, 248
kāfir · 6, 13, 70, 206, 220, 264, 266, 368
kāfirleriñ · 274
ḳaftān · 209, 328
ḳahru'llāh · 205
ḳahve · 13, 77, 117, 204
ḳāim · 194, 227
kāināt · 207, 303
kākülinden · 322
ḳāl · 179
ḳalaylarsa · 341
ḳalb · 82, 84, 114, 133, 211, 237, 264, 279, 286, 289, 293, 295, 305, 313, 349, 358, 361, 366
ḳalbde · 49, 64, 140, 180, 187, 189, 209, 213, 253, 290, 315
ḳalbden · 144, 189
ḳalbe · 102, 183, 260, 266, 276, 280, 293, 298, 341
ḳalbi · 53, 79, 183, 187, 192, 201, 250, 263, 341, 358
ḳalbim · 126, 173, 175, 176, 183, 212, 220, 221, 269, 343
ḳalbimde · 42, 89, 195, 217, 221, 295, 352
ḳalbime · 39, 235, 255, 263, 285
ḳalbimiz · 5, 368
ḳalbiñ · 75, 144, 185, 189, 260
ḳalbinde · 139, 321
ḳalbler · 172
ḳalblerimizi · 102, 365
ḳaldı · 36, 63, 126, 207, 218, 233, 313
ḳaldıḳça · 342
ḳaldılar · 220
ḳaldım · 101, 205, 243, 359
Ḳaldır · 37, 277
ḳalem · 114, 259, 366
ḳalemden · 71, 323
ḳalemdir · 293
ḳalender · 315, 362
Ḳalender · 63, 302
ḳālımı · 353
ḳalīl · 283
ḳalīldir · 99, 177, 235
ḳalḳan · 200
ḳalḳdı · 43, 310
ḳalmadı · 8, 10, 123, 209, 275, 281, 360, 371
ḳalmasun · 269
ḳalmaz · 298
ḳalmışam · 72, 225
ḳalʿa · 237
ḳalsa · 358
ḳalsam · 220
ḳalsun · 73, 175, 241
ḳālu · 91, 329
ḳālū · 89, 91, 135, 242, 254, 285
ḳalup · 219
ḳalur · 97, 188, 323, 340
Ḳalur mı · 345
ḳāme · 210
ḳamer · 136, 139, 338
Ḳamer · 138, 327
ḳamerden · 139, 342
Ḳamerdir · 354
ḳāmet · 219
ḳāmetiñ · 97, 351
kāmil · 21, 82, 114, 131, 183, 230, 282, 306, 366
kāmiliñ · 6, 369
kām-rān · 9, 367
kām-yāb · 367
ḳan · 14, 36, 142, 218, 308
ḳanādilde · 307
ḳanāʿat · 95, 242, 249, 304, 340, 362
Ḳanāʿat · 78, 178, 235, 242, 299, 330, 348
ḳanāʿatle · 251
ḳanar · 235
ḳanarım · 237
ḳanat · 252
Ḳanat · 54, 273
ḳanaṭ · 353
Ḳanaṭ · 71, 323
Ḳanāṭ · 300
ḳandadır · 10, 143, 372
ḳandīl · 295
ḳandīlde · 139, 198
ḳanımsıñ · 272
ḳanın · 80, 187
ḳanıñ · 238
ḳanlar · 36, 142, 218
ḳanlı · 28, 254, 286
ḳanmaz · 95, 286, 297, 302, 304, 345
ḳānūn · 224
kaʿbe · 65, 213
Kaʿbe · 48, 59, 63, 64, 140, 181, 198, 199, 230, 233, 257, 265, 266, 272, 302, 364
Kaʿbe'si · 300
Kaʿbemiz · 186
Kaʿbesi · 64, 315, 328, 363
Kaʿbesin · 334
Kaʿbetu'llāh · 139, 198, 243
ḳapuları · 125, 274
ḳapuñ · 94, 217, 350
Ḳapuña · 217, 234
Ḳapunda · 101, 344
ḳara · 45, 53, 77, 79, 187, 193, 201, 204, 216, 220, 222
Ḳara · 193, 203, 250
ḳaranfil · 155, 156, 210, 352
Ḳaranlıḳ · 138, 140, 192, 234, 270, 355
Ḳarār · 318
Ḳarardır · 237
kārda · 180
kārı · 100, 154, 240, 312, 314, 372
ḳarışdı · 102, 260
ḳarışınca · 13, 204
ḳarışla · 212
ḳarışmam · 260
ḳarīb · 371, 372
ḳarībdir · 214

ḳarnı · 74, 201
ḳarşu · 58, 192, 328
ḳarşunda · 57, 176, 339
kārubān · 48, 134, 135, 175, 220, 229, 336
kārübān · 99, 177
kārübānıyam · 130, 178
ḳarye · 8, 124, 281
Ḳarye · 5, 124, 368
ḳaryede · 5, 368
Ḳaryemizde · 5, 153, 368
Ḳasāvetden · 220
ḳaṣdım · 118, 200
kāse · 286, 341
Ḳasemnā · 249
ḳasemnādan · 242, 305
ḳasemnādır · 153, 185
kāsesi · 12, 183, 190
ḳaṣīdeñ · 34, 322
Ḳaṣīdeñ · 318
Ḳaṣīrü · 210
ḳaṣr · 52, 102, 322
ḳaṣrı · 274
kāşānesidir · 102, 343
ḳaşıḳda · 286
ḳaşıñ · 60, 344
ḳāşıñ · 58, 328
ḳat ḳat · 7, 369
kātibīn · 31, 32, 67, 210, 216, 256, 356
Kātibīn · 31, 32, 126, 216, 256
ḳātildir · 44, 218
ḳatre · 293
ḳaṭʿā · 220
ḳaṭʿiyyen · 77, 122, 203
ḳaṭrān · 203
ḳaṭranla · 74, 201
ḳaṭre · 243, 255, 342
ḳaṭreler · 116, 144, 191
ḳaṭresi · 275
ḳavāʿid · 33, 208
ḳavīdir · 313
Ḳavīdir · 237
Ḳaviyy · 283
ḳavliñ · 176
ḳavseyne · 70, 83, 266, 303, 327
ḳavuşsam · 339
ḳayd · 292
ḳażā · 5, 124, 368
Ḳażā · 5, 368
Ḳazandım · 363
kebāb · 217
kebābdır · 220, 273, 304
kebābım · 45, 216, 341
kebāʾir · 103, 246, 306, 360
kebāʾirdir · 25, 246
kebīre · 39, 128, 332
kebş · 38, 192
ḳedāḥim · 197
keder · 285
kederden · 296
kederdir · 338
kederlenme · 303, 361
kefādır · 64, 241, 265, 342
Kefeşṭaṭayyūş · 185
kefīl · 60, 197
Kehf · 86, 184
kelām · 215, 259
kelāmı · 29, 189, 371
kelāmım · 84, 342, 360
kelāmıñ · 34, 362
kelāmu'llāh · 34, 362
kelb · 39, 128, 332
kemāhī · 323
kemāl · 259
kemāle · 315
kemāli · 321
kemālī · 70, 83, 303
kemāliñ · 50, 136, 149, 173, 362
Kemāliñ · 70, 266, 351
Kemer · 30, 126, 288
kem-ter · 188, 263, 266
kendim · 47, 233
kendime · 6, 369
kendine · 6, 369
kenz · 235, 261, 299
kenzīne · 362
kenzini · 242
kenziniñ · 343
kerāmāt · 58, 64, 265
kerāmet · 29, 76, 98, 115, 203, 230, 246, 284, 311, 314, 355, 366
Kerāmet · 128, 185
kerāmetde · 9, 367
kerāmetdir · 43, 98, 198, 259, 363
kerāmete · 365
kerāmetlü · 195
kerbelā · 230
Kerbelā · 211, 253
Kerbelā'dandır · 345
kerem · 135, 176, 216, 315, 343, 351, 353, 363, 370
Kerem · 9, 95, 240, 325
keremdir · 240, 268
kerīmdir · 6, 13, 27, 264, 348, 369
kerīmsin · 174
kes · 313
kesdi · 118, 200, 294
kesdigim · 313
keser · 75, 77, 209, 251
keserim · 74, 118, 208
keserse · 261
kesersem · 25, 38, 241, 277, 278, 292
kesildi · 38, 192
kesilmez · 12, 173
kesmez · 290
kesüp · 291
keşf · 24, 91, 96, 98, 192, 199, 208, 241, 304, 355, 365
keşf it · 91, 192
kevkeb · 139, 307
kevn · 240
kevs̱er · 51, 225, 359
Kevs̱er · 51, 217, 277
kevs̱erden · 51, 217, 225
kevs̱ere · 51, 230
kevs̱eri · 51, 217
kevs̱erin · 50, 97, 195
ḳıble · 60, 344

ḳıblem · 48, 199
ḳıl · 6, 9, 11, 59, 72, 95, 99, 135, 136, 176, 179, 184, 193, 207, 216, 222, 225, 229, 234, 235, 236, 237, 240, 241, 242, 247, 288, 299, 309, 315, 318, 324, 325, 329, 332, 350, 353, 354, 357, 363, 368, 370, 371
Ḳıl · 5, 116, 368
ḳılanlar · 46, 83, 273
ḳılar · 58, 228, 232, 300, 328
ḳılardı · 371
Ḳılarım · 263
ḳılarsa · 263
ḳılarsam · 57, 62, 355
ḳılay · 172
ḳıldı · 22, 36, 38, 138, 142, 176, 200, 218, 228, 244
ḳıldıġı · 365
ḳıldıġıñ · 309
ḳıldıḳ · 228
ḳıldım · 24, 184
ḳılıc · 138, 200, 326, 351
Ḳılıc · 290
ḳılıcdır · 305
ḳılıç · 74, 118, 208, 269
Ḳılıçdır · 276
ḳılınmışdır · 371
ḳılmañ · 73, 224
ḳılmayanlara · 223
ḳılmaz · 347
ḳılsa · 27, 56, 82, 95, 102, 194, 230, 231, 260, 280, 304, 306
ḳılsaḳ · 230
ḳılsañ · 36, 219, 220
ḳılsun · 96, 142, 328
ḳırar · 78, 204, 305, 355
Ḳırar · 192, 305
ḳırarım · 209
ḳırarsa · 237
Ḳırarsa · 313
Ḳırılmış · 263
ḳırḳ · 179, 220
ḳırmızı · 154, 250
ḳışaldı · 219
ḳısmet · 37, 202, 247
ḳıṭmīr · 185, 224
Ḳıṭmīr · 86, 184, 248
ḳıṭmīre · 185
Ḳıvāmı · 195
ḳıyām · 75, 260
Ḳıyām · 57, 194, 339
ḳıyāmet · 44, 218, 258
ḳıyāmetde · 44, 142, 261
Ḳıyāmetde · 44, 173, 273
ḳıyās · 76, 317, 318
ḳıymet · 235, 299
ḳıymetiñ · 314
Ḳızı · 371, 372
Ḳızıl · 36, 142, 218
ḳızım · 10, 143, 372
ḳızımıñ · 372
Ḳızındır · 85, 211
ki · 6, 12, 21, 25, 30, 31, 36, 39, 42, 43, 50, 81, 86, 90, 91, 97, 98, 99, 116, 120, 127, 133, 134, 138, 140, 142, 150, 172, 174, 178, 179, 180, 182, 188, 192, 195, 199, 200, 204, 207, 213, 214, 218, 219, 221, 223, 225, 229, 241, 255, 313, 345, 363, 369
kibir · 7, 117, 370
kibirdir · 54, 265
kibri · 117, 261
kibriyādır · 253
kim · 154, 185, 211, 224, 240, 275
kimden · 121, 209
kimi · 31, 202, 216, 229
kimiñ · 343
kimse · 10, 371
kimseye · 6, 369
kimseyi · 6, 369
kimyā · 172, 175, 217, 235, 332
kīmyāger · 114, 366
kimyāya · 190
kināye · 311
Kirāmen · 31, 32, 67, 126, 210, 216, 256, 356
kirāmı · 59, 345
kīsesi · 299
kişi · 162, 210
kitāb · 8, 21, 25, 28, 51, 90, 179, 186, 187, 196, 205, 225, 236, 246, 248, 258, 273, 280, 282, 284, 287, 319, 333, 336, 339
kitāba · 239, 279, 311
kitābda · 126, 175, 276
kitābı · 173
kitābım · 31, 175, 179, 215, 216
kitābımız · 6, 148, 369
kitābıñ · 199, 269
kitābıñdan · 358
kitābını · 73, 172, 225, 238, 241, 281, 307, 327
kitābī · 144, 189
Ḳiṭmīr · 86, 184
ḳo · 181, 215, 248
ḳoç · 11, 38, 277, 278
ḳoçdur · 37, 278
ḳodum · 10, 312, 372
ḳoḳar · 45, 62, 93, 156, 181, 227, 256, 272, 284, 354
Ḳoḳar · 123, 156, 227, 312
ḳoḳarız · 203
Ḳoḳarken · 241
ḳoḳarmış · 43, 331
Ḳoḳarsam · 302
ḳoḳdum · 98, 155, 256, 355
ḳoḳmasun · 356
ḳoḳsam · 50, 340
ḳomşu · 6, 368
Ḳonevī · 366
ḳonmaz · 285, 328, 330
Ḳopunca · 44, 218
ḳorḳmañ · 23, 223
ḳorḳum · 53, 236
ḳorḳusundandır · 283
ḳoydum · 263
köçek · 14, 130, 269
köpek · 13, 176
köpekdir · 13, 137, 152, 187, 244
köprü · 45, 245
köpürdüm · 215
köpürmüşdür · 339

kördür · 53, 220, 244
köşk · 52, 207
köyde · 8, 123, 281
Ḳral · 371, 372
ḳudret · 27, 34, 44, 58, 71, 92, 124, 143, 155, 176, 185, 199, 205, 258, 259, 260, 265, 276, 281, 283, 285, 292, 295, 297, 299, 302, 305, 307, 314, 331, 336, 356
ḳudretde · 199, 267, 287
ḳudretden · 138, 277, 284, 302, 351
ḳudretdir · 48, 50, 78, 136, 141, 149, 173, 295, 348
ḳudretdür · 356
ḳudretim · 329, 363
ḳudretinden · 365
ḳudretle · 259, 296, 330
ḳudretu'llāh · 262
ḳudsī · 152, 266
ḳudsīdir · 303
ḳudsiyyeleri · 102, 365
Kūfe · 71, 124, 205
Kūh · 32, 126, 256
kuḥl · 266
ḳul · 188
Ḳul huve'llāhdan · 197
Ḳul huve'llāhdır · 87, 100, 271
Ḳul huve'llāh · 289, 370
Ḳul hūve'llāhu · 7, 330, 370
ḳūla · 7, 115, 370
ḳuluñ · 60, 188, 197, 212, 219, 224, 248, 263, 266
Ḳuluñ · 282
ḳum · 207
ḳumandārı · 207
kūnende · 365
Ḳur'ān · 9, 28, 33, 34, 71, 81, 91, 94, 104, 119, 127,132, 156, 157, 172, 180, 187, 196, 200, 206,208, 239, 246, 268, 289, 303, 304, 309, 316, 322, 331, 333, 334, 335, 336, 352, 367
Ḳur'ān'a · 316
Ḳur'ān'dır · 33, 71, 81, 172,309
Ḳur'ān'dır · 309
Ḳur'ān'la · 335, 336
Ḳurā'da · 63, 233
ḳurb · 153, 333
ḳurbān · 11, 90, 222, 241, 277, 278, 306
ḳurbānıyam · 39, 121, 258
ḳurbānıyız · 91, 206
ḳurenā · 367
ḳurretu'llāhı · 90, 196
Ḳuruldı · 174, 364
ḳurulmuş · 56, 58, 69, 72, 103, 153, 211, 213, 231, 253, 333
Ḳurulmuş · 58, 265, 314
Ḳuṣar · 126, 175
ḳuṣūr · 6, 36, 126, 218, 284, 369
Ḳuṣūr · 56, 231, 319
ḳuṣūra · 279, 331
ḳuṣūrdur · 230
Ḳuṣūrum · 24, 315, 318, 337
ḳuş · 284, 291
Ḳuşandı · 200
ḳuşdur · 274, 284
kūşesin · 249
ḳuşlar · 273
ḳuşluḳ · 58, 328
ḳuşuñ · 274
ḳuṭb · 9, 119, 350, 367
Ḳuṭb · 114, 366
ḳuvve · 102, 365
kūyumdur · 263
ḳuyumdur · 263
küffār · 205
küffāra · 343
küfli · 5, 153, 368
küfrüñ · 305
küfür · 53, 79, 187, 284
kül · 89, 101, 137, 143, 155, 175, 188
külāh · 79, 174
külāhı · 323
küldür · 266
külḫanından · 338
külḫanındandır · 326
küllī · 75, 77, 251, 262
Küllī · 8, 124, 281
Küllüvī · 5, 124, 368
kürsī · 114, 211, 240, 366, 371
küşād · 138, 200
kütüb-ḫāne · 199, 319

L

lā · 6, 68, 96, 211, 299, 309, 365, 366, 369
laḥm · 73, 221
lāhum · 68, 366
laʿliñ · 322
laʿnete · 326
laṭīfdir · 177, 300, 359
lāyı · 24, 184
lāyıḳ · 221, 327, 358
lāyıḳdır · 99, 221
lāzım · 151, 233
lebbeyk · 64, 192, 233, 265, 300, 301, 302, 317
Lebbeyk · 126, 186
ledün · 98, 206
ledünnī · 34, 88, 102, 112, 208, 265, 273, 276, 298, 301, 319
Ledünnī · 50, 97, 179, 186, 195, 276
ledünnīden · 351
Ledünnīden · 329
Leheb · 13, 53, 152, 244
leḥv · 211
Leke'l · 5, 368
len terānī · 253, 301, 308
leşkeri · 153, 333
leṭāfet · 262
levḥ · 53, 71, 89, 90, 95, 195, 196, 240, 242, 265, 293, 323
levḥa · 267, 269
levlāke · 69, 275
Leylā · 121, 353
leyle · 46, 67, 70, 83, 266, 273, 303, 372
Leyle-i Berāt · 158, 367
leẕī · 365
leẕīẕ · 178
leẕīẕdir · 208, 293
leẕīẕi · 346

lezzetiñ · 227
Li- ḥikmetihi · 371
li'l · 258, 356, 365
li'llāh · 7, 26, 248, 369
Libās · 52, 336
libāsım · 209
libāsları · 274
liḳā · 301
lī-maʿa'llāhda · 15, 188, 353
lisān · 97, 188
lisānen · 43, 88, 210, 214
lisānımda · 311
lisānında · 359
livā · 335
Livā · 11, 153, 325, 333
liyāḳāt · 209
Loḳmān · 39, 40, 132, 197, 231, 254, 255, 259, 296, 348, 359
luʾluʾ · 342
luṭf · 21, 42, 81, 127, 172
lüb · 338
lüṭf · 247
lüṭfen · 220
lüṭfından · 9, 325
lüṭfundan · 338

M

mā · 281, 332, 338
mācerāsı · 347
Māçīn · 230
māder · 10, 132, 346
māderden · 371
māderini · 371
maġāra · 185
maġārāda · 153, 237
maġfiret · 6, 10, 143, 278, 323, 337, 340, 348, 369, 372
maġfiretdir · 21, 271
maġfūr · 334
maġlūb · 114, 366
maġrib · 68, 244, 323, 364
maġribde · 233
maġribī · 113, 366
maġrūr · 292
māh · 136, 139, 326, 338
maḥabbet · 97, 185, 229
Maḥabbet · 230
maḥabbetdir · 49, 190
maḥbūb · 71, 99, 114, 131, 179, 191, 323, 326, 366
maḥbūba · 72, 327
maḥbūbum · 234
maḥbūs · 75, 327
maḫfī · 131, 297, 304, 313
maḥfūẓ · 14, 351
maḥfūẓda · 53, 89, 211, 242, 265, 293
maḥfūẓdan · 90, 195, 196
māhı · 323
maḫlūṭ · 155, 210
Maḥmūd · 42, 49, 97, 188, 200, 225
maḥrūm · 340
maḫṣūs · 205, 266
maḫṣūṣ · 59, 80, 187, 232, 321, 352
maḫṣūṣdur · 43, 86, 335
maḥşer · 5, 45, 153, 245, 368
maḥşerde · 45, 46, 96, 137, 140, 212, 216, 234, 272, 309, 324, 325, 329, 359, 360, 371
maḥşeri · 157, 203
maḥşeriñ · 135, 216
māh-tāb · 114, 366
maḥż · 329
maḥzūnem · 174
maḳālī · 139, 321
maḳām · 7, 54, 273, 275, 370
maḳāmım · 58, 328
maḳāmıñ · 49, 71, 97, 188, 225, 294
maḳbūl · 209
maḳṣūd · 266
maḳṣūdı · 333
maḳṣūdum · 134, 330
maḳūlıñ · 34, 322
māl · 278
mālen · 62, 223
mālı · 5, 363, 368
mālıñ · 245
mālına · 292
mālik · 9, 52, 119, 127, 207, 297, 314, 341, 362
mālikdir · 300
mālike · 31, 210
māliki · 283
Mālikī · 120, 214
māniʿ · 180
manṣıb · 238, 340, 362
manṣıbı · 131, 292, 313
Maʿāẕa'llāh · 290
maʿbūd · 47, 97, 188, 206, 222, 283
maʿcūnı · 316, 361
maʿden · 283
maʿdeni · 130, 230, 297, 306, 316, 337
maʿdenisiñ · 46, 137, 325
maʿdūm · 182, 206
māʾil · 118, 236
maʿmūr · 43, 186, 200, 258, 283, 310
maʿmūrı · 135, 302
maʿnā · 177, 179, 209, 235, 302
maʿnāda · 78, 348
maʿnevī · 88, 153, 179, 180, 184, 185, 208, 209, 234, 235, 293, 305, 328
maʿneviyyesini · 365
maʿrifet · 14, 93, 122, 130, 144, 156, 181, 186, 195, 198, 199, 205, 221, 260, 261, 269, 288, 289
maʿrifetdir · 21, 186
maʿṣiyet · 131, 320
maʿṣīyet · 348
maʿṣūm · 12, 25, 32, 43, 86, 126, 134, 180, 246, 256, 313, 335
maʿsūmlar · 371
maʿṣūmlara · 371
maʿṣuḳsuñ · 285
maʿẕūrum · 344
mār · 176
maraż · 39, 132, 197
marażlansa · 361
marażlı · 285, 289
marīż · 184, 195, 220, 239, 250, 282

Marīż · 82, 151, 231, 268
marīżam · 267
marīżdir · 180
marīżem · 187, 220, 234, 254, 345
mā-sivā · 88, 245, 277, 294, 298, 301, 305, 362
mā-sivādan · 322
māşā · 34, 336
mātem · 210, 326
mātemle · 313
maṭarrā · 292
maṭlūbu · 365
maṭlūbum · 174
māye · 320
māyemdir · 361
maẓhar · 194
maẓharı · 194
me'mūr · 115, 335, 366
me'ẕūn · 334
mebde · 326, 332
mebʿūs̱ · 155, 210, 341
mecālim · 357
mecāz · 80, 117, 174
mecāza · 347
mecāzen · 22, 95, 257
mecbūren · 47, 206
mecellī · 262
meclis · 174, 245, 364, 365
meclisde · 222
meclise · 222
meclisinde · 96, 130, 335
meclislerinde · 365
Mecnūn · 121, 353
mecr · 297
mecriniñ · 346
medār · 255, 295, 299, 324
Meddāḥ · 358
meded · 46, 72, 77, 137, 176, 222, 225, 229, 234, 237, 241, 243, 246, 256, 268, 292, 309, 325, 329, 352
medfūndur · 189
medḥ · 221, 306, 318
medḫalī · 62, 227
medḥiñ · 306, 318, 358, 363
medḥini · 15, 325
medḥiñle · 21, 271, 280
Medīne · 65, 125, 301, 331
medīneñ · 71, 294
Medīneñ · 27, 29, 48, 128, 141, 173, 174, 185, 189, 243, 248, 276, 279, 287, 300, 311, 348, 352, 355
medīnenden · 27, 29, 279, 287
Medīnenden · 189
medīneñdir · 48, 134, 175, 292
Medīneñdir · 233
mefḫarisiñ · 11, 325
meftūḥdur · 323
meger · 94, 196, 306, 350
Meger · 229
mehd · 12, 133, 326
Mehdī · 86, 180
Mehdī'ye · 43, 86, 335
meḥdiyle · 114, 366
meḳābir · 297
meḳābirde · 175
mekān · 24, 136, 189, 192, 208, 233, 297
mekāna · 214
mekāndır · 240
Mekānım · 8, 124, 281
mekānımdır · 270
mekānımız · 7, 369
mekānsız · 212
Mekke · 65, 125, 274, 301, 331
mekriyle · 35, 218
Meks̱elīnā · 128, 185
mekşūfdur · 330
melāhī · 245
melālim · 357
Melāʾikler · 29, 189
melek · 135, 212, 302
Melek · 254, 359
melekdir · 136, 139, 298, 338
meleke · 341
melekler · 15, 28, 30, 75, 126, 161, 196, 207, 260, 288, 325, 364
Melekler · 28, 29, 135, 155, 202, 210, 219, 225, 276, 284, 286, 287, 302, 357
meleklere · 317
Meleklerle · 29, 279, 287
melʿūn · 85, 211, 218, 326
memāt · 49, 50, 83, 97, 190, 195, 202, 269, 301
memātdır · 358
Memātdır · 358
memātım · 32, 126, 155, 210, 256
memātıñ · 287
memeli · 13, 27, 264
memem · 12, 173
memesinden · 74, 201
memnūn · 5, 116, 368
menāfiʿ · 298
Menāhīden · 228
menefşe · 155, 156, 352
menzil · 43, 71, 98, 294, 363
menzīl · 29, 189
menzili · 350
menzilim · 292
meʾābım · 341
meʿād · 317
meʿālī · 321
meʾmūr · 32, 182, 298
meʾvā · 346
merāḳım · 8, 123, 281
merāmım · 328, 360
merḥamet · 276, 315, 356, 357
merkez · 350
mermerden · 371
Mernūş · 143, 185
meṣādır · 297
meṣādiḳ · 320
mesāil · 278
mesāʾil · 279, 281, 339
mesāʾille · 47, 278
mescidde · 57, 262
mescidden · 58, 71, 318
mescidi · 300
mescidinden · 70, 327
meṡel · 37, 278, 293
Meṣīṣ · 122, 205

meslegi · 37, 41, 267
mesned · 362
mesnedinde · 314
mes̱nevī · 114, 366
mesʾeleñ · 280
mesrūr · 198, 228, 234, 336, 371
mesrūrem · 174
mesrūrum · 357
mestdir · 252
mesti · 91, 126, 135, 285
mestī · 135, 216, 341
mestim · 362
mestūr · 198
meşāhirden · 292
meşaḳḳatler · 89, 100, 273
meşāyīḫ · 367
Meşāyīḫ · 365
meşġūldur · 21, 271, 274, 280, 333
meşhūr · 51, 114, 175, 217, 366
meşhūrdur · 49, 75, 237
meşḳ · 138, 234
meşriḳ · 68, 233, 244, 323, 364
metānetde · 346
metāʿ · 131, 292, 315, 320
metāʿım · 288
metīndir · 94, 266, 304, 350
metīni · 346
metn · 11, 59, 195, 248, 324
meṭālib · 224
Mevlā · 5, 7, 26, 29, 99, 116, 177, 189, 236, 283, 302, 368, 369
Mevlā'ya · 69, 299
mevlāda · 314
Mevlānā · 114, 366
mevlidiñ · 222, 364
mevlūd · 154, 222
mevlūdına · 248
mevlūdını · 90, 222
mevlūduñ · 248
mevlüdimiz · 5, 368
mevṣūf · 114, 366
mevt · 10, 371
mevtā · 364
mevtāya · 310
mevtāyı · 290
mevtdir · 10, 371
mevtim · 215
mevtu · 69, 371
mey-furūşum · 96, 130, 335
mey-ḫāne · 93, 181, 184, 263, 349
mey-ḫānesinde · 335
meyl · 93, 152, 154, 181, 191, 215, 285
meyli · 13, 137, 187
meyve · 50, 64, 136, 149, 153, 173, 177, 185, 199, 260, 263, 264, 265, 270, 284, 307, 314, 331, 363, 365
meyveciyiz · 98, 206
meyvesi · 185, 307
meyvesindendir · 299, 310
meyyit · 73, 102, 221, 365
mezāda · 131, 315
meẓāhirdir · 338
mezāḳ · 334
Mezāḳ · 336
meẕāḳa · 138, 327
mezār · 372
mezāra · 32, 216
mezārda · 315
mezārım · 179
Mezārım · 288
mezārımda · 151, 263
mezārıñ · 161, 364
mezāristān · 270
meẕheb · 120, 129, 206, 210, 214
meẕhebindendir · 257
meẕhep · 47, 211
meẕkūr · 372
mı · 40, 212, 235, 238, 242, 259, 267, 269, 285, 319, 332, 334
mi · 14, 77, 89, 130, 140, 198, 199, 238, 242, 267, 269, 285, 335
miftaḥ · 14, 142, 189
miftāḥ · 22, 49, 56, 69, 95, 153, 185, 221, 224, 231, 240, 257, 299, 355, 358
miftāḥı · 55, 199, 354
mihmān · 7, 59, 345, 370
mihr · 229
miḥr · 210
miḥrāb · 113, 365
miḥrābına · 58, 328
mihrinden · 50, 177
Mikāʾil · 30, 31, 188, 307
miḳdār · 178
millet · 37, 201, 202
min · 66, 82, 209, 230, 365
Minā · 233
Minā'da · 317
minārede · 59, 232
minber · 56, 58, 69, 72, 125, 231, 265, 301
minberdi · 285
mine · 68, 193, 340, 365
Mine · 244, 323
Mine'l · 68, 323, 364
Mine'r · 322
minenden · 61, 296
minnetden · 39, 128, 332
minnī · 301
miʿmārım · 237
miʿrāc · 56, 58, 69, 70, 72, 83, 231, 275, 300, 303, 327
Miʿrāc · 70, 266
miʿrācda · 372
miʿrācım · 271
mīr · 101, 332
mirʾāt · 48, 134, 175
mirʾātdır · 352
mīs̱āḳda · 356
mīs̱āḳıñ · 176
mis̱āl · 121, 143, 183, 185, 209, 268, 352
mis̱āldır · 342
mis̱ālim · 357
miṣbāḫ · 139, 307
misk · 43, 62, 154, 202, 222, 227, 230, 285, 302, 305, 306, 331, 333, 359
miskden · 306
miskdir · 306

miskidir · 126, 288
Mis̱linā · 143, 185
miyüm · 128, 143, 185
mīzāb · 317
mīzān · 46, 137, 325
monlā · 129, 210
mu'mindir · 56, 58, 69, 72, 231
mu'mine · 59, 232
mubaḥ · 22, 228
mucīb · 339
mucībem · 176
mudaḳḳiḳ · 104, 337
mudaḳḳiḳdir · 297
muġlaḳsın · 199
muhabbet · 83, 301
muḥabbet · 8, 11, 13, 14, 17, 21, 22, 24, 27, 28, 29, 30, 34, 37, 38, 41, 42, 43, 48, 49, 50, 51, 52, 55, 61, 63, 64, 69, 70, 71, 75, 76, 82, 83, 86, 87, 88, 89, 91, 94, 96, 98, 100, 101, 102, 105, 125, 126, 129, 131, 134, 135, 139, 142, 151, 152, 153, 155, 172, 176, 177, 179, 181, 183, 187, 189, 190, 192, 195, 197, 198, 199, 201, 202, 203, 206, 208, 210, 213, 216, 217, 220, 230, 232, 235, 236, 238, 239, 241, 242, 244, 247, 248, 251, 255, 257, 259, 260, 264, 266, 268, 270, 272, 277, 278, 280, 281, 284, 285, 286, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 346, 348, 349, 350, 352, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 371
muḥabbetde · 178, 318, 339
muḥabbetden · 42, 179, 191, 200, 201, 220, 329, 353
muḥabbetdir · 11, 59, 78, 285, 286, 288, 295, 319, 320, 322, 324, 325, 328, 335, 348, 360
muḥabbete · 304, 356
muḥabbetiñ · 115, 366
muḥabbetini · 113, 365
muḥabbetle · 38, 62, 63, 64, 128, 176, 178, 180, 185, 212, 227, 233, 237, 265, 276, 287, 291, 295, 301, 302, 310, 318, 321, 323, 329, 336, 343, 354, 371
muḥabbetler · 201
muḥabbetlü · 122, 192, 195, 211, 212, 244, 333
Muḥabbetlü · 311
muhācir · 189, 229
muḥaḳḳaḳ · 185, 268, 282, 324, 337, 357
muḥaḳḳaḳaḳdır · 69, 326
muḥaḳḳaḳdır · 68, 193
muḥaḳḳiḳdir · 174
muḥaḳḳiḳler · 297
muḥaldır · 239
muḫālif · 7, 211, 290, 370
Muḫālif · 205
muḫalleṣ · 185
Muḥammed · 9, 11, 12, 13, 21, 22, 30, 33, 39, 40, 42, 44, 71, 81, 94, 102, 112, 114, 121, 127, 137, 138, 141, 155, 172, 173, 187, 195, 200, 202, 225, 230, 238, 250, 255, 256, 258, 259, 266, 289, 291, 304, 306, 312, 317, 321, 327, 346, 347, 364, 365, 366, 367, 370, 372
Muḥammedin · 365
Muḥammediyye · 366
muḥarrem · 326
Muḥarrem · 313
muḥarremdir · 210
muḥarrer · 324
muḫaṣṣaṣ · 341
muḫayyerdir · 204, 259, 269
muḥib · 9, 61, 119, 127, 296, 314, 339, 353, 357
muḥibb · 338
muḥibbim · 84, 130, 178, 212, 234, 351, 363
Muḥibbim · 260
muḥibdim · 8, 282
muḥibdir · 132, 180
muḥīṭdir · 209, 242
muḥkem · 283
muḫliṣ · 268
muḫlisiñ · 100, 314
muḫliṣiñ · 338, 346
muḥtāc · 12, 144, 180, 218, 234, 247, 261, 357
muḥtācım · 104, 337
muḥtācız · 25, 137, 219
Muḥyiddīn · 113, 366
muḳābil · 348
muḳadder · 78, 194, 249, 302, 333, 348
muḳadderdir · 305, 358
muḳarrer · 153, 333
muḳarrerdir · 360
muḳırrım · 236
muḳırsam · 37, 278
muḳirrim · 105, 197
mulāḳı · 354
mullaḫaṣ · 341
mum · 42, 195, 27
mumı · 89, 221
muntaẓır · 10, 371
muʿabbid · 10, 280, 312, 372
muʿaḳḳid · 280
muʿallaḳ · 295
muʿallemdir · 255
muʿallim · 43, 47, 88, 210, 278
muʿallimdir · 192
muʿammādır · 240
muʿammer · 27, 194
muʿanber · 302
muʿannid · 129, 210
muʿanniddir · 246
muʿannidler · 297
muʿārıż · 63, 302
muʿarrā · 7, 292, 369
muʿaṭṭar · 333
muʿayyen · 194
muʿazzez · 350
muʿciz · 220, 350
muʿcizden · 156, 322
muʿīn · 47, 75, 208, 232, 249, 308
muʿīndir · 112, 293, 347
muʿīnim · 22, 24, 99, 207, 241, 261
muʿīnimdir · 25, 178
muʿīñiz · 206
muʿīnsin · 44, 173

muʾmin · 228
muʾmin · 268
muʾmin · 320
muʾmin · 371
muʾminīn · 56, 231
muʾmiñiz · 91, 206
muʿtekid · 278
murād · 29, 61, 103, 214, 229, 283, 284, 320, 338, 370
murāda · 143, 185, 279, 282, 329
murādım · 99, 174, 221, 236, 282, 292, 340
muraḫḫaṣ · 341
Muraḫḫaṣ · 144, 186
murġ · 22, 32, 91, 126, 134, 141, 156, 185, 192, 256, 258, 291, 322, 330, 345, 364, 371
murġ- · 156
murġ- · 322
murġı · 14, 29, 71, 93, 130, 156, 178, 181, 245, 247, 249, 250, 259, 269, 274, 284, 291, 323
murselīn · 367
Mūsā'dır · 41, 308
muṣaddaḳ · 100, 183, 314, 337, 357
muṣaffādır · 277
musaḫḫar · 38, 176
muṣallī · 26, 46, 58, 228, 262, 328
Muṣallī · 102, 260
muṣallīdir · 300, 347
Muṣannif · 5, 368
muṣavver · 302, 324
Muṣḥaf · 34, 322, 336, 362
muṣḥafı · 34, 319, 331
muṣībetdir · 211
Muṣṭafā · 11, 22, 24, 42, 141, 142, 195, 225, 230, 258, 317, 365
mustaḳil · 346
mustaḳīm · 26, 46, 49, 105, 175, 179, 181, 185, 187, 214, 262, 310, 339, 358
mustaḳīmden · 284
mustaḳīme · 365
mustaḳīmidir · 346
mustaḳīminden · 245
muşaḫḫaṣ · 341
muttaṣıl · 372
muṭābıḳ · 316, 320, 334
muṭābıḳdır · 192
muṭahhar · 281, 336
muṭīʿ · 196
muṭlaḳdan · 338
muvaffaḳ · 24, 236, 337
muvāfıḳ · 320
muvaḥḥid · 82, 231, 280, 312, 372
Muvaḥḥid · 82, 230
mużāf · 69, 275
mübāḥ · 157, 203
mübāḥdır · 204, 239, 305, 324
mübārek · 13, 58, 61, 64, 71, 94, 151, 185, 191, 221, 227, 251, 263, 264, 277, 318, 350, 364
Mübārek · 222
mübārekdir · 124, 125, 205, 247, 306, 345
mübārekelerini · 366
mübeddel · 306
müberrā · 179, 292
müberrādır · 204
müberrāyım · 7, 117, 370
mübeşşer · 135, 302
mübeyyen · 194
Mübīn · 9, 119, 367
mübīndir · 304
mübtelā · 201, 246, 335, 371
mübtelādır · 14, 275
mübtelāsı · 348
mücāhid · 47, 60, 78, 208, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 355
mücahiddir · 249
mücāhiddir · 77, 241, 305, 343
mücāhidler · 305
mücāhidsen · 45, 78, 349
mücellā · 302
mücerred · 8, 101, 321
mücevher · 249, 314
mücevherdir · 214
mücevvher · 336
mücibdir · 55, 213
mücrim · 178, 218
mücrimlere · 217
müddeʿāda · 315
müdebber · 194
müdeḳḳiḳ · 357
müderrisler · 174
müdevver · 25, 194
müebbed · 312
müebbetdir · 272
müenneṡle · 191
müeṡṡir · 26, 194
müeṡṡirden · 78, 342
müeẕẕinle · 60, 262
müeẕẕinler · 59, 232
müfessirdir · 34, 322
müftī · 128, 254, 313, 358
müftīniñ · 358
müftisi · 11, 317
müftisī · 347
müheyyā · 237, 299, 371
mühürlenmiş · 196
müjde · 29, 237, 270, 284, 287, 340, 357
mükāfātı · 100, 310
mükedder · 249
mükeffer · 249
mükellef · 32, 47, 126, 206, 256, 260, 262
mükemmel · 306
mükerrem · 326
mükerrer · 324
mülkdür · 31, 210
mülki · 5, 310, 368
mülküdür · 292
mülküñ · 283
mülkünüñ · 321
mümāṡil · 281
mümeyyiz · 310
mümeyyizdir · 155, 156, 352
mümkündür · 323
münābir · 297
münācāt · 61, 279
münādiler · 262
münāfıḳdan · 7, 117, 370
münāfıḳdır · 192

münāfıḳlar · 13, 176
müneccim · 129, 305
münevver · 52, 122, 333, 336
münevverdir · 54, 326
münīre · 101, 332
Münkereyn · 32, 216
münkir · 32, 182, 206, 249
Münkir'e · 96, 309
münkireyn · 353
münkiri · 43, 88, 210
münkīri · 358
müntehī · 302
münteşir · 103, 191, 331
münzevī · 260, 371
müʾebbed · 372
müʾmin · 7, 370
müʾmine · 7, 370
mürīd · 22, 89, 99, 100, 136, 177, 184, 257, 273, 302
Mürīd · 99, 100, 221, 314, 333
mürīde · 282
mürīdi · 214
mürīdim · 22, 24, 87, 99, 100, 138, 179, 207, 209, 234, 260, 271, 349
Mürīdim · 234
mürīdiñ · 316
mürsel · 212
mürşid · 99, 100, 114, 136, 177, 184, 198, 302, 306, 310, 366
mürşīd · 346
mürşide · 214
mürşidi · 282, 320
mürşidim · 87, 99, 100, 179, 209, 234, 271
mürşīdimiz · 113, 365
mürşidiñ · 100, 314, 318
müsāvidir · 89, 103, 199
müsāvīdir · 48, 174, 199
müseccel · 306
müsemmāñız · 174, 214
Müslümān · 223
müstecāb · 61, 219, 251
müstehlek · 283
müşāhiddir · 209
müşkil · 240
müşkilātım · 99, 179
müşkillere · 224
müşkülāt · 115, 366
müşküllere · 41, 280
müştāḳım · 220
müştāḳıñ · 333
mütedeyyin · 194
Mütevellid · 5, 368
müṭāla῾ · 279
müyesser · 302, 365
müẕekkerdim · 191
müzeyyen · 194, 291
müẕnib · 334

N

n'ider · 91, 189, 271
N'ola · 240
nāfi῾ · 282
nāfi῾den · 8, 282
naġme · 152, 266
naḥnu · 66, 153, 185, 186, 305
nāil · 365
nāḳa · 85, 312, 334
naḳḳāşıdır · 21, 131, 183
naḳl · 47, 211
naḳle · 317
naḳş · 101, 197, 269
Naḳş · 183
naḳşbend · 184
naḳşbendim · 184
Naḳşibend · 21, 131, 183
Naḳşībend · 102, 365
Naḳşibende · 104, 183
Naḳşibendī · 12, 183
naḳşībendī · 93, 333
Naḳşībendī · 102, 365
naḳşibendīden · 313
Naḳşibendīdir · 183
naḳşībendīdir · 112, 316, 347
naḳşibendim · 24, 184
Naḳşibendim · 99, 104, 136, 183, 184
nāliş · 334
nām · 321, 359
namāz · 46, 56, 57, 58, 60, 69, 72, 73, 82, 83, 223, 224, 228, 230, 231, 235, 262, 263, 273, 371
namāza · 60, 347
namāzdır · 39, 49, 55, 56, 58, 59, 60, 68, 69, 72, 82, 213, 231, 232, 271, 300
namāzı · 82, 223, 230, 263, 347
namāzında · 228
namāzını · 228
namāzıyla · 228
namāzla · 300
namāzsız · 223
namāzsızlar · 73, 224
nāme · 32, 274, 321, 356
nāmıma · 323
nāmımız · 7, 123, 369
nāmıñ · 13, 42, 71, 176, 195, 255, 364
nānıñ · 213
nāʾil · 339, 371
na῾īm · 199
na῾īmdir · 348
Na῾t · 17, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327,

328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 370, 372
naʿtı · 175, 251, 286, 371
naʿtıñ · 15, 21, 93, 156, 181, 212, 238, 247, 271, 280, 303, 307, 315, 323, 325, 326, 331, 343, 344, 354, 363
naʿtına · 197
naʿtında · 353
naʿtıñda · 69, 326
naʿtını · 94, 350
naʿtıñla · 184, 274, 333, 360
naʿtiñ · 359
naʿtlı · 341
nā-puḫte · 73, 221
nār · 37, 121, 152, 179, 207, 209, 215
nāra · 45, 216, 237, 290
nāsa · 260
Naṣārā'dan · 23, 223
naṣīb · 40, 63, 120, 174, 181, 217, 233, 234, 354
Naṣīb · 305
naṣībdir · 101, 359
Naṣībim · 302
naṣīḥat · 195, 248, 310
naṣīḥatler · 246
Naṣīr · 249
naṣīrdir · 293
naṣru'llāh · 205
nāṭıḳ · 334
nāṭıḳdır · 90, 182
naẓar · 70, 95, 96, 142, 207, 240, 260, 280, 300, 304, 328, 332
naẓardı · 219
nāẓım · 354, 358
nāẓır · 41, 280
nāẓırdır · 362
naẓīr · 349
naẓīriñ · 326
naẓm · 55, 354
ne · 6, 14, 21, 30, 31, 32, 37, 39, 41, 42, 47, 49, 53, 75, 81, 113, 117, 121, 127, 131, 136, 138, 140, 157, 172, 174, 178, 179, 181, 186, 188, 192, 201, 202, 208, 215, 216, 220, 221, 222, 226, 227, 228, 236, 237, 239, 245, 258, 267, 288, 297, 311, 313, 332, 340, 351, 352, 366, 369
Ne · 39, 53, 78, 104, 128, 172, 193, 226, 230, 236, 283, 287, 298, 313, 315, 317, 323, 328, 330, 332, 342, 343, 348, 354
nebātdır · 297
nebātı · 233
nebātım · 210, 256
nebīdir · 250
Nebīler · 202, 229, 358
nebīlerden · 197
nebiyye · 214, 229
nebiyyī · 17, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 370, 372
nebiyyu'llāh · 43, 331
nebẕecik · 51, 217
necāt · 238, 267
Necāt · 56, 231
necātı · 247
Necātı · 237
necātım · 103, 360
necm · 198, 338
necmest · 113, 366
nedāmet · 35, 125, 218
neden · 75, 151, 233, 260, 292, 323
nedendir · 63, 233
nedir · 220
Nefeḫtu · 66, 209
nefes · 52, 294, 342
nefeslerimizi · 114, 366
nefis · 313
nefisdir · 90, 252
nefisle · 97, 229
nefislerimizi · 114, 366
nefʿī · 80, 187
nefs · 25, 54, 74, 77, 78, 90, 118, 182, 208, 237, 241, 265, 278, 292, 294, 295, 296, 308, 342
nefsānī · 90, 151, 249, 295
nefse · 117, 144, 204, 267
nefsi · 75, 78, 90, 204, 251, 252, 291, 295, 305, 313, 314, 355
nefsī · 197, 292
nefsim · 14, 74, 90, 200, 216, 308
nefsime · 277
nefsimi · 241
nefsimiñ · 6, 369
nefsiñ · 39, 209, 255
nefy · 214
Nekīr · 32, 182
nem · 178
Nemrūd · 37, 121, 152, 209
nerden · 215
neşʾesi · 316
neşr · 230, 306, 314, 367
neşrine · 155, 210
nev · 38, 101, 192, 344
nevāfil · 301
nevbet · 220
nev-cemāl · 38, 192
nev-civānlıḳ · 5, 133, 368
neyin · 176

neylesün · 363
ni'l · 139, 307
ni'tdim · 219
nice · 215, 222, 273, 274, 291, 340, 356
nidā · 36, 59, 219, 221, 232
nihāyet · 251
nihāyetsiz · 319, 361
nikāḥ · 22, 97, 228, 229, 251
nikāḥa · 229
nikāḥdır · 61, 75, 77, 251
nikāḥen · 228
Nikāḥen · 229
nikāḥı · 22, 144, 228, 267
Nīl · 124, 125, 205
niʿamdan · 296
niʿme · 365
niʿmet · 14, 48, 94, 104, 113, 142, 189, 202, 206, 298, 304, 351, 365
niʿmetden · 178
niʿmetdir · 21, 42, 81, 127, 172
niʿmeti · 303, 363, 371
niʿmetler · 6, 369
nīsān · 126, 175, 195, 242
nis̱ār · 359
nisbe · 255
nisyānda · 6, 369
nişānı · 6, 259, 369
nişīnim · 362
niyāz · 200, 331
niyāza · 60, 347
niyāzdır · 65, 213, 300
niyāzen · 227
niyāzım · 211
niyāzını · 178
niyyetim · 80, 117, 118, 174, 236
noḳṣān · 258
noḳsānı · 6, 369
noḳṣānını · 315
noḳṣānīdır · 315
Nūḥ · 37, 202
nuẖās · 341
Nuẖās · 235
nuḳud · 201
nūr · 21, 33, 42, 48, 55, 62, 71, 81, 82, 84, 92, 101, 105, 114, 127, 133, 136, 139, 141, 149, 172, 173, 197, 211, 223, 230, 252, 255, 266, 288, 295, 298, 307, 309, 338, 342, 353, 356, 360, 361, 366
Nūr · 126, 288
Nūr'dan · 126, 288
nūra · 6, 105, 139, 140, 141, 197, 213, 243, 307, 308, 368
nūrān · 197
nūrdur · 82, 230, 307, 356
nūrı · 49, 56, 232, 312, 371, 372
nūrıdır · 82, 361
nūrum · 101, 197
nūruñ · 67, 230, 307
nuṣḥ · 183
nusẖa · 44, 186, 258
nuṣret · 276, 349
nuṣretiñ · 11, 325
nuṣretle · 9, 123, 276, 321, 327
nūş · 184, 186, 239, 322, 365
nūşum · 335
nuṭḳı · 320
nübuvvet · 54, 94, 138, 265, 326, 350, 351
Nübuvvet · 345
nübüvvet · 34, 263, 331, 352
Nübüvvet · 206
nümādır · 80, 117, 174, 265
nümāyız · 206
nümūde · 69, 326
nüzūl · 28, 71, 196, 224, 277, 283, 294, 305
nüzūluñ · 71, 294

O

o · 11, 12, 13, 27, 33, 48, 52, 55, 72, 79, 91, 94, 101, 102, 105, 123, 126, 130, 150, 156, 158, 178, 183, 186, 188, 196, 197, 226, 258, 260, 264, 289, 292, 293, 304, 308, 312, 322, 325, 327, 334, 336, 349, 352, 356, 360, 361
odur · 138, 172, 234, 253
oğlum · 6, 7, 9, 10, 26, 133, 312, 346, 369, 371, 372
oğlumuñ · 372
oğlumuz · 8, 282
oğluñ · 243
oḳınsa · 13, 176
oḳu · 6, 7, 133, 172, 193, 246, 289, 369, 370
oḳudanlar · 222
Oḳudı · 30, 38, 277
oḳuduk · 7, 123, 369
oḳunañ · 365
oḳundı · 364
oḳundu · 272
oḳunduḳça · 6, 133, 246, 369
oḳundum · 179
oḳunmaz · 179, 216, 235, 240, 253
oḳunmuşdur · 282, 352
oḳunsa · 246, 276, 290, 291, 329, 359
Oḳunsam · 118, 236
oḳunsun · 73, 221, 241, 248, 282, 294, 323
oḳur · 21, 25, 29, 30, 33, 34, 38, 64, 83, 90, 93, 94, 95, 102, 104, 112, 132, 154, 156, 173, 175, 180, 181, 189, 190, 191, 194, 198, 200, 206, 211, 212, 222, 224, 233, 238, 239, 246, 247, 248, 253, 265, 271, 273, 274, 276, 277, 279, 281, 297, 298, 300, 301, 302, 304, 307, 310, 319, 320, 329, 358, 362, 371
oḳurdı · 14, 39, 226, 231
oḳurduḳ · 25, 137, 219
oḳurdum · 191
oḳurken · 245
oḳurlar · 42, 71, 103, 207, 224, 255, 360
oḳurmuş · 274
oḳursa · 48, 225, 248, 290, 298, 309
Oḳursa · 352
oḳursam · 34, 52, 254, 315, 319, 336
oḳursan · 303
oḳurum · 195

oḳuruñ · 90, 196
oḳuruz · 222
oḳuyanlar · 222
ol · 5, 6, 7, 9, 14, 26, 27, 40, 43, 46, 60, 65, 68, 73, 75, 90, 116, 119, 121, 127, 137, 143, 153, 155, 185, 193, 194, 197, 215, 221, 223, 224, 226, 229, 232, 242, 249, 252, 256, 258, 268, 274, 280, 283, 297, 306, 307, 325, 331, 351, 365, 367, 368, 369
ola · 154, 240
olan · 7, 26, 47, 64, 113, 114, 115, 214, 219, 228, 229, 246, 253, 278, 315, 317, 365, 366, 369, 372
oldı · 6, 30, 33, 37, 69, 80, 89, 91, 103, 104, 117, 120, 126, 137, 143, 174, 175, 179, 189, 191, 200, 201, 202, 214, 217, 219, 220, 230, 239, 246, 250, 254, 255, 275, 288, 289, 308, 331, 369
oldıysa · 53, 244
olduḳ · 62, 223
olduḳça · 52, 72, 207, 275
oldum · 8, 72, 79, 86, 97, 99, 101, 155, 178, 184, 187, 188, 220, 221, 321, 327, 359
olduñ · 128, 185
oldur · 82, 214, 239
olınmaz · 21, 186
olma · 74, 118, 208, 241
olmaḳ · 22, 257, 323, 361
olmaḳdır · 99, 221
olmam · 75, 183, 249
olmaz · 43, 44, 47, 48, 49, 50, 63, 76, 77, 78, 82, 83, 90, 97, 121, 122, 135, 138, 141, 173, 179, 181, 190, 194, 195, 203, 204, 211, 215, 220, 223, 230, 233, 235, 247, 250, 251, 252, 268, 291, 294, 301, 310, 324, 347, 349, 350, 352, 360
olmazlar · 207
olmazsa · 218
olmuş · 101, 118, 141, 197, 246, 261
olmuşdur · 25, 172, 194, 228, 278
olsa · 10, 32, 126, 128, 185, 202, 233, 234, 238, 255, 256, 259, 292, 301, 343, 348, 371
olsalar · 223
olsam · 178, 303
olsun · 6, 7, 9, 40, 44, 61, 99, 120, 133, 136, 140, 184, 213, 217, 219, 249, 251, 258, 290, 292, 306, 315, 325, 346, 349, 360, 369
olunca · 5, 116, 117, 173, 204, 368
olundı · 371, 372
olunduḳça · 32, 356
olunmaz · 7, 318, 370
olunmazsa · 216
olup · 191, 198, 227, 371
olur · 25, 54, 90, 126, 139, 182, 193, 199, 210, 212, 215, 220, 222, 234, 237, 238, 241, 246, 258, 268, 288, 298, 306, 321, 334, 338
olur mıyum · 86, 184
olurken · 88, 245
olursa · 278
on · 5, 7, 8, 37, 47, 99, 101, 116, 123, 177, 190, 202, 289, 321, 368, 370, 371
ondan · 300
onulmaz · 334
oruc · 62, 223
orūc · 62, 72, 227, 228
Os̱mān · 84, 212, 243, 244, 318, 360
Os̱mānī · 324
otlar · 151, 295
otuz iki · 50, 177
oṭurmuş · 274, 327
oynar · 14, 77, 130, 204, 269, 283

Ö

ögren · 298
öksüs · 243
ölürsem · 73, 241
Ömer · 84, 212, 243, 244, 318, 360
ömr · 10, 371
ömrimiz · 188
ömrüm · 7, 47, 82, 135, 233, 291, 369
ömrüñ · 10, 359, 371
ömrüni · 251
ömürdür · 271
öpdüm · 8, 188, 282
öpsem · 57, 331, 339
öte · 30, 31, 188
öteñ · 33, 91, 156, 196, 238
öter · 93, 154, 156, 181, 250, 270
öterler · 274
öẕr · 347

P

pādişāh · 114, 239, 366
pādişāhdır · 308
pādişāhı · 112, 114, 183, 347, 366
pādişāhıdır · 293
pādişāhımdır · 238
pādişāhımız · 7, 369
pādişāhında · 282
pādişāhinem · 320
pāk · 281
pākdır · 104, 298
pākım · 104, 183
pākī · 340
pākim · 258
pākimsiñ · 349
pākiñiz · 364
panzehri · 246
par par · 307
pās-bān · 9, 119, 129, 337, 367
pāyān · 235, 261, 297, 334, 357, 361
peder · 10, 132, 346
pederi · 371
Pederi · 371
pek · 7, 46, 61, 156, 186, 201, 296, 300, 354, 370
peliddir · 211
penāhı · 323
pencere · 140, 213
pençşenbededir · 372
pendim · 183
per · 54, 273
Per · 141, 364
perde · 188
perestim · 362

perişān · 203
perīşān · 154, 212, 215, 261
pertev · 255
pervāne · 88, 103, 180, 330
pervāneyim · 22, 141, 258
pervāz · 330
perverd-gārımız · 7, 370
peşīnen · 99, 179, 229
peydā · 139, 321
peyġamber · 43, 98, 331, 363, 366
peyġamberi · 365
peyġamberisiñ · 74, 136, 325
pıñarıdır · 281
pīr · 8, 101, 102, 155, 188, 321, 332, 359, 365
pīrdir · 101, 344
pişir · 210
pişirdim · 215
pişmānımız · 5, 368
piyāde · 72, 98, 206, 225
post · 362
pūder · 157, 203
puñarıdır · 297
put · 209
put-perest · 183
pür · 89, 115, 221, 261, 357, 366
pürhān · 232
pürsān · 140, 198
püt · 362

R

rā · 334
Rabb · 25, 36, 126, 137, 218, 219, 367
Rabbānī · 113, 114, 365, 366
Rabbī · 61, 245, 251
rabbikum · 91, 329
Rabbikum · 91, 206
Rabbim · 371
Rabbiñ · 37, 277
rābıṭa · 183
rābıṭam · 12, 21, 104, 105, 131, 183, 197
rabṭ · 183
rabṭım · 104, 183
rāciᶜ · 189
raġbet · 229, 251
raġbeti · 328
rāh · 7, 9, 123, 179, 292, 313, 336, 342, 343, 344, 367, 370
rāḥat · 60, 262, 283, 288
rāḥatdır · 299
rāḥatım · 254
rāhında · 226
Raḥīm'den · 27, 287
raḥīmden · 123, 156, 312
raḥīmdir · 222, 293, 348
raḥīmim · 82, 361
raḥīmsin · 79, 174
raḥm · 371
raḥman · 104, 337
raḥmān · 322
Raḥmān · 289
raḥmānı · 203, 255
raḥmānī · 172
raḥmet · 6, 10, 52, 53, 100, 133, 142, 144, 177, 182, 186, 218, 235, 236, 240, 242, 255, 267, 287, 293, 309, 310, 324, 332, 336, 337, 345, 351, 361, 363, 365, 369, 372
raḥmetde · 153, 333
raḥmetden · 58, 60, 328, 344
raḥmetdir · 27, 192, 214, 261, 276, 287, 314, 316, 322, 338, 362
raḥmete · 278
raḥmeten · 356, 365
Raḥmeten · 258
raḥmeti · 26, 216, 222, 265, 269, 303, 350
raḥmetiñ · 219, 315, 341, 361
raḥmetindendir · 151, 263
raḥmetiniñ · 6, 369
raḥmetle · 265, 281, 356
raḥmetler · 197
Raḥmetu'llāh · 10, 143, 372
raḳamdan · 323
ramażāna · 227
raᶜnā · 179, 335
ravża · 7, 50, 52, 71, 79, 102, 124, 144, 150, 151, 155, 178, 180, 189, 205, 210, 243, 263, 273, 311, 322, 339, 340, 344, 352, 362, 370
ravẓa · 355
ravżañ · 200, 269
ravżana · 49, 189, 190, 336
ravżanda · 57, 130, 150, 158, 178, 339
ravżanı · 94, 150, 178, 331, 339, 341, 350
ravżañız · 64, 191
rāżı · 249
rāżıyım · 97, 236
rāżī · 189, 366
Rebīᶜ · 222
receb · 9, 132, 346
Receb · 9, 346, 371, 372
red · 302
refīḳ · 68, 193
refīḳim · 180, 193, 236, 292
refīḳimdir · 52, 235, 336
refᶜ · 246
reh · 101, 359
reh-ber · 323, 352
reh-berim · 33, 208
rehdir · 347
reh-güzārım · 314
reis · 207
remlest · 113, 366
remz · 226, 297
Remzi · 372
Remzī · 312
renc · 334
reʾīs · 257, 365
reʾsīme · 6, 139, 141, 368
resm · 324
Resūla'llāh · 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 21, 22, 24, 25, 27, 29, 32, 33,34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 46, 47, 49, 50, 51, 52, 55, 56, 58, 60, 61, 63, 64, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74,75, 76, 78,79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 90, 91, 92, 93, 94, 95,96, 97, 98, 99,100, 101, 102, 103, 104, 105, 112, 117, 119, 121, 123, 124, 125, 126,

127, 128, 129, 130, 131, 133, 134, 135, 136, 137, 139, 140, 141, 142, 143,144,145, 146, 149, 150, 151, 152, 153, 155, 156, 157, 158, 167, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184,185, 186, 187, 188, 189, 190, 191,192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327,328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 370, 371, 372
resūle · 212, 239
Resūlu'llāhımız · 5, 368
reşādet · 115, 366
reşīddir · 42, 225
revā · 234, 267
revādır · 99, 179, 241
revāfiż · 302
reyḥān · 33, 91, 123, 156, 157, 196, 312, 352
rezāʾil · 339
rezīl · 44, 173, 178
Rıḍvānı · 50, 340
rıżā · 335
Rıżā · 49, 56, 69, 231, 236, 278, 361, 367
rıżāda · 318
rıżādır · 80, 117, 151, 174, 268
rıżau'llāh · 348
rıżāya · 240
Rıżāya · 97, 236
rıżāyā · 298
rızḳı · 251, 305
rızḳına · 65, 68, 223
rızḳını · 249, 251
rızḳu'llāh · 249
ricā · 24, 79, 178, 337, 357
Ricā · 341
ricādır · 151, 268
ricāi · 247
risālet · 7, 151, 263, 265, 314, 338, 351, 370
risāletden · 331, 352, 353
riyā · 80, 253
riyādan · 236
riyādır · 290
riyāı · 80, 117, 174
riyānıñ · 62, 227
riyāsız · 47, 208
riyāżāt · 97, 229
riyāżetle · 78, 97, 236, 291, 305, 355
rū · 101, 344
Rūfāʿī · 115, 366
rūh · 209
rūḥ · 66, 90, 91, 117, 180, 182, 189, 192, 201, 208, 209, 247, 290, 291, 304, 329
rūḥa · 308, 336
rūḥānı · 205
ruḥānī · 51, 230
rūḥāni · 235
rūḥānī · 24, 44, 70, 94, 103, 131, 191, 196, 208, 213, 255, 262, 269, 272, 273, 274, 293, 299, 300, 301, 304, 305, 311, 319, 327, 350
rūḥdur · 71, 294
rūḥı · 6, 133, 247, 274, 369, 371
rūḥlarımıza · 113, 365
ruḫṣat · 229
rūḥum · 33, 91, 94, 103, 189, 196, 213, 270, 284, 304, 322, 323, 345
rūḥuma · 52, 124, 235, 247, 270, 336
rūḥumdur · 291
rūḥumuz · 277
rūḥuñ · 57, 262, 273, 297
rūḥuna · 259
Rūm · 8, 124, 281
Rūma · 5, 116, 124, 127, 226, 368
Rūmeli'ni · 5, 124, 368
Rūmī · 114, 366
rumūz · 310
rūşen · 355
rūşenā · 52, 342
rūz · 5, 22, 26, 44, 45, 96, 140, 141, 142, 153, 193, 214, 234, 258, 261, 272, 306, 309, 324, 325, 329, 359, 364, 365, 368
rūzgārı · 38, 176
rücūʿ · 184, 189
rükn · 60, 344
rümūz · 350
Rümūz · 339
rüʾyāda · 156, 279, 354
rüsüldür · 266
rüzgār · 123, 144, 156, 218, 312

S

Ṣabāvetden · 281
ṣābıḳdır · 89, 220
ṣabır · 299
Ṣabırdır · 53, 265
Ṣabī · 47, 190, 286
Ṣabīken · 252
Ṣabīler · 43, 86, 335
ṣābit · 365
ṣabr · 45, 78, 349
ṣabrı · 360
ṣaçarlar · 222
ṣaçıldı · 230
ṣad · 85, 312
ṣadā · 156, 322
ṣadāḳān · 155, 156, 352
Ṣadāñız · 364
ṣadāsı · 176, 196, 301, 356
ṣaddaḳnā · 278
Ṣadef · 201

ṣādıḳ · 60, 80, 88, 103, 197, 253, 268, 298, 330, 334
ṣadırda · 21, 42, 81, 127, 172
ṣadrımda · 201
ṣadrında · 362
Ṣadriddīn · 366
Ṣafa · 144, 267
ṣafā · 51, 64, 91, 99, 136, 184, 217, 220, 232, 238, 241, 249, 251, 260, 268, 277, 293, 315, 329, 334, 371
Ṣafā · 93, 181, 208, 232, 238
ṣafādārem · 232
Ṣafādır · 182, 328
ṣafāsıñ · 154, 250
ṣaff · 64, 315
ṣaġāʾir · 246
ṣaġırdır · 53, 244
ṣaḥābe · 84, 212, 311
ṣaḥābeñ · 14, 85, 116, 127, 226
ṣaḥābendir · 84, 212
ṣāḥibi · 113, 115, 365, 366
ṣāḥibu · 114, 366
ṣaḥīḥ · 9, 119, 127, 314
ṣaḥīḥe · 239
ṣaḥrā · 121, 153, 207, 333, 353
ṣaḥrāda · 153, 237
ṣaḥrāsını · 122, 333
sāʾile · 246
sāʾilem · 234
ṣāʾim · 227
saḳā · 317
Ṣaḳalım · 339
ṣaḳalımla · 79, 150, 178
ṣaḳalından · 44, 212, 353
ṣaḳın · 223
ṣaḳıñ · 303
Ṣaḳıñ · 23, 223
ṣaḳīl · 235
ṣaḳlar · 27, 194
ṣaḳlasun · 236
ṣala · 192
ṣalā · 126, 186, 262, 264
Ṣalat · 211
ṣalāt · 57, 62, 355
Ṣalāt · 44, 55, 173, 176, 213, 234, 263, 311
ṣalātım · 55, 360
ṣalātıyla · 57, 62, 355
ṣalātu · 365
sālik · 101, 197
sālike · 100, 177
sālikīni · 114, 366
ṣalla'llāhu · 17, 172, 173, 174, 175, 177, 178, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199,200, 201, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276,277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 363, 364, 367, 370, 372,
ṣallar · 138, 351
ṣallū · 29, 189, 190, 239
Ṣalmān · 5, 124, 368
ṣalmaz · 252
salṭanat · 54, 326
ṣamān · 227
Ṣamedānī · 114, 366
ṣameddir · 24, 330
sanā · 255
saña · 5, 25, 33, 44, 74, 99, 104, 118, 128, 137, 144, 173, 185, 200, 208, 218, 219, 221, 224, 229, 282, 285, 294, 306, 321, 341, 368
Saña · 72, 85, 90, 222, 227, 228, 287, 312
sañadır · 176, 360
sancāġ · 5, 124, 125, 274, 368,
sancāġı · 226
sancāḳ · 135, 229, 335
ṣānīʿ · 34, 258, 336
Ṣanurlar · 24, 208
ṣanursam · 278
saʿādet · 5, 25, 60, 128, 133, 138, 185, 194, 224, 234, 250, 251, 262, 279, 287, 365, 368
saʿādetle · 60, 197, 203, 243, 354
sāʿat · 371
saʿdeyk · 192
sāʾil · 278
sāʾile · 270
sāʾilem · 258
sāʾilim · 217
ṣararmış · 227, 356
Ṣararmış · 227
sarāy · 58, 71, 88, 103, 188, 318, 330
sarāya · 212
sarāyımdır · 212
sarāyında · 345
ṣarf · 245, 315
sarḫoşlarından · 184
ṣarrāf · 130, 316
Ṣatılmaz · 235
ṣaṭıldı · 230
saṭırda · 113, 276
ṣavāba · 329
ṣavābdır · 206
ṣavmi · 57, 62, 355
ṣavt · 317
ṣavur · 89, 137, 143, 175
sāyebān · 6, 139, 141, 368
sāyebānsın · 141, 364
sāyende · 228
sāyendedir · 177
sāyesi · 48, 141, 173
s̱ebātdır · 83, 297
s̱ebātım · 210, 256, 360

sebeb · 365
sebebdir · 103, 205, 225
sebebsin · 26, 222
sebīli'llāh · 78, 355
seccādei · 60, 61, 197, 296
secde · 340
secdede · 60, 347
Ṣedā · 238
sefāhet · 202
sefer · 14, 24, 142, 184, 189, 226
Sefer · 226
sefīhdir · 182
sefīne · 114, 257, 332, 366
sefīnem · 207
seḥāb · 116, 144, 191, 195, 197
Seḥāb · 144, 186, 224
seḥābı · 144, 189
seḥābsın · 213
seḫāvet · 241, 314
seher · 296
seḥer · 14, 27, 57, 60, 102, 142, 189, 197, 200, 207, 233, 238, 254, 256, 259, 262, 264, 270, 273, 274, 287, 303, 312, 339
Seḥer · 77, 131, 238, 269, 274, 311
seḥerde · 271, 276, 319, 338
seḥer-gāhī · 103, 191
seḥerler · 353
seḥerlerde · 333
sehīl · 329
s̱eḳāleyn · 365
sekiz · 7, 8, 9, 46, 47, 48, 49, 56, 75, 82, 101, 123,125, 126, 132, 134, 175, 181, 190, 199, 219, 221, 231, 232, 237 239, 251, 274, 289, 300, 321, 346, 370, 371
sekizde · 371
sekr · 96, 309
sekrān · 45, 96, 130, 324, 335
seksen · 5, 124, 368
selām · 44, 77, 85, 173, 176, 200, 212, 223, 239, 263, 269, 296, 302, 311, 312, 332, 354, 355
selāmdır · 7, 370
selāmet · 205
selāmı · 14, 29, 49, 142, 189, 190
selāmım · 211, 328, 360
selāmu · 365
seleknā · 365
selem · 198, 208, 285, 296
selīmim · 243, 361
sellem · 17, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 220, 221, 222, 223, 224,225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 370, 372
semā · 28, 96, 142, 202, 269, 328
semāda · 28, 286
semādan · 116, 144, 191, 197
Semāvāt · 225
semāvāta · 36, 218
Semāvāta · 56, 58, 69, 72, 231
semen · 156, 354
semiʿdir · 359
semiʿnā · 33, 127, 205, 206, 215, 272
semm · 44, 218
sen · 6, 14, 39, 42, 43, 45, 46, 98, 121, 124, 137, 216, 221, 222, 225, 235, 238, 245, 247, 255, 258, 275, 288, 292, 323, 325, 331, 332, 351, 363, 369
s̱enā · 219
s̱enāda · 318
sende · 173, 199, 209, 212, 213
senden · 14, 37, 142, 176, 189, 195, 213, 217, 218, 256, 277, 340, 370
sene · 9, 132, 346, 372
Sene · 83, 367
seneddir · 27, 187
senesi · 371
seni · 7, 26, 97, 188, 219, 281, 318, 369
senin · 201
seniñ · 7, 12, 21, 36, 42, 57, 73, 84, 89, 90, 103, 136, 138, 140, 177, 180, 184, 192, 199, 200, 201, 209, 211, 212, 220, 222, 225, 241, 244, 247, 258, 262, 271, 274, 280, 320, 333, 364, 369
Seniñ · 103, 198, 220, 221, 222, 225, 228, 296
seniñçün · 136, 192
seniñdir · 50, 136, 149, 173
seniñle · 14, 48, 144, 199, 218, 351
seniyyen · 229
sensin · 42, 116, 174, 195, 199, 218
sensiñ · 10, 39, 59, 91, 132, 192, 200, 218, 229, 234, 243, 250, 255, 345, 346
sensiz · 138, 140, 192
seʿīddir · 242
seʿīde · 325
seʿūd · 203
seʿūdı · 203
serāce · 307
s̱erāda · 130, 316
ser-ā-pā · 298
ser-ā-pā yā · 351
ser-ā-ser · 74, 136, 325
serdi · 61, 296
Serendib · 36, 126, 218
serer · 60, 197
sereyāndır · 310
ser-ḫoş · 324
Serindib · 192
sermāye · 82, 135, 291
ser-māyemiz · 201
ser-māyesiz · 132, 344

ser-ʿaskerdir · 85, 193, 226
ser-te-ser · 101, 167, 197, 238
server · 114, 366
setr · 371
ṣevāb · 113, 366
s̱evāb · 79, 150, 178
s̱evābdan · 32, 356
s̱evābdır · 102, 220, 250, 273
S̱evābı · 310
S̱evābım · 79, 150, 178
S̱evāblar · 73, 271
s̱evābmış · 307
sevād · 120, 214
sevdā · 5, 14, 50, 150, 157, 178, 212, 240, 275, 352, 368
sevdigim · 72, 207, 225
sevenlerden · 259
sever · 212, 271, 311
Severse · 221
seversem · 37, 277
sevgili · 6, 369
sevindi · 38, 277
sevindik · 81, 149, 173
sevindim · 179, 237, 286, 291, 346, 363
sevindir · 88, 245
sevinsün · 180, 294
sevişdir · 304
sevişmişler · 131, 191
sevmeyen · 85, 211
sevmez · 259
S̱evr'den · 126, 288
seyf · 11, 205, 243, 278, 279
seyfi · 25, 194
seyfidir · 292
seyfini · 308
seyfu'llāh · 206
Seyḫān · 122, 205
seyl · 274
seyller · 293
seyr · 58, 71, 93, 152, 154, 181, 182, 207, 271, 285, 318, 330, 333
seyyāḥda · 284
seyyāḥım · 212
seyyidinā · 365, 367
seyyidu · 365
sezā · 150, 178, 197, 332
sezādır · 326
ṣıddıḳ · 235
Ṣıddīḳ · 102, 365
ṣıdḳ · 44, 173
ṣıfāt · 97, 188, 332
Ṣıfāt · 338
ṣıfātıñ · 34, 79, 174, 194, 269, 362
Ṣıfātıñ · 294
Ṣıfātıñ · 294
ṣıfātından · 338
ṣıfātü · 15, 353
ṣıfra · 212
ṣığındıḳ · 218
Ṣığındıñ · 69, 299
ṣıḥḥat · 95, 220, 239, 246, 250, 267, 282
ṣıḳıldı · 192
ṣıḳıldıḳ · 200
ṣırāṭ · 313
ṣırāṭı · 26, 46, 262
Ṣırāṭı · 45, 46, 47, 83, 190, 211, 245, 273, 300
ṣırāṭından · 238
sırr · 88, 198, 208, 235, 266, 289, 324
sırra · 235
sırrıma · 33, 34, 94, 136, 139, 266, 304, 326, 336, 338
Ṣıyām · 65, 213
Sidre · 58, 71, 294, 318
Sikender'le · 40, 120, 280
sikke · 331
silāḥdır · 305
silsem · 339
silüp · 79, 150, 178
sīm · 235, 248, 332
simāʿ · 176
sīmiñ · 261
Sīnā · 126, 181, 280
Sīnā'dır · 41, 308
sīne · 295
sinnimiz · 5, 116, 368
sipāriş · 334
sirāc · 50, 59, 257, 340
sīretim · 182
siretli · 13, 264
sivā · 14, 275
sivār · 72, 275
siyāh · 101, 129, 138, 179, 250, 305, 344, 371
ṣiyāmı · 62, 223
siyāset · 313
siz · 223
sofra · 103, 113, 213, 290, 299, 304, 314, 365
sofrasına · 14, 142, 189
ṣoḥbet · 260
ṣoldığım · 188
ṣolmaz · 356
ṣorar · 247
Ṣordum · 278
ṣormañ · 223
söyle · 302
söyledim · 286, 363
söyler · 49, 89, 126, 141, 181, 187, 193, 202, 207, 221, 226, 259, 279, 282, 354, 357
söyleriz · 214
söylesün · 221
söyleyen · 371
söyleyüp · 223
söyünmez · 143, 185
söz · 192, 290
sözdür · 43, 310
sözi · 172, 227
sözini · 226
sözler · 246
sözli · 172
sözlü · 138, 327
sözüm · 63, 130, 150, 158, 178, 233
sözüñ · 59, 257, 298, 324, 332, 359
Ṣu · 13, 204
ṣubḥa · 222, 227
subḥānī · 114, 172, 241, 306, 366
Ṣuçumı · 116, 218
ṣūfīdir · 182

suhūletle · 251
sukūta · 25, 194
Ṣular · 215
sulṭān · 9, 33, 39, 116, 119, 127, 128, 194, 206, 226, 320, 332, 367
Sulṭān · 9, 119, 127, 314
Sulṭān'da · 7, 123, 370
sulṭāna · 79, 178
sulṭāndır · 78, 306, 348
sulṭānı · 9, 42, 91, 117, 119, 127, 172, 201, 251, 304, 329, 367
sulṭānım · 127, 187, 194
sulṭānıma · 24, 337
sulṭānımız · 7, 370
sulṭānıñ · 188
sulṭānıyız · 98, 206
sulṭānī · 208
sulṭānlar · 84, 360
sunūḥātı · 173
su'āl · 29, 32, 96, 175, 179, 201,216, 224, 252, 279, 309, 353
su'āline · 363
su'āle · 353
sūre · 50, 67, 272, 277, 289, 309
ṣūret · 255
ṣūretā · 43, 78, 88, 182, 210, 332, 348
ṣūreti · 183
ṣūretle · 32, 216
ṣūrī · 229
surūra · 56, 231
ṣuṣuzdur · 201
ṣuyu · 176, 259, 343
suyūfıyla · 209
ṣuyumdur · 263
ṣuyun · 222, 281
ṣuyuñ · 297
Sūzişle · 365
sübḥān · 51, 230
sübüldür · 266
süd · 12, 77, 86, 134, 180, 269, 286
südden · 12, 13, 27, 121, 155, 183, 264, 268, 313, 359
süddür · 13, 264
südi · 12, 13, 74, 180, 201, 264
südle · 12, 183, 190, 286
südli · 286
südlü · 12, 86, 134, 180
südüm · 286
südüñ · 12, 47, 95, 173, 190
sükūt · 97, 188, 259
sükūta · 360
sülālem · 219
Süleymān · 38, 39, 121, 128, 176, 258, 332
ṣümme · 97, 295, 351
sünbül · 93, 156, 181, 367
sünbüle · 33, 91, 156, 196
sünbülüñ · 157, 352
sünbülünden · 156, 322
sünnet · 77, 204, 228, 354
sünnete · 251
sünneti · 173
süpürsem · 79, 150, 178, 339
sürerdim · 7, 123, 370
sürersem · 339
Ṣüreyyā · 119, 128, 254
sürmedi · 10, 371
sürsem · 50, 52, 57, 94, 102, 150, 178, 322, 331, 339, 340, 350
sürūr · 14, 245, 269, 277, 281, 290, 351
sürūra · 29, 279, 303, 331
sürūrumdur · 312, 372
sürüldi · 51, 230
süründükçe · 286
sürürüz · 222
süvār · 72, 89, 114, 220, 327, 366
süvārī · 98, 206
süveydā · 212

Ş

şād · 6, 133, 352, 369
şādmān · 62, 223
şafāʿatle · 188
şāfī · 345
şāfiʿi · 5, 153, 368
Şāfiʿī · 120, 214
şāh · 27, 72, 102, 112, 114, 127, 129, 187, 192, 194, 195, 305, 306, 321, 327, 337, 347, 351, 365, 366
şāha · 39, 61, 103, 128, 320, 332, 357, 358
şāhādır · 6, 368
şāhāne · 349
şāhım · 263
şāhıñ · 258
şāhısıñ · 263
şāhid · 32, 356
şāhiddir · 287, 339
şāhidim · 5, 153, 368
şaḳ · 201
şānıñ · 178
Şaʿban · 83, 367
Şaʿbanu'l-muʿaẓẓamuñ · 83, 367
şāʿiri · 354
şarāb · 44, 49, 51, 75, 184, 192, 225, 230, 237, 239, 247, 267, 273, 277, 293, 319, 322, 335, 341, 348, 362, 365
şarābıdır · 51, 277
şarābım · 135, 216
şarābından · 82, 237, 239, 324
şarābını · 200
şarṭ · 55, 213
şaşırdı · 75, 260
şaşırdım · 153, 207, 215
şaşḳıñ · 141, 193, 225
şaşmaz · 351
şaşup · 79, 178
Şāẕẕenūş · 185
şeb · 22, 141, 193, 258, 342, 343, 365
şecāʿatde · 84, 318
şecere · 177
şefāʿat · 12, 25, 27, 35, 36, 44, 72, 90, 116, 125, 126, 131, 134, 137, 140, 141, 142, 144, 178, 182, 193, 195, 197, 216, 217, 218, 219, 222, 227, 234, 246, 248, 254, 276, 284, 306, 311, 320, 354, 366

Şefāʿat · 222, 247, 359, 370
şefāʿatçı · 219
şefāʿatdir · 340
şefāʿatıñ · 228
şefāʿatına · 371
şefāʿatle · 46, 137, 275, 306, 325
şefāʿatlü · 22, 123, 233
şefāʿatsiz · 238
şefīḳīm · 8, 282
şefīʿ · 116, 127, 197, 226, 370
şefīʿi · 10, 132, 346
şefīʿim · 7, 370
şefḳat · 134, 254
şefḳatlü · 6, 369
şehādet · 55, 354
şehīdeyne · 78, 360
şehiñ · 39, 121, 258
şehr · 183, 227
şehre · 62, 227
şehri · 78, 220, 230, 348
şehridir · 89, 220
şehriñ · 14, 275, 293
şehrinde · 89, 177, 249, 274, 285, 362
şehrinden · 248
şehrine · 193
şehrini · 65, 125, 189, 331
şehvet · 49, 75, 79, 178, 237
şehvete · 204
şehvet-perest · 79, 178
şeh-zādeniñ · 84, 211
şeker · 217
şekk · 177, 272
şekkeri · 155, 359
şekūruñ · 338
şemʿ · 180
şemʿini · 140, 234
şems · 6, 61, 136, 139, 141, 196, 198, 260, 338, 341, 342, 349, 353, 368
şemsi · 54, 139, 198, 222, 321, 326, 354
Şemsiddīn · 366
şemsine · 96, 142, 328
şemsini · 266
şer · 26, 32, 182
Şerāfetle · 243
şerbeti · 222, 267
şerbetleri · 217
şeref · 119, 128, 254
şerefdir · 71, 294
şerḥ · 21, 34, 88, 186, 208, 225, 248, 309, 312, 318, 322, 334, 372
şerḥi · 15, 325
şerīf · 9, 17, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 370, 371, 372
şerīfdir · 49, 177, 225, 359
şerīfiñ · 372
şerīfiñ · 371
şerīfiñle · 89, 103, 199
şerīfleri · 114, 366
şerīʿat · 9, 13, 33, 43, 50, 55, 63, 71, 88, 93, 100, 104, 105,119, 122, 124, 125, 126, 127, 128, 136, 149, 152, 154, 173, 181, 183, 185, 195, 198, 200, 205, 208, 224, 229, 252, 256, 257, 260, 261, 264, 270, 281, 282, 289, 310, 314, 323, 346, 351, 354, 367
şerīʿatdan · 198, 207
şerīʿatde · 78, 360
şerīʿatdır · 93, 128, 156, 181, 198, 205, 254, 255, 272, 282, 362
şerīʿatla · 26, 119, 128, 175, 194, 254
şerʿa · 7, 192, 205, 370
şerʿan · 183
şerʿen · 47, 144, 267, 278
şerʿī · 191
şerʿu'llāh · 209
şerre · 283
şerrinden · 218
şevāhid · 88, 208
şevḳiñle · 336
şeydir · 55, 213
şeye · 214
şeyḫ · 101, 112, 114, 183, 276, 344, 349, 351, 366
şeyḫdir · 202
şeyḫe · 99, 221, 329, 349
şeyḫi · 205
şeyḫī · 22, 257, 371
şeyḫidir · 214
şeyḫu'l · 327
şeyle · 228
şeyṭān · 14, 49, 74, 75, 90, 116, 118, 200, 201, 208, 216, 218, 237, 245, 249, 260, 292, 308, 327, 330
şeyṭāna · 308
şeyṭāndan · 75, 249
şeyṭānı · 75, 77, 237, 251
şeyṭānıñ · 308
şeyṭānī · 117, 201
şeyṭānla · 249
şibaʿdır · 276
şibeʿ · 12, 180
şifā · 22, 56, 93, 123, 181, 185, 188, 203, 231, 233, 242, 243, 247, 285
şifāda · 316
şifādārı · 282
şifādır · 33, 51, 190, 208, 217, 220, 221, 225, 246, 267, 277, 290
şifālar · 282
şifāsı · 77, 204, 289

şikāyet · 219
şikestim · 362
şimdi · 5, 12, 35, 38, 50, 90, 93, 133, 173, 177, 180, 181, 192, 193, 209, 212, 215, 218, 222, 234, 267, 368
şimşegi · 126, 288, 298
şinās · 333
şirīn · 138, 327
şīrīn · 172
şirk · 80, 187
şirkdir · 80, 253
şirki · 80, 117, 174
şīşe · 313
şol · 154, 240, 275
şöhret · 237, 313
şöhretden · 292
şöhrete · 118, 236
şöhreti · 259
Şu · 214
şuhūduñ · 338
şuḳḳa · 172
şuʿarā · 354
şurbu · 76, 317
şübhe · 84, 211, 270
şübhem · 193
şübhemiz · 26, 222, 223
şübhesiz · 51, 227, 277
şühūda · 326
şükrāna · 340
şükür · 45, 78, 174, 188, 349
Şükür · 8, 123, 222, 274, 281
şürbü · 246
şürūʿ · 60, 347

T

tā · 42, 44, 71, 96, 130, 186, 215, 218, 255, 258, 335
Tabaṣbuṣ · 101, 332
tāc · 39, 58, 84, 121, 185, 226, 234, 258, 265, 360
tācını · 177, 198
taḥaḳḳuḳ · 25, 357
taḥammül · 176, 235
Taḥammül · 275
taḥiyyāt · 355
taḥiyyatda · 174
taḥḳīḳ · 280
taḥṣīl · 7, 123, 224, 236, 370
taḥṣīle · 6, 369
taḥṣīli · 8, 282
taḥṣīlimiz · 5, 124, 368
taḫt · 38, 39, 121, 176, 258
taḫte · 130, 316
taḫtına · 9, 119, 127, 314
taḳaddes · 365
taḳarrüb · 174
taḳdīr · 234, 282
taḳdīrim · 267
taḳdīrimiz · 7, 370
taḳdīrine · 329
taḳneṭū · 6, 369
taḳrīr · 8, 236, 282
taḳsīm · 212, 254
taḳvā · 129, 305
tamām · 62, 179, 220, 223, 230, 248
tamāmı · 345
tamāmım · 78, 96, 142, 328, 360
taʿaḳḳul · 235
taʿālā · 17, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 370, 372
taʿālādan · 278
Taʿālādan · 185
taʿāleyk · 191, 227
taʿaşşuḳ · 38, 90, 192, 222, 248
taʿaşşuḳla · 94, 350
taʿlīm · 278, 313
taʿlīme · 349
taʿlīmi · 319
taʿmīr · 263, 335
taʿrīf · 120, 214
taʿẓīm · 227
tārīḫ · 5, 99, 177, 368
tārīḫinde · 371
tarīḳat · 198
tārumār · 308
Taṣavvūf · 22, 87, 257
taṣdīḳ · 173, 214, 297
taṣdīḳim · 239
taṣdīḳimiz · 7, 370
taṣdīḳiñ · 339
taşın · 331
taṭhīr · 272
taṭlīḳ · 229
tāze · 45, 272
tebeddül · 306
teberrā · 292
teberrük · 192
tecāvüz · 238
tecdīdi · 229
teceddüd · 9, 123, 321
tecellī · 10, 27, 41, 194, 280, 295, 308, 312, 320, 365, 372
Tecellī · 253, 264, 306
Tecerrüdle · 97, 229
tedārik · 263, 288

tedbīrine · 282
tedrīs · 313
teennī · 295
Tefeḫḫur · 328, 354
tefekkür · 215
tefeyyuż · 11, 59, 324
tefeyyüż · 302, 310
tefsīr · 248, 303, 309, 350
teheccüd · 309, 350
tehī · 220
tehlīl · 30, 38, 277
tekbīr · 30, 38, 224, 277
tekbīrle · 57, 62, 355
tekebbür · 215
tekmil · 236
tekmīl · 8, 101, 321
tekrār · 199
telaffuẓ · 100, 310
teleẕẕüẕ · 350
temāşā · 251
temelsiz · 283
temennī · 295
temessükārān · 9, 119, 367
temevvüc · 343
temeyyüz · 310
Tenezzül · 39, 128, 332
teni · 193
Tenūr · 341
terāvīḥ · 228
terekkübdür · 361
terġīb · 278
terk · 5, 22, 80, 95, 117, 122, 124, 174, 189, 190, 192, 204, 250, 257, 314, 333, 347, 353, 368
terki · 49, 75, 220, 237, 347
tertīb · 244
tesellī · 41, 295, 308, 341
teslīm · 30, 31, 308
teşbīh · 199
teşehhüdde · 174
teşekkür · 299
teşrīf · 42, 225, 364, 371
teşrīfini · 36, 364
tetbīr · 329
tevārīḫ · 193
tevażżuʿ · 7, 115, 370
tevbe · 25, 246, 334
tevbedir · 267, 348
tevbeler · 103, 360
tevbesiz · 301
teveccüh · 102, 260, 363
tevekkül · 329
Tevekkül · 299
tevekküldür · 249
tevellüd · 8, 10, 124, 274, 280, 281, 312, 372
tevfīḳ · 236, 244
tevḥīd · 43, 48, 56, 58, 69, 72, 88, 94, 210, 231, 237, 304, 309, 310
tevḥīddir · 22, 48, 88, 95, 208, 257, 295, 309
tevḫīdi · 297
tezevvüc · 191
Tibrizī · 366
ticāret · 130, 178, 314
ticāretde · 151, 233
tilmīẕ · 174
tir tir · 28, 196
tiryāḳ · 220, 289, 348, 361
tiryāḳdır · 246
tiryāḳıñ · 220, 267
titredi · 28, 196
toḫm · 233, 307
toḫmı · 117, 261
toḫmını · 337
toḫmu · 126, 217, 288
toḫmum · 47, 233
toḫmuñ · 210
Tūbā · 284, 295
Tūfān'ı · 37, 202
tuḥfe · 61, 103, 215, 287, 320, 349, 358
tuḥfetu · 69, 371
tūtiyāsı · 344
tüccār · 230
tüccārıyız · 201
tükendi · 177, 188, 237
tükenmez · 9, 12, 86, 123, 134, 180, 219, 234, 242, 259, 261, 286, 297, 307, 321, 340, 361
tüketdim · 154, 215
tükürdüm · 215
türāb · 155, 210
türābda · 175
türābdır · 33, 127, 206, 258, 291
türābı · 189, 261, 332
türābım · 215, 341
türābıñ · 269
türbesine · 371, 372
Türkistān · 122, 333
ṭabīb · 22, 123, 233
Ṭabīb · 294
ṭabībden · 29, 287
Ṭabībdir · 40, 259
ṭabībi · 233
ṭabībī · 345
ṭabībim · 39, 132, 197
Ṭabībim · 127, 187
ṭabībler · 220
ṭabībsin · 132, 180
ṭaġ · 153, 237, 264
ṭaġı · 284
ṭaġıdır · 126, 186
ṭaġına · 36, 126, 192, 218
ṭaġınıñ · 355
ṭaġlar · 28, 196
Ṭāhā · 309
ṭāhiri · 361
ṭāḳatim · 176, 308, 309
ṭaḳınmışdır · 290
ṭaḳınsa · 290
Ṭalaḳ · 80, 187
ṭalaḳdır · 53, 79, 187
ṭaldıḳda · 338
ṭaleb · 244
ṭālib · 184, 349
Ṭālib · 244, 336
ṭālibi · 252, 365
ṭālibler · 224
ṭāliʿim · 129, 305
ṭalmış · 347, 357

ṭamarları · 283
ṭamlar · 28, 116, 144, 191, 254, 286
ṭaʿām · 53, 79, 187, 338
Ṭaʿām · 49, 187, 290
ṭaʿāmıdır · 296
ṭaʿn · 221
ṭār · 176
ṭarīḳ · 102, 185, 224, 365
Ṭarīḳ · 33, 71, 81, 102, 172, 179, 214, 245, 278, 365
ṭarīḳa · 120, 214
ṭarīḳat · 93, 153, 181, 185, 195, 240, 261, 289, 314, 366
Ṭarīḳat · 122, 198, 205, 260, 270
ṭarīḳi · 365
ṭarīḳī · 365
ṭarīḳim · 184
ṭaş · 371
ṭaşan · 281
ṭaşına · 372
ṭaşında · 371
ṭaşlar · 5, 153, 368
ṭaşmış · 339
ṭaşsun · 343
ṭaşup · 215
ṭatlı · 61, 296
ṭavāf · 64, 65, 125, 135, 138, 191, 200, 207, 233, 265, 302, 315, 331, 334
Ṭavāf · 300, 364
ṭavāfı · 62, 223
ṭavāfıçün · 274
ṭayerān · 371
ṭayy · 233, 275
ṭılsımı · 290
ṭob-ḫāne · 102, 343
ṭoġar · 61, 139, 196, 213
Ṭoġar · 138, 351
ṭoġarsa · 139, 321
ṭoġdı · 85, 211
ṭoġmaz · 138, 250
ṭoġmuşdur · 9, 132, 346
ṭoġrı · 31, 216
ṭoġurdum · 191
ṭoḳ · 74, 201
ṭoḳsan · 303
Ṭoḳsan · 15, 325
Ṭoḳuz · 22, 57, 62, 228, 355
ṭolansam · 79, 150, 178
ṭolar · 117, 203, 261, 301
ṭolarsa · 190
Ṭolaşdum · 335
Ṭolaşmış · 347
ṭoldı · 224
ṭolı · 12, 183
ṭolmuş · 357
ṭolsa · 179, 288
ṭolup · 79, 178
ṭonuñ · 100, 310
ṭoparlar · 249
ṭopraḳdadır · 10, 372
ṭopraḳdır · 142, 182
ṭopraḳı · 36, 142, 218
ṭoymaz · 252
ṭūbā · 50, 97, 136, 149, 173, 295, 351, 353
Ṭūbā · 50, 153, 177, 185, 331
ṭūbāsına · 97, 351
ṭūfān · 191
ṭuġyān · 74, 200
ṭuġyānī · 37, 202
ṭūl · 251
ṭulūʿ · 25, 131, 141, 190, 193, 198, 315, 357
Ṭulūʿ · 61, 103, 139, 196, 222, 225, 280, 341
Ṭūr · 41, 66, 126, 181, 280, 308
ṭuranlar · 222
ṭurduḳça · 269
ṭursam · 57, 339
ṭurur · 13, 176
ṭut · 238, 357
ṭutan · 27, 92, 283
ṭutandır · 117, 261
ṭutar · 252
Ṭutar · 224
Ṭutarlar · 253
ṭutduḳ · 227, 228
ṭutduñ · 62, 141, 223, 364
ṭūtīyā · 161, 364
ṭutmaz · 136, 192, 283, 285, 289
ṭutmuş · 101, 197, 283
ṭutsun · 72, 227
Ṭutuşdı · 273
ṭuṭārım · 207
Ṭuṭup · 57, 62, 355
Ṭuṭuşdı · 294
ṭuymaz · 263
ṭuyuldı · 227, 230
ṭuyuldun · 364
Ṭuyunca · 36, 364
ṭuyūrı · 33, 71, 81, 172

U

u · 22, 30, 31, 40, 47, 64, 71, 72, 74, 78, 83, 98, 113, 116, 118, 120, 127, 136, 139, 141, 153, 167, 174, 193, 200, 206, 208, 209, 211, 217, 218, 219, 225, 226, 235, 237, 240, 248, 249, 258, 268, 278, 279, 280, 308, 315, 317, 318, 319, 323, 332, 338, 341, 348, 352, 355, 358, 365, 366, 367
ubūdiyyet · 340
ubūr · 271
ucunda · 371, 372
uçar · 33, 54, 71, 81, 172, 192, 245, 273, 285, 300, 323, 328
Uçar · 273, 284
uçarlar · 54, 273
uçarsa · 291
uçup · 233
udḥiyye · 11, 278
udnu · 301
uḳışdır · 296
ulāda · 316
ulemāsını · 367
Ulu'l · 68, 323
ulūm · 321
umar · 26, 182

umarım · 37, 53, 121, 152, 209, 217, 236
umarız · 228
ummānı · 255
Ummu · 63, 233
umūrdur · 271
unfi · 203
unfu · 203
unutdı · 36, 218
unutduḳ · 25, 137, 219
unuṭmaz · 253
urūc · 72, 275
urūcuñ · 71, 294
uryān · 209
uṣandı · 156, 322
uṣandım · 237, 363
uṣanmaz · 90, 216
uṣāt · 46, 137, 325, 339
uṣlanmaz · 90, 252
uṣūl · 208
uṣūlı · 55, 68, 213
uṣūluñ · 322
uşşāḳ · 38, 192, 193, 253, 289, 293, 295, 324, 333, 349, 359
uşşāḳa · 63, 131, 172, 181, 254, 290, 293, 320, 332, 334
uşşāḳı · 7, 237, 261, 286, 334, 370
uşşāḳıñ · 14, 91, 192, 275, 289
utansun · 44, 212, 353
uṭandı · 36, 217, 218
uṭandıġça · 154, 222
uṭandıḳ · 81, 149, 173
uṭandım · 237
uṭanmaz · 90, 216, 218, 252
uṭansınlar · 221
uṭansun · 217
uyan · 207
uyandı · 194, 219
uyandıḳça · 279
uyandım · 179
uyandır · 180, 323, 349, 356
uyanmaz · 323
uyansun · 221
uyḳudan · 194
uyḳular · 289
uyumazlar · 207
uyup · 144, 215, 267
uyur · 319
Uyur · 40, 259
uyur mıyum · 86, 184
uyurdum · 179
uyutmaz · 334
uzaḳdan · 152, 266

Ü

ü · 74, 84, 103, 136, 176, 249, 284, 315, 325, 360
üç · 9, 36, 37, 99, 132, 142, 177, 193, 202, 209, 218, 228, 346, 371
Üç · 341
üçi · 209
ümīd · 135, 178, 216, 217, 239, 338
ümīde · 9, 325
ümīdim · 47, 53, 142, 182, 190, 197, 209, 228, 236, 334, 356
Ümīdim · 53, 54, 140, 234, 236, 267
ümm · 85, 211
ümmet · 65, 68, 89, 199, 201, 204, 220, 223, 229, 248, 264
ümmete · 46, 137, 325
ümmeti · 202
ümmetim · 59, 257
ümmetiñ · 14, 42, 71, 73, 221, 255, 351
ümmetindendir · 9, 222, 238, 248, 339, 346, 370
ümmetine · 222
ümmetini · 216
ümmetisin · 258
ümmetleri · 33, 71, 81, 172
ümmetlerim · 223
ümmetleriñ · 251
Ümmü'l-Ḳurā · 317
ürerler · 13, 176
üslūbı · 371
üstāẕ · 6, 200, 255, 298, 369
üstāẕım · 33, 94, 304
üstāẕına · 371
üstünde · 13, 45, 137, 187, 245
üstüne · 286
Üveyse'l-Ḳarānī'dir · 85, 312
üzre · 26, 46, 64, 95, 131, 179, 214, 240, 262, 279, 284, 313, 315
üzüm · 130, 150, 158, 178

V

vācib · 25, 228, 278, 319, 371
vaḥdetiñ · 88, 103, 330
vāḥid · 120, 214
Vāḥid · 27, 187
vaḥīde · 282, 305
vaḥīdsin · 174
vaḥy · 113, 366
vaḥyen · 224
vaḳf · 307
vāḳiʿ · 125, 241, 301, 314
vaḳt · 14, 27, 142, 189, 270, 287
vaḳti · 5, 59, 60, 77, 102, 131, 197, 200, 207, 232, 233, 238, 254, 256, 262, 263, 264, 265, 269, 273, 274, 288, 296, 303, 311, 312, 368
vaḳtinde · 238, 274
vaḳūde · 326
vālideyn · 6, 369
vaʿde · 9, 230, 325
vāʿiẓ · 314, 361
vāʿiẓdir · 172
vāʿiẓi · 310, 354
var · 12, 21, 25, 47, 53, 54, 77, 79, 99, 104, 130, 131, 150, 158, 174, 178, 179, 183, 193, 197, 204, 208, 211, 228, 234, 236, 267, 283, 315, 318, 319
varaḳ · 301
vardı · 25, 194
vardır · 44, 47, 105, 134, 151, 190, 197, 218, 233, 254, 317
varıñ · 245

vāriṣi · 257
varmaġa · 74, 201, 222
varmış · 246
varsa · 6, 369
vaṣf · 7, 69, 97, 156, 188, 326, 354, 370
vaṣfıñ · 73, 138, 140, 192, 220, 238, 241, 269, 274, 311, 315, 318
vāṣıfıñ · 97, 188
vāṣıl · 193, 228
vāsiʿ · 229
vāsiʿu · 209
vaṣiyyet · 23, 62, 65, 68, 73, 223, 224
vaṣiyyetdir · 223
vaṣiyyetle · 246
vatan · 68, 193
vaṭandır · 5, 124, 368
vaṭānım · 8, 124, 281
vaṭānımdan · 193
važʿ · 224
ve · 9, 14, 17, 67, 68, 102, 113, 115, 119, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215,216, 217, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 370, 371, 372
ve'l · 365, 367
Ve'l-fecr · 14, 67, 226
ve'llāhu · 113, 366
vechi · 70, 300
vechiñ · 13, 137, 187
Vedūd · 371
Vedūda · 372
vefādan · 356
vefādır · 241
vefāt · 371, 372
vefātıñ · 49, 190, 288
vehbī · 173, 310
vehbīdir · 24, 184
Vehhāb · 27, 194
vekāʾil · 278, 281
velākin · 14, 275
velī · 78, 348
velīdir · 82, 84, 95, 133, 211, 244, 250
velīler · 197, 202
Velīler · 37, 41, 241, 267, 299
veliyye · 214
vesāil · 229
vesāʾil · 125, 301
vesīle · 33, 208
vesvās · 75, 260
vezīr · 9, 128, 185, 238, 325
vezīrdir · 266
vezīre · 101, 194, 332
vezīrim · 292
vezīriñ · 243
vezn · 55, 354
vir · 12, 39, 86, 132, 134, 140, 180, 197, 201, 213, 236, 247, 286, 364
vīrān · 283
vīrāne · 335
vird · 14, 33, 104, 200, 226, 258
virdi · 6, 8, 103, 104, 129, 191, 248, 256, 282, 298, 305, 326, 369
virdim · 22, 24, 44, 99, 104, 183, 207, 239, 241, 258, 337
virdin · 245
virdiñ · 59, 174, 203, 212, 223, 224, 230, 257
viren · 40, 181, 256, 271, 280
virilmiş · 305, 327
viriñ · 65, 68, 223
virir · 131, 246, 248, 251, 272, 296, 317, 320, 347
virirler · 312
virirse · 11, 193, 317
virirsem · 320
virirsen · 209
virirsin · 286
virmem · 96, 309
virmez · 6, 252, 303, 369
virmiş · 341
virse · 60, 185, 262
virsem · 32, 216, 358
virsen · 51, 217
virsün · 340
viṣāl · 193, 195, 234, 253
viṣāldır · 89, 103, 199
viṣāle · 212
viṣālen · 228
viṣāliñ · 57, 62, 96, 130, 239, 335, 355
vuṣlat · 118, 125, 181, 185, 192, 200, 238, 239, 251, 301, 336
vuṣlāt · 72, 225, 227
vuṣlata · 49, 56, 69, 135, 180, 229, 231, 232
vuṣlatda · 180
vuṣlatdır · 68, 193, 229, 294
vuṣlātı · 95, 190
vuṣlatıñ · 176, 234
vuṣluñ · 9, 325
vusʿat · 65, 68, 223
vü · 114, 366
vücūd · 21, 91, 131, 180, 183, 189, 196, 217, 220, 259, 274
vücūda · 326
vücūdı · 140, 213
vücūdum · 89, 137, 142, 143, 175, 176, 179, 180, 182, 189, 215, 220, 277, 278, 308
vücūdumda · 12, 14, 86, 134, 180, 308
vücūduñ · 48, 141, 173, 194, 214, 338, 351, 356
Vücūduñ · 240, 266, 291
vükelā · 367

vürūduñ · 338
vüṣūluñ · 322
vüzerā · 367

Y

yā · 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 17, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 112, 113, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 370, 371, 372
yāb · 371
yabān · 225
yabānda · 72, 225
yabānī · 371
yād · 225
yādigārımız · 6, 369
yāġ · 139, 185, 198
yaġan · 144, 218
yaġar · 42, 144, 175, 189, 195, 197, 200, 201, 303, 346, 363
Yaġar · 144, 222, 267, 281
yaġarsa · 242
yaġdı · 265, 276, 350
yaġı · 222
yāġı · 62, 227
yaġım · 101, 155, 188
yaġıyla · 155, 210
yaġmur · 144, 218, 267, 281
yaġmurı · 276, 303
yaġsa · 303
Yahūdī · 224
yaḥzenūne · 68, 366
yaḳar · 216, 295
yaḳarsa · 139, 198, 241, 286, 298
yaḳdı · 301
yaḳındır · 300
yaḳīn · 94, 350, 355
yaḳīndir · 33, 48, 94, 304, 350
yaḳmaz · 290, 298
yaḳmış · 270
yaḳsa · 151, 295
yalın · 328
yalvarır · 353
yanar · 42, 53, 89, 97, 101, 118, 141, 155, 179, 188, 195, 202, 221, 236, 244, 247, 261, 272, 295, 296, 307, 341
yanardım · 281
yanarım · 89, 121, 137, 143, 175, 209, 218, 234, 237
yanarken · 75, 245
yanarsa · 221, 276, 295
yanarsam · 54, 267
yandı · 89, 137, 143, 175, 181, 209, 220, 273, 294
yandıḳça · 95, 250, 357
yandım · 179
yanıldım · 179
yanında · 40, 280
yansun · 181
yaʿḳıl · 96, 309
yapan · 27, 92, 283
yapar · 52, 207
yaparlar · 204
yapdı · 258
yapış · 283
yapraḳlı · 15, 325
yār · 102, 178, 215, 244, 365
yaradandır · 27, 92, 283
yaratdı · 81, 92, 252
yārda · 180
yāre · 279
yārı · 153, 237
yarın · 283
yarıñ · 53, 118, 141, 244, 261
yāri · 332
yārsın · 180
yaş · 28, 243, 254, 286
yaşı · 21, 271
yaşlar · 274, 275, 349
yaşlınmaz · 216
yataḳda · 319
yatur · 279
yatursa · 289
yatursam · 254
yazar · 32, 90, 113, 132, 175, 180, 182, 199, 200, 222, 225, 248, 257, 269, 270, 276, 282, 284, 286, 293, 301, 306, 310, 311, 312, 326, 339, 344, 354, 372
yazardım · 281
yazarlar · 31, 216
yazarmış · 274
yazarsa · 9, 94, 287, 290, 309, 325, 327, 350, 358
yazarsam · 32, 73, 241, 254, 319, 340, 356
yazdı · 179
yazdıḳ · 6, 368
yazdım · 279, 331

yazıḳdır · 216, 313
yazıldı · 7, 32, 45, 55, 123, 182, 213, 216, 331, 364, 369, 372
yazılmış · 28, 33, 34, 42, 49, 53, 71, 89, 94, 95, 187, 209, 211, 225, 240, 242, 255, 265, 266, 267, 269, 289, 293, 304, 305, 324, 326, 331, 336
yazılmışdır · 303, 371
yazmaḳ · 342
yazmaz · 32, 126, 256
yazsam · 221
yazsun · 31, 210
yazup · 55, 311, 354
Yed · 330
yedi · 313, 334, 337, 339, 362
yediyle · 258
yefnā · 299
Yehūdī'den · 23, 223
yek-sān · 7, 115, 370
yek-tādan · 25, 357
yel · 192
yeli · 27, 135, 192, 229, 287
yeller · 293, 339, 352
yelleri · 126, 288, 292, 340, 341
Yemānī · 60, 344
yeme · 258
Yemen · 22, 123, 233
Yemen'den · 123, 156, 312
yemez · 207
yemişdir · 162, 213, 296
Yemlīḫā · 128, 185
yenli · 162, 210
yer · 57, 283, 339
yerde · 28, 42, 71, 135, 151, 180, 202, 233, 255, 269, 281, 302, 341, 359
yerden · 37, 277
yerdir · 283
yere · 283, 285
yeri · 27, 92, 283
yeriñ · 40, 280, 283
yerler · 13, 116, 144, 176, 191, 283
yerleriñ · 259
Yeşil · 151, 271, 295
yeter · 206
yetīm · 12, 86, 134, 180, 243
yetimdir · 12, 180
yetīme · 134, 254
yetīmim · 243
yetiş · 45, 89, 118, 127, 137, 143, 175, 187, 200, 205, 212
Yetiş · 14, 238, 275
yetişdi · 64, 260, 263, 265, 270, 284, 337
yetişdik · 222, 227, 325
yetişdim · 8, 123, 281
yetişdir · 51, 124, 189, 200, 201, 213, 225, 230, 247, 304
yetişmiş · 264, 274, 307, 331
yetmiş · 302
yevm · 222, 274, 364, 372
yevmi · 68, 321
yeyince · 50, 177
Yezīd · 54, 326
Yezīd'dir · 85, 211
yıḳan · 283
yıḳar · 52, 80, 207, 253
yıḳıldı · 274
yıḳıldım · 127, 187
yıl · 7, 10, 36, 123, 142, 179, 218, 220, 370, 371
yılan · 13, 264, 301
Yılan · 117, 261
yılda · 8, 101, 321
yıldır · 37, 47, 190, 202, 289
yıldırım · 45, 46, 83, 245, 273
yıldız · 138, 327
yıldızı · 84, 360
yıldızım · 138, 250
yıldızındandır · 138, 234
yırtar · 73, 271
yırtdı · 26, 182
yigirmi · 372
yigitlik · 42, 133, 288
yire · 10, 328, 372
yobazdır · 129, 210
yoġırdı · 258
yoġrulmuş · 330, 356
yoġurd · 121, 268
yoḳ · 6, 40, 53, 74, 79, 95, 120, 150, 178, 180, 187, 197, 201, 217, 222, 246, 255, 284, 292, 304, 317, 363, 369
yoḳdur · 26, 62, 132, 176, 201, 222, 223, 227, 235, 254, 301, 308, 309, 328, 329, 344, 361
yoḳluḳla · 362
yoḳuşdur · 296
yolda · 48, 82, 101, 134, 135, 175, 229, 291, 349, 359
yoldaş · 134, 330
yoldur · 193
yolında · 328
yolum · 118, 153, 200, 207
yolunda · 217, 340
yoruldum · 101, 359
yudan · 76, 203
yutmuş · 76, 203
yutmuşdur · 337
yutsa · 252
yüklendim · 215
yüklenüp · 234
yüksek · 138, 351
Yüregi · 259
yürek · 77, 204
yüs'el · 211
yüz · 5, 36, 37, 74, 99, 124, 142, 177, 193, 201, 202, 209, 218, 222, 286, 341, 368, 371
yüzi · 45, 216, 227, 360
yüzli · 193
yüzlü · 138, 222, 327
yüzüm · 50, 52, 57, 94, 102, 150, 178, 243, 322, 331, 339, 340, 350
yüzüñ · 60, 88, 136, 137, 139, 195, 326, 338, 342, 343, 344, 359
yüzünde · 255
yüzüñde · 34, 331
yüzüñdür · 96, 142, 328

Z

żabṭ · 183
zādegān · 9, 367
zāhid · 47, 208
ẓāhir · 25, 205, 255, 321, 340, 357
ẓāhirdir · 323
ẓāhire · 209
zaḥmeti · 78, 348
zāid · 307
ẕākir · 9, 119, 245, 367
ẕākirān · 113, 365
ẕākire · 312
ẕākirīn · 365
ẕākirīne · 365
ẕākirini · 366
zaḳḳumı · 201
ẓālim · 25, 202, 278
zamān · 9, 43, 52, 86, 118, 119, 141, 202, 207, 255, 261, 310, 335, 367
zamāndır · 43, 88, 210
zamāne · 43, 98, 363
zamānsın · 43, 331
ẓannım · 6, 369
Żaʿif · 246
żaʿīf · 205, 220
Żaʿīf · 221
zaʿīfdir · 176
żaʿīfe · 357
żaʿīfim · 127, 187
Żarar · 151, 233
ẕārıñ · 269
zārī · 364
żarūret · 261
Żarūret · 261
żarūretle · 249
Żarūretle · 54, 261, 267
ẕāt · 15, 69, 71, 97, 172, 188, 194, 214, 294, 299, 326, 338, 339, 353
ẕātıdır · 81, 92, 252
ẕatıñ · 79, 174
ẕātıñ · 34, 194, 199, 294, 318, 319, 332, 362
ẕātına · 80, 253, 352
ẕātını · 294
ẕāti'l · 326
zebān · 93, 333
zebānım · 342
zebānımda · 343
zebānıñ · 358
Zebānıñ · 240
ẕeheb · 259, 261
zehī · 11, 59, 324
zehirlendim · 63, 233
zehirlenmiş · 196
zehirlense · 220
zehirli · 44, 218
Zehirli · 348
zehr · 13, 201, 264
zehri · 317, 326
zekāt · 65, 213
zekātını · 65, 68, 223
zekīde · 282
ẕem · 7, 117, 370
zemīn · 198, 235, 240, 255, 281, 334, 364
zemīnde · 151, 295
zemīnden · 271
zemīndir · 242
zemīne · 42, 52, 85, 207, 211, 225, 269, 332
zemīninde · 299
zemzem · 60, 126, 186, 215, 302, 344
zemzemden · 64, 265, 317
zemzemi · 276
zencīriñ · 177
zer · 235, 248, 332
zerre · 99, 136, 184
zevāl · 255
ẕevk · 271
ẕevḳ · 51, 151, 230, 251, 254, 295
ẕevḳe · 251
ẕevḳi · 10, 176, 344, 371
ẕevḳidir · 42, 55, 133, 288, 318, 360
ẕevḳim · 144, 267
ẕevḳini · 263, 346
Zeyd · 7, 370
zındıḳ · 235
ẕī · 287, 297
Ẕī · 126, 288, 296
zibāca · 307
zihinde · 309
ẕikr · 43, 61, 88, 103, 210, 241, 320, 365
ẕikri · 88, 89, 103, 199, 330, 365
ẕikridir · 103, 360
ẕikrim · 87, 100, 271
ẕikriñ · 103, 213, 225
ẕikrini · 219
ẕikru'llāh · 365
ẕikru'llāhda · 365
ẕikru'llāhıñ · 365
zindān · 75, 245
zīnet · 155, 156, 352
zīnetī · 119, 128, 254
Ẕī-selem · 126, 288
żiyā · 89, 103, 140, 213, 221, 225, 352
ziyāde · 315, 330, 352
żiyādır · 290, 342
Żiyāfet · 59, 304, 345
żiyālansun · 219
ziyān · 23, 223
ziyānı · 132, 344
ziyāret · 180, 189, 200, 272, 340
żiyāsı · 89, 221
Żiyāsı · 140, 198, 266, 293
żiyāver · 139, 342
Ẓuhūr · 194, 297
Ẓuhūrı · 37, 202
Żuhūruñ · 136, 139, 338
ẓuhūruñ · 338
Ẓuhūruñ · 240, 316
ẓulmetde · 342
ẓulmeti · 81, 92, 252
ẓulümdür · 265
Ẓulümkār · 347
ẕü'l · 26, 33, 61, 71, 81, 172, 194, 296
ẕü'n · 296
zücāce · 307

zülāl · 13, 204
zülālinden · 40, 120, 167, 217
zümre · 45, 229, 245, 359
zümresiyle · 367
Ẕünūbuñ · 371
züvvār · 370